

Collection of Papers
from the International Academic Conference
6th – 7th of February 2020

**REPRESENTATION AS A WAY
OF EXERCISING SUBJECTIVE RIGHTS**

**BRATISLAVA
LEGAL FORUM 2020**

Zborník príspevkov
z medzinárodnej vedeckej konferencie
6. – 7. februára 2020

**ZASTÚPENIE AKO SPÔSOB UPLATŇOVANIA
SUBJEKTÍVNYCH PRÁV**

**BRATISLAVSKÉ
PRÁVNICKÉ FÓRUM 2020**

BRATISLAVA LEGAL FORUM
BRATISLAVSKÉ PRÁVNICKÉ FÓRUM

2020

**SYMPOSIA, COLLOQUIA, CONFERENCES
SYMPÓZIÁ, KOLOKVIÁ, KONFERENCIE**

**REPRESENTATION AS A WAY
OF EXERCISING SUBJECTIVE RIGHTS**

BRATISLAVA LEGAL FORUM 2020

**ZASTÚPENIE AKO SPÔSOB UPLATŇOVANIA
SUBJEKTÍVNYCH PRÁV**

BRATISLAVSKÉ PRÁVNICKÉ FÓRUM 2020

Collection of Papers from the International Academic Conference
Bratislava Legal Forum 2020
organised by the Comenius University in Bratislava, Faculty of Law
on 6th – 7th of February 2020
under the auspices of JUDr. Tomáš Borec,
President of the Slovak Bar Association.

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie
Bratislavské právnické fórum 2020
organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou
v dňoch 6. – 7. februára 2020
pod záštitou prezidenta Slovenskej advokátskej komory JUDr. Tomáša Boreca.

Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
2020

Reviewers of Papers / Recenzenti:

- prof. JUDr. Svetlana Ficová CSc.
- prof. JUDr. Marek Števček PhD.
- doc. JUDr. Alexandra Löwy PhD.
- doc. JUDr. Romana Smyčková PhD.
- doc. Ing. Milan Feket PhD.
- JUDr. Ing. Karin Raková PhD., MBA
- JUDr. Martin Križan PhD.
- Mgr. Tamara Čipková PhD.
- Mgr. Lenka Dufalová PhD.
- Mgr. Martin Hamřík PhD.
- Mgr. Marek Ivančo PhD.

Editors / Zostavovatelia:

- Mgr. Andrea Szakács, PhD. (née Koroncziová)
- Mgr. Tibor Hlinka

Scientific committee/ Vedecká komisia:

doc. JUDr. Eduard **Burda**, PhD. – head of the committee /predseda komisie
prof. JUDr. Ján **Svák**, DrSc.
prof. JUDr. Mária **Srebalová**, PhD.
prof. JUDr. Mária **Patakyová**, CSc.
prof. JUDr. Jozef **Čentěš**, PhD.
prof. JUDr. Margita **Prokeinová**, PhD.
prof. JUDr. Matúš **Nemec**, PhD.
Priv.-Doz. DDr. Antonio **Merlino**
doc. JUDr. Rudolf **Kasinec**, PhD.
doc. JUDr. Mgr. Vojtech **Vladár**, PhD.
doc. JCDr. PaedDr. Róbert **Brtko**, CSc.
doc. Mgr. Matej **Milkvý**, PhD., LL.M.
doc. Mgr. Miroslav **Lysý**, PhD.
doc. Mgr. et Mgr. Ondrej **Podolec**, PhD.
doc. JUDr. Peter **Lysina**, PhD.
doc. JUDr. Jozef **Valuch**, PhD.
doc. JUDr. Tomáš **Ľalík**, PhD.
doc. JUDr. Marek **Domin**, PhD.
doc. JUDr. Matej **Horvat**, PhD.
doc. Mgr. Ján **Škrobák**, PhD.
doc. JUDr. Juraj **Vačok**, PhD.
doc. JUDr. Ľubomír **Čunderlík**, PhD.
doc. JUDr. Ing. Matej **Kačaljak**, PhD.
doc. JUDr. Peter **Lukáčka**, PhD.
doc. JUDr. Juraj **Hamuľák**, PhD.
doc. JUDr. Ján **Matlák**, CSc.
doc. JUDr. Romana **Smyčková**, PhD.
doc. JUDr. Alexandra **Löwy**, PhD.
doc. JUDr. Ing. Ondrej **Blažo**, PhD.,
JUDr. PhDr. Lucia **Mokrá**, PhD.
JUDr. Jozef **Andraško**, PhD.
JUDr. Matúš **Michalovič**, PhD.
Mgr. Andrea **Szakács**, PhD.
Mgr. Martin **Daňko**, PhD.

Mgr. Martin **Dufala**, PhD.

© Comenius University in Bratislava, Faculty of Law, 2020.

© Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020.

ISBN 978-80-7160-561-4
EAN 9788071605614

CONTENT / OBSAH

ZASTÚPENIE MALOLETÉHO PRI NÁHRADNEJ STAROSTLIVOSTI

Veronika Bačíková, Michal Káčerík..... 8

OPOMENUTIE VÝSLOVNÉHO OBMEDZENIA PLNEJ MOCI A JEHO PRÁVNE NÁSLEDKY

Miroslava Dolíhalová..... 17

PRINCÍP ABSTRAKCIE PLNOMOCENSTVA V ZMLUVNOM ZASTÚPENÍ

Imrich Fekete 23

K MOŽNOSTI KOLÍZIE ZÁUJMOV MEDZI ZASTÚPENÝM A SPLNOMOCNENÝM ZÁSTUPCOM

Svetlana Ficová 34

ZÁKONNÉ ZASTÚPENIE DIEŤAŤA VO VECIACH OCHRANY JEHO OSOBNOSTI

Martina Haršányová..... 42

ZASTÚPENIE V PROSTREDÍ SUBJEKTOV VEREJNEJ SPRÁVY

Michal Káčerík..... 57

ZASTUPOVANIE ADVOKÁTOM VO VECIACH SPRÁVY MAJETKU KLIENTA

Zuzana Klincová 64

FINANCOVANIE KOLEKTÍVNEHO UPLATŇOVANIA SUBJEKTÍVNYCH PRÁV

Martin Križan..... 77

PRÁVNY VZŤAH ZASTÚPENIA A KOLÍZIA ZÁUJMOV

Romana Smyčková, Alexandra Löwy 89

POROVNANIE PRÁVNEJ ÚPRAVY KONANIA ZA PRÁVNICKÚ OSOBU PODĽA CIVILNÉHO SPOROVÉHO PORIADKU S PRÁVNOU ÚPRAVOU PODĽA OBČIANSKEHO SÚDNEHO PORIADKU

Sandra Meňhartová 98

NIEKTORÉ OTÁZKY SÚVISIACE SO ZASTUPOVANÍM KLIENTOV

Patrik Podhorský..... 104

**SPÔSOB A ROZSAH ZASTÚPENIA DEDIČA – HMOTNOPRÁVNE
VÝCHODISKÁ**

Karin Raková 113

**TROVY PRÁVNEHO ZASTÚPENIA V ROZHODOVACEJ PRAXI
ÚSTAVNÉHO SÚDU SR**

Vladimír Sedliak 122

**VÝZNAM A ÚLOHA ADVOKÁTA PRI ZASTUPOVANÍ KLIENTA
V KONANÍ O ÚPRAVE VÝKONU RODIČOVSKÝCH PRÁV
A POVINNOSTÍ K MALOLETÉMU DIEŤAŤU**

Ivana Zmeková..... 131

ZASTÚPENIE MALOLETÉHO PRI NÁHRADNEJ STAROSTLIVOSTI

Veronika Bačíková, Michal Káčerík

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The alternative custody institute represents a significant interference with the rights and obligations of parents of minors. The purpose of that institute is to replace the parents personal care of minors in cases when parents do not know or can not provide it. The issue of alternative custody is closely linked to the issue of representation of the minor, and thus who and to what extent represents the minor during its duration. This article focuses on the specifics of representation in individual forms of alternative custody compared to the legal representation of parents. The aim of the article is to briefly describe the issue.

Abstrakt: Inštitút náhradnej starostlivosti predstavuje výrazný zásah do práv a povinností rodičov maloletých detí. Účelom uvedeného inštitútu je nahradiť osobnú starostlivosť rodičov o maloletých v prípade, ak ju rodičia nevedia alebo nemôžu zabezpečiť. S nariadením náhradnej starostlivosti je úzko spojená problematika zastúpenia maloletého, a teda kto a v akom rozsahu maloletého počas jej trvania zastupuje. Tento príspevok sa zameriava na osobitosti zastúpenia pri jednotlivých formách náhradnej starostlivosti v porovnaní so zákonným zastúpením rodičov. Cieľom daného príspevku je stručne priblížiť uvedenú problematiku.

Key words: minor, representation, alternative custody

Kľúčové slová: maloletý, zastúpenie, náhradná starostlivosť

1 ÚVOD

Náhradná starostlivosť výrazným spôsobom zasahuje do rodičovských práv a povinností. Vo všeobecnosti možno povedať, že výkon práv a povinností rodičov k maloletému je autonómny, a teda, že štát rodičov pri výchove ich detí nekontroluje. Úlohou štátu je predovšetkým vytvoriť podmienky pre riadne fungovanie rodiny a napĺňanie funkcií rodiny. Až v prípadoch, kedy rodičia svoje rodičovské práva nevykonávajú a svoje rodičovské povinnosti si neplnia riadne, je zásah zo strany štátu nielen odôvodnený, ale aj potrebný. Pre takéto situácie disponuje štát opatreniami na zabezpečenie riadnej výchovy maloletých. Jedným z takýchto opatrení je nariadenie náhradnej starostlivosti, ktorej účelom je vytvoriť pre maloletého prostredie, v ktorom mu riadna starostlivosť bude poskytnutá. Už zo samotného pojmu náhradná starostlivosť je zrejmé, že starostlivosť o maloletého má byť zabezpečená subjektami odlišnými od rodičov maloletého. Subjekt, ktorému je maloletý zverený do niektorej z foriem náhradnej starostlivosti, musí mať zároveň vymedzený rozsah práv a povinností. S touto problematikou je preto úzko spojená aj otázka zastúpenia maloletého, konkrétne kto a v akom rozsahu maloletého počas trvania náhradnej starostlivosti zastupuje.

V nasledujúcom príspevku sa preto venujeme otázke zastúpenia maloletého pri jednotlivých formách náhradnej starostlivosti.

2 ZASTUPOVANIE MALOLETÉHO

Na úvod považujeme za vhodné priblížiť inštitút zastúpenia maloletého ako taký. Všeobecnú úpravu zastúpenia fyzických osôb upravuje Občiansky zákonník. Podľa ustanovenia § 26 Občianskeho zákonníka za fyzické osoby, ktoré nemajú spôsobilosť na právne úkony konajú zákonní zástupcovia. V ďalšom ustanovení odkazuje Občiansky zákonník na zákon o rodine, ktorý obsahuje konkrétnejšiu úpravu zastúpenia maloletého. Zákon o rodine rozlišuje osoby oprávnené zastupovať maloletého podľa rozsahu ich oprávnení. Okruh týchto osôb je odlišný v závislosti od toho, či maloletého zastupujú v plnom alebo obmedzenom rozsahu.

V plnom rozsahu zastupuje maloletého zákonný zástupca, predovšetkým rodič. V prípadoch, kedy rodičia nemôžu vykonávať svoje rodičovské práva a povinnosti a dieťa zastupovať, zastupujú

ho iné osoby. Dôležitým faktom však je, že tieto osoby nie sú nositeľmi rodičovských práv a povinností, iba niektoré z rodičovských práv a povinností vykonávajú za podmienok stanovených zákonom.

Takouto osobou je napríklad poručník. Poručník je taktiež oprávnený dieťa zastupovať v plnom rozsahu, no rozdiel medzi oboma uvedenými druhmi zastúpenia spočíva v kontrole zo strany súdu. Konkrétne, pokiaľ maloletého zastupuje rodič, schválenie súdu sa v zmysle § 28 Občianskeho zákonníka vyžaduje iba pri právnych úkonoch týkajúcich sa nakladania s majetkom maloletého, pri ktorých nejde o bežnú vec, ale podstatnú. Za podstatnú vec týkajúcu sa majetku maloletého možno považovať napríklad nadobudnutie či zaťaženie nehnuteľnosti, poskytnutie pôžičky alebo odmietnutie dedičstva. Súd takéto úkony schváli, pokiaľ je to v záujme maloletého.¹ Pri výkone samotného práva zastupovať maloletého nepodliehajú rodičia kontrole zo strany súdu.² Naopak, pri zastúpení maloletého poručníkom sa schválenie súdu vyžaduje pri akejkolvek podstatnej veci, nielen pri úkonoch týkajúcich sa nakladania s majetkom.³ Dohľad zo strany súdu je daný najmä požiadavkou predchádzať prípadným nedostatkom či negatívnym dôsledkom inštitútu poručenia. Maloletému ustanovuje súd poručníka v prípadoch, kedy obaja rodičia maloletého zomreli, boli pozbavení výkonu rodičovských práv a povinností, bol im pozastavený výkon ich rodičovských práv a povinností alebo ak ani jeden z rodičov nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu. Účelom poručenia je nielen zastupovanie maloletého, ale aj jeho výchova a správa jeho majetku. Naopak, poručník nie je povinný sa o maloletého osobne starať.⁴ Osobná starostlivosť je zabezpečená práve niektorou z foriem náhradnej starostlivosti a poručník v takom prípade len dohliada na rozsah a spôsob poskytovanej starostlivosti. Nie však vylúčené, aby osobnú starostlivosť poručník vykonával, v takom prípade má nárok na príspevok podľa osobitného predpisu⁵.

V obmedzenom rozsahu zastupuje maloletého pestún alebo osoba, ktorej bolo dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti. Rozsah ich práv a povinností súvisiacich so zastupovaním maloletého si priblížime v ďalšej kapitole.

Okrem už uvedených osôb môže maloletého zastupovať ďalší subjekt, a to opatrovník. Zákon o rodine rozlišuje viacero prípadov ustanovenia opatrovníka, či už ide o opatrovníka kolízneho (§ 31 ods. 2 a 3), majetkového (§ 29 ods. 2, § 33 a 34), opatrovníka ustanoveného v konaní o osvojení (§ 102 ods. 3), opatrovníka ustanoveného dieťaťu, ktorého rodičia boli obmedzení v rodičovských právach a povinnostiach (§ 39 ods. 3), opatrovník na vykonanie neodkladných úkonov v záujme maloletého (§ 57 ods. 4) alebo ak je to potrebné z iných dôvodov (§ 60 ods. 1). Vo všetkých uvedených prípadoch rozhoduje o ustanovení opatrovníka súd, ktorý zároveň určí rozsah jeho práv a povinností. Zmyslom ustanovenia opatrovníka je chrániť záujmy maloletého a splniť konkrétny účel, na aký bol opatrovník ustanovený.⁶ Z rozhodnutia o ustanovení opatrovníka preto musí byť zrejmé, aká je jeho úloha, na aký účel je ustanovený a kedy jeho úloha končí. Môže ísť o zastupovanie maloletého v konaní pred súdom alebo iným orgánom, vykonanie úkonu v mene maloletého, vyslovenie súhlasu s osvojením a pod.⁷

2.1 Rodič ako zákonný zástupca

Fyzická osoba nadobúda plnú spôsobilosť na právne úkony dovŕšením plnoletosti, teda 18. rokom veku, prípadne uzavretím manželstva ak ide o osobu staršiu ako 16 rokov veku za splnenia ďalších podmienok stanovených zákonom. Do tejto doby zastupujú maloletého pri právnych úkonoch, na ktoré nie je spôsobilý, rodičia. Istú, obmedzenú spôsobilosť na právne úkony však má aj maloletý. Jej rozsah vymedzuje Občiansky zákonník, podľa ktorého *„Maloletí majú spôsobilosť len na také*

¹ PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár, s. 184.

² JURČOVÁ, M., PAVELKOVÁ, B., NEVOLNÁ, Z., OLŠOVSKÁ, A., SMYČKOVÁ, R. Zastúpenie v súkromnom práve, s. 95.

³ LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné. 1. časť, s. 368.

⁴ § 56 Zákona o rodine.

⁵ Zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v znení neskorších predpisov.

⁶ § 61 Zákona o rodine.

⁷ BĀNOS, R.: Zákon o rodine. Komentár. Dostupné na: <https://www.epi.sk/komentovane-ustanovenie/Komentar-k-p-61-zakona-36-2005-Z-z.htm>.

právne úkony, ktoré sú svojou povahou primerané rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku.⁸ Nie pri všetkých úkonoch je tak zastupovanie maloletého potrebné.

Niektoré úkony maloletý robiť nemôže, v takom prípade sa zastúpenie vyžaduje. Rozlišujeme tiež úkony, ktoré môže robiť výlučne maloletý a zákonný zástupca ich nemôže vykonať namiesto maloletého. Takýmto úkonom je napríklad spísanie závetu maloletým starším ako 15 rokov veku formou notárskej zápisnice. Avšak, ak maloletý ešte nedovŕšil 15. rok veku, vyhotoviť závet nemôže, a to ani v zastúpení. Maloletý tiež nesmie v zastúpení uzavrieť manželstvo.⁹

Zastupovanie maloletého je súčasťou základných rodičovských práv a povinností, medzi ktoré patrí tiež sústavná starostlivosť o dieťa či správa jeho majetku. Zásadne žiaden právny úkon, ktorý vykonal rodič maloletého, nevyžaduje schválenie súdom. Právo, resp. povinnosť zastupovať dieťa vykonávajú obaja rodičia spoločne, prípadne na základe dohody jeden z nich. Pokiaľ ide o bežné veci týkajúce sa maloletého, súhlas druhého rodiča nie je potrebný. Na druhej strane, pokiaľ sa rodičia pri podstatnej veci nedohodnú, sú splnené podmienky na postup podľa § 35 zákona o rodine, v zmysle ktorého: „Ak sa rodičia nedohodnú o podstatných veciach súvisiacich s výkonom rodičovských práv a povinností, najmä o vystaňovaní maloletého dieťaťa do cudziny, o správe majetku maloletého dieťaťa, o štátnom občianstve maloletého dieťaťa, o udelení súhlasu na poskytovanie zdravotnej starostlivosti a o príprave na budúce povolanie, rozhodne na návrh niektorého z rodičov súd.“ Zákonnodarca v uvedenom ustanovení vymedzuje časť otázok, ktoré sú považované za podstatné záležitosti. Konkrétnu klasifikáciu bežných a podstatných vecí však žiaden právny predpis nevymedzuje. Rozhodujúcim kritériom je, či ide o záležitosť týkajúcu sa každodenného života maloletého.¹⁰

2.2 Vylúčenie rodiča zo zastupovania maloletého

Napriek tomu, že rodič je zákonným zástupcom maloletého a zastupuje ho pri právnych úkonoch, na ktoré nie je maloletý spôsobilý, existujú aj isté výnimky, pri ktorých rodič maloletého zastupovať nesmie. Ide o situácie, resp. právne úkony, pri ktorých by mohlo dôjsť k rozporu záujmov, či už medzi rodičmi a maloletým alebo medzi maloletými zastúpenými tým istým rodičom navzájom. V týchto situáciách je maloletému ustanovený kolízny opatrovník, ktorý ho zastupuje v konaní alebo pri určitom právnom úkone. Kolízneho opatrovníka súd maloletému ustanoví aj vtedy, ak maloletý zákonného zástupcu nemá alebo ak ho zákonný zástupca z vážneho dôvodu (napr. hospitalizácia jediného žijúceho rodiča) zastupovať nemôže.

Ako sme už uviedli, kolízny opatrovník je ďalším subjektom, ktorý je za určitých okolností oprávnený zastupovať maloletého. Na ustanovenie kolízneho opatrovníka sa použijú všeobecné ustanovenia zákona o rodine o opatrovníctve. Opatrovníka teda ustanovuje súd, ktorý zároveň vymedzí rozsah jeho práv a povinností tak, aby bol splnený sledovaný účel a aby boli dostatočne chránené záujmy maloletého. V záujme maloletého opatrovník aj koná.¹¹

Ukončením konania alebo vykonaním právneho úkonu, na ktorý bol opatrovník ustanovený jeho funkcia zaniká. Ďalším druhom opatrovníctva sa vzhľadom na tému príspevku nebudeme venovať a v nasledujúcej kapitole sa zaoberáme inštitútom náhradnej starostlivosti a zastúpením maloletého pri jej nariadení.

3 NÁHRADNÁ STAROSTLIVOSŤ

V súlade s čl. 9 Dohovoru o právach dieťaťa nesmie byť dieťa oddelené od svojich rodičov proti ich vôli. Výnimkou je prípad, kedy je dieťa oddelené od rodičov na základe súdneho rozhodnutia a takéto rozhodnutie potrebné z hľadiska zabezpečenia najlepšieho záujmu maloletého. Podľa čl. 3 Dohovoru o právach dieťaťa je záujem maloletého primárnym hľadiskom pri akomkoľvek rozhodovaní o ňom, pričom tento záujem je potrebné chápať čo najextenzívnejšie.¹²

Pojem náhradná starostlivosť definuje zákon o rodine v § 44. Náhradnú starostlivosť charakterizuje ako „viacero osobitne usporiadaných, na seba nadväzujúcich a vzájomne sa podmieňujúcich dočasných opatrení, ktoré nahrádzajú osobnú starostlivosť rodičov o maloleté dieťa

⁸ § 9 Občianskeho zákonníka.

⁹ PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár, s. 184.

¹⁰ JURČOVÁ, M., PAVELKOVÁ, B., NEVOLNÁ, Z., OLŠOVSKÁ, A., SMYČKOVÁ, R. Zastúpenie v súkromnom práve, s. 101.

¹¹ § 60-61 Zákona o rodine.

¹² HORVÁTH, E., VARGA, E. Zákon o rodine. Komentár, s. 213-214.

v prípadoch, ak ju rodičia nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť.“. Nariadiť náhradnú starostlivosť môže len súd. Základným predpokladom, ktorý vedie súd k takémuto rozhodnutiu je chýbajúca alebo nedostatočná starostlivosť zo strany rodičov maloletého, prípadne jej zneužívanie.¹³

Príčiny na strane rodičov môžu byť subjektívne, napríklad nezvládanie výchovy, rôzne závislosti či nezáujem o dieťa, alebo objektívne ako smrť jedného alebo oboch rodičov, vážna choroba a pod. Môže ísť o dôvody spôsobené zavineným zanedbávaním starostlivosti, ale aj nezavinenou neschopnosťou rodičov sa v aktuálnej situácii postarať o dieťa. Taktiež môže byť dôvodom skutočnosť, že rodič sa síce môže a chce postarať o dieťa, no vzťah medzi nimi je tak narušený, že dieťa jeho starostlivosť odmieta. Takáto situácia môže vzniknúť napríklad ak sa rodič s dieťaťom dlhšiu dobu nestretával či nejavil oň záujem a dieťa tak uprednostňuje starostlivosť inej osoby. Súd by aj v týchto prípadoch mal brať názor dieťaťa do úvahy.¹⁴ Pokiaľ sa rodičia o dieťa nevedia alebo nemôžu starať z objektívnych príčin, alebo výchovu nezvládajú, chápe sa náhradná starostlivosť ako výchovné opatrenie, ktorý štát robí v záujme maloletého. V prípade zanedbania výchovy rodičmi je už ale náhradná starostlivosť chápaná skôr v zmysle rodinnoprávnej sankcie s účelom postihnúť rodiča za protiprávne správanie.¹⁵

Inštitút náhradnej starostlivosti je považovaný za dočasné opatrenie, ktoré je zrušené, keď odpadne dôvod jeho nariadenia. Konečným cieľom náhradnej starostlivosti je znova spojiť dieťa s jeho biologickými rodičmi. Opatrenia smerujúce k úplnému pozbaveniu života rodiča s dieťaťom možno použiť len vo výnimočných prípadoch, ak vychádzajú z nadradeného záujmu maloletého.¹⁶

Zákon o rodine rozlišuje tri formy náhradnej starostlivosti, a to:

- a) náhradnú osobnú starostlivosť, pri ktorej je maloletý zverený do starostlivosti inej fyzickej osoby než rodiča,
- b) pestúnsku starostlivosť a
- c) ústavnú starostlivosť.

Pri výbere konkrétnej formy náhradnej starostlivosti sa uplatňuje systémová priorita a prednosť má riešenie, ktoré umožňuje maloletému zotrvať v rodinnom prostredí. Najžiaducejšia je teda náhradná osobná starostlivosť. Pestúnska starostlivosť síce tiež zabezpečuje maloletému rodinné prostredie, no nie v jeho prirodzenom biologickom prostredí. Až vtedy, keď nemôže byť dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti, ani do pestúnskej starostlivosti, je možné nariadiť ústavnú starostlivosť.¹⁷ Výber najvhodnejšej formy náhradnej starostlivosti závisí od konkrétneho dieťaťa a konkrétnych okolností. V zásade má ale prednosť náhradná osobná starostlivosť, keďže najvýraznejšie chráni právo maloletého na zachovanie jeho rodinných vzťahov.¹⁸

3.1 Náhradná osobná starostlivosť

Náhradná osobná starostlivosť, ako sme už uviedli, je prvým spôsobom zabezpečenia náhradnej starostlivosti, na základe ktorej dochádza k zvereniu maloletého do starostlivosti osoby odlišnej od rodiča. Zákon konkrétne nešpecifikuje, akej osobe má byť maloletý zverený, no uprednostňuje príbuzného maloletého. Do úvahy prichádzajú najmä starí rodičia, tety a strýkovia či súrodenci. Domnievam sa, že takéto riešenie je najideálnejšie, pretože sleduje zachovanie kontaktu maloletého s rodinou. Spomedzi týchto osôb vyberie súd vhodnú osobu, ktorá má o zverenie dieťaťa záujem a zabezpečí kvalitné a stabilné výchovné prostredie, pričom súd pri rozhodovaní pamätá aj na participatívne právo maloletého. Príbuzný, prípadne iná osoba, ktorej má byť maloletý zverený však musí spĺňať aj ďalšie predpoklady ustanovené zákonom.

Napriek tomu, že zverenie maloletého do starostlivosti inej osoby (či už príbuznej alebo cudzej) predstavuje zásah do práv a povinností rodičov, nie je nevyhnutné, aby súd rodičovské práva obmedzil, pozastavil alebo rodičov ich výkonu úplne pozbavil. Nariadenie náhradnej osobnej starostlivosti má za následok, že rodičia sa síce nemôžu o dieťa osobne starať, no naďalej sú zákonnými zástupcami maloletého a spravujú jeho majetok, ale len v iných ako bežných veciach.

¹³ PAVELKOVÁ, B. Maloletí v slovenskom rodinnom práve. Právne postavenie rodiča vo výchove maloletého dieťaťa, s. 111.

¹⁴ PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár, s. 274.

¹⁵ LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné. 1. časť, s. 390.

¹⁶ HORVÁTH, E.: Judikatúra vo veciach rodinnoprávných vzťahov, s. 199.

¹⁷ PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár, s. 262-263.

¹⁸ PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár, s. 274.

Osobnú starostlivosť o maloletého vykonáva podľa § 45 ods. 4 osoba, ktorej bol maloletý zverený do osobnej starostlivosti, a to v rovnakom rozsahu, v akom ju vykonávajú rodičia. Dôležitú úlohu na tomto mieste zohráva pojem bežná vec, ktorého definíciu ale v právnej úprave nenájdeme. Posúdenie otázky, čo možno považovať za bežnú vec závisí od konkrétneho prípadu. V bežných veciach maloletého zastupuje a spravuje jeho majetok osoba, ktorej je maloletý zverený. Z uvedeného vyplýva, že rodičov sa povinnosť zastupovať maloletého a spravovať jeho majetok týka iba podstatných vecí.

Medzi právami a povinnosťami osoby, ktorej je dieťa zverené do náhradnej osobnej starostlivosti a právami a povinnosťami rodičov, prípadne poručníka, môžu v praxi vznikáť rôzne problémy. Zákon o rodine v § 45 ods. 3 stanovuje, že súd v rozhodnutí vymedzí osobe, ktorej sa maloletý zveruje do starostlivosti, rozsah práv a povinností. Rozsah týchto práv a povinností by mal byť vymedzený vždy v závislosti od okolností konkrétneho prípadu. Niektorí autori sa domnievajú, že uvedené ustanovenie je nadbytočné. Odôvodňujú to znením odseku 4, ktorý tento rozsah práv a povinností vymedzuje, a to tak, že osoba, ktorej je maloletý zverený, má právo zastupovať maloletého a spravovať jeho majetok len v bežných veciach. Zároveň, podľa odseku 6 vykonávajú rodičia práva a povinnosti len v takom rozsahu, v akom nepatria osobe, ktorej bol maloletý zverený. Problém teda vidíme práve vo vymedzení rozsahu práv a povinností voči maloletému. Pokiaľ by súd v rozhodnutí vymedzil rozsah práv a povinností príliš široko, mohlo by rozhodnutie prekračovať rámec zákona – rámec bežných vecí a takého rozhodnutie by nebolo legitímne. Ak by bolo rozhodnutie súdu v otázke vymedzenia práv a povinností naopak príliš konkrétne, nemuselo by zahŕňať všetky bežné veci, o ktorých môže osoba, ktorej je maloletý zverený do starostlivosti rozhodovať. Otázne potom je, kto by rozhodoval o ostatných bežných veciach. Mohol by to byť rodič, ktorý podľa § 45 ods. 6 zákona o rodine vykonáva práva a povinnosti v rozsahu, v akom nepatria tejto osobe? V takom prípade je § 45 ods. 4 druhá veta zákona o rodine zbytočná. Alebo by išlo o prípad ustanovenia *ad hoc* opatrovníka? Domnievame sa, že nie je zrejmé, ktoré z uvedených ustanovení má prednosť. Ako nadbytočné sa podľa nášho názoru javí práve ustanovenie, podľa ktorého rozsah práv a povinností k maloletému vymedzí súd, keďže podľa zákona sa tento rozsah týka bežných vecí. Nie je tiež jasné, ako súd rozsah práv a povinností vymedzí - konkretizovať jednotlivé práva a povinnosti, ako sme už uviedli, nie je účelné. Avšak, ani všeobecné vymedzenie rozsahu neodstráni riziko možných problémov. *„Vymedzenie týchto práv a povinností vo všeobecných formuláciách nezodpovedá cieľu zákona, a to už aj preto, že pri neúplnom vymedzení týchto práv a povinností môže nastať kolízia medzi právami a povinnosťami rodičov a medzi právami a povinnosťami osoby, ktorej bolo dieťa zverené do výchovy.“*¹⁹

Osoba, ktorej je maloletý zverený do náhradnej osobnej starostlivosti, sa stará o jeho výchovu, výživu, zdravie a celkový vývoj. Vytvára sa tak medzi nimi hlbší vzťah, až môže ľahko dôjsť k stavu, že táto osoba vie častokrát lepšie ako rodič posúdiť, čo je v najlepšom záujme maloletého. Môže tak nastať situácia, kedy v podstatnej veci maloletého urobil rodič určité rozhodnutie, ktoré podľa osoby, ktorej bol maloletý zverený do osobnej starostlivosti, nie je v najlepšom záujme dieťaťa. Príkladom môže byť rozhodnutie o výbere strednej školy, ktoré je podľa § 35 zákona o rodine podstatnou vecou. O tejto podstatnej veci by teda mali rozhodnúť rodičia. Môže sa však stať, že rodičia vyberú dieťaťu odbornú školu s úmyslom, aby sa po jej skončení zamestnalo, čo by okrem iného viedlo k zániku ich vyživovacej povinnosti. Na druhej strane sa osoba, ktorej je maloletý zverený do starostlivosti domnieva, že pre maloletého bude vhodné gymnázium a následne štúdium na vysokej škole. Táto osoba sa v takejto situácii môže obrátiť na súd, aby preskúmal rozhodnutie zákonného zástupcu (§ 45 ods. 4 posledná veta). Do tohto momentu sa môže zdať, že aj možnú problémovú situáciu zákonodarca uvedeným ustanovením vyriešil. Formulácia daného ustanovenia však nie je úplne jednoznačná. Dáva síce osobe možnosť požiadať súd o preskúmanie rozhodnutia rodiča, no nerieši odpoveď na otázku čo v prípade, ak súd dospeje k názoru, že rozhodnutie rodiča skutočne nie je v najlepšom záujme maloletého. Chýba tu akékoľvek oprávnenie súdu nahradiť rozhodnutie rodiča svojim rozhodnutím.²⁰ Reštriktívnym výkladom predmetného zákonného ustanovenia dospejeme k záveru, že rozhodnutie súdu sa môže obmedziť len na konštatovanie, či rozhodnutie zákonného zástupcu je alebo nie je v záujme dieťaťa. Takýto výrok súdu je však v praxi nepoužiteľný. Obmedzenie výroku súdu len na konštatovanie, že rozhodnutie zákonného zástupcu nie je

¹⁹ R 50/1985.

²⁰ HORVÁTH, E., VARGA, E. Zákon o rodine. Komentár, s. 223.

v najlepšom záujme maloletého neposkytuje maloletému dostatočnú ochranu, ku ktorej poskytnutiu je súd viazaný vnútroštátnymi a medzinárodnými normami.²¹ Dohovor o právach dieťaťa v čl. 3 bod 1 stanovuje, že „Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akýchkoľvek postupoch týkajúcich sa detí, či už vykonávaných súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonnodarnými orgánmi.“. Podľa niektorých názorov, ku ktorým sa prikláňame, je potrebné uvedené ustanovenie chápať extenzívne a vyvodíť z neho aj oprávnenie súdu v prípade rozporu rozhodnutia rodičov so záujmom maloletého nahradiť ho svojim rozhodnutím. Ako problémový vnímame v súvislosti s uvedeným príkladom aj časový aspekt. Kým totiž súd rozhodne a toto rozhodnutie nadobudne právoplatnosť, môže už byť súdne rozhodnutie pre dieťa bezpredmetné alebo spojené s komplikáciami (napr. ak už uplynula lehota na podanie prihlášky na gymnázium). Na zváženie je preto aj možnosť subsumovať podobné situácie pod § 365 ods. 1 Civilného mimosporového poriadku a nariadiť neodkladné opatrenie z dôvodu ohrozenia priaznivého vývoja maloletého.

Zaujímavá situácia nastáva aj v prípade, ak rozhodnutie zákonného zástupcu o podstatnej veci úplne absentuje. Na jednej strane je tu osoba, ktorej je maloletý zverený do náhradnej osobnej starostlivosti a ktorá nesmie o podstatnej veci rozhodnúť, na strane druhej pasívni rodičia. Chýba teda subjekt, ktorý by dané rozhodnutie urobil. Práve pre načrtnuté situácie slúži inštitút opatrovníctva. Podľa § 60 ods. 1 zákona o rodine súd „ustanoví maloletému dieťaťu opatrovníka aj vtedy, ak je to potrebné z iných dôvodov a zároveň je to v záujme maloletého dieťaťa.“. Súd má teda možnosť ustanoviť dieťaťu opatrovníka vždy, keď je to v záujme maloletého. V jednom momente tu v podstate prichádzajú do úvahy až tri subjekty oprávnené zastupovať maloletého, každý samozrejme v inom rozsahu a z iného dôvodu. Opatrovník v zmysle uvedeného ustanovenia je opatrovníkom *ad hoc*, ktorého funkcia zaniká vykonaním úkonu, resp. splnením účelu, pre ktorý bol ustanovený. Domnievame sa, že aj v prípade ak súd dospeje k záveru, že rozhodnutie rodičov o podstatnej veci nie je v najlepšom záujme maloletého a nahradí ho svojim rozhodnutím, mal by využiť práve možnosť ustanoviť maloletému opatrovníka, aby namiesto zákonného zástupcu úkon v súlade s rozhodnutím súdu vykonal.

V neposlednom rade považujeme za vhodné v stručnosti sa pristaviť aj pri problematike výživného. Ako už bolo uvedené, výkon rodičovských práv a povinností sa pri zverení dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti rozdeľuje medzi rodičov a osobu, ktorej je dieťa zverené. Pokiaľ ide o vyživovaciu povinnosť rodičov k deťom, tá trvá do času, kým dieťa nie je schopné sa samo živiť. Zverenie maloletého do náhradnej osobnej starostlivosti nie je dôvodom jej zániku. Rodičia sú naďalej povinní poskytovať výživné, pričom súd im pri rozhodovaní o náhradnej osobnej starostlivosti určí zároveň rozsah výživného a povinnosť poskytovať ho úradu práce, sociálnych vecí a rodiny (pokiaľ sa poskytuje na území Slovenskej republiky). Ak by si rodičia svoju vyživovaciu povinnosť neplnili, úkony vo veciach nárokov dieťaťa na výživné (najmä úkony v exekučnom konaní) môže vykonávať úrad; maloletý je tak priamo zo zákona zastúpený úradom. Vystupuje tu ďalší subjekt oprávnený zastupovať maloletého.

3.2 Pestúnska starostlivosť

Účelom pestúnskej starostlivosti je rovnako ako v prípade náhradnej osobnej starostlivosti poskytnúť maloletému domov. Odlišujú sa v podstate len v podmienkach či v obsahu starostlivosti. Predpokladom zverenia dieťaťa do pestúnskej starostlivosti je, že rodičia nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť osobnú starostlivosť o dieťa a zverenie dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti taktiež nie je možné. Nariadenie pestúnskej starostlivosti má za následok, že osobnú starostlivosť o dieťa vykonáva namiesto nich osoba, ktorej bolo zverené.

Čo sa týka osoby pestúna, zákon v tomto prípade neuprednostňuje príbuzného maloletého ako pri náhradnej osobnej starostlivosti. Pre zverenie dieťaťa do pestúnskej starostlivosti je podstatné, aby osoba spĺňala predpoklady stanovené zákonom, mala o zverenie dieťaťa do starostlivosti záujem a bola zapísaná do zoznamu žiadateľov. Za výkon pestúnskej starostlivosti patrí pestúnovi odmena.

Obsah pestúnskej starostlivosti je v zásade obdobný ako pri náhradnej osobnej starostlivosti. Osobnú starostlivosť o maloletého vykonáva pestún v rovnakom rozsahu ako rodičia. Rodičia zasa vykonávajú svoje rodičovské práva a povinnosti v takom rozsahu, v akom nepatria pestúnovi. Zastupovanie dieťaťa a správa jeho majetku sa týka iba bežných vecí a v podstatných veciach

²¹ JURČOVÁ, M., PAVELKOVÁ, B., NEVOLNÁ, Z., OLŠOVSKÁ, A., SMYČKOVÁ, R. Zastúpenie v súkromnom práve, s. 124.

rozhoduje rodič, prípadne poručník. Rovnako platí, že pestún môže požiadať súd, aby preskúmal rozhodnutie rodičov o podstatnej veci ak sa domnieva, že nie je v súlade so záujmami maloletého. Bežnou vecou môže byť napríklad nakladanie s výnosmi z majetku maloletého, keďže tie môžu byť použité na uspokojovanie jeho potrieb alebo nakladanie s výživným, ktoré rodičia, prípadne iné povinné osoby posielajú na maloletého. Ak má maloletý nejaký majetok, spravovanie výnosov z neho a rozhodovanie o ich použití by mal súd zveriť do rúk pestúnovi, keďže s maloletým žije a hradí jeho potreby. Súčasťou výroku súdu o zverení maloletého do pestúnskej starostlivosti by preto mal byť aj výrok týkajúci sa rozdelenia právomocí medzi rodičom a pestúnom ohľadom majetku maloletého, aby v praxi nevznikali v tejto veci sporné otázky. Naopak, ak by boli rodičia vo veciach týkajúcich sa hospodárenia s majetkom maloletého nečinní, je možné ustanoviť maloletému majetkového opatrovníka, ktorý zabezpečí jeho správu. Vo výroku rozhodnutia potom musí súd presunúť na majetkového opatrovníka kompetencie, ktoré pôvodne ponechal rodičom maloletého.²²

V praxi sa vyskytujú prípady, kedy sa pestúni domáhajú zmeny priezviska dieťaťa. Takéto rozhodnutie rozhodne nie je bežnou vecou, o ktorej by mohol rozhodnúť pestún sám a podať návrh na zmenu priezviska. Otázne ale je, či je zmena priezviska maloletého v jeho záujme. Znakom náhradnej starostlivosti je dočasnosť, tieto opatrenia nesmerujú k definitívnemu riešeniu starostlivosti o maloletého. Je na zamyslenie, či zmena priezviska dieťaťa je v jeho záujme, nakoľko po zániku pestúnskej starostlivosti by dieťa malo priezvisko pestúnov, prípadne by malo znova dôjsť k jeho zmene. Uvedenou otázkou sa zaoberal Krajský súd Prešov, ktorý potvrdil rozsudok okresného súdu a vyslovil takýto záver: „*Pestún nemôže požiadať súd o zmenu priezviska, pretože na takéto rozhodnutie súdu neexistujú zákonné predpoklady. ... Pestúnska starostlivosť je dočasná a priezvisko dieťaťa je trvalé. Bolo by absolútne v rozpore so záujmami dieťaťa, ak by po zániku pestúnskej starostlivosti dieťa nosilo priezvisko pestúnov. Pokiaľ zo strany pestúnov nedôjde k osvojeniu maloletej, nemôžu sa títo s úspechom domáhať zmeny jej priezviska.*“²³

Čo sa týka vzťahu pestúna a poručníka, poručníka súd maloletému musí ustanoviť, ak obaja jeho rodičia zomreli, boli pozbavení výkonu rodičovských práv a povinností alebo nemajú spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu.²⁴ V týchto prípadoch musí súd maloletému poručníka ustanoviť, aj ak si jeho záujem vyžaduje zverenie do pestúnskej starostlivosti. Poručník ale nie je povinný sa o dieťa osobne starať a osobná starostlivosť tak môže byť zabezpečená niektorou z foriem náhradnej starostlivosti. Ak sa však poručník o dieťa aj osobne stará, tak v poručníctve je zahrnutá aj náplň pestúnskej starostlivosti a zveriť dieťa poručníkovi do pestúnskej starostlivosti nie je správne.²⁵ Poručníkovi, ktorý sa o dieťa aj osobne stará, vychováva ho a žije s ním vo svojej rodine, patrí príspevok podľa osobitného predpisu.

Jediná povinnosť rodičov, ktorá zverením maloletého do náhradnej starostlivosti zostáva nedotknutá, je výživovacia povinnosť.²⁶ Súd aj v tomto prípade rodičom, prípadne iným osobám povinným poskytovať výživné, v rozhodnutí o zverení maloletého do pestúnskej starostlivosti určí rozsah ich výživovacej povinnosti. Súčasne im uloží povinnosť poskytovať výživné do dosiahnutia plnoletosti dieťaťa úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. V prípade, že povinná osoba túto povinnosť neplní, úrad je oprávnený vykonávať smerujúce k vymoženiu dlžného výživného.

3.3 Ústavná starostlivosť

Ústavná starostlivosť má k uvedeným dvom formám náhradnej starostlivosti subsidiárny charakter. Nariadenie ústavnej starostlivosti prichádza do úvahy len vtedy, keď maloletého nie je možné zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo pestúnskej starostlivosti a výchova maloletého je vážne ohrozená alebo narušená a zároveň sú naplnené niektoré z ustanovených dôvodov pre jej nariadenie. Povinnosťou súdu je preto pred nariadením ústavnej starostlivosti skúmať, či požadovaný účel nie je možné dosiahnuť miernejšími formami.

Za vážne ohrozenie výchovy maloletého možno považovať napríklad nevhodné rodinné prostredie (trestná činnosť rodičov, psychický stav rodičov, zanedbávanie dieťaťa a pod.). Ústavná starostlivosť má v takom prípade najmä preventívny charakter s cieľom predísť reálnemu narušeniu

²² PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár, s. 318.

²³ Rozsudok Krajského súdu Prešov, sp. zn. 7CoP/4/2012.

²⁴ § 56 Zákona o rodine.

²⁵ R 4/1977.

²⁶ R 4/1987.

výchovy. Vážne ohrozenie však môže spočívať aj v okolnostiach na strane maloletého. Môže nastať situácia, že dieťa trpí vážnou duševnou chorobou, pre ktorú si vyžaduje osobitný prístup, ktorý mu ale rodičia nedokážu zabezpečiť. O narušení výchovy hovoríme v prípade, ak prostredie, v ktorom dieťa žije má také vážne nedostatky, že môže narušiť jeho zdravý vývoj. Ďalším, osobitným prípadom vážneho ohrozenia výchovy maloletého je, keď rodič z určitého dôvodu nedokáže zabezpečiť maloletému každodennú starostlivosť. Môže aj ísť o prípad tragickej udalosti úmrtia rodičov. Maloletému je potrebné zabezpečiť bezprostrednú ochranu a pre takého situácie umožňuje Civilný mimosporový poriadok v § 365 nariadiť neodkladné opatrenie, ktorým sa „maloletý bez akejkoľvek starostlivosti alebo ak je jeho život, zdravie a priaznivý vývoj vážne ohrozený alebo narušený“ zverí do starostlivosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby.²⁷ Súd musí o návrhu na vydanie neodkladného opatrenia rozhodnúť do 24 hodín. Neodkladné opatrenie je vykonateľné vyhlásením a ak sa nevyhlasuje, len čo bolo vyhotovené.

Právnym následkom nariadenia ústavnej starostlivosti je faktické obmedzenie výkonu rodičovských práv a povinností. Osobnú starostlivosť o dieťa nevykonávajú rodičia, ale zariadenie ústavnej starostlivosti. Rodičia však majú právo zabezpečiť výchovu dieťaťa, a teda právo stretávať sa s ním počas trvania ústavnej starostlivosti. Zariadenie ústavnej starostlivosti je preto povinné vytvoriť podmienky pre styk rodičov s maloletým.

Zákonným zástupcom maloletého zostávajú rodičia. Právo zastupovať maloletého a spravovať jeho majetok je v prípade ústavnej starostlivosti odlišné od predošlých foriem náhradnej starostlivosti, pri ktorých je rodič vo výkone týchto rodičovských práv a povinností obmedzený. Na rozdiel od pestúnskej starostlivosti a náhradnej osobnej starostlivosti, pri ústavnej starostlivosti rodičia zastupujú maloletého a spravujú jeho majetok maloletého nielen v podstatných veciach, ale aj v bežných. Výnimkou sú prípady, kedy by boli naplnené zákonné dôvody na ustanovenie poručníka v súlade s § 39 ods. 2 a § 56 zákona o rodine.²⁸ Zákonným zástupcom maloletého by bol súdom ustanovený poručník. Rovnako, ak by súd rodičov obmedzil vo výkone rodičovských práv a povinností, prípadne by rodičia boli nečinní, ustanoví súd maloletému opatrovníka, ktorý ho bude v rozsahu obmedzenia zastupovať. Záverom, rozsah rodičovských práv a povinností pri nariadení ústavnej starostlivosti maloletému je širší ako pri nariadení pestúnskej alebo náhradnej osobnej starostlivosti.

Nariadenie ústavnej starostlivosti zásadným spôsobom zasahuje do života maloletého. Je preto v záujme maloletého, aby jeho pobyt v ústave bol čo najkratší. Zverenie maloletého do ústavnej starostlivosti totiž nie je finálnym rozhodnutím o jeho ďalšom živote, všetky formy náhradnej starostlivosti majú dočasný charakter. Ak je možné zveriť maloletého do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti, súd ústavnú starostlivosť zruší. Zruší ju tiež, ak zanikli dôvody, pre ktoré bola nariadená. Pokiaľ tieto dôvody jej nariadenia spočívajú v okolnostiach na strane rodičov, súd v rozhodnutí o nariadení ústavnej starostlivosti zároveň určuje rodičom lehotu na úpravu rodinných a sociálnych pomerov. Ak ju ale rodičia v určenej lehote nezabezpečia, súd je povinný *ex officio* začať konanie o zverenie dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti alebo do pestúnskej starostlivosti.²⁹ V súlade s ustanovením § 55 ods. 3 zákona o rodine súd ústavnú starostlivosť zruší, ak je možné maloletého zveriť do niektorej z predchádzajúcich foriem náhradnej starostlivosti. Čo však v prípade, ak by takáto situácia nastala ešte pred uplynutím lehoty na nápravu rodičov? Má súd čakať na jej uplynutie alebo začne konanie o zverenie maloletého do náhradnej osobnej starostlivosti alebo pestúnskej starostlivosti? V najlepšom záujme dieťaťa určite je ukončiť ústavnú starostlivosť čo najskôr, no zároveň je v jeho záujme aj aby malo starostlivosť zabezpečovanú rodičmi. Domnievame sa, že na uvedenú situáciu zákon o rodine neposkytuje jasnú odpoveď. Taktiež neurčuje ani len maximálnu hranicu lehoty na nápravu rodičov. Každopádne by nemala byť príliš dlhá, aby bol pobyt dieťaťa v ústavnej starostlivosti čo najkratší.

4 ZÁVER

Právo a povinnosť zastupovať maloletého nie je neobmedzené. Na určité právne úkony je maloletý spôsobilý, pri niektorých sa vyžaduje jeho zastúpenie a niektoré zasa zastúpenie vylučujú. Špecifická situácia nastáva v prípade zverenia maloletého do náhradnej starostlivosti. Pri jednotlivých formách náhradnej starostlivosti sme priblížili subjekty oprávnené zastupovať maloletého, pričom toto

²⁷ PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár, s. 340-342.

²⁸ ÚS 14/05-48.

²⁹ PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár, s. 356-357.

právo, resp. povinnosť môže v tom istom okamihu prislúchať aj viacerým subjektom. Na prvý pohľad sa môže zdať, že zákon o rodine rozlišuje všetky možné situácie, kto, kedy a v akom rozsahu maloletého zastupuje, no v niektorých prípadoch nie je odpoveď na túto otázku jednoznačná. Práve naopak, v aplikačnej praxi môžu z tohto dôvodu vznikajú problémy, preto sa domnievame, že je potrebné špecifikovanie dotknutých ustanovení a na zväženie je rovnako zníženie počtu subjektov oprávnených zastupovať maloletého.

Použitá literatúra:

Dohovor o právach dieťaťa.

LAZAR, J. a kol.: Občianske právo hmotné. 1. časť. 1. vyd. Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s. r. o., 2014, 698 s. ISBN 078-80-89635-08-5.

BÁNOS, R.: Zákon o rodine. Komentár. Dostupné na: <https://www.epi.sk/komentovane-ustanovenie/Komentar-k-p-61-zakona-36-2005-Z-z.htm>.

HORVÁTH, E.: Judikatúra vo veciach rodinnoprávných vzťahov. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, spol. s. r. o., 2012, 437 s. ISBN 987-80-8078-457-7.

HORVÁTH, E., VARGA, E.: Zákon o rodine. Komentár. 2. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o., 2014. 652 s. ISBN 978-80-8168-021-2.

JURČOVÁ, M., PAVELKOVÁ, B., NEVOLNÁ, Z., OLŠOVSKÁ, A., SMYČKOVÁ, R. Zastúpenie v súkromnom práve. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 272 s. ISBN 978-80-7400-420-9.

PAVELKOVÁ, B.: Maloletí v slovenskom rodinnom práve. Právne postavenie rodiča vo výchove maloletého dieťaťa. 2. časť. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2009. 112 s. ISBN 978-80-89363-34-6.

PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár. 3. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2019, 688 s. ISBN 978-80-89603-72-5.

R 50/1985.

Rozsudok Krajského súdu Prešov, sp. zn. 7CoP/4/2012.

R 4/1987.

ÚS 14/05-48.

Kontaktné údaje:

JUDr. Veronika Bačíková

veronika.bacikova@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6, P. O. BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

JUDr. Michal Káčerík

michal.kacerik@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6, P. O. BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

OPOMENUTIE VÝSLOVNÉHO OBMEDZENIA PLNEJ MOCI A JEHO PRÁVNE NÁSLEDKY

Miroslava Dolíhalová

Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta

Abstract: The Institute of Representation shall allow natural and legal persons to be represented through representatives. The reason is the impossibility to perform the given legal act for objective or subjective reasons or the absence of legal capacity. By way of a power of attorney as a unilateral legal act vis-à-vis third parties, it is acknowledged that a particular person has the power to represent the authorizing officer to the extent specified in the power of attorney. There is no doubt that formal or substantive deficiencies and errors may be part of the power of attorney. Subsequently, however, the question arises as to the extent to which it will lead to the invalidity of a legal act and whether such action also gives the Plenipotentiary legal consequences in favor of which person.

Abstrakt: Inštitút zastúpenia dáva možnosť, aby sa fyzické a právnické osoby nechali zastúpiť prostredníctvom zástupcov. Dôvodom je nemožnosť vykonať daný právny úkon z objektívnych či subjektívnych príčin alebo absencia spôsobilosti na dané právne úkony. Prostredníctvom plnomocenstva ako jednostranného právneho úkonu, ktorý pôsobí voči tretím osobám sa dáva na vedomie, že konkrétna osoba má oprávnenie zastupovať splnomocniteľa v rozsahu uvedenom v danej plnej moci. Je nepochybné, že formálne či obsahové nedostatky a chyby môžu byť súčasťou plnomocenstva. Následne však nastáva otázka, do akej miery spôsobí neplatnosť právneho úkonu a či z takého konania splnomocnencom vznikajú aj právne následky v prospech ktorej osoby.

Key words: representation, contractual representation, power of attorney

Kľúčové slová: zastúpenie, zmluvné zastúpenie, obsah plnej moci

1 ÚVOD

Vo všeobecnosti pojem a inštitút zastúpenia znamená, že pri konaní jednej osoby (zástupcu) vznikajú účinky pre inú osobu (zastúpeného). Tento inštitút výrazne sleduje prvky ochrany záujmov tých osôb, ktoré sa musia dať zastúpiť pre nedostatok resp. žiadnu spôsobilosť na konkrétne právne úkony, alebo spôsobilosť na právne úkony majú, avšak bránia im v tom iné prekážky. Na základe týchto dôvodov a prekážok sa dajú zastúpiť zástupcami, ktorých si sami zvolia. Podľa účinkov zastúpenia rozlišuje právnická literatúra priame a nepriame zastúpenie. V prípade priameho zastúpenia uskutočňuje zástupca svoje vlastné vyhlásenie vo vzťahu k tretej osobe a to v mene a na účet zastúpeného. Základnou náležitosťou nepriameho zastúpenia je vlastné vyhlásenie vôle zástupcu a to vo svojom mene a na cudzí účet. Následne na základe zmluvy uzavretej medzi zástupcom a zastúpeným, prevádza zástupca nadobudnuté práva a povinnosti na zastúpeného.¹ Úlohou príspevku je poukázať na dôležitosť obsahu v rámci plnej moci a jej presného vymedzenia s odkazom na rozsudok Najvyššieho súdu.

2 PRÁVNE POSÚDENIE PODĽA OKRESNÉHO SÚDU

Podľa § 31 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v platnom znení (ďalej len „OZ“) platí, že pri právnom úkone sa možno dať zastúpiť fyzickou alebo právnickou osobou. Splnomocniteľ udelí za týmto účelom plnomocenstvo splnomocnencovi, v ktorom sa musí uviesť rozsah splnomocnencovho oprávnenia. Právna úprava zmluvného zastúpenia pokračuje aj ďalšími ustanoveniami končiac § 33 Občianskeho zákonníka. Samotné plnomocenstvo treba odlišovať od dohody o plnomocenstve, pričom plnomocenstvo môžeme definovať ako jednostranný právny úkon

¹ CIRÁK, J., FICOVÁ, S. a kol. Občianske právo. Všeobecná časť, s. 314.

splnomocniteľa voči tretím osobám, voči ktorým má splnomocnenec konať v mene a na účet splnomocniteľa.²

Ak by sme mali zjednodušiť vymedziť predmet plnomocenstva a jeho obsah, môžeme konštatovať, že jeho predmetom je to, čo má splnomocnenec obstaráť pre splnomocniteľa. Pri tejto skrátenej definícii si však dovolíme tvrdiť, že aj pri dobrom úmysle vymedziť obsah plnej moci čo najzrozumiteľnejšie môžu nastať nejasnosti. Ako konkrétny príklad uvedieme súdny spor, v ktorom sa žalobca domáhal zaplata sumy 182 567 € z titulu bezdôvodného obohatenia. Z dikcie obsiahnutej v § 455 ods. 2 OZ nám vyplýva, že ten, kto sa na úkor iného bezdôvodne obohatí, musí obohatenie vydať. Pod bezdôvodným obohatením rozumieme majetkový prospech získaný plnením bez právneho dôvodu, plnením z neplatného právneho úkonu alebo plnením z právneho dôvodu, ktorý odpadol, ako aj majetkový prospech získaný z nepoctivých zdrojov. Z dostupného skutkového stavu je známe, že žalobca sa domáhal vrátenia kúpnej ceny na základe kúpnej zmluvy za nehnuteľnosti žalovanej, ktorej vlastníkom sa nestal. Nakoľko účelom záväzku je aj vzájomné plnenie, už z úvodu je zjavné, že k vzájomnému plneniu nedošlo. Práve preto sa žalovaná bránila tým, že síce splnomocnila osobu A na úkony spojené s predajom nehnuteľností, ale uzatvorenie kúpnej zmluvy do tohto rozsahu splnomocnenia nepatrilo. Zákon nám síce predpisuje uviesť rozsah splnomocnenia a aj na základe toho vieme rozlíšiť o aký druh sa jedná³, ale práve v tomto konkrétnom prípade opomenutie výslovného obmedzenia plnej moci respektíve jej striktné vymedzenie bolo sporné. Z odôvodnenia okresného súdu vedeného pod spisovou značkou 7C108/2010 vyplýva, že súd nespochybňuje platnosť udeleného splnomocnenia, ale už spomínaný rozsah. Prvostupňový súd odkázal na právnú istotu tretích osôb, v záujme ktorej by malo byť splnomocnenie natoľko zrozumiteľné, aby nedochádzalo k prekročeniu oprávnenia z neho plynúceho. Práve princíp abstrakcie, ktorý patrí k základným princípom zastúpenia vyjadruje, že zaväzuje splnomocnenca na taký rozsah oprávnenia, ktorým zaviazá splnomocniteľa, na aký ho viaže rozsah plnomocenstva. Zároveň však platí, že pokyny smerujúce voči splnomocnencovi, ktoré nevyplývajú z plnomocenstva, nemajú vplyv na právne účinky konania, ibaže by tretie osoby, voči ktorým splnomocnenec konal, vedeli o týchto pokynoch. Na základe tohto vymedzenia princípu abstrakcie môžeme konštatovať, že tento princíp slúži predovšetkým na ochranu tretej strany.⁴ Na základe preskúmania skutkového stavu, bolo v zmysle preskúmania ako dôkaz aj predmetné splnomocnenie, ktoré udelila žalovaná osobe A. Z obsahu tejto listiny podľa súdu prvého stupňa vyplýva už skôr potvrdená správnosť udeleného splnomocnenia pre uskutočnenie právnych úkonov spojených s predajom nehnuteľností. Spornou je druhá časť plnomocenstva, kde bolo vymenovaných 10 konkrétnych úkonov súvisiacich s predajom nehnuteľností. Nakoľko pri vymenovaní týchto úkonov absentovali slová či vety, ktoré by jasne uvádzali výpočet týchto úkonov⁵, resp. absencie negatívneho vymedzenia úkonov, na ktoré osoba A. nebola splnomocnená, mal okresný súd za to, že predmetné plnomocenstvo dávalo oprávnenie splnomocnencovi na všetky právne úkony spojené s predajom nehnuteľností a teda aj podpísanie kúpnej zmluvy. Na podklade uvedeného je zjavné, že okresný súd svoje právne posúdenie oprel o absenciu taxatívneho vymedzenia právnych úkonov. Prihliadnuc k tomuto záveru, môžeme konštatovať, že to pokladal za demonštratívny výpočet a aj na tomto základe posúdil plnomocenstvo a jeho rozsah vzťahujúci sa na všetky právne úkony spojené s predajom nehnuteľností.

Z hľadiska legislatívnej techniky je žiadúce, aby sme formulácii výpočtu venovali náležitú pozornosť a rozlišovali taxatívne a demonštratívne výpočty a to: „*taxatívny (úplný) výpočet znamená, že nemožno prihliadať na iné skutočnosti alebo podmienky, než tie, ktoré sú obsiahnuté v tomto výpočte. V právnych predpisoch sa taxatívne uvádzajú predovšetkým povinnosti, sankcie a vymedzenie pôsobnosti orgánov verejnej moci.....demonštratívny výpočet (neúplný, príkladný) znamená, že možnosť prihliadať aj na iné podmienky alebo skutočnosti, než tie, ktoré sú uvedené v právnom*

² FEKETE, I. Občiansky zákonník Veľký komentár s. 252.

³ z hľadiska určenia rozsahu plnomocenstva rozlišujeme 1. generálne (všeobecné) plnomocenstvo, 2. špeciálne plnomocenstvo, 3. individuálne plnomocenstvo – K tomu pozri LAZÁR, J. a kol. Občianske právo hmotné, s. 174.

⁴ ŠTEVČEK, M. a kol. Občiansky zákonník I., s. 196.

⁵ Napr. „a to konkrétne“, „a to výlučne“, „a to“ a pod.

predpise. Demonštratívny výpočet teda neobsahuje presné vymedzenie určitých skutočností, ale uvádza ich len príkladom.⁶

Na základe dostupného textu rozhodnutia okresného súdu vyplýva ďalšia jeho úvaha. Súd totiž pripúšťa stotožnenie sa s tvrdením žalovanej, ale s patričným opodstatnením. Ak by aj žalovaná nesplnomocnila osobu A na podpísanie kúpnej zmluvy, išlo by o prekročenie oprávnenia osoby A. Pokiaľ by nastalo toto prekročenie, žalovaná mala bez zbytočného odkladu po tom, čo sa dozvedela o prekročení oprávnenia oznámiť svoj nesúhlas žalobcovi. V ustanovení § 33 OZ sú upravené právne dôsledky tohto prekročenia. Platí teda nevyvrátiteľná domnienka v druhej vete §33 OZ a to že zastúpený prekročenie oprávnenia zástupcu schválil, ak osobe s ktorou konal neoznámil bez zbytočného odkladu svoj nesúhlas. Ten, kto sa tejto nevyvrátiteľnej domnienky dovoľáva, znáša zároveň dôkazné bremeno vedomosti zastúpeného o tom, že zastúpený sa v určitom čase o tomto prekročení dozvedel. Zároveň je potrebné uviesť, že tak ako nevyvrátiteľná domnienka aj dodatočné schválenie pôsobí ex tunc, t.j. právny úkon, ktorý urobil zástupca je platný od okamihu jeho urobenia.⁷ V odôvodnení okresného súdu sa ďalej uvádza, že v rámci zisťovania skutkovej podstaty sa žalovaná dozvedela o prekročení rozsahu oprávnenia osoby A, ale bez zbytočného odkladu neprejavila nesúhlas, teda zjednodušene prekročenie akceptovala. Skrz lepšej prehľadnosti pokladáme na dôležité vrátiť sa k meritu, čiže platnosti kúpnej zmluvy k predmetným nehnuteľnostiam. Z dostupnosti skutkového stavu vyplýva, že žalobca v domnienke platného oprávnenia osoby A plnil podľa tejto kúpnej zmluvy a zaplatil kúpnu cenu. Nakoľko však žalobkyňa nepreviedla svoje vlastnícke právo k nehnuteľnostiam, žalobca od zmluvy odstúpil. V zmysle ustanovenia §517 ods. 1 OZ bol kupujúci a teda žalobca bol oprávnený od zmluvy odstúpiť, čím sa kúpna zmluva zrušila od začiatku. Keďže žalobkyňa ostala vlastníkom nehnuteľností pričom žalobca plnil a kúpnu cenu zaplatil, je zrejmé, že si vzájomné plnenie plynúce zo záväzku nevrátili. Z toho plynie, že žalobkyňa sa bezdôvodne obohatila a podľa súdu prvého stupňa bola povinná prijaté plnenie vrátiť. Okresný súd teda rozsudkom zaviazal žalovanú zaplatiť žalobcovi 182 567 €. V konklúzii tejto časti prvostupňového právneho posúdenia si dovoľíme tvrdiť, že súhlasíme s názorom okresného súdu v časti správnosti dodržaných náležitostí zmluvného zastúpenia. V princípe žalovaná dodržala ostatné náležitosti a to dodržanie písomnej formy plnomocenstva⁸ nakoľko predmetom kúpnej zmluvy bola nehnuteľnosť, zároveň správne označila strany splnomocniteľa a splnomocnenca. Dodávam, že z prezistenia skutkového stavu je zrejmé, že nepreviedla viac práv ako mala, t.j. medzi dôkazmi bol aj list vlastníctva, ktorý potvrdzoval výlučné vlastníctvo žalovanej. Aj práve kvôli týmto skutočnostiam máme za to, že k spornej plnej moci sa nepristupovalo dôkladne a tento možno na prvý pohľad protichodný krok voči ostatným úkonom pôsobí a contrario.

3 PRÁVNE POSÚDENIE PODĽA KRAJSKÉHO SÚDU

Z dikcie § 355 ods. 1 Civilného sporového poriadku platí, že proti rozsudku súdu prvej inštancie je prípustné odvolanie, ak to zákon nevyklučuje.⁹ V rámci tohto sporu teda žalovaná uplatnila opravný prostriedok a spor sa postúpil na druhostupňové konanie¹⁰, ktoré je vedené pod spisovou značkou 6Co 534/2012. Nakoľko sa v rámci analýzy skutkovej podstaty snažíme poukázať skôr na právne posúdenie a hmotnoprávne podmienky plnej moci, vymedzíme len nasledujúce skutočnosti a nie opis celého postupu druhostupňového súdu. Krajský súd teda rozsudok súdu prvého stupňa v napadnutej časti zmenil tak, že žalobu zamietol. Jeho právne posúdenie skutkovej podstaty sa však podstatne odlišovalo od prvého posúdenia okresného súdu. Odvolací súd mal za to, že v udelenom plnomocenstve došlo k stretu všeobecného plnomocenstva a špeciálneho plnomocenstva.

Účelom všeobecného resp. generálneho plnomocenstva je splnomocnenie zástupcu na všetky právne úkony. Aj tu však zákon uvádza výnimky, pri ktorých to možné nie je, t.j. vyžaduje osobitné plnomocenstvo a tiež v prípadoch, pri ktorých zastúpenie možné nie je. Na rozdiel od toho, špeciálne

⁶ SVÁK, J. a kol. Teória a prax legislatívy, s. 253.

⁷ VOJČÍK, P. a kol. Občiansky zákonník, s. 112.

⁸ plnomocenstvo sa musí udeliť písomne, ak úkon, ktorý ma splnomocnenec podľa plnomocenstva urobiť, sa musí urobiť v písomnej forme – k tomu pozri VOJČÍK, P. Občianske právo hmotné I., s. 164.

⁹ § 355 ods. 1 zákon č. 160/2015 Civilný sporový poriadok v platnom znení

¹⁰ zároveň pozri poznámku č. 16

plnomocenstvo splnomocňuje zástupcu len na určitý druh právnych úkonov.¹¹ Na prvý pohľad sa možno zdá, že vymedzenie druhov plnomocenstiev je zrozumiteľné a v aplikačnej praxi by sa nemali prekryvať. Z odôvodnenia krajského súdu však plynie, že kvôli vyššie označenému stretu pomenovaných druhov plnomocenstiev použil zásadu mandatum speciale derogat generali. Táto zásada vyjadruje stav, v ktorom ak je všeobecné plnomocenstvo v rozpore so špeciálnym, platí špeciálne plnomocenstvo. Z toho nám plynie skutočnosť, že krajský súd označil predmetné plnomocenstvo za špeciálne t.j. obmedzené plnomocenstvo. Pokladáme za podstatné poukázať na výrazne odlišné právne posúdenie rovnakej skutkovej podstaty. Druhostupňový súd sa totiž okrem iného odvolal na ustanovenie § 33 ods. 2 OZ¹², ktorým vyjadril, že v danej veci nejde o prekročenie oprávnenia vyplývajúceho z plnomocenstva, ale ide o prekročenie oprávnenia konať za splnomocniteľa. Na základe tejto skutočnosti zároveň konštatoval, že prvostupňový súd nesprávne právne posúdil skutkový stav, keď aplikoval ustanovenie § 33 ods. 1 OZ.¹³ Protichodne potom k okresnému súdu pôsobia kroky krajského súdu, ktorý potvrdil nesprávne určenú pasívnu vecnú legitimitáciu žalovanej. Odôvodnil to tak, že k uzavretiu kúpnej zmluvy medzi žalobcom a žalovanou nedošlo a tým pádom nevznikla ani povinnosť vzájomného plnenia z kúpnej zmluvy v zmysle § 588 OZ.¹⁴ Stav, ktorý následne nastal a to že žalobca, t.j. kupujúci aj napriek spomenutej skutočnosti zaplatil kúpnu cenu osobe A ako splnomocnencovi zakladá ďalšie odôvodnenia plynúce z rozhodnutia odvolacieho súdu. Nakoľko žalobca napriek uvedenému zaplatil kúpnu cenu osobe A a tá túto sumu prevzala, nekonala tak na základe plnomocenstva udeleného žalovanou. Týmto konaním osoby A a teda, že prevzala kúpnu cenu vznikol záväzok priamo tejto osobe bez toho, aby ním bola zaviazaná aj žalovaná. Tak, ako sme uviedli vyššie, je zrejme odlišné právne posúdenie jednotlivých stupňov súdov ako aj aplikácia rozdielnych ustanovení zákona. Dovoľme si položiť otázku, či je v aplikačnej praxi častý takýto výrazný nesúlad.

4 PRÁVNE POSÚDENIE PODĽA NAJVVYŠIEHO SÚDU

Z ustanovenia § 419 Civilného sporového poriadku platí, že proti rozhodnutiu odvolacieho súdu je prípustné dovolanie, ak to zákon pripúšťa.¹⁵ Z dostupného skutkového stavu je však zrejmé, že tento spor sa riadil ešte predošlým procesným kódexom, t.j. Občianskym súdnym poriadkom (ďalej len „OSP“)¹⁶ a preto v odôvodnení postupnosti krokov Najvyššieho súdu je zdôvodnená prípustnosť mimoriadneho dovolania generálneho prokurátora. Proti rozsudku Krajského spisovnej značky 6Co534/2012 následne podal postupom podľa § 243h ods. 3 OSP mimoriadne dovolanie generálny prokurátor Slovenskej republiky. Tak ako sme už deklarovali účel tejto komparácie a to že zameranie sústredíme na právne posúdenie hmotnoprávnych podmienok inštitútu zastúpenia, rovnaké zameranie zvolíme aj v prípade postupu Najvyššieho súdu. Namietal totiž nesprávne právne posúdenie veci odvolacím súdom a mal za to, že súd prvého stupňa správne posúdil rozsah plnomocenstva. Konkrétnejšie z dostupného rozhodnutia uvádza, že v posudzovanej listine sa výslovne v ďalšej časti textu neuvádza ktoré právne úkony nie je osoba A oprávnená vykonávať za žalovanú, ale sa tu iba demonštratívne uvádzajú určité právne úkony, ktoré sa pri predaji nehnuteľností realizujú, nemožno pri právnom posúdení obsahu tejto listiny žiadnym výkladom (napr.

¹¹ FEKETE, I. Občiansky zákonník Veľký komentár, s. 260.

¹² „Ak splnomocnenec pri konaní prekročil svoje oprávnenie konať za splnomocniteľa alebo ak niekto koná za iného bez plnomocenstva, je z tohto konania zaviazaný sám, ibaže ten, za koho sa konalo, právny úkon dodatočne bez zbytočného odkladu schváli. Ak splnomocniteľ neschváli prekročenie plnomocenstva alebo konanie bez plnomocenstva, môže osoba, s ktorou sa konalo, od splnomocnenca požadovať buď splnenie záväzku, alebo náhradu škody spôsobenej jeho konaním.“

¹³ „Ak splnomocnenec prekročil svoje oprávnenie vyplývajúce z plnomocenstva, je splnomocniteľ viazaný, len pokiaľ toto prekročenie schválil. Ak však splnomocniteľ neoznámí osobe, s ktorou splnomocnenec konal, svoj nesúhlas bez zbytočného odkladu po tom, čo sa o prekročení oprávnenia dozvedel, platí, že prekročenie schválil.“

¹⁴ „Z kúpnej zmluvy vznikne predávajúcemu povinnosť predmet kúpy kupujúcemu odovzdať a kupujúcemu povinnosť predmet kúpy prevziať a zaplatiť zaň predávajúcemu dohodnutú cenu.“

¹⁵ § 419 zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok v platnom znení

¹⁶ zákon č. 99/1963 Z.z. Občiansky súdny poriadok

logickým a ani gramatickým)¹⁷ dôjsť k záveru, že tento výpočet 10 právnych úkonov (medzi ktorými nie je podpísanie kúpnej zmluvy) je taxatívnym výpočtom a v tejto časti predstavuje špeciálne plnomocnenstvo, ktoré má prednosť pred generálnym plnomocnenstvom na tejto istej listine sa nachádzajúcim. Ďalej z odôvodnenia Najvyššieho súdu k skutkovej podstate vedenej pod spisovou značkou 2 MCdo/8/2014 vyplýva, že rozsudok odvolacieho súdu nie je správny, nakoľko odvolací súd pri právnom posúdení rozsahu plnomocnenstva nepostupoval v súlade s § 35 ods. 1 a 2 OZ.¹⁸¹⁹ Okrem toho, že sa Najvyšší súd stotožnil s právnym posúdením a tým aj argumentáciou okresného súdu, zároveň kritizoval aj právne posúdenie skutkovej podstaty odvolacím súdom. Dovolací súd mal za to, že normy občianskeho práva boli krajským a teda odvolacím súdom interpretované v extrémnom rozpore s princípmi spravodlivosti. Zároveň označil výklad právnej normy za príliš formálny, čo viedlo k extrémne nespravodlivému záveru, čo porušuje základné práva. Toto pomerene vyostrené označenie výkladu považujeme za kritické, ale je snád' na mieste zamyslieť sa, či je tento výhradne kritický postoj správny. Považujeme za správne nachádzať v aplikačnej praxi rozdiely v právnych posúdeniach rovnakých skutkových stavov, ale miernejšie označenie pochybenia odvolacieho súdu by vnieslo vyššiu mieru dôvery zo strany účastníkov ako aj širokej verejnosti.

5 ZÁVER

V úvode článku sme sa snažili priblížiť inštitút zmluvného zastúpenia a vyzdvihnúť jeho výhody v praxi. Pripúšťame možnosť, že z obsahu príspevku pôsobí tento inštitút skôr negatívne, nakoľko mal za následok niekoľkoročný spor v rámci viacerých súdov a s tým spojené aj náklady či už na právne zastúpenie a následne aj trovy konania. Na zmiernenie negatívneho pohľadu na plnomocnenstvo si dovoľíme spomenúť aj iný pohľad. Ak by zákon v rámci hmotnoprávnych náležitostí trval na presnom vymedzení vôle v podobe podrobností a podmienok, mohlo by v praxi vzniknúť plnomocnenstvo, ktoré by obsahovalo menej podmienok ako samotný právny úkon. Následne by prichádzalo do úvahy aj tvrdenie, že splnomocnenec prekročil svoje oprávnenie plynúce z plnomocnenstva a táto možnosť sa už míňa s podstatou inštitútu zastúpenia. Odhliadnuc od zložitosti skutkového stavu a jeho rozsiahlej matérie považujeme účel príspevku za pomerne splnený. Primárnym cieľom bolo poukázať na dôležitosť presného vymedzenia prejavu vôle, konkrétne v prípade plnomocnenstva a s tým spojené právne následky.

Použitá literatúra:

- CIRÁK, J. FICOVÁ, S. a kol.: Občianske právo. Všeobecná časť. Šamorín: Heuréka, 2008, 359 s. ISBN 978-80-89122-51-6.
- FEKETE, I.: Občiansky zákonník: Veľký komentár. Bratislava: Eurokódex, 2014. 816 s. ISBN 978-80-8155-039-3.
- LAZÁR, J. a kol.: Občianske právo hmotné. Bratislava: Iuris Libri, 2014. 685 s. ISBN 978-80-89635-08-5.
- SVÁK, J. a kol.: Teória a prax legislatívy: Bratislava: Eurokódex, 2012. 440 s. ISBN 978-80-89447-65-7
- ŠTEVČEK, M. a kol.: Občiansky zákonník 1. a 2. diel Bratislava: C. H. Beck, 2015. 3208 s. ISBN 978-80-7400-597-8.
- VOJČÍK, P. a kol.: Občiansky zákonník. 3 dopl. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2010. 1282 s. ISBN 978-80-8078-368-6.
- VOJČÍK, P.: Občianske právo hmotné I. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010. 334 s. ISBN 978-80-7097-816-0.

¹⁷ 1. gramatická metóda výkladu objasňuje zmysel občianskoprávnej normy na základe pravidiel gramatiky, 2. logická metóda výkladu skúma občianskoprávnu normu z hľadiska zákonitostí a pravidiel formálnej logiky - K tomu pozri LAZÁR, J. a kol. Občianske právo hmotné, s. 107.

¹⁸ § 35 ods. 1: „Prejav vôle sa môže urobiť konaním alebo opomenutím; môže sa stať výslovne alebo iným spôsobom nevzbudzujúcim pochybnosti o tom, čo chcel účastník prejavíť.“

¹⁹ § 35 ods. 2: „Právne úkony vyjadrené slovami treba vykladať nielen podľa ich jazykového vyjadrenia, ale najmä tiež podľa vôle toho, kto právny úkon urobil, ak táto vôľa nie je v rozpore s jazykovým prejavom.“

Rozsudok Okresného súdu Bratislava II sp. zn. 7C/108/2010 zo dňa 11.04.2012

Rozsudok Krajského súdu Bratislava sp. zn. 6Co/534/2012 zo dňa 08.07.2013

Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2MCdo/8/2014 zo dňa 30.06.2015

Kontaktné údaje:

Mgr. Miroslava Dolíhalová

mirka.dolihalova@gmail.com

Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Komenského 20

974 01 Banská Bystrica

Slovenská republika

PRINCÍP ABSTRAKČIE PLNOMOCENSTVA V ZMLUVNOM ZASTÚPENÍ

Imrich Fekete

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The principle of abstraction, which has been known in the doctrine of civil law for more than 150 years (Laband, 1866) is gradually penetrating into the Slovak private law. The principle of abstraction characterizes the relationship between the power of agency as a one-sided, abstract and addressed legal act and the internal relationship between the principal and agent, which according to § 23 CC may also arise under agency agreement (ground legal act). Since the power of agency is abstract in character, the power of agency must be strictly distinguished from the ground legal act on the basis of which the power of agency arose (mandate contract, employment contract). Consequently, the power of agency may exist independently of the ground legal act (separation principle), even if the ground legal act has ceased to exist or is invalid for any reason. The purpose of the abstraction principle is not only to protect the interest of a third party who acted in good faith with the agent (§ 31 (1) of the CC), but also to protect and facilitate legal relationships.

Abstrakt: Princíp abstrakcie, ktorý je v doktríne civilného práva známy už viac ako 150 rokov (Laband, 1866), postupne preniká aj do slovenského súkromného práva. Princíp abstrakcie charakterizuje pomer medzi plnomocenstvom ako jednostranným, abstraktným a adresovaným právnym úkonom a vnútorným vzťahom medzi splnomocniteľom a splnomocnencom, ktorý podľa § 23 OZ môže vzniknúť aj na základe dohody o plnomocenstve (podkladový právny úkon). Pretože plnomocenstvo má abstraktný charakter, je potrebné plnomocenstvo striktné odlišovať od podkladového právneho úkonu, na základe ktorého plnomocenstvo vzniklo (príkazná zmluva, mandátna zmluva, pracovná zmluva). V dôsledku toho môže plnomocenstvo existovať nezávisle od podkladového právneho úkonu (princíp oddelenia), a to aj vtedy, ak podkladový právny úkon už zanikol alebo je z nejakého dôvodu neplatný. Účelom princípu abstrakcie je nielen ochrana záujmu tretej osoby, ktorá konala so splnomocnencom v dobrej viere (§ 31 ods. 1 OZ), ale predovšetkým ochrana a uľahčenie právneho styku.

Key words: power of agency, principal, agent (person to be granted authority), mandate agreement, principle of abstraction, principle of separation

Kľúčové slova: plnomocenstvo, splnomocniteľ, splnomocnenec, dohoda o plnomocenstve, mandátna zmluva, princíp abstrakcie, princíp separácie

1. ÚVOD

Pojem „plnomocenstvo“ sa v slovenskej právnickej terminológii zhoduje minimálne s týmito významami:

- a) zastupovacie oprávnenie (plnomocenstvo, plná moc) zástupcu, ktoré spočíva na právnom úkone zastúpeného,
- b) právny úkon, na základe ktorého sa uvedené zastupovacie oprávnenie udeľuje (splnomocnenie),
- c) samotný právny úkon, na ktorom spočíva zastupovacie oprávnenie zástupcu konať v mene a na účet zastúpeného (plnomocenstvo), resp.
- d) právny dokument, v ktorom je inkorporované plnomocenstvo.

Samotný Občiansky zákonník označuje zastúpenie na základe plnomocenstva ako „Zastúpenie na základe plnomocenstva“ a vyjadruje ho rôznym spôsobom: raz ako vznik oprávnenia splnomocnenca zastupovať splnomocniteľa (§ 31 ods. 1 OZ), niekedy ako notifikačný úkon adresovaný tretím osobám (§ 32 ods. 2 OZ) a inokedy ako oprávnenie splnomocnenca konať za splnomocniteľa (§ 33 ods. 2 OZ). Rovnako aj doktrína poukazuje na rozdielnu právnu povahu plnomocenstva ako právneho úkonu.

Na účely tejto práce vychádzame z toho, že plnomocenstvo ako oprávnenie zastupovať niekoho iného pri robení právnych úkonov má povahu tvorivého subjektívneho práva.¹ Plnomocenstvo samotné má charakter jednostranného a adresného právneho úkonu, ktorý možno adresovať buď splnomocnencomi, tretej osobe, s ktorou má splnomocnenec konať, štátnemu orgánu alebo je vyjadrené iba všeobecne (verejným oznamom). Táto práca vychádza z toho, že **plnomocenstvo má okrem toho aj abstraktný charakter. Pod abstraktnosťou plnomocenstva chápeme v súlade s väčšinovým názorom prezentovaným v odbornej literatúre abstraktný právny úkon, ktorý je oddelený od podkladovej zmluvy medzi splnomocniteľom a splnomocnencom.** Podkladová zmluva a plnomocenstvo majú na základe toho samostatný právny dôvod vzniku. Nedostatky podkladovej zmluvy nemajú priame právne účinky na platnosť plnomocenstva a zmluvný záväzok splnomocnenca priamo neobmedzuje rozsah zastupovacieho oprávnenia splnomocnenca. Súčasne treba podotknúť, že princíp abstrakcie sa vzťahuje iba na priame a dobrovoľné (zmluvné) zastúpenie. Nevzťahuje sa na zákonné zastúpenie ani na nepriame zastúpenie.

V prípade zmluvného zastúpenia treba **rozlišovať** medzi:

- a) vnútorným vzťahom medzi princípálom (splnomocniteľom) a zástupcom (splnomocnencom),
- b) vonkajším vzťahom medzi splnomocnencom a treťou osobou a
- c) právnym úkonom splnomocnenca.

Ad a) **Vnútorný vzťah** je právny vzťah medzi princípálom a zástupcom, ktorý vzniká na základe podkladovej zmluvy. Tá je zvyčajne dôvodom na udelenie plnomocenstva. Podkladový právny úkon oprávňuje alebo zaväzuje zástupcu konať na základe plnomocenstva. Zvyčajne ide o príkaznú, mandátnu, obstarávateľskú alebo služobnú (pracovnú) zmluvu.

Ad b) Pre **vonkajší vzťah** je kľúčové plnomocenstvo. Plnomocenstvo ako adresovaný prejav vôle splnomocniteľa a jeho udelenie (splnomocnenie) má povahu jednostranného právneho úkonu. Na základe splnomocnenia vybavuje princípál splnomocnenca zastupovacím oprávnením, na základe ktorého môže splnomocnenec konať s treťou osobou v mene a na účet splnomocniteľa (princípála).

Z hľadiska adresovania prejavu vôle splnomocniteľa rozlišujeme medzi vnútorným a vonkajším plnomocenstvom. V prvom prípade smeruje prejav vôle splnomocniteľa splnomocnencomi a v druhom prípade voči tretej osobe. Zatiaľ čo v prvom prípade je plnomocenstvo zvyčajne súčasťou podkladovej (mandátnej) zmluvy, v druhom prípade je plnomocenstvo samostatným a od podkladovej zmluvy oddeleným právnym úkonom.

Z hľadiska princípu abstrakcie má ešte právny význam rozlišovanie medzi konkludentným a zdanlivým plnomocenstvom. O konkludentné (strpené) plnomocenstvo ide vtedy, keď niekto opakovane vystupuje ako zástupca princípála a tento napriek tomu, že o tom vie, nič proti tomu nepodnikne a tretia osoba môže v dobrej viere predpokladať existenciu plnomocenstva (právne následky takého konania sú uvedené v § 33 ods. 1 OZ). O **zdanlivé plnomocenstvo** ide vtedy, ak niekto bez toho, aby bol splnomocnený, vystupuje ako zástupca princípála, ktorý o takomto konaní nevie, avšak v prípade náležitej starostlivosti by o tom vedieť mal a mohol tomu zabrániť a tretia strana mohla v dobrej viere predpokladať, že princípál konanie zdanlivého zástupcu spoznal (právne následky takého konania možno vyvodit' z § 33 ods. 2 OZ). V oboch prípadoch sa však má za to, že ide o riadne plnomocenstvo, ak tretia osoba nebola v dobrej viere (pozri § 33 ods. 3 OZ).

Ad c) V prípade **právneho úkonu splnomocnenca** ide o právny úkon, ktorý robí splnomocnenec s treťou osobou a sú splnené zákonné podmienky uvedené v § 32 ods. 2 prvej vete OZ. Pre tretiu stranu je rozhodný iba obsah plnomocenstva a o existencii podkladovej zmluvy medzi splnomocniteľom a splnomocnencom nemusí ani vedieť. Tretia osoba sa uzavretím zmluvy stáva zmluvným partnerom splnomocniteľa.

2. PRÁVNÝ VÝVOJ PRIAMEHO ZASTÚPENIA

Myšlienka, že účinky právneho úkonu môžu nastať u inej osoby než tej, ktorá konala, vyžaduje vyšší stupeň abstraktného myslenia. Preto ani neprekvapuje, že priame zastúpenie patrí medzi relatívne mladé inštitúty súkromného práva. Počas antiky vzniknuté, načas zaniknuté a v 11. storočí

¹ Podľa Š. Lubyho tvorivé (fakultívne) subjektívne právo oprávnenému subjektu dovoľuje, aby jednostranne spôsobil vznik, zmenu alebo zánik nejakého subjektívneho práva, patriaceho jemu samému alebo niekomu inému. LUBY, Š.: Slovenské všeobecné súkromné právo. I. zv. Bratislava: Knižnica právnickej jednoty, 1941, s. 202 a 203.

opäť objavené rímske právo vychádzalo zo zásady, že nikto nemôže na základe prísľubu zaväzovať niekoho iného (*nemo alteri stipulari potest – Ulp. D. 45,1,38,17; Inst. 3,19,19*), v dôsledku čoho odmietalo existenciu priameho zastúpenia. Aby sa umožnilo právne konanie prostredníctvom niekoho iného, ponúkalo rímske právo možnosť konania prostredníctvom volených orgánov, podriadených osôb, dôverníka alebo vo forme nepriameho zastúpenia.² Preto plnomocenstvo ako formu zmluvného zastúpenia rímske právo nepoznalo.

Pre vznik plnomocenstva bolo potrebné najprv objaviť priame zastúpenie. Prvý krok týmto smerom urobil H. Grotius, ktorému sa podarilo oddeliť priame a nepriame zastúpenie.³ Vystihnúť podstatu priameho zastúpenia sa podarilo až Ch. von Wolffovi, ktorý medzi prvými hovoril o tom, že zmluvy možno uzavierať aj prostredníctvom zástupcu, ktorého charakterizoval termínmi *procurator*, resp. *mandatarius*.⁴ Na základe toho bolo jasné, že konanie zástupcu princípála nielen oprávňuje, ale aj zaväzuje; zástupca je oprávnený konať v mene a na účet zastúpeného, pričom toto oprávnenie bolo súčasťou jeho mandátu.⁵

Až do 20. storočia prevládala v teórii civilného práva tzv. **mandátová teória** (*Mandatstheorie*): mandát a plnomocenstvo sú dve strany toho istého právneho úkonu.⁶ Pozostatky tohto názoru možno dodnes nájsť v prvých kodifikáciách civilného práva. Rakúsky ABGB (1811), ktorého 22. hlava má nadpis „O splnomocnení a iných druhoch konateľstiev“, koncipuje v § 1002 príkaz a plnomocenstvo ako jednu „Splnomocňovaciu zmluvu“, pričom príkazy splnomocniteľa dané splnomocnencovi mimo tejto zmluvy označuje ako tajné plnomocenstvo (pozri § 1017). Na rozdiel od ABGB sa Code civil (1804) striktné pridržiava učenia J. Domata⁷ a R. J. Pothiera;⁸ nemá žiadne ustanovenie o zastúpení a po viacerých ustanoveniach, ktoré odkazujú na mandát v ustanovení čl. 1984, definuje mandátnu zmluvu ako „*un acte par lequel une personne donne a une autre le pouvoir de faire quelque chose pour len mandant et en son nom*“. Medzi plnomocenstvom a mandátom nerozlišujú ani ostatné civilné kódexy, ktoré vznikli v 19. storočí. Takmer rovnaká situácia je v angloamerickom práve, ktoré chápe *agency* ako obraz rímskeho boha Janusa: zmluvné zastúpenie sa tu chápe z aspektu práv a povinností spočívajúcich v zmluvnom záväzku a súčasne z aspektu prenesenia zastupovacieho oprávnenia na zástupcu.⁹

Predsa však už v prvej polovici 19. storočia sa postupne začal presadzovať názor o funkčnom a terminologickom oddelení vnútorného vzťahu medzi zástupcom a zastúpeným (podkladová zmluva) a vonkajšieho vzťahu medzi zástupcom a treťou osobou (plnomocenstvo). **Teóriu o oddelení mandátu (príkazu) a plnomocenstva (*Trennungsprinzip*)** presadili v teórii

² REBRO, K., BLAHO, P.: Rímske právo. Bratislava: Iura edition, 2003, s. 211.

³ GROTIUS, H.: De iure belli ac pacis. Libri Tres, in quibus jus natura gentium, item juris publici praecipua explicantur. Amstelaedami: Janssoniow Aesbergios, 1722, s. 363 a 366.

⁴ WOLFF, L. B.: INSTITUTIONES JURIS NATURÆ ET GENTIUM: IN QUIBUS EX IPSA HOMINIS NATURA CONTINUO NEXU OMNE OBLIGATIONES ET JURA OMNIA DEDUCUNTUR. HALLE, MAGDEBURGICAE: OFFICINA RENGIERIANA, 1763, S. 286 A NASL.

⁵ COING, H.: Europäisches Privatrecht 1500 bis 1800. Band I Älteres Gemeines Recht. München: C. H. Beck, 1985, s. 429.

⁶ BUCHKA, H.: Die Lehre von der Stellvertretung bei Eingehung von Verträgen. Historisch und dogmatisch dargestellt. Rostock und Schwerin: Stiller Buchhandlung, 1852, s. 237; CURTIS, F.: Die Stellvertretung bei Eingehung von Verträgen. In: Archiv für die civilistische Praxis, 58. zv. 1875, č. 1, s. 69 a 85.

⁷ Domat definuje zastúpenie (*procuration*) ako právny akt, prostredníctvom ktorého ten, kto nechce konať osobne vo svojich záležitostiach, odovzdá právomoc (*pouvoir*) konať inému, aby ten za neho konal, ako keby on konal sám. DOMAT, J.: Les loix civiles dans leur ordre naturel. 2. vyd. Tome I., Paris: Jean Baptist Coignac, 1695, s. 450 a nasl.

⁸ POTHIER, J. R.: Traité des obligations. Tome premier. Paris, Orleans: Debure., Rouzeau-Montaut, 1767, s. 597 a nasl.

⁹ „Agency is a relationship which arises when one person called the principal authorizes another, called the agent, to act on his behalf, and the other agrees to do so.“ TREITEL, G. H.: *On Law of Contract*. 11. vyd. London: Sweet & Maxwell, 2003, s. 651. Pozri tiež ZWEIGERT, K., KÖTZ, H.: Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1969, s. 117

civilného práva ako prví A. Brinz¹⁰ a R. von Jhering.¹¹ Prvou kodifikáciou súkromného práva, ktorá si osvojila princíp separácie mandátu a plnomocenstva vo vzťahu k prokúre, bol Všeobecný nemecký obchodný zákonník z r. 1856. Keďže tento zákon definoval obsah samotnej prokúry, prokúra sa mohla úplne oddeliť od služobného právneho vzťahu, o ktorý sa opiera. Na základoch tejto právnej úpravy vybudoval P. Laband svoju svetoznámu teóriu o abstraktnom charaktere plnomocenstva (*Abstraktionsprinzip*).

Dielo P. Labanda „*Die Stellvertretung bei dem Abschluss von Rechtsgeschäften nach dem allgemeinen Deutschen Handelsgesetzbuch*“¹² postavilo základný kameň princípu abstrakcie v zmluvnom zastúpení a na dlhú dobu predurčilo ďalší vývoj dogmatiky zmluvného zastúpenia. Laband v tomto diele na príklade prokúry poukázal, že zákon nielen terminologicky, ale aj vecne rozlišuje medzi plnomocenstvom a príkazom a že jeden môže existovať aj bez druhého, hoci plnomocenstvo spravidla vzniká na základe príkazu a jeho rozsah je určený obsahom príkazu. Rovnako ani rozsah plnomocenstva nemusí byť totožný s rozsahom príkaznej zmluvy. Obsah príkazu je oproti rozsahu plnomocenstva podstatne užší, pretože plnomocenstvo musí často zahŕňať také úkony (napr. pri vedení podniku prokuristom), na ktoré účastníci príkaznej zmluvy nemohli vopred ani pomyslieť. Avšak každý úkon zástupcu a jeho pokyny musia mať právny základ v základnom právnom vzťahu medzi zástupcom a zastúpeným. Zastúpený ani tretia osoba nie sú excesom zástupcu bez všetkého zaviazaní. Vychádza sa tu z toho, že zástupca vykonáva právne úkony samostatne bez toho, aby ho princípál potreboval prostredníctvom príkazov dirigovať. Súčasne sa tu sleduje záujem zastúpeného, ktorý môže nespĺnomocnené konateľstvo zástupcu validovať, ako aj záujem tretej osoby, ktorá konala v dobrej viere, že zástupca konal v súlade so splnomocnením bez toho, aby poznal obsah príkaznej zmluvy.¹³ Po tom, čo Laband poukázal na existenciu príkazu bez plnomocenstva (nepriame zastúpenie) a plnomocenstva bez opory v obsahu príkaznej zmluvy, došiel k záveru, že plnomocenstvo a príkaz sú dva celkom rozdielne a nezávislé právne úkony, ktoré majú odlišné predpoklady vzniku, spravidla odlišný obsah a odlišné právne účinky.¹⁴

Labandova náuka o abstraktnom charaktere plnomocenstva ovplyvnila právnu úpravu zmluvného zastúpenia v takmer všetkých civilných kódexoch prijatých v 20. storočí. Ako prvý si z toho vzal poučenie nemecký BGB, ktorý zahrnul právnu úpravu plnomocenstva do svojej všeobecnej časti (§ 164 až 181) a príkaznú zmluvu do právnej úpravy záväzkov (§ 662 až 676). Túto legislatívnu konštrukciu nasledovali viaceré štáty. Napr. grécky civilný kódex (1940) upravuje rovnako ako BGB zastúpenie vo všeobecnej časti zákona (čl. 211 až 235) a príkaznú zmluvu v rámci záväzkového práva (čl. 713 až 729). Taliansky Codice civile (1942) odlišuje úpravu mandátnej zmluvy (čl. 1703 až 1730) a zastúpenie ako inštitút všeobecného záväzkového práva (čl. 1387 až 1400). To platí aj pre portugalský Código civil (1966): čl. 258-269 (zastúpenie) a čl. 1157-1917 (príkaz). Zákony škandinávskych štátov o zmluvnom práve z r. 1915 až 1917 v 2. kapitole obmedzili úpravu iba na vonkajší vzťah medzi zástupcom a tretími osobami.

¹⁰ BRINZ, A.: Kritische Blätter civilistischen Inhalts. Vol. 2. Erlangen: F. Enke, 1852, s. 7.

¹¹ JHERING, R.: Mitwirkung für fremde Rechtsgeschäfte (Teil 1). In: Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts, 1857, č. 1, s. 273.

¹² LABAND, P.: Die Stellvertretung bei dem Abschluss von Rechtsgeschäften nach dem allgemeinen Deutschen Handelsgesetzbuch. In: Zeitschrift für das Gesamte Handels- und Wirtschaftsrecht, 1866, č. 10, s. 183-241. K významu Labandovho diela pozri ZWEIGERT, K., KÖTZ, H.: Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1969, s. 116; MÜLLER-FREIENFELS, W.: Die Vertretung beim Rechtsgeschäft. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1955, s. 2 nasl.; MÜLLER-FREIENFELS, W.: Die Abstraktion der Vollmachtserteilung im 19. Jahrhundert. In: Coing/Wilhelm (Hrgs.) Wissenschaft und Kodifikation des Privatrechts im 19. Jahrhundert Bd. II. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1977. s. 144 a nasl.; MÜLLER-FREIENFELS, W.: Legal Replation in the Law of Agency: Power of Agency and Commercial certainty. In: The American Journal of Comparative Law. 1964, č. 2, s. 341 a nasl.

¹³ LABAND, P.: Die Stellvertretung bei dem Abschluss von Rechtsgeschäften nach dem allgemeinen Deutschen Handelsgesetzbuch. In: Zeitschrift für das Gesamte Handels- und Wirtschaftsrecht 1866, č. 10, s. 207.

¹⁴ LABAND, P.: Die Stellvertretung bei dem Abschluss von Rechtsgeschäften nach dem allgemeinen Deutschen Handelsgesetzbuch. In: Zeitschrift für das Gesamte Handels- und Wirtschaftsrecht, 1866, č. 10, s. 230.

Rovnako európske súkromné právo rozlišuje medzi mandátom a plnomocenstvom. Princípy európskeho zmluvného práva sa v 3. kapitole (čl. 3:101 a nasl. PECL) výlučne venujú plnomocenstvu (*Authority of Agents*). Rovnako Princípy medzinárodných obchodných zmlúv (PICC) upravujú vo svojej 2. kapitole (čl. 2.2.1. a nasl. PICC) iba plnomocenstvo (*Authority of Agent*). Rovnako Návrh spoločného referenčného rámca oddeľuje na jednej strane v čl. II.-6:101 a nasl. DCFR zastúpenie (*Representation*) od právnej úpravy mandátnych zmlúv (*Mandate contracts*) na strane druhej (čl. IVD.-1:101 a nasl. DCFR).

Uvedené legislatívne riešenie sledoval aj občiansky zákonník z r. 1950 (zákon č. 141/1950 Zb.). Ten v § 56 výslovne uviedol, že oprávnenie niekoho zastupovať môže vzniknúť na základe zákona, úradného výroku alebo zmocnenia. Právnu úpravu príkaznej zmluvy zahrnul občiansky zákonník do úpravy záväzkového práva v § 434 až 442. Š. Luby v nadväznosti na túto úpravu vystihol podstatu zmluvného zastúpenia a existenciu princípov abstrakcie, keď plnomocenstvo definoval ako jednostranný, tretím osobám adresovaný prejav splnomocniteľa, ktorým voči nim vyhlasuje danosť a rozsah splnomocnenia udeleného splnomocnencom. Vo svojom príspevku uverejnenom v časopise *Právnické štúdie* z r. 1953 pod názvom „*Sústava záväzkových zmluvných typov v Občianskom zákonníku*“ poukázal Luby na to, že medzi podkladovou zmluvou a plnomocenstvom je vnútorný a vonkajší vzťah, „splnomocnenie a plnomocenstvo sú právnymi úkonmi, ktoré treba dobre odlišovať od príkaznej zmluvy.“¹⁵

Napriek tomu, že § 56 občianskeho zákonníka z r. 1950 výslovne uvádzal, že zastúpenie vznikne na základe samotného zmocnenia, učebnica občianskeho práva z toho obdobia zotrvala na tradičnom názore, vychádzajúceho z pôvodnej rakúskej doktríny, že plnomocenstvo vzniká na základe podkladovej zmluvy a že plnomocenstvo má iba deklaratórny význam.¹⁶ Paradoxne táto učebnica napriek uvedenému nehovorila o zmluvnom zastúpení a pojednanie o plnomocenstve zahrnila pod nadpis „Dobrovoľné zastúpenie“.

Vyššie uvedený názor na dlhú dobu predurčil vývoj právnych názorov na povahu a podstatu plnomocenstva. Doktrína ešte donedávna pomerne často presadzovala podľa nášho názoru nesprávny názor, že plnomocenstvo nemá charakter samostatného právneho úkonu, resp. že plnomocenstvo má charakter neadresného právneho úkonu. Ešte väčší chaos priniesol platný Občiansky zákonník (č. 40/1964 Zb.), ktorý zakotvil právnu úpravu, ktorá pripúšťa vznik zmluvného zastúpenia na základe dohody o zastúpení (§ 23 OZ) a súčasne aj na základe plnomocenstva (§ 31 OZ).¹⁷ Mandátna teória zmluvného zastúpenia tak zotrvala v českej a slovenskej právnej spisbe prakticky do dnešných dní.¹⁸ Dedičstvom tohto názoru v súčasnej právnej praxi je okrem iného názor o potrebe prijať plnomocenstvo splnomocnencom.

Medzi prvými autormi, ktorí začali presadzovať opačný názor, t. j. názor o abstraktnom charaktere plnomocenstva, je M. Jurčová. Jej názor sa premietol aj do predposledného vydania učebnice občianskeho práva z r. 2014.¹⁹

Mandátnu teóriu plnomocenstva, z ktorej vychádza rakúsky ABGB a ktorá sa na dlhú dobu stala podkladom pre budovanie rovnakej teórie v československom občianskom práve, v súčasnej

¹⁵ LUBY, Š.: Výber z diela a myšlienok. Bratislava: Iura edition, 1998, s. 112 a 113.

¹⁶ Učebnica občianskeho práva k tomu ešte dodáva: „To, že účinky právneho úkonu zástupcu vstúpi priamo zastúpenému, odvodzuje sa z vnútorného príkazného pomeru medzi zastúpeným a zástupcom.“ KNAPP, V. a kol.: Učebnica občianskeho a rodinného práva. I. zv. II. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo politickej literatúry, 1956, s. 256 a 257.

¹⁷ M. Jurčová poukazuje v súvislosti s princípom abstrakcie na protirečenie medzi § 23 OZ a § 31 ods. 1 OZ a v ďalšom uviedla, že súčasná právna úprava je zmätočná, keďže § 23 OZ viaže vznik zastúpenia na dohodu o plnomocenstve, ale ako vyplýva z označenia rubriky („Zastúpenie na základe plnomocenstva“) aj z § 31 ods. 1 OZ, t. j. na jednostranný právny úkon.“ JURČOVÁ, M.: Zastúpenie v občianskom práve hmotnom. In: Jurčová, M., Pavelková, B., Nevolná, Z., Olšovská, A., Smyčková, R.: Zastúpenie v súkromnom práve. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 11 a 36.

¹⁸ Osvedčovací povaha plnomocenstva sa uvádza napr. v učebnici občianskeho práva z r. 1965. ŠVESTKA, J.: Zastúpenie. In: Učebnica československého občianskeho práva. Bratislava: Obzor, 1965, s. 201. Rovnaký názor sa objavil aj v učebnici z r. 2010. JURČOVÁ, M.: Zastúpenie. In: Lazar a kol.: Občianske právo hmotné. 1. Bratislava: Jura edition, 2010, s. 177.

¹⁹ JURČOVÁ, M.: Zastúpenie. In: Lazar, J. a kol.: Občianske právo hmotné. 1. Bratislava: Juris libri, 2014, s. 166.

dobe už v rakúskej doktríne, napriek nezmenenej právnej úprave zastúpenia (§ 1002 a nasl. ABGB), už takmer nikto nezastáva. Naopak doktrína sa priklonila k princípu abstrakcie, t. j. že udelenie oprávnenia zastupovať, jeho rozsah, trvanie a zánik oprávnenia sú oddelené od noriem regulujúcich obsah zmluvy medzi zástupcom a zastúpeným.²⁰ Paradoxne nový občiansky zákonník v Českej republike (2012) sa jednoznačne vrátil k rakúskej mandátnej teórii zmluvného zastúpenia. Podľa dôvodovej správy k § 441 až 449 českého občianskeho zákonníka je pojem zmluvné zastúpenie ako „zastúpenie na základe plnomocenstva“ označený ako nesprávny. „Nesprávnosť spočíva v tom, že právny dôvod vzniku tohto zastúpenia predstavuje zmluva o zastúpení, nie plnomocenstvo. Plnomocenstvo má funkciu len ako potvrdenie zastúpeného o tom, že zastúpenie bolo dojednané a vzniklo“. Tento názor tvrdo presadzuje aj právna teória.²¹ Celkom odlišný názor zastáva maďarské súkromné právo, ktoré sledujúc riešenie nemeckého BGB, tradične rozlišuje medzi plnomocenstvom a podkladovou zmluvou. Tento názor je prezentovaný aj po prijatí nového občianskeho zákonníka z r. 2013.²²

3. ABSTRAKTNÝ CHARAKTER PLNOMOCENSTVA

Z abstraktného charakteru plnomocenstva možno vyvodit' tieto závery:

- a) plnomocenstvo nie je súčasťou podkladového právneho úkonu medzi splnomocniteľom a splnomocnencom, ale je samostatným právnym úkonom;
- b) plnomocenstvo a podkladový právny úkon môžu, ale nemusia mať rovnaký právny osud;
- c) na to, aby nastali právne účinky plnomocenstva, nie je potrebné, aby plnomocenstvo bolo prijaté splnomocnencom;
- d) plnomocenstvo môže, ale nemusí byť spojené s podkladovou zmluvou, ktorú v nejakej súvislosti medzi sebou uzavierajú splnomocnenec so splnomocniteľom.

Ad a) **Plnomocenstvo je samostatným právnym úkonom, ktoré nie je závislé od existencie podkladového zmluvného vzťahu medzi splnomocniteľom a splnomocnencom.**

O formálnej samostatnosti plnomocenstva a podkladovej zmluvy svedčí okrem iného aj to, že plnomocenstvo ani podkladová zmluva nie je formálnym právnym úkonom.²³ Plnomocenstvo musí mať písomnú formu iba v prípadoch uvedených v § 31 ods. 4 OZ. Podkladová zmluva takú formu vôbec mať nemusí. To platí tak pre príkaznú, ako aj mandátnu zmluvu. Ak však zariadenie záležitosti uvedenej v mandátnej zmluve vyžaduje uskutočnenie právnych úkonov v mene mandanta, je mandant povinný vystaviť včas mandatárovi písomne potrebné plnomocenstvo (§ 568 ods. 3 OBZ).

Samotný Obchodný zákonník presne rozlišuje medzi poskytnutím plnomocenstva, ktorého vystavenie a obsah má význam pre oprávnenie mandatára konať v mene mandanta, a prevzatím záväzku mandatára na toto konanie. Prevzatie záväzku na určité konanie v mene mandanta nezahŕňa udelenie plnomocenstva, ktoré je právnym úkonom adresovaným tretím osobám a z ktorého vyplýva splnomocnenie mandatára konať v mene mandanta a jeho zaväzovať. Preto samotné uzavretie mandátnej zmluvy ešte nezahŕňa plnomocenstvo, a to ani v prípade, že osoba, voči ktorej mandatár koná, vie o uzavretí tejto zmluvy (§ 568 ods. 4 OBZ).²⁴

Ad b) **Osud plnomocenstva často nezávisí od osudu podkladového právneho úkonu. Zánik plnomocenstva neznamená zánik podkladovej zmluvy, na základe ktorej bolo plnomocenstvo udelené alebo naopak.** Typické je to v prípade, keď ide o časovo obmedzené plnomocenstvo. Najvyšší súd ČR k tomu uviedol: „Pre vymedzenie rozsahu oprávnenia

²⁰ BYDLINSKI, P.: Bürgerliches Recht I. Allgemeiner Teil. Wien, New York: Springer, 2000, s. 149; ZANKL, W.: Bürgerliches Recht. 5. vyd. Wien: Facultas, 2010, s. 65 a 66.

²¹ „Právnym dôvodom vzniku zmluvného zastúpenia je zmluva alebo dohoda o zastúpení. Plnomocenstvo je iba osvedčením o zástupcovom oprávnení a jeho rozsahu.“ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. Občanské právo hmotné. Díl první: obecná část. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 316 a 317.

²² VÉKÁS, L.: Szerződési jog. Általános rész. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 2018, s. 61; FAZEKAS, J., MENYHÁRD, A., KÖHIDI, A.: Kötelmi jog. Általános rész. Budapest: Gondolat, 2018, s. 45 a 46.

²³ Ak niekto pri výkone hospodárskej činnosti poverí niektorého zamestnanca, aby robil právne úkony, ktoré súvisia s touto činnosťou, nemôže sa odvolávať na to, že na robenie takých právnych úkonov mu nedal písomné plnomocenstvo (pozri § 20 ods. 2 druhá veta OZ).

²⁴ Pozri KOPÁČ, L.: Obchodné kontrakty. II. diel. Praha: Prospektrum, 1994, s. 497.

splnomocnenca konať za splnomocniteľa je rozhodujúci obsah plnomocenstva. Za pomoci obsahu mandátnej (príkaznej) zmluvy nemožno vykonávať výklad plnomocenstva. Z odlišnosti právneho vzťahu založeného mandátnou, resp. príkaznou zmluvou (t. j. vnútorného vzťahu medzi splnomocnencom a splnomocniteľom) a plnomocenstvom deklarujúcim navonok oprávnenia splnomocnenca v uvedenom rozsahu za splnomocniteľa konať vyplýva, že zánik právneho vzťahu z mandátnej (príkaznej) zmluvy nemožno stotožňovať so zánikom právnych účinkov plnomocenstva. Aby nastal zánik právnych účinkov plnomocenstva, musí ho splnomocniteľ odvolať podľa § 33b ods. 1 písm. b) OZ (ak plnomocenstvo nezaniklo z iných dôvodov uvedených v § 33b OZ, alebo dohodou, príp. uplynutím doby, na ktorú bolo jeho trvanie obmedzené); nestačí, že zanikol právny vzťah z mandátnej (príkaznej) zmluvy – napr. aj uplynutím doby, na ktorú bol dojednaný.²⁵

Ad c) Na základe toho, že plnomocenstvo je samostatným jednostranným právnym úkonom, vyplýva, že **plnomocenstvo nie je potrebné prijímať**. Splnomocnenec teda môže urobiť právny úkon v mene splnomocniteľa alebo prijať prejav vôle tretieho subjektu bez toho, aby na seba prevzal toto právo či povinnosť. Využitie tohto práva a či povinnosti závisí od obsahu podkladovej (príkaznej, mandátnej) zmluvy, ktorá je nezávislá od samotného plnomocenstva; ide o dva samostatné právne úkony.

Ad d) **Plnomocenstvo má spravidla oporu v existujúcom právnom vzťahu medzi splnomocniteľom a splnomocnencom.** Plnomocenstvo sa udeľuje v spojitosti s podkladovým právnym úkonom, v ktorom sa splnomocnenec zaväzuje vybaviť pre splnomocniteľa nejakú záležitosť a okrem iného aj právne za neho konať. Podkladovým právnym vzťahom môže byť príkazná (§ 724 a nasl. OZ), služobná alebo obchodná zmluva (mandát podľa § 566 a nasl. OBZ) alebo prípadne spoločenská zmluva (pozri § 64 OBZ) (napr. zamestnávateľ potrebuje zamestnanca za účelom kúpy tovaru; podkladovým právnym úkonom je tu pracovná zmluva; dôvodom pre udelenie plnomocenstva je uzavieranie kúpnych zmlúv).

Napriek tejto spojitosti sú podkladový právny úkon a nadväzujúce plnomocenstvo od seba oddelené. Hovoríme o princípe abstrakcie plnomocenstva. Vo svojich účinkoch (právnych následkoch) je plnomocenstvo od podkladového právneho úkonu nezávislé. Na základe podkladovej zmluvy sa splnomocnencovi zakladá vo vnútornom vzťahu k splnomocniteľovi iba oprávnenie konať za splnomocniteľa. Na základe tejto zmluvy splnomocnenec bude môcť konať za splnomocniteľa. Možno teda zastávať názor, že **dohoda (zmluva) o plnomocenstve vytvára iba predpoklad na to, aby splnomocnenec mohol vstúpiť do právneho vzťahu s tretou osobou v mene a na účet splnomocniteľa.**²⁶ Na to, aby získal splnomocnenec aj reálne oprávnenie konať v mene a na účet splnomocniteľa vo vonkajšom vzťahu s tretou osobou, potrebuje **zmocňovacie oprávnenie. Toto oprávnenie vzniká až v momente udelenia plnomocenstva.**²⁷ Pravda, v niektorých prípadoch vznikne zmocňovacie oprávnenie splnomocnencovi súčasne s uzavretím dohody o plnomocenstve, menovite vtedy, ak je plnomocenstvo zahrnuté do obsahu tejto dohody (pozri § 568 ods. 4 OBZ, pokiaľ ide o mandátnu zmluvu).

4. PREJAVY ABSTRAKTNEJ POVAHY PLNOMOCENSTVA

Abstraktná povaha plnomocenstva vyplýva z existencie vnútorného a vonkajšieho vzťahu: plnomocenstvo je potrebné striktné oddeliť od vnútorného (interného) vzťahu medzi zastúpeným a zástupcom, ktorý vznikne na základe podkladovej zmluvy (príkazná zmluva, mandátna zmluva atď.). Vonkajší (externý) vzťah medzi splnomocnencom a tretou osobou môže vzniknúť až vtedy, keď splnomocnenec získa zmocňovacie oprávnenie, t. j. až po vydaní plnomocenstva splnomocnencovi.

Abstraktná povaha plnomocenstva sa prejavuje v tom, že:

- a) plnomocenstvo môže byť dané aj bez existencie podkladovej zmluvy;
- b) prekročenie rozsahu plnomocenstva splnomocnencom nad rámec daný podkladovou zmluvou zaväzuje splnomocniteľa vo vzťahu k tretej osobe, okrem prípadu, že táto osoba o nedostatku plnomocenstva vedela;
- c) plnomocenstvo môže byť platné aj v tom prípade, keď je podkladová zmluva vadná (neplatná);

²⁵ Ro NS ČR z 24. 2. 2010, sp. zn. 33 Cdo 4385/2007.

²⁶ V nemeckej doktríne sa tomu hovorí právo smieť konať (*rechtliche Dürfen*).

²⁷ V nemeckej doktríne sa tomu hovorí právo môcť konať (*rechtliche Können*).

d) plnomocenstvo môže zostať v platnosti aj v prípade zániku podkladovej zmluvy.

Ad a) **Plnomocenstvo môže byť udelené aj bez podkladového právneho úkonu, ak plnomocenstvo nie je v záujme splnomocniteľa, ale v záujme splnomocnenca.** Je tomu tak preto, že splnomocnenec v takom prípade nezasahuje svojím konaním voči tretím osobám do právnej sféry splnomocniteľa. Na druhej strane udelenie zastupovacieho oprávnenia nemusí byť vždy spojené s plnomocenstvom; tak je tomu v prípade nepriameho zastúpenia (napr. ak ide o zmluvu o obstaraní vecí podľa § 733 a nasl. OZ).

Ad b) V prípade zneužitia plnomocenstva (prekročenie rozsahu plnomocenstva podľa § 33 ods. 1 OZ), teda ak splnomocnenec koná nad rámec daný vo vnútornom vzťahu k splnomocniteľovi (nad rámec podkladového právneho úkonu), princíp abstrakcie znamená, že vo vonkajšom vzťahu k tretej osobe nemá právny význam, že splnomocnenec nesplní svoj záväzok voči splnomocniteľovi vo vnútornom vzťahu; **zneužitie plnomocenstva splnomocnencom nejde zásadne na vrub dobromyseľnej tretej osoby, ale na vrub splnomocniteľa** (ten môže právne účinky konania splnomocnenca odvrátiť spôsobom uvedeným v § 33 ods. 1 druhá veta OZ). Základnou myšlienkou pre abstraktný charakter plnomocenstva je v tomto prípade ochrana tretej strany, ktorá nemala žiadnu vedomosť o obmedzení rozsahu oprávnenia splnomocnenca vo vnútornom vzťahu.

Výnimkou zo zásady abstrakcie sú predovšetkým také prípady, keď splnomocniteľ a tretia osoba vedome spolupôsobili za účelom poškodenia splnomocniteľa alebo keď došlo k zneužitiu plnomocenstva treťou osobou, t. j. keď tretia osoba, s ktorou konal splnomocnenec, o prekročení rozsahu plnomocenstva vedela. V oboch prípadoch ide o tzv. kolúziu, t. j. nemravnú súčinnosť medzi splnomocnencom a treťou osobou s cieľom poškodiť splnomocniteľa. Takýto právny úkon je neplatný (pre rozpor s dobrými mravmi podľa § 39 OZ). Ide nielen o porušenie povinnosti vo vnútornom, ale aj vo vonkajšom právnom vzťahu.

Ad c) Z abstraktného charakteru plnomocenstva vyplýva, že **platnosť plnomocenstva ako samostatného právneho úkonu nie je závislá ani podmienená neplatnosťou podkladového právneho úkonu.** Plnomocenstvo a podkladový právny úkon chápeme ako dva samostatné právne úkony. Z toho dôvodu tu nemá miesto ani aplikácia § 41 OZ o čiastočnej neplatnosti právneho úkonu. To znamená, že aj v prípade neplatnosti podkladovej zmluvy môže právny úkon urobený splnomocnencom zostať v platnosti. Výnimkou môže byť prípad, ak podkladový právny úkon urobila, ako aj plnomocenstvo vydala osoba, ktorá nemá spôsobilosť na takýto právny úkon.

Dôsledkom prekročenia zmocňovacieho oprávnenia vyplývajúceho z plnomocenstva nie je neplatnosť právneho úkonu, ale je ním (za splnenia zákonom stanovených predpokladov, porovnaj § 33 ods. 3 OZ) iba to, že zastúpený, prípadne ten, za ktorého konala tretia osoba bez plnomocenstva, nie je právnym úkonom viazaný, t. j. práva a povinnosti mu z takého právneho úkonu nevzniknú.²⁸ To platí aj v prípade prekročenia plnomocenstva na dojednávanie právnych úkonov v mene mandanta na účet mandanta udeleného v mandátnej zmluve (Ro NS ČR z 9. 3. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3334/2014).

Ad d) Občiansky zákonník obsahuje také ustanovenie ako § 168 prvá veta BGB, podľa ktorého **plnomocenstvo zanikne v dôsledku zániku podkladového právneho vzťahu** (napr. ak zanikne príkazná zmluva, zaniká aj plnomocenstvo, ktoré bolo na jeho základe vydané). To vo všeobecnosti platí s určitými výnimkami aj v našom právnom poriadku. Takou základnou výnimkou je existencia vonkajšieho plnomocenstva, ktoré bolo adresované tretím osobám a vnútorného plnomocenstva (adresovaného splnomocnencom), ak takéto plnomocenstvo bolo zverejnené. V týchto prípadoch zostáva plnomocenstvo v platnosti potiaľ, pokiaľ nebolo podľa § 33b ods. 1 písm. b) OZ odvolané.

K uvedenému treba dodať, že **zánik plnomocenstva rieši ustanovenie § 33b OZ samostatne, bez ohľadu na to, či podkladový právny vzťah zanikne súčasne s plnomocenstvom alebo bude existovať aj po zániku plnomocenstva.** Princíp abstrakcie vo vzťahu k zániku plnomocenstva znamená, že bez ohľadu na to, že Občiansky zákonník uvádza rovnaké právne dôvody zániku podkladovej zmluvy a plnomocenstva (pozri § 33b OZ v nadväznosti

²⁸ Dôsledkom prekročenia splnomocnenia na základe plnomocenstva, príp. konania bez plnomocenstva, nie je teda neplatnosť predmetného právneho úkonu, ale iba to, že zastúpený, prípadne ten, za ktorého konala tretia osoba bez plnomocenstva, je urobeným právnym úkonom viazaný len za podmienok ustanovených v § 33 OZ (porovnaj Ro NS ČR z 29. 8. 2007, sp. zn. 29 Odo 1635/2005, uverejnený pod RČ 49/2008 alebo Ro NS ČR z 20. 4. 2017, sp. zn. 21 Cdo 2494/2016, uverejnený pod RČ 148/2018).

na § 731 OZ), môže plnomocnenstvo zaniknúť skôr ako podkladová zmluva (napr. ak splnomocniteľ odvolá plnomocnenstvo a podkladová zmluva zostane v platnosti) alebo podkladová zmluva zanikne skôr ako zanikne plnomocnenstvo (napr. ak zomrie splnomocniteľ, ale podľa podkladovej zmluvy plnomocnenstvo bude trvať aj po jeho smrti). Dokonca aj v prípade smrti splnomocniteľa je splnomocnenec povinný podľa § 33b ods. 6 OZ konať ako zdanlivý zástupca, pričom práva a povinnosti z jeho konania už nadobúdajú právni nástupcovia zomrelého splnomocniteľa. Typickým prípadom zdanlivého plnomocnenstva je situácia, keď plnomocnenstvo bolo odvolané, ale splnomocnenec sa o tom nedozvedel; v takom prípade sa má za to, ako keby plnomocnenstvo ďalej trvalo, hoci podkladová zmluva, ako aj samotné plnomocnenstvo medzitým zaniklo.

Napriek tomu, že plnomocnenstvo vykazuje vo vzťahu k podkladovému právnomu úkonu vysokú mieru samostatnosti, **môže mať podkladová zmluva určitý vplyv na samotné plnomocnenstvo**, a to v dvoch súvislostiach:

- a) ak rozsah plnomocnenstva nie je podrobne vymedzený, najmä ak ide o tzv. strpené plnomocnenstvo, splnomocnenca treba považovať za splnomocneného na všetky právne úkony, ktoré súvisia s podkladovou zmluvou,
- b) plnomocnenstvo spravidla zanikne aj v dôsledku právnych skutočností, ktoré spôsobujú zánik podkladového právneho úkonu.²⁹

Na základe uvedeného niektorí autori (Dernburg, Planck) dospeli k názoru, že plnomocnenstvo nie je abstraktný, ale kauzálny právny úkon. S týmto názorom nemožno súhlasiť, pretože slovenské súkromné právo nevyžaduje na platnosť plnomocnenstva, aby bol do jeho obsahu prevzatý obsah podkladového právneho úkonu a že by platnosť plnomocnenstva bola závislá od platnosti podkladovej zmluvy. V týchto prípadoch má podkladová zmluva vplyv na osud plnomocnenstva iba vtedy, keby splnomocniteľ chcel rozšíriť účinky plnomocnenstva aj na právne úkony, ktoré súvisia s podkladovou zmluvou³⁰ a súčasne že chcel trvanie plnomocnenstva podmieniť s trvaním podkladového právneho vzťahu.³¹ Ak by plnomocnenstvo malo skutočne závisieť od podkladového právneho úkonu, zákonodarcia by musel vytvoriť veľmi účinný mechanizmus a detailný systém ochrany záujmov tretích osôb, čo v prípade súkromnoprávnej regulácie neprichádza do úvahy.

Abstraktná povaha plnomocnenstva nevyklučuje, aby zmluvné strany podmienili platnosť plnomocnenstva od platnosti podkladového právneho úkonu. Avšak ani z toho dôvodu sa z plnomocnenstva nestáva kauzálny právny úkon, pretože abstraktné právne úkony, pokiaľ nejde o zmenky alebo šeky, možno vo všeobecnosti urobiť závislými od podmienky (§ 36 OZ).

5. FUNKCIE ABSTRAKTNÉHO CHARAKTERU PLNOMOCENSTVA

Ratio legis abstrakcie plnomocnenstva vidia mnohí autori v jeho ochrannom účele.³² Medzi hlavnými argumentmi v prospech princípu abstrakcie sa uvádza **funkcia ochrany právneho styku**.³³ Z ustanovení § 31 ods. 1 druhej vety a § 32 ods. 2 prvej vety OZ vyplýva, že ak má právny úkon splnomocnenca spôsobiť právne následky v právnej sfére splnomocniteľa, rozhodujúci je rozsah (medze oprávnenia splnomocnenca konať) plnomocnenstva, nie obsah zmluvy medzi splnomocniteľom a splnomocnencom. Na základe princípu abstrakcie je toto zastupovacie oprávnenie nemenné ani v prípade nedostatkov podkladového právneho úkonu. Splnomocniteľ sa teda musí spoliehať na to, že právny úkon splnomocnenca bude platný a účinný, bez toho, aby sa musel zaujímať o obsah podkladového právneho vzťahu. Tieto diskrepancie môžu vyplývať z toho, že rozsah splnomocnenecovho oprávnenia sa nemusí kryť s obsahom podkladovej zmluvy, čo môže byť spôsobené nepresnou formuláciou obsahu podkladovej zmluvy a dispozitívnym charakterom právnej úpravy takejto zmluvy.

²⁹ SZÁSZY, I.: A magyar magánjog általános része. Budapest: Egyetemi nyomda, 1948, 315.

³⁰ Z toho dôvodu je splnomocniteľ oprávnený dávať pokyny splnomocnencom, ktoré nie sú kryté plnomocnenstvom, ale vyplývajú z podkladového vzťahu medzi splnomocniteľom a splnomocnencom (pozri § 32 ods. 2 druhú vetu OZ).

³¹ Táto skutočnosť pravdepodobne vyplýva z toho, že pre zánik príkaznej zmluvy (§ 731 OZ) sa použijú primerane ustanovenia zákona o zániku plnomocnenstva (§ 33b OZ).

³² LAMICH, S. T.: Die Abstraktheit der Vollmacht. München: Grin Verlag, 2019 s. 20.

³³ Napr. DOERMER, R.: Die Abstraktheit der Vollmacht. Zur mangelnden Begründbarkeit eines bürgerlichrechtlichen Lehrrsatzes. Berlin: Verlag: Duncker & Humblot, 2018, s. 84.

Princíp abstrakcie sleduje tiež uľahčenie právneho styku.³⁴ To je žiaduce v modernej spoločnosti, ktorá má podporovať samostatné konanie právnych subjektov. Právny styk sa uľahčí tým, ak sa následky právneho úkonu môžu dosiahnuť bez časových posunov a bez ďalších výdavkov. Rovnako pre tretiu stranu odpadnú akékoľvek nároky na kontrolu obsahu podkladového právneho úkonu, na podklade ktorého bolo splnomocnencom udelené plnomocnenstvo, aby právne účinky konania splnomocnenca nastali čo najskôr.

M. Jurčová píše, že primárnym účelom princípu abstrakcie je **ochrana tretích osôb, ktoré konajú so zástupcom v dobrej viere v rozsahu jeho oprávnenia, ktoré vyplýva z plnomocnenstva alebo inej právnej skutočnosti**. Odvoláva sa pritom na ustanovenie § 32 ods. 2 druhej vety OZ, ktoré sa týka pokynov splnomocniteľa dané splnomocnencom a § 31 ods. 1 druhú vetu OZ, ktoré sa týkajú rozsahu plnomocnenstva.³⁵ Jurčová má pravdu v tom, že pokyny splnomocniteľa sa stanú súčasťou plnomocnenstva (nie obsahom interného vzťahu medzi splnomocniteľom a splnomocnencom), ak tretia osoba o nich vedela. Pokiaľ ide o rozsah plnomocnenstva, z ustanovenia § 31 ods. 1 druhej vety možno vyvodiť, že z hľadiska oprávnenia splnomocnenca konať nie je dôležitý obsah interného vzťahu medzi splnomocniteľom a splnomocnencom, ale rozsah splnomocnencom udeleného v plnomocnenstve. Už len na základe týchto ustanovení možno povedať, že z hľadiska právneho postavenia tretej osoby je rozhodujúce plnomocnenstvo, ktoré nemôže mať iba povahu notifikačného úkonu. Podľa nášho názoru sa ochranná funkcia princípu abstrakcie ešte výraznejšie prejavuje vtedy, keď splnomocnenec koná bez plnomocnenstva alebo nad jeho rámec (§ 33 OZ). Právny úkon vznikne medzi zastúpeným a treťou osobou aj vtedy, ak tretia osoba koná v dobrej viere o tom, že splnomocnenec koná na základe zmocnenia, t. j. na základe plnomocnenstva bez toho, aby mala vedomosť o existencii zmluvného vzťahu medzi splnomocniteľom a splnomocnencom. O rovnaký prípad by išlo aj vtedy, ak by síce tretia osoba vedela o existencii takéhoto zmluvného vzťahu, ale doba trvania plnomocnenstva by sa nezhodovala s dobou trvania tohto zmluvného vzťahu.³⁶ Medzi typické príklady ochrannej funkcie princípu abstrakcie voči tretím osobám patria prípady zdanlivého plnomocnenstva. K zdanlivému plnomocnenstvu, ktoré existuje bez ohľadu na osud podkladovej zmluvy, dochádza vtedy, keď plnomocnenstvo už zaniklo (napr. bolo odvolané splnomocniteľom, ale splnomocniteľ sa o tom včas nedozvedel), avšak tretia osoba je v dobrej viere, že plnomocnenstvo ešte trvá (pozri § 33b ods. 4 druhá veta OZ).

V právnej spisbe sa opomína, že princíp abstrakcie **slúži aj záujmom splnomocnenca**. Ak sa splnomocnenec správa v súlade s udeleným plnomocnenstvom a v medziach povinností, ktoré mu vyplývajú z podkladovej zmluvy, právne následky jeho konania sa neobjavia v jeho právnej sfére, ale v právnej sfére splnomocniteľa. Pre splnomocnenca je v prípade rozporu medzi podkladovou zmluvou a plnomocnenstvom rozhodujúci rozsah plnomocnenstva. To platí aj v takom prípade, ak na základe podkladovej zmluvy vyplýva splnomocniteľovi právo dávať splnomocnencom pokyny. Nimi sa síce musí riadiť, avšak tieto pokyny nemajú podľa § 32 ods. 2 druhej vety OZ vplyv na právne

³⁴ LIEDER, J.: Trennung und Abstraktion im Recht der Stellvertretung. In: Juristische Schulung, 2014, č. 5, s. 397.

³⁵ JURČOVÁ, M.: Zastúpenie v občianskom práve hmotnom. In: Jurčová, M., Pavelková, B., Nevolná, Z., Olšovská, A., Smyčková, R.: Zastúpenie v súkromnom práve. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 11.

³⁶ Keďže dohoda o splnomocnení pôsobí zásadne medzi splnomocniteľom a splnomocnencom a vo vzťahu k tretím osobám je rozhodný iba obsah plnomocnenstva, nemožno zánik právnych vzťahov z dohody upravujúcej vnútorné vzťahy medzi splnomocnencom a splnomocniteľom stotožňovať so zánikom účinkov plnomocnenstva. Pretože časové obmedzenie dohody o plnomocnenstve je svojou podstatou vymedzením rozsahu splnomocnencom udeleného oprávnenia podľa § 31 ods. 1 OZ, nespôsobuje uplynutie času, na ktorý je jeho trvanie obmedzené, zánik účinkov plnomocnenstva automaticky; časové obmedzenie musí v ňom byť vyjadrené. Ak nie je z plnomocnenstva zrejmé jeho časové obmedzenie, nemôže sa splnomocniteľ úspešne dovolať nedostatku splnomocnenia, ak bola tretia osoba v dobrej viere a ak mohla rozumne predpokladať, že splnomocnenie bolo udelené. Splnomocniteľ, ktorý v plnomocnenstve udelenom splnomocnencom nevyjadril jeho časové obmedzenie, môže privodiť zánik právnych účinkov plnomocnenstva napr. jeho odvolaním podľa § 33b ods. 1 písm. b) OZ, alebo na základe dohody so splnomocnencom (Ro NS ČR zo 16. 1. 2013, sp. zn. 31 Cdo 2038/2011).

účinky jeho konania (opačne je tomu vtedy, ak tretia osoba o obsahu týchto pokynov vedela). Opačná situácia nastane, ak sa splnomocnenec neriadi rozsahom plnomocenstva alebo ak koná mimo jeho rámca. Splnomocnenec sa v takom prípade považuje za nespĺnomocneného zástupcu (*falsus procurator*), ktorého konanie môže splnomocniteľ dodatočne ratihabovať alebo odmietnuť (§ 33 ods. 2 prvá veta OZ). Ak splnomocniteľ jeho konanie neschváli, splnomocnenec je v takom prípade zaviazaný v dôsledku svojho nespĺnomocneného konania voči tretej osobe sám. To znamená, že jemu osobne vznikne záväzok na splnenie uzavretej zmluvy alebo má povinnosť tretej osobe nahradiť takto spôsobenú škodu. V tejto súvislosti treba poznamenať, že prípadná ratihabícia plnomocenstva sa týka zhojenia plnomocenstva ako jednostranného právneho úkonu a odmietnutie následkov nespĺnomocneného konania splnomocnenca má za následok, že na existenciu prípadného plnomocenstva sa vôbec neprihliada.

6. ZÁVER

V prípade zmluvného (dobrovoľného) zastúpenia je vždy potrebné rozlišovať medzi vnútorným a vonkajším právnym vzťahom. Existenciu vonkajšieho vzťahu zabezpečuje zastupovacie oprávnenie splnomocnenca konať v mene a na účet splnomocniteľa. Plnomocenstvo ako jednostranný, adresný a abstraktný právny úkon je potrebné dôsledne odlišovať od vnútorného vzťahu medzi splnomocniteľom a splnomocnencom. Plnomocenstvo nie je teda formálnym legitimačným právnym úkonom, ktorým by sa preukazovala existencia vnútorného vzťahu medzi splnomocniteľom a splnomocnencom. Princíp abstrakcie zabezpečuje, že medzi plnomocenstvom a podkladovým právnym úkonom môžu byť rozdiely, pokiaľ ide o ich obsah, momentom vzniku a zániku. Pre tretie osoby a pre vznik právnych následkov konania splnomocnenca je vždy rozhodujúci rozsah splnomocnenia. Princíp abstrakcie slúži najmä záujmom bezpečného právneho styku a ochrane záujmu tretích osôb, pre ktoré je vnútorný právny vzťah medzi splnomocnencom a splnomocniteľom bez právneho významu.

Použitá literatúra

- BUCHKA, H.: Die Lehre von der Stellvertretung bei Eingehung von Verträgen. Historisch und dogmatisch dargestellt. Rostock und Schwerin: Stiller Buchhandlung, 1852.
- DOERMER, R.: Die Abstraktheit der Vollmacht. Zur mangelnden Begründbarkeit eines bürgerlichrechtlichen Lehrsatzes. Berlin: Verlag: Duncker & Humblot, 2018.
- JURČOVÁ, M.: Zastúpenie v občianskom práve hmotnom. In: Jurčová, M., Pavelková, B., Nevolná, Z., Olšovská, A., Smyčková, R.: Zastúpenie v súkromnom práve. Praha: C. H. Beck, 2004.
- LABAND, P.: Die Stellvertretung bei dem Abschluss von Rechtsgeschäften nach dem allgemeinen Deutschen Handelsgesetzbuch. In: *Zeitschrift für das Gesamte Handels- und Wirtschaftsrecht*, 1866, č. 10.
- LAMICH, S. T.: Die Abstraktheit der Vollmacht. München: Grin Verlag, 2019.
- MÜLLER-FREIENFELS, W.: Die Abstraktion der Vollmachtserteilung im 19. Jahrhundert. In: Coing/Wilhelm (Hgrs.) *Wissenschaft und Kodifikation des Privatrechts im 19. Jahrhundert Bd. II*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1977.
- MÜLLER-FREIENFELS, W.: Legal Replation in the Law of Agency: Power of Agency and Commercial certainty. In: *The American Journal of Comparative Law*. 1964, č. 2.

Kontaktné údaje:

JUDr. Imrich Fekete, CSc.
imrich.fekete@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave,
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
810 00 Bratislava

K MOŽNOSTI KOLÍZIE ZÁUJMOV MEDZI ZASTÚPENÝM A SPLNOMOCNENÝM ZÁSTUPCOM

Svetlana Ficová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The recent decision of the Constitutional Court of the Slovak Republic extended the existing legal doctrine interpretation regarding the issue of conflict of interests. Under the pertinent opinion, the conflict of interests between the legal representative and the represented minor child relates also to the attorney, who has been granted a power of attorney. On the basis of this decision, the paper considers, with regard to the existing legislation, potential varieties of a conflict of interests between a person who does not have full legal capacity and their authorized representative.

Abstrakt: Nedávne rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky rozšírilo doterajší výklad právnej doktríny v oblasti možnej kolízie záujmov, keď zaujal stanovisko, podľa ktorého sa kolízia záujmov medzi zákonným zástupcom a zastúpeným maloletým dieťaťom vzťahuje aj na splnomocneného advokáta. Na podklade tohto rozhodnutia sa v príspevku robí úvaha nad možnými alternatívami existencie kolízie záujmov medzi osobou, ktorá nemá plnú spôsobilosť na právne úkony a jej splnomocneným zástupcom s ohľadom na existujúcu právnu úpravu.

Key words: conflict of interests, representative, represented person, lawyer, power of attorney

Kľúčové slová: kolízia záujmov, zástupca, zastúpený, advokát, plnomocnenstvo

1 ÚVOD

Koncom roku 2019 Ústavný súd Slovenskej republiky vydal uznesenie¹, ktorým síce len predbežne prerokoval ústavnú sťažnosť, ktorú následne zamietol, ale vo svojom rozhodnutí vyslovil názor, s ktorým sa v doterajších publikačných výstupoch právnej doktríny, najmä komentárového charakteru, nedá stretnúť. A možno povedať, že názor zaujímavý, ktorý zvolil extenzívny výklad právnej normy. Hneď na úvod možno povedať, že s názorom ústavného súdu možno súhlasiť, pretože rešpektuje účel sledovaný zákonom a jednoznačne vedie k ochrane práv zastúpenej osoby.

2 SKUTKOVÝ STAV A PRÁVNA ARGUMENTÁCIA ÚSTAVNÉHO SÚDU

Predmetom konania bola úprava rodičovských práv a povinností k maloletým deťom.

Najprv okresný súd vydal predbežné opatrenie (ešte za účinnosti zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok, ďalej len OSP), ktorým otcovi maloletých, z dôvodu jeho agresívneho správania sa, zakázal styk s maloletými a zakázal mu priblížiť sa k nim na vzdialenosť do 3 metrov. Súčasne ustanovil maloletým kolízneho opatrovníka z dôvodu obavy, že by mohlo dôjsť k rozporu záujmov medzi rodičmi a maloletými.

Následne okresný súd svojím rozsudkom zveril maloletých do osobnej starostlivosti matky. Styk otca s deťmi neupravil.

Predmetný rozsudok bol uznesením krajského súdu zrušený a vec bola vrátená okresnému súdu na ďalšie konanie.

Napokon bolo konanie okresným súdom zastavené z dôvodu, že nie je daná právomoc slovenských súdov.

Sťažovateľ sa obrátil so svojou sťažnosťou na ústavný súd. Namietal porušenie svojho základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru. Ako sťažovateľov v 2. a 3. rade označil aj maloletých a súčasne ako ich zákonný zástupca udelil advokátke plnomocnenstvo na zastupovanie svojej osoby ako aj obidvoch maloletých.

¹ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 12. septembra 2019, sp. zn. II. ÚS 249/2019, dostupné dňa 10. januára 2020 na: <https://www.ustavnysud.sk/vyhľadavanie-rozhodnuti#!DecisionsSearchResultView>.

Ústavný súd na základe predchádzajúceho skutkového stavu vyslovil názor, že otec maloletých je v tomto prípade v konflikte záujmov, čo sa týka jeho možnosti ako zákonného zástupcu splnomocňovať akéhokoľvek právneho zástupcu na zastupovanie maloletých pred ústavným súdom v smere dožadovania sa rozhodnutia ústavného súdu v prospech otca. Preto splnomocnenie nemožno považovať vzhľadom na okolnosti a špecifiká veci za prípustné v konaní pred ústavným súdom. Svoj názor oprel o § 31 ods. 2 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine (ďalej len ZR), podľa ktorého žiadny z rodičov nemôže zastupovať svoje maloleté dieťa, ak ide o právne úkony, pri ktorých by mohlo dôjsť k rozporu záujmov medzi rodičmi a maloletým dieťaťom alebo medzi maloletými deťmi zastúpenými tým istým rodičom navzájom; v takom prípade súd ustanoví maloletému dieťaťu opatrovníka, ktorý ho bude v konaní alebo pri určitom právnom úkone zastupovať.

Z uvedeného dôvodu dospel k záveru, že ústavná sťažnosť maloletých nespĺňa náležitosti splnomocnenia stanovené zákonom o ústavnom súde, preto ju odmietol.

Napriek neúspechu ústavnej sťažnosti možno konštatovať, že ústavný súd vo svojom rozhodnutí vyslovil veľmi zaujímavý názor, ktorým pripustil extenzívny výklad ust. § 31 ods. 2 ZR, keď konštatoval, že pri existencii možnej kolízie záujmov medzi maloletým dieťaťom a jeho zákonným zástupcom nemá zákonný zástupca nielen právo zastupovať dieťa, ale ani právo udeliť plnomocnenstvo inej osobe na jeho zastupovanie.

Na podklade tohto rozhodnutia sa vynárajú aj ďalšie otázky, ktoré, prirodzene, ústavný súd v rámci danej sťažnosti riešiť nemohol.

3 ANALÝZA PRÁVNEJ ÚPRAVY

3.1 Hmotnoprávne podmienky na ustanovenie kolízneho opatrovníka plnoletej osobe

V zmysle všeobecného § 26 OZ platí, že ak fyzická osoba nie je spôsobilá na právne úkony, koná za ňu zákonný zástupca.

Fyzickou osobou, ktorá nie je spôsobilá na právne úkony, môže byť buď maloleté dieťa alebo plnoletá osoba, ktorá bola rozhodnutím súdu obmedzená v spôsobilosti na právne úkony. Od toho, o ktorú z týchto fyzických osôb ide, potom závisí aj to, kto je jej zákonným zástupcom.

U plnoletej fyzickej osoby obmedzenej v spôsobilosti na právne úkony je jej zákonným zástupcom súdom ustanovený opatrovník (§ 27 ods. 2 OZ).

Účelom zákonného zástupcu je nielen zastupovať, ale aj chrániť práva zastúpenej osoby.

Ochrana práv zastúpenej osoby by nemusela byť zabezpečená na požadovanej úrovni, ak pri riešení tej istej veci dôjde ku kolízii záujmov medzi zákonným zástupcom a zastúpenou osobou. Ťažko sa totiž dá v každom jednotlivom prípade kolízie záujmov spoliehať na to, že zákonný zástupca bude preferovať záujem zastúpenej osoby pred vlastným záujmom v danej veci.

Tak isto by ochrana práv zastúpenej osoby nemusela byť zabezpečená na požadovanej úrovni ani vtedy, ak pri riešení tej istej veci dôjde ku kolízii záujmov medzi dvoma alebo viacerými osobami, ktoré sú zastúpené tým istým zákonným zástupcom. Ani tu sa nedá v každom jednotlivom prípade kolízie záujmov spoliehať na to, že zákonný zástupca nebude zvyhodňovať záujem jedného zastúpeného na úkor druhého zastúpeného. V niektorých prípadoch by sa to dokonca ani pri najlepšom úsilí zákonného zástupcu objektívne nedalo zabezpečiť.

Aby sa predišlo situácii, v ktorej by bol záujem zastúpenej osoby potlačený do úzadia na úkor záujmu zákonného zástupcu, resp. druhého zastúpeného, zákon poskytuje každej zastúpenej osobe preventívnu osobitnú ochranu. Tá spočíva v povinnosti súdu ustanoviť zastúpenému kolízneho opatrovníka (§ 30 OZ). Ide o opatrovníka, ktorý preberá oprávnenie zákonného zástupcu zastupovať ním zastúpenú osobu, resp. viaceré osoby. Jeho oprávnenie je však, na rozdiel od zákonného zástupcu, činnosťou limitovanou len na urobenie jedného alebo viacerých kolidujúcich právnych úkonov.

Všeobecná povinnosť súdu ustanoviť kolízneho opatrovníka je zakotvená v § 30 v spojení s § 26 OZ (Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb.). Podľa nich je súd povinný ustanoviť kolízneho opatrovníka fyzickej osobe, za ktorú koná zákonný zástupca, pretože nie je spôsobilá na právne úkony. Zákon predpokladá dve skutkové podstaty pre ustanovenie kolízneho opatrovníka, a to ak:

- dôjde k stretnutiu záujmov zákonného zástupcu so záujmami zastúpeného alebo
- dôjde k stretnutiu záujmov tých, ktorých zastupuje ten istý zákonný zástupca.

Takéto znenie je v Občianskom zákonníku bez akejkoľvek zmeny od jeho účinnosti, t. j. od 1.4.1964.

Ide o všeobecné ustanovenie, ktoré sa aplikuje na všetky prípady, na ktoré sa nevzťahuje iná osobitná úprava. Takou je napr. osobitná úprava zakotvená v ust. § 31 ods. 2 ZR, ktorá sa vzťahuje len na maloleté dieťa.

3.2 Hmotnoprávne podmienky na ustanovenie kolízneho opatrovníka maloletej osoby

Kto je zákonným zástupcom maloletého dieťaťa upravuje zákon o rodine. Môže ním byť priamo na základe zákona, teda bez nutnosti rozhodnutia súdu, rodič, resp. osvojiteľ maloletého dieťaťa. V prípade zásahu do rodičovských práv alebo v prípade smrti rodiča (výklad sa kvôli zjednodušeniu zužuje len na jedného rodiča) je zákonným zástupcom dieťaťa zástupca určený rozhodnutím súdu, t. j. poručník, opatrovník alebo majetkový opatrovník.

Aj v prípade maloletej osoby je účel zákonného zástupcu (či už priamo zo zákona alebo na základe rozhodnutia súdu) rovnaký – nielen zastupovať, ale aj chrániť práva zastúpenej maloletej osoby.

Popri všeobecnej povinnosti súdu ustanoviť kolízneho opatrovníka, ktorá je zakotvená v § 30 OZ v spojení s § 26 OZ, je povinnosť ustanoviť kolízneho opatrovníka zakotvená aj v zákone o rodine. Ide o osobitnú právnu úpravu, ktorá sa vzťahuje len na maloleté dieťa. Podľa ust. § 31 ods. 2 ZR je tak súd povinný ustanoviť maloletému kolízneho opatrovníka, ak ide o právne úkony, pri ktorých:

- by mohlo dôjsť k rozporu záujmov medzi rodičmi a maloletým dieťaťom alebo
- by mohlo dôjsť k rozporu záujmov medzi maloletými deťmi zastúpenými tým istým rodičom navzájom².

Potencialita kolízie záujmov je vždy daná aj v právnom vzťahu medzi zastúpeným dieťaťom a manželom zákonného zástupcu alebo medzi súrodencami, bez ohľadu na to, či sú plnorodí alebo polorodí, maloletí alebo plnoletí, resp. že plnoletý súrodenec koná už vo vlastnom mene³.

Rozdiel oproti plnoletej osobe je teda v tom, že dôvodom pre ustanovenie kolízneho opatrovníka plnoletej osobe je existencia stretu záujmov, u maloletej osoby stačí existencia púhej možnosti stretu záujmov. Z uvedeného vyplýva, že podmienky pre povinnosť súdu ustanoviť kolízneho opatrovníka, sú u maloletého stanovené oveľa prísnejšie ako u plnoletej osoby, čo vylučuje možnosť použiť § 30 OZ na maloletého.

Čo do formulácie trochu inú, čo do významu však zhodnú úpravu povinnosti súdu ustanoviť kolízneho opatrovníka maloletému dieťaťu obsahovalo aj ust. § 37 ods. 2 v spojení s ust. § 37 ods. 3 zákona č. 94/1963 Zb. o rodine. Preto možno naďalej zotrvať na názore súdnej praxe⁴, podľa ktorého napriek tomu, že § 104 ZR (teraz § 110 ZR – poznámka autora) pripúšťa subsidiárne použitie ustanovení Občianskeho zákonníka, je ust. § 37 ods. 2 ZR (teraz § 31 ods. 2 ZR – poznámka autora) ustanovením, ktoré určuje podmienky, za ktorých je vylúčené, aby rodičia ako zákonní zástupcovia zastupovali svoje maloleté deti, a to aj bez ohľadu na to, či ide o zastupovanie v konaní alebo o zastupovanie pri úkone, s ktorým sú spojené hmotnoprávne účinky. Preto v týchto prípadoch nemožno použiť § 30 OZ.

Ani § 30 OZ ani ust. § 31 ods. 2 ZR bližšie nevymedzujú, kedy existuje kolízia záujmov, resp. kedy existuje možnosť kolízie záujmov. Tak isto nestanovujú ani hľadiská, z ktorých by bolo možné vychádzať. V každom jednotlivom prípade sa preto musí osobitne posudzovať, či kolízia záujmov, resp. možnosť kolízie záujmov je alebo nie je, a to so zreteľom na všetky okolnosti toho-ktorého prípadu⁵.

² Okrem existencie možnej kolízie záujmov musí súd ustanoviť maloletému dieťaťu kolízneho opatrovníka ešte aj v prípade, ak žiadny z rodičov nemôže zastupovať svoje maloleté dieťa a podľa ust. § 31 ods. 3 ZR ešte aj vtedy, ak maloleté dieťa nemá zákonného zástupcu alebo ak zákonný zástupca nemôže z vážneho dôvodu maloleté dieťa v konaní alebo pri určitom právnom úkone zastupovať.

³ PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 178. ISBN 978-80-7400-314-1.

⁴ Stanovisko Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 24. 11. 1981, sp. zn. Cpj 267/1980, uverejnené v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. 4/1982, dostupné dňa 27. 1. 2020 na www.noveaspi.sk

⁵ Podobne porovnaj aj stanovisko Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 24. 11. 1981, sp. zn. Cpj 267/1980, uverejnené v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. 4/1982.

3.3 Ustanovenie kolízneho opatrovníka, ak plnoletá osoba a maloleté dieťa majú toho istého zákonného zástupcu

Nad rámec výslovného znenia Občianskeho zákonníka a zákona o rodine treba povedať, že povinnosť ustanoviť kolízneho opatrovníka bude existovať aj vtedy, ak rodič bude zákonným zástupcom nielen svojmu maloletému dieťaťu, ale na základe rozhodnutia súdu súčasne aj inej plnoletej osobe, napr. svojmu plnoletému dieťaťu, manželke, rodičovi a podobne, najmä s ohľadom na znenie ust. § 27 ods. 3 OZ, ktorý pri ustanovení opatrovníka osobe obmedzenej v spôsobilosti na právne úkony rozhodnutím súdu preferuje príbuzného takejto osoby.

V tejto súvislosti si preto možno položiť otázku, či pre ustanovenie kolízneho opatrovníka takýmto osobám bude postačovať možnosť kolízie záujmov alebo sa bude vyžadovať existencia kolízie záujmov.

Pri hľadaní odpovede na položenú otázku treba vychádzať z dvoch skutkových podstát predpokladaných zákonmi.

V prvom prípade to znamená, že nebude existovať kolízia záujmov medzi zastúpenými navzájom, ale len medzi ich zákonným zástupcom na jednej strane a všetkými zastúpenými (maloletým dieťaťom, plnoletým dieťaťom, manželkou, rodičom a pod.) na strane druhej.

V druhom prípade to znamená, že bude existovať kolízia záujmov len medzi viacerými osobami (maloletým dieťaťom, plnoletým dieťaťom, manželkou, rodičom a pod.) zastúpenými tým istým zákonným zástupcom.

3.3.1 Kolízia záujmov medzi zákonným zástupcom na jednej strane a všetkými zastúpenými na strane druhej

Súdna prax⁶ vyslovila názor, ale len vo vzťahu k maloletým deťom. Judikovala, že ak ide o niekoľko maloletých detí, ktoré majú toho istého zákonného zástupcu, možno im ustanoviť toho istého (spoločného) kolízneho opatrovníka v tom prípade, ak je možný stret záujmov medzi záujmami maloletých detí a záujmami zákonného zástupcu.

Domnievame sa, že tento názor nie je možné automaticky aplikovať aj na prípad, keď zákonný zástupca zastupuje súčasne maloleté dieťa aj plnoletú osobu. Súd má totiž povinnosť ustanoviť kolízneho opatrovníka plnoletej osobe len vtedy, ak existuje kolízia záujmov medzi zákonným zástupcom a zastúpeným. Ak by preto súd ustanovil spoločného kolízneho opatrovníka aj plnoletej osobe už na základe možnej kolízie záujmov, porušil by tým § 30 OZ. A naopak, ak by súd ustanovil spoločného kolízneho opatrovníka maloletému dieťaťu nie už pri možnosti kolízie záujmov, ale až pri zistení kolízie záujmov, porušil by zase ust. § 31 ods. 2 ZR.

Z uvedeného vyplýva, že pri riešení otázky, či je potrebné ustanoviť kolízneho opatrovníka maloletému dieťaťu aj plnoletej osobe, ktoré sú zastúpené tým istým zákonným zástupcom, je potrebné v prípade maloletého dieťaťa postupovať podľa ust. § 31 ods. 2 ZR a v prípade plnoletej osoby podľa § 30 OZ. To znamená, že vo vzťahu k maloletému dieťaťu musí súd zisťovať už existenciu možnej kolízie záujmov so zákonným zástupcom a vo vzťahu k plnoletej osobe musí zisťovať existenciu kolízie záujmov. Ak je skutkový predpoklad splnený len u maloletého dieťaťa, súd ustanoví kolízneho opatrovníka len jemu a druhého zastúpeného bude zastupovať zákonný zástupca. Ak však súd zistí splnenie predpokladov pre ustanovenie kolízneho opatrovníka u oboch zastúpených osôb, mal by byť výklad zákona sledujúci jeho účel taký, že im súd môže ustanoviť aj spoločného kolízneho opatrovníka napriek tomu, že u maloletého dieťaťa a plnoletej zastúpenej osoby sú rozdielne podmienky na ustanovenie kolízneho opatrovníka.

3.3.2 Kolízia záujmov medzi viacerými osobami zastúpenými tým istým zákonným zástupcom

Opäť súdna prax judikovala⁷, že ak by mohlo dôjsť k stretu záujmov medzi maloletými deťmi zastúpenými tým istým rodičom, nie je možné, aby jedno dieťa zastupoval rodič a druhému aby bol ustanovený kolízny opatrovník. V prípade, ak je možný stret záujmov medzi záujmami maloletých detí navzájom, treba každému z nich ustanoviť iného opatrovníka.

⁶ Stanovisko Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 24. 11. 1981, sp. zn. Cpj 267/1980, uverejnené v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. 4/1982.

⁷ Stanovisko Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 24. 11. 1981, sp. zn. Cpj 267/1980, uverejnené v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. 4/1982.

Predmetný názor má svoje opodstatnenie. Dôvodom je skutočnosť, že ak by rodič ako zákonný zástupca mohol zastupovať jedno dieťa a len druhému dieťaťu by bol ustanovený kolízny opatrovník, nemusel by sa vedieť rodič odosobniť, čo by mohlo byť na škodu zastupovaného dieťaťa.

Je však otázne, či a kedy by mal byť kolízny opatrovník ustanovený obidvom zastúpeným osobám – maloletému dieťaťu aj plnoletej osobe.

Ust. § 31 ods. 2 ZR totiž predpokladá možnosť kolízie záujmov len medzi maloletými deťmi. Citovaný paragraf sa preto podľa jazykového výkladu nevzťahuje aj na možnosť kolízie záujmu maloletého dieťaťa so záujmom plnoletej osoby. To by odvodňovalo aplikáciu § 30 OZ na takýto skutkový stav, t. j. až existencia kolízie záujmu maloletého dieťaťa so záujmom plnoletej osoby by bola dôvodom na ustanovenie kolízneho opatrovníka maloletému. Podľa nášho názoru však podstatu ust. § 31 ods. 2 ZR nemožno vidieť len v tom, s kým môže byť maloleté dieťa v kolízii záujmov. Podstata spočíva v tom, že záujem maloletého dieťaťa môže byť v kolízii, a preto ho treba chrániť. Sledujúc účel zákona preto treba ust. § 31 ods. 2 ZR vykladať širšie a aplikovať ho aj na prípad, keď je záujem maloletého dieťaťa v možnej kolízii so záujmom plnoletej osoby zastúpenej tým istým zákonným zástupcom. Ak pôjde o takýto prípad, vždy bude potrebné ustanoviť maloletému dieťaťu kolízneho opatrovníka.

Ostáva už len otázka, či bude treba ustanoviť kolízneho opatrovníka aj plnoletej osobe.

Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že keď musí súd ustanoviť kolízneho opatrovníka maloletej osobe, musí ho v záujme maloletého ustanoviť aj plnoletej osobe. Znenie § 30 OZ ale zrejme takýto výklad neumožňuje. Právo súdu ustanoviť kolízneho opatrovníka plnoletej osobe viaže totiž zákon na existenciu kolízie záujmov tých, ktorých zastupuje ten istý zákonný zástupca. Zákon z pohľadu zastúpenej plnoletej osoby nerobí rozdiel v tom, kto sú ostatné osoby zastúpené tým istým zákonným zástupcom. To znamená, nerobí rozdiel v tom, či sú týmito osobami maloleté deti alebo plnoleté osoby. Pokiaľ preto § 30 OZ ukladá súdu povinnosť ustanoviť plnoletej osobe kolízneho opatrovníka len pri existencii kolízie jej záujmov, nemôže súd plnoletej osobe ustanoviť kolízneho opatrovníka už pri existencii možnej kolízie záujmov len preto, že kolízneho opatrovníka musí ustanoviť maloletému dieťaťu.

V konečnom dôsledku to znamená, že môže nastať situácia, kedy súd musí ustanoviť kolízneho opatrovníka maloletému dieťaťu, pretože existuje možnosť kolízie jeho záujmov so záujmom plnoletej osoby zastúpenej tým istým zákonným zástupcom, no plnoletú osobu môže v konaní alebo pri právnom úkone voči maloletému naďalej zastupovať ich spoločný zákonný zástupca. A to dovtedy, kým sa nepreukáže aj existencia kolízie záujmov plnoletej osoby so záujmom maloletého. Predmetný názor nepôjde proti záujmu maloletého dieťaťa, pretože aj pri zastúpení plnoletej osoby zákonným zástupcom (nie kolíznym opatrovníkom) bude (mala by byť) ochrana práv maloletého dieťaťa zabezpečená cez ustanoveného kolízneho opatrovníka.

3.4 Udelenie plnomocenstva zákonným zástupcom pri kolízii/možnej kolízii záujmov

V súvislosti s právom zákonného zástupcu udeliť plnomocenstvo na zastupovanie osoby, ktorej je zákonným zástupcom, si možno položiť niekoľko otázok:

- a) Môže zákonný zástupca udeliť plnomocenstvo na zastupovanie osoby, ktorú zastupovať nemôže, pretože existuje/môže existovať kolízia záujmov medzi zákonným zástupcom a zastúpeným?
- b) Je potrebné rozlišovať, či zákonný zástupca udelil zástupcovi plnomocenstvo len na zastupovanie zastúpenej osoby alebo súčasne aj na zastupovanie svojej osoby?
- c) Môže zákonný zástupca udeliť plnomocenstvo na zastupovanie osôb, ktoré zastupovať nemôže, pretože existuje/môže existovať kolízia záujmov medzi viacerými osobami zastúpenými tým istým zákonným zástupcom?
- d) Je potrebné rozlišovať, kto je splnomocneným zástupcom, t. j. či je ním advokát alebo iná fyzická alebo právnická osoba najmä s ohľadom na zákon č. 586/2003 Z. z. o advokácii? Ten na jednej strane v ust. § 18 ods. 1 ukladá advokátovi povinnosť riadiť sa pokynmi klienta, pokiaľ nie sú v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi. V prípade osoby zastúpenej zákonným zástupcom je pravdepodobné, že pokyny advokátovi bude dávať práve zákonný zástupca. Kolízia záujmov, resp. možnosť kolízie záujmov medzi zákonným zástupcom a zastúpeným alebo medzi osobami zastúpenými tými istým zákonným zástupcom by sa tak mohla prejaviť aj na pokynoch daných advokátovi. Na druhej strane však ust. § 18 ods. 2 zákona o advokácii ukladá advokátovi povinnosť

postupovať s odbornou starostlivosťou, pod ktorou sa rozumie aj jeho povinnosť uplatňovať v záujme klienta (teda už nie zákonného zástupcu, ale zastúpenej osoby) všetko, čo podľa svojho presvedčenia považuje za prospešné.

Pod situáciu popísanú pod písm. c) možno zahrnúť dve možnosti. Prvou je, ak zákonný zástupca udelí plnomocnenstvo len jedinému splnomocnenému zástupcovi. Druhou je, ak zákonný zástupca splnomocní pre každú zastúpenú osobu osobitného zástupcu.

Na otázku, či môže udeliť zákonný zástupca plnomocnenstvo jednému zástupcovi na zastupovanie viacerých osôb zastúpených tým istým zákonným zástupcom, ak medzi nimi existuje kolízia záujmov alebo ak existuje možnosť kolízie záujmov preto, že ide o maloleté deti, je odpoveď jednoduchá. Ak takéto osoby nemôže zastupovať zákonný zástupca, nie je možné ani to, aby ich zastupoval jeden splnomocnený zástupca. Inak by bolo z podstaty problému objektívne vylúčené zastupovanie v prospech každého jednotlivého zastúpeného.

Okrem toho sa domnievame, že pre zodpovedanie všetkých otázok možno použiť jednu spoločnú argumentáciu.

Ust. § 31 ods. 2 ZR zabezpečujúce zvýšenú ochranu maloletých detí, aj § 30 OZ poskytujúci ochranu práv plnoletej osoby ale nespôsobilé na právne úkony v plnom rozsahu, sú **kogentné** ustanovenia nepripúšťajúce žiadnu výnimku ani v podobe napr. udelenia plnomocnenstva osobe spĺňajúcej podmienky zakotvené v ust. § 22 ods. 2 OZ. To znamená, že akonáhle sú naplnené skutkové podstaty ust. § 31 ods. 2 ZR, resp. § 30 OZ, súd musí chránenej osobe ustanoviť kolízneho opatrovníka. Tejto povinnosti nemôže byť súd zbavený ani v prípade, ak zákonný zástupca udelí plnomocnenstvo osobe, ktorá nie je v kolízii, resp. nie je v novej kolízii záujmov so zastúpenou osobou.

3.5 Udelenie plnomocnenstva zákonným zástupcom, ktorý nie je vylúčený zo zastupovania, osobe, ktorá je v kolízii/možnej kolízii záujmov so zastúpeným

Poslednou položenou otázkou je, ako sa má postupovať v prípade, ak zákonný zástupca nie je vylúčený zo zastupovania, pretože nespĺňa znaky skutkovej podstaty § 30 OZ, resp. ust. § 31 ods. 2 ZR, ale udelí plnomocnenstvo osobe, ktorá je v kolízii (možnej kolízii) záujmov so zastúpeným.

Predmetnú situáciu nie je možné riešiť cez § 30 OZ, resp. cez § 31 ods. 2 ZR, pretože obidve zákonné ustanovenia sa viažu len na zákonného zástupcu. Teda ani extenzívnym výkladom ich nie je možné použiť na splnomocneného zástupcu. Súd preto nemôže ustanoviť zastúpenej osobe kolízneho opatrovníka.

Zákon však takéto situácie predpokladá a rieši. Konkrétne ust. § 22 ods. 2 OZ vylučuje z práva byť zástupcom každého, koho záujmy sú v rozpore so záujmami zastúpeného (nestačí len možnosť rozporu). Vylúčenie zástupcu nastáva priamo zo zákona⁸. To znamená, že udelené plnomocnenstvo by bolo absolútne neplatné v zmysle § 39 OZ v spojení s ust. § 22 ods. 2 OZ, pretože by odporovalo zákonu. Ak by preto takýto splnomocnený zástupca urobil právny úkon v mene zastúpeného, konal by bez plnomocnenstva. V zmysle ust. § 33 ods. 2 OZ by preto právny úkon voči zastúpenému nevyvolával žiadne právne následky.

Zamyslenie však vyvoláva ďalšia otázka. A to, či sa rovnaká ochrana poskytuje aj maloletému dieťaťu alebo je jeho ochrana prísnejšia s ohľadom na prísnejšie pravidlá pre ustanovenie kolízneho opatrovníka, keď stačí len možnosť kolízie záujmov (pozri výklad vyššie). Táto otázka nie je v zákone o rodine osobitne upravená. Preto by sa malo v zmysle § 110 ZR, ktorý odkazuje na subsidiárne použitie Občianskeho zákonníka, postupovať podľa ust. § 22 ods. 2 OZ. To znamená, že aj vo vzťahu k maloletému dieťaťu je splnomocnený zástupca nespôsobilý na riadne zastupovanie len vtedy, ak existuje rozpor medzi záujmami zástupcu a maloletého. Samotná možnosť kolízie záujmov nie je postačujúca na vylúčenie splnomocneného zástupcu z riadneho zastupovania.

⁸ Porovnaj uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 16. 5. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2209/2005, dostupné dňa 24. 1. 2020 na: [http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/\\$\\$WebSearch1?SearchView&Query=%5Bspzn1%5D%20%3D%2021%20AND%20%5Bspzn2%5D%3DCdo%20AND%20%5Bspzn3%5D%3D2209%20AND%20%5Bspzn4%5D%3D2005&SearchMax=1000&SearchOrder=4&Start=0&Count=15&pohl ed=1](http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/$$WebSearch1?SearchView&Query=%5Bspzn1%5D%20%3D%2021%20AND%20%5Bspzn2%5D%3DCdo%20AND%20%5Bspzn3%5D%3D2209%20AND%20%5Bspzn4%5D%3D2005&SearchMax=1000&SearchOrder=4&Start=0&Count=15&pohl ed=1)

3.6 Udelenie plnomocenstva zákonným zástupcom, ktorý nie je vylúčený zo zastupovania, no zastúpenú osobu nechce pri konkrétnom právnom úkone zastupovať, osobe, ktorá je v kolízii/možnej kolízii záujmov so zastúpeným

Pre úplnosť možno ešte dodať, že môže nastať aj taká situácia, keď zákonný zástupca nechce pri konkrétnom právnom úkone zastupovať zastúpenú osobu, no splnomocnený zástupca je zo zastupovania vylúčený.

Oporu pre riešenie danej situácie možno hľadať v § 29 OZ. Ide o všeobecné zákonné ustanovenie, ktoré sa vzťahuje na každú osobu, ak existuje vážny dôvod a súčasne je to potrebné na ochranu jej záujmov alebo si to vyžaduje záujem spoločnosti. Je preto logické, že sa musí vzťahovať aj na osobu zastúpenú zákonným zástupcom. Ak zákonný zástupca nechce za zastúpenú osobu v jednotlivom prípade konať, možno to považovať za vážny dôvod predpokladaný zákonom. Ak bude súd súčasne aj toho názoru, že je to potrebné buď na ochranu záujmov zastúpenej osoby alebo si to vyžaduje verejný záujem, mal by zastúpenej osobe ustanoviť opatrovníka ad hoc.

Napriek tomu, že § 29 OZ je všeobecným ustanovením, bude sa aplikovať len pri zastupovaní plnoletej osoby. A to z dôvodu, že v zákone o rodine je zakotvená osobitná právna úprava.

Obdobnú situáciu týkajúcu sa maloletého dieťaťa totiž predpokladá aj ust. § 31 ods. 3 ZR. Podľa neho súd ustanoví maloletému dieťaťu kolízneho opatrovníka, ak ho zákonný zástupca nemôže z vážneho dôvodu pri právnom úkone zastupovať. Na rozdiel od plnoletej osoby teda súd ustanovuje maloletému kolízneho opatrovníka (nie opatrovníka ad hoc). Súd nemusí zisťovať, či ustanovenie kolízneho opatrovníka je potrebné na ochranu záujmov maloletého alebo či si to vyžaduje verejný záujem. Stačí zistenie, že zákonný zástupca nemôže z vážneho dôvodu maloleté dieťa zastupovať. Podľa nášho názoru možno pod túto skutkovú podstatu subsumovať aj prípad, keď zákonný zástupca z akéhokoľvek dôvodu nechce maloleté dieťa zastúpiť pri právnom úkone.

4 ZÁVER

Občiansky zákonník predpokladá riešenie kolízie záujmov medzi zákonným zástupcom a zastúpenou plnoletou osobou, resp. medzi viacerými osobami zastúpenými tým istým zákonným zástupcom. Obdobnú, avšak prísnejšiu úpravu, obsahuje aj zákon o rodine vo vzťahu k maloletým deťom.

Obidve právne úpravy možno považovať za dostatočne poskytujúce ochranu chráneným osobám, i keď niekedy môžu nastať situácie, o ktorých sa na prvý pohľad môže zdať, že v právnej úprave nie sú pokryté.

Napr. Ústavný súd Slovenskej republiky rozhodol, že ak zákonný zástupca kvôli možnej kolízii záujmov nemá právo zastupovať maloleté dieťa, nemá ani právo udeliť inej osobe plnomocenstvo na jeho zastupovanie.

V úzkej súvislosti s týmto rozhodnutím sa v príspevku za pomoci interpretácie právnej úpravy vyslovuje niekoľko ďalších záverov.

1. Ak zákonný zástupca zastupuje aj plnoletú aj maloletú osobu, tak súd im môže ustanoviť spoločného opatrovníka napriek tomu, že u maloletého dieťaťa a plnoletej zastúpenej osoby sú rozdielne podmienky na ustanovenie kolízneho opatrovníka. U maloletej osoby však musí existovať možnosť kolízie záujmov so zákonným zástupcom a u plnoletej osoby musí existovať kolízia záujmov so zákonným zástupcom. Samotná možnosť kolízie záujmov nestačí pre ustanovenie spoločného kolízneho opatrovníka aj plnoletej osobe.

2. Ak existuje možnosť kolízie záujmov maloletej osoby so záujmami plnoletej osoby zastúpenej tým istým zákonným zástupcom, súd musí maloletému ustanoviť kolízneho opatrovníka. Plnoletú osobu však môže pri právnom úkone voči maloletému naďalej zastupovať ich spoločný zákonný zástupca. A to dovtedy, kým sa nepreukáže aj existencia kolízie záujmov plnoletej osoby voči maloletému. Predmetný názor nepôjde proti záujmu maloletého dieťaťa, pretože aj pri zastúpení plnoletej osoby zákonným zástupcom (nie kolíznym opatrovníkom) bude (mala by byť) ochrana práv maloletého dieťaťa zabezpečená cez ustanoveného kolízneho opatrovníka.

3. V prípade úvahy, či zákonný zástupca má právo udeliť plnomocenstvo inej osobe, ak je/môže byť zákonný zástupca v kolízii záujmov, sú legitímne štyri otázky:

a) Môže zákonný zástupca udeliť plnomocnenstvo na zastupovanie osoby, ktorú zastupovať nemôže, pretože existuje/môže existovať kolízia záujmov medzi zákonným zástupcom a zastúpeným?

b) Je potrebné rozlišovať, či zákonný zástupca udelil zástupcovi plnomocnenstvo len na zastupovanie zastúpenej osoby alebo súčasne aj na zastupovanie svojej osoby?

c) Môže zákonný zástupca udeliť plnomocnenstvo na zastupovanie osôb, ktoré zastupovať nemôže, pretože existuje/môže existovať kolízia záujmov medzi viacerými osobami zastúpenými tým istým zákonným zástupcom?

d) Je potrebné rozlišovať, kto je splnomocneným zástupcom, t. j. či je ním advokát alebo iná fyzická alebo právnická osoba najmä s ohľadom na zákon č. 586/2003 Z. z. o advokácii?

Ustanovenia ukladajúce súdu povinnosť ustanoviť chránenej osobe kolízneho opatrovníka majú kogentný charakter. To znamená, že tejto povinnosti nemôže byť súd zbavený ani v prípade, ak zákonný zástupca udelí plnomocnenstvo osobe, ktorá nie je v kolízii, resp. nie je v novej kolízii záujmov so zastúpenou osobou.

4. Ak zákonný zástupca nie je vylúčený zo zastupovania, avšak udelí plnomocnenstvo osobe, ktorá je/môže byť v kolízii záujmov s chránenou osobou, nie je možné túto situáciu ani extenzívnym výkladom riešiť cez ustanovenia o ustanovení kolízneho opatrovníka. Na predmetnú situáciu treba aplikovať ust. § 22 ods. 2 OZ, ktoré vo všeobecnosti vylučuje z práva byť zástupcom každého, koho záujmy sú v rozpore so záujmami zastúpeného (nestačí len možnosť rozporu).

5. Ak by zákonný zástupca nechcel chránenú osobu zastupovať pri právnom úkone, no splnomocnený zástupca by bol zo zastupovania vylúčený, malo by ísť o iný vážny dôvod, ktorý by u maloletej osoby odôvodňoval ustanovenie kolízneho opatrovníka podľa ust. § 31 ods. 3 ZR. U plnoletej osoby by bol zase dôvod na ustanovenie opatrovníka ad hoc, ak by to súčasne bolo potrebné na ochranu záujmov zastúpenej osoby alebo ak by si to vyžadoval verejný záujem.

Použitá literatúra:

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 12. septembra 2019, sp. zn. II. ÚS 249/2019, dostupné dňa 10. januára 2020 na: <https://www.ustavnysud.sk/vyhľadavanie-rozhodnuti#!DecisionsSearchResultView>.

PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, 655 s. ISBN 978-80-7400-359-2.

Stanovisko Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 24. 11. 1981, sp. zn. Cpj 267/1980, uverejnené v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. 4/1982, dostupné dňa 27. 1. 2020 na www.noveaspi.sk

Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 16. 5. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2209/2005, dostupné dňa 24. 1. 2020 na: [http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/\\$\\$WebSearch1?SearchView&Query=%5Bspzn1%5D%20%3D%2021%20AND%20%5Bspzn2%5D%3DCdo%20AND%20%5Bspzn3%5D%3D2209%20AND%20%5Bspzn4%5D%3D2005&SearchMax=1000&SearchOrder=4&Start=0&Count=15&pohl ed=1](http://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/$$WebSearch1?SearchView&Query=%5Bspzn1%5D%20%3D%2021%20AND%20%5Bspzn2%5D%3DCdo%20AND%20%5Bspzn3%5D%3D2209%20AND%20%5Bspzn4%5D%3D2005&SearchMax=1000&SearchOrder=4&Start=0&Count=15&pohl ed=1)

Kontaktné údaje:

prof. JUDr. Svetlana Ficová, CSc.

svetlana.ficova@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. 6

P. O. BOX 313

811 06 Bratislava

Slovenská republika

ZÁKONNÉ ZASTÚPENIE DIEŤAŤA VO VECIACH OCHRANY JEHO OSOBNOSTI

Martina Haršányová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: Today, children are often the main protagonists in successful advertising or social profiles for advertising purposes. In the legal system, the issue of the protection of the child's personal rights is covered by the norms of civil substantive and procedural law. The extent of the child's legal representation depends on the child's best interests. The theme of the paper brings together the material of substantive and procedural law, the application of which depends on the assessment of the specific need to protect individual personality rights of the child. The contribution deals with representation by parents in acts for which the child is not eligible in relation to the protection of selected personality rights, and the best interest of the child. Personality rights of children are also the subject of proceedings in the care of the court of minors, and therefore I deal with the granting of the court's consent, the child's opinion and the space for his or her statement, institute of collision guardian.

Abstrakt: Deti sú dnes často hlavnými protagonistami v úspešných reklamách, alebo na sociálnych profiloch slúžiacich na reklamné účely. Problematika ochrany osobnostných práv dieťaťa je v právnom poriadku zastrešená normami občianskeho hmotného aj procesného práva. Rozsah zákonného zastúpenia dieťaťa závisí od najlepšieho záujmu dieťaťa. Téma príspevku spája matériu hmotného aj procesného práva, ktorých aplikácia závisí od posúdenia konkrétnej potreby ochrany jednotlivých osobnostných práv dieťaťa. Príspevok sa venuje zastupovaniu rodičmi pri úkonoch, na ktoré dieťa nie je spôsobilé v nadväznosti na ochranu vybraných osobnostných práv, a najlepší záujem dieťaťa. Osobnostné práva detí sú tiež predmetom konaní vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, a preto sa zaoberám aj udelením súhlasu súdu, názorom dieťaťa a priestorom pre jeho vyslovenie, inštitútom kolízneho opatrovníka, prípadne legitimáciou dieťaťa žalovať, alebo zvoliť si zástupcu v spore o ochranu osobnosti.

Key words: advertising purposes, protection of the child's personality rights, extent of the child's legal representation, best interest of the child, child's opinion, collision guardian

Kľúčové slová: reklamné účely, ochrana osobnostných práv dieťaťa, rozsah zákonného zastúpenia dieťaťa, najlepší záujem dieťaťa, názor dieťaťa, kolízny opatrovník

1 ÚVOD

Témou príspevku je problematika zásahov do osobnostných práv dieťaťa so súhlasom rodiča. Zákonné zastúpenie dieťaťa vo veciach ochrany jeho osobnosti vykonávajú podľa zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine (ďalej iba Zákon o rodine) prioritne rodičia¹, avšak ak do osobnostných práv dieťaťa neoprávnene zasahujú rodičia maloletého, v prípadnom súdnom konaní bude dieťa z dôvodu kolízie záujmov, zastúpené namiesto rodičov kolíznym opatrovníkom². Avšak v praxi, najmä z titulu zraniteľnosti detí a ich odkázanosti na rodičov, k súdnemu konaniu vo väčšine prípadov porušovania osobnostných práv detí rodičmi, ani nedôjde.

Ochrana osobnosti dieťaťa v slovenskom právnom poriadku nie je osobitne spracovaná, riadi sa primerane podľa všeobecnej občianskoprávnej úpravy ochrany osobnosti upravenej v zákone č. 40/1964 Zb. Občianskom zákonníku (ďalej iba Občiansky zákonník). Problematika potreby ochrany osobnosti detí je aktuálna, a to pre neustály vývoj v chápaní práv dieťaťa, a ochrany osobnosti vo všeobecnosti. Domnievam sa, že súčasná právna úprava mnohým aktuálnym problémom o právach dieťaťa nevenuje konkrétnu pozornosť, a to aj z dôvodu, že spoločnosť, ešte nie je jednotná v tom,

¹ § 28 b.) a § 31 Zákon o rodine

² § 31 ods.2,3,4 Zákon o rodine

ako ich vníma. Za spoločensky, a teda aj politicky citlivé, možno považovať mnohé – s ochranou osobnosti detí - súvisiace otázky, ako je napríklad povinné očkovanie, fajčenie rodičov, kamerové systémy v školských zariadeniach, telesné tresty v rámci výchovy, alebo zverejňovanie fotografií detí rodičmi na sociálnych sieťach.

Pre obmedzený odporúčaný rozsah v príspevku sa budem venovať iba osobitnej problematike zverejňovania fotografií maloletých rodičmi na sociálnych sieťach. Fenomén posledných rokov má svoj vlastný názov „sharenting“, odvodený od slova share – zdieľať a parenting – rodičovstvo, a poukazuje na nielen právnu, ale aj morálnu zodpovednosť rodičov za zdieľanie príspevkov o svojich deťoch na sociálnych sieťach. Dnešné dieťa dostane od svojich rodičov do vienka v priemere tisícpäťsto súkromných zverejnených fotografií a videí do piateho roku života³, pričom prvou zverejnenou fotografiou dieťaťa býva častokrát už snímka z ultrazvuku.

Písomnosti osobnej povahy, podobizne, fotografie a videá týkajúce sa fyzickej osoby alebo jej prejavov osobnej povahy sa smú vyhotoviť alebo použiť len s jej privolením⁴. Občiansky zákonník privolenie nevyžaduje len v prípade tzv. spravodajskej licencie na úradné účely na základe zákona, a v prípade umeleckej licencie pre použitie primeraným spôsobom na vedecké a umelecké účely a pre tlačové, filmové, rozhlasové a televízne spravodajstvo. Ani použitie v zmysle úradnej alebo umeleckej licencie však nesmie byť v rozpore s oprávnenými záujmami fyzickej osoby. Limity zákonného zastúpenia maloletého rodičmi sú determinované tým, či je rodičom uskutočnený alebo rodičom odsúhlasený zásah do osobnostných práv maloletého v jeho najlepšom záujme.

Zhodnotenie slovenskej súkromnoprávnej úpravy ochrany osobnosti dieťaťa vzhľadom na zákonné zastúpenie dieťaťa, osobitne práva na súkromie a práva na dôstojnosť, ponúka priestor na ďalšie návrhy de lege ferenda, aj v kontexte medzinárodných záväzkov z oblasti ľudských práv a záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru o právach dieťaťa.

2 OCHRANA OSOBNOSTI DIEŤAŤA V PRÁVNOM PORIADKU

Je potrebné si uvedomiť, že ochrana osobnosti je inštitút, ktorý nepochybne preniká všetkými právnymi odvetviami. Ochrana osobnosti, ako ochrana ľudskej dôstojnosti, nedotknuteľnosti, súkromia a rodinného života je v rámci základných ľudských práv významným ústavným právom. Ochrana osobnosti je zakotvená v súkromnom práve, predovšetkým občianskoprávnymi normami, ale osobnosť je chránená aj verejným právom, trestnoprávnymi normami, správnym právom a judikatúrou, ktorá najpružnejšie reaguje na spoločenský vývoj a aktuálne potreby spoločnosti. Význam trestnoprávnej ochrany osobnosti spočíva aj v jednej zo základných funkcií trestného práva, funkcii preventívnej⁵. Ochrana osobnosti je teda komplex osobnostných práv, chránený v právnom poriadku v mnohých rovinách, nielen v občianskoprávnej, a preto aj keď sa v príspevku zameriam na súkromnoprávnu ochranu osobnosti dieťaťa, nemožno vynechať trestnoprávnu a inú verejnoprávnu ochranu, ktorých sa možno domáhať súčasne. Pre účel ochrany osobnosti je v slovenskom právnom poriadku významný aj inštitút neodkladných opatrení, ktoré môžu mať povahu meritórneho rozhodnutia⁶. Neodkladné opatrenie môže efektívne splniť účel negatívnej žaloby na ochranu osobnosti, navyše v neporovnateľne kratšom čase. Do rámca ochrany osobnosti patria aj ustanovenia sankčnej povahy⁷, a ustanovenia o náhrade škody a nemajetkovej ujme, ako následok porušenia

³ Výskum z Veľkej Británie z roku 2016 [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: <https://www.nominet.uk/parents-oversharing-family-photos-online-lack-basic-privacy-know/>

⁴ § 12 Občiansky zákonník

⁵ JELÍNEK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif. 6. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2016, 1273 s. ISBN 978-80-7502-106-9. s.23,24

⁶ Podľa § 324 ods. 1 Zákona č. 300/2015 Civilného sporového poriadku; Napríklad neodkladné opatrenie o zákaze zverejňovania písomností, komentárov, podobizní, obrazových snímkov, zvukových a obrazovo-zvukových záznamov týkajúcich sa dieťaťa na sociálnych sieťach a v masmédiách v súvislosti s prebiehajúcim konaním

⁷ LUBY, Š. *Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve I*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, s. 43; KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O. op. cit. 97, s. 143 a nasl.

osobnostných práv. Osobitné ustanovenia o maloletých obsahujú všetky právne predpisy a etické kódexy, ktoré sa maloletých týkajú⁸.

Právne prostriedky ochrany osobnosti⁹ môžu byť uplatnené samostatne aj kumulatívne. Dotknutá osoba má podľa Občianskeho zákonníka právo sa negatívnou žalobou domáhať, aby subjekt zásahu upustil od neoprávnených zásahov so zákazom ďalšieho rušenia osobnostných práv. Ďalej má dotknutá osoba právo reparačnou žalobou žiadať o odstránenie následkov už uskutočnených zásahov, a teda právo na obnovenie pôvodného stavu, ak je to možné. Tretím špeciálnym prostriedkom na ochranu osobnosti je satisfakčná žaloba, ktorou sa dotknutá osoba má právo domáhať poskytnutia primeraného zadosťučinenia, ktoré podľa intenzity a charakteru zásahu do osobnostných práv môže mať morálnu povahu, ale aj formu náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch.

Satisfakčná žaloba je prostriedok ochrany osobnostných práv, ktorého cieľom je dosiahnutie primeraného zadosťučinenia, satisfakcie pre fyzickú osobu, ktorej osobnostné právo bolo porušené, a to so zreteľom na to, že zásah obvyčajne nemožno odčiniť obnovením pôvodného stavu. Základným predpokladom pre priznanie primeraného zadosťučinenia je skutočnosť, že došlo k zásahu, ktorý je objektívne spôsobilý privodiť dotknutej osobe ujmu na jej osobnostných právach. Pre priznanie primeraného zadosťučinenia sa teda nevyžaduje existencia následkov zásahu a postačuje už len samotná spôsobilosť privodiť ujmu na osobnostných právach.¹⁰

2.1 Zákonné zastúpenie dieťaťa a najlepší záujem dieťaťa

Maloleté dieťa má v zmysle § 9 Občianskeho zákonníka spôsobilosť len na také právne úkony, ktoré sú svojou povahou primerané rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej jeho veku. V porovnaní s Občianskym zákonníkom z roku 1950, v súčasnej právnej úprave o maloletých nie sú pre oblasť občianskoprávných vzťahov určené presné vekové hranice, podľa ktorých je odstupňovaná spôsobilosť na právne úkony. Spôsobilosť maloletého dieťaťa na konkrétny právny úkon sa musí posudzovať individuálne, ale súčasne objektívne, že sa prihliada na rozumovú a vôľovú vyspelosť všeobecne predpokladanú u detí v určitom veku. Právne úkony, na ktoré maloletí nemajú spôsobilosť, robia za nich ich zákonní zástupcovia. Občiansky zákonník¹¹ ponecháva úpravu zákonného zastúpenia maloletého dieťaťa na Zákon o rodine. Maloleté dieťa zastupujú pri právnych úkonoch, na ktoré nie je spôsobilé, jeho rodičia¹². Zastúpiť dieťa pri právnom úkone môže ktorýkoľvek z rodičov, pokiaľ nebol súdom pozbavený alebo obmedzený svojich rodičovských práv a povinností. Súčasne však platí, že žiadny z rodičov nemôže zastupovať maloleté dieťa, ak ide o právne úkony, pri ktorých by mohlo dôjsť k rozporu záujmov¹³ medzi rodičmi a maloletým dieťaťom, alebo medzi maloletými deťmi zastúpenými tým istým rodičom navzájom.

Súd potom v konaní ustanoví maloletému dieťaťu opatrovníka, ktorý dieťa bude zastupovať. Ide o tzv. kolízneho opatrovníka, ktorým v praxi najčastejšie býva Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Zastúpeniu kolíznym opatrovníkom sa budem venovať v osobitnej podkapitole.

V prípade, ak by maloletý urobil právny úkon, na ktorý nie je spôsobilý, takýto právny úkon by bol absolútne neplatný. Ak však maloletý má spôsobilosť na konkrétny právny úkon, nepotrebuje byť pri tomto úkone zastúpený zákonným zástupcom. Poručník ustanovený v zmysle ustanovenia § 56 Zákona o rodine pre prípad smrti rodičov, alebo rodičov, ktorí nemôžu vykonávať svoje práva a povinnosti k dieťaťu, je oprávnený a povinný okrem zabezpečovania výchovy a správy majetku maloletého aj na jeho zastupovanie. Súd obligatórne ustanoví maloletému poručníka v zákonom stanovených prípadoch, a ten je zákonným zástupcom maloletého dieťaťa. V zmysle ustanovenia § 28 Občianskeho zákonníka, ak sú zákonní zástupcovia povinní aj na správu majetku tých, ktorých zastupujú, a ak nejde o bežnú vec, na nakladanie s majetkom je nutné schválenie súdu. Civilný mimosporový poriadok ukladá povinnosť súdu schváliť právny úkon iba vtedy, ak je to v záujme

⁸ Etický kódex reklamnej praxe [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: <http://www.rpr.sk/sk/eticky-kodex>

⁹ § 13 Občiansky zákonník

¹⁰ *Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 31. januára 2011, sp. zn. 1 Cdo 113/2009*

¹¹ Podľa § 27 ods. 1 Občianskeho zákonníka

¹² Podľa § 31 ods. 1 Zákona o rodine

¹³ Podľa § 31 ods. 2 Zákona o rodine

maloletého. Až schválenie právneho úkonu je predpoklad pre platnosť majetkových dispozičných právnych úkonov. Pri posudzovaní práv detí je zásadným princípom podľa článku 3 Dohovoru o právach dieťaťa najlepší záujem dieťaťa. Záujem dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri akekoľvek činnosti týkajúcej sa detí. Najlepší záujem dieťaťa je rovnako smerodajný pre verejné aj pre súkromné zariadenia sociálnej starostlivosti, pre súdy, správne orgány aj zákonodarne orgány.

Z pohľadu posudzovania najlepšieho záujmu dieťaťa je každé dieťa jedinečné. Práve tento postulát, že každé dieťa je jedinečné, determinuje pochopenie najlepšieho záujmu dieťaťa v každom prípade osobitne. Povinnosť zohľadniť okolnosti každého prípadu je garantovaná komplexnosťou, pružnosťou a adaptabilitou tohto pojmu. Rozhodujúcimi kritériami, ktoré majú byť použité pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa, sú najmä osobný kontext, aktuálna situácia a aktuálna potreba dieťaťa. Pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa sa má prihliadať najmä na okolnosti, ktoré súvisia s individuálnymi charakteristikami dieťaťa. Ide najmä o charakteristiky ako vek, pohlavie, stupeň zrelosti, skúsenosti, príslušnosť k menšinovej skupine, telesné, zmyslové alebo intelektuálne postihnutie, ako aj sociálny kontext, v ktorom dieťa žije. Najlepší záujem dieťaťa závisí od okolností ako je prítomnosť, či absencia rodičov, kvalita vzťahov dieťaťa s biologickou alebo náhradnou rodinou, aj prostredie, v ktorom dieťa žije. Všetky súdne a správne rozhodnutia, týkajúce sa dieťaťa, majú byť vydávané s tým, že najlepší záujem dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní v danej veci. Výraz „prvoradé hľadisko“ znamená, že najlepší záujem dieťaťa sa nesmie posudzovať na rovnakej úrovni s inými hľadiskami. Opodstatnenosť tejto silnej pozície je daná špecifickou situáciou, v ktorej sa dieťa nachádza. U dieťaťa je potrebné brať na zreteľ aj závislosť na rodičovi, a nemožnosť vyjadriť sa. Deti majú z titulu ich odkázanosti vždy menej možnosť vyjadriť svoje názory a dôrazne sa zastať svojich záujmov. Preto treba dbať, aby tí, ktorí o nich rozhodujú, museli tieto záujmy a názory explicitne poznať. Ak sa záujmy dieťaťa nezdôrazňujú, často sa stáva, že sú prehliadané. Aj potencionálne konflikty medzi najlepším záujmom dieťaťa a individuálnymi právami iných osôb treba riešiť osobitne prípad od prípadu, zvažovať záujmy strán a snažiť sa ich zladať, pričom najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom, ktoré má prioritu, a teda nie je len jedným zo záujmov strán konfliktu.¹⁴

2.3 Vybrané osobnostné práva detí a zodpovedajúce povinnosti rodičov

Právne postavenie dieťaťa v súčasnosti odráža vývoj vo vnímaní dieťaťa. Dlhé storočia nebolo dieťa považované za subjekt práva a jeho status sa podobal statusu veci. Ešte v prvej polovici 20. storočia bolo dieťa považované najmä za objekt moci otcovskej, rodičovskej, alebo objekt rodičovskej starostlivosti.¹⁵ Deti ako subjekty práva, ktoré potrebujú osobitnú ochranu a starostlivosť, sú vnímané až v druhej polovici 20. storočia. Vplyvom právne nezáväznej Deklarácie OSN o právach dieťaťa z roku 1959 sa na našom území zmenilo nadradené vnímanie vzťahu rodič – dieťa a celkovo sa zmenil postoj k dieťaťu, čo sa odráža aj v tom, že pojem rodičovskej moci nahrádza pojem rodičovské práva a povinnosti.¹⁶

Za vrchol právnej ochrany detských práv je považované prijatie a implementácia "princípov" Dohovoru o právach dieťaťa. Medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti práv dieťaťa vyplývajú z Dohovoru o právach dieťaťa prijatého OSN v roku 1989. Tento dokument postupne ratifikovalo 196 krajín, v dôsledku čoho sa stal najširšie prijatou zmluvou o ľudských právach v histórii. Dohovor o právach dieťaťa je prvým právne záväzným medzinárodným nástrojom presadzovania práv detí, pričom definuje občianske, politické, ekonomické, sociálne, zdravotné a kultúrne práva detí. Štáty, ktoré ratifikovali Dohovor o právach dieťaťa, sa zaviazali rešpektovať a zabezpečiť dodržiavanie všetkých práv garantovaných týmto dokumentom¹⁷.

¹⁴ Správa o činnosti komisárky pre deti [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: <https://komisarpredeti.sk/wp-content/uploads/2019/04/sprava-o-cinnosti-komisarky-pre-deti-za-rok-2018.pdf>

¹⁵ ZUKLÍNOVÁ, M. Cui bono? Bezvýjimečne ve prospěch tohoto dítěte! Zamyšlení nad péčí o dítě. Právník. 2015, roč. 154, č. 2, s. 97–124.

¹⁶ ZUKLÍNOVÁ, M. op. cit. 4, s. 105. Dôvodová správa k ZOR (Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky 1963, III. volebné obdobie. Tlač č. 146, vládny návrh zákona o rodine dostupné na: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0146_03.htm&gt

¹⁷ V zmysle čl. 7 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a

Najvýznamnejším prínosom Dohovoru je prepracovaná koncepcia najlepšieho záujmu detí v čl. 3, ktorý štátu ukladá povinnosť zabezpečiť, aby bol vždy zohľadnený najlepší záujem dieťaťa. Je v najlepšom záujme dieťaťa to, čo si želá dieťa samo (princíp sebaurčenia), čo si želajú jeho rodičia, poprípade len jeden z rodičov, alebo je snád' v najlepšom záujme to, čo sa podľa väčšinového mienky považuje za správne? Najlepší záujem dieťaťa sa bude zásadne približovať tomu, čo si dieťa praje, a to predovšetkým s pribúdajúcim vekom dieťaťa, s jeho pribúdajúcou rozumovou a mravnou vyspelosťou. Autonomizmus, sebaurčenie, sloboda, autonómia musia ísť vždy ruka v ruke zodpovednosťou. Jedno bez druhého nemožno priznať a uložiť.¹⁸ Zároveň je nutné mať na pamäti, že dieťa treba osobitne chrániť z dôvodu jeho zraniteľnosti a faktickej nerovnosti v porovnaní s dospelými. Dieťa teda vnímame vždy ako slabšiu stranu právnych vzťahov. Ak bude teda vždy, pri akejkolvek činnosti týkajúcej sa dieťaťa, zohľadnený jeho najlepší záujem, ako ukladá čl. 3 ods. 1 Dohovoru, potom (jedine) môže nastať stav označovaný ako blaho dieťaťa¹⁹. Blaho dieťaťa je stav, kedy konkrétne dieťa bude šťastné, spokojné, stav nevyhnutný pre predpoklad, že dieťa dospeje v osobu, ktorá bude schopná spolunažívať v spoločnosti a bude schopná niesť následky svojho konania.²⁰ Blaho je stav, ktorý bude prospešný nielen dieťaťu, ale aj rodine a spoločnosti ako celku.

Závazky vyplývajúce pre Slovenskú republiku z Dohovoru o právach dieťaťa sú implementované v právnych predpisoch počnúc Ústavou Slovenskej republiky, zriadením osobitného Úradu komisára pre deti zákonom č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím, tiež v zákone č. 36/2005 Z. z. o rodine, v Civilnom sporovom poriadku, v Civilnom mimosporovom poriadku, v zákone č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, a v ďalších osobitných zákonoch a vyhláškach.

Za dieťa sa podľa predpisov Slovenskej republiky považuje každá fyzická osoba mladšia ako 18 rokov, pokiaľ plnoletosť nedosiahla skôr, uzavretím manželstva po dovŕšení 16 roku veku. Od prijatia Dohovoru o právach dieťaťa už deti nemajú len všeobecne známu povinnosť poslúchať dospelých. Práva dieťaťa možno zhrnúť pod tzv. „3 P“ z anglického jazyka. Participation – účasť detí na rozhodovaní vo veciach, ktoré sa ich týkajú napríklad pri adopcii, alebo v súdnych konaniach. Protection – ochrana detí pred akýmikoľvek skutkami, ktoré by im mohli ublížiť a porušiť ich práva, akými sú napríklad násilie, alebo zneužívanie. Provides for rights – zabezpečenie ochrany práv detí pred ich porušením.

Výpočet osobnostných práv detí (v dispozícii rodičov) je neohraničený rovnako ako výpočet osobnostných práv dospelých. Kľúčovými právami dieťaťa obsiahnutými v Dohovore o právach dieťaťa je prirodzené právo dieťaťa na život a rozvoj. V príspevku sa venujem vybraným osobnostným právam, najmä ochrane práva na súkromie dieťaťa a ochrane práva na jeho dôstojnosť.

Dieťa má právo na rešpektovanie a branie ohľadu na jeho názor, ak je schopné formulovať vlastné názory. Dieťa má právo slobodne sa vyjadrovať o všetkých záležitostiach, ktoré sa ho týkajú a má právo byť vypočuté v súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho dotýka. Najlepší záujem závisí vždy od konkrétneho dieťaťa. Dohovor o právach dieťaťa poskytuje ochranu práv rovnako deťom, ktorých najlepší záujem je v súlade so zverejňovaním ich fotografií a videí osobného charakteru, a rovnako deťom, ktorých záujmy sú v rozpore so zverejňovaním takých fotografií a spôsobuje im to nepríjemné pocity rôznej intenzity podľa konkrétnych okolností.

Dieťa má právo na slobodu prejavu, pričom výkon tohto práva môže podliehať len určitým obmedzeniam, aké ustanovuje zákon, a ktoré sú potrebné na rešpektovanie práv alebo povesti iných, na ochranu národnej bezpečnosti alebo verejného poriadku, verejného zdravia alebo morálky. Dieťa má inak právo vyjadrovať svoj názor a má právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva. Dieťa má právo na všestrannú účasť na kultúrnom a umeleckom živote, a aby sa deťom poskytovali zodpovedajúce a rovné možnosti v kultúrnej, umeleckej oblasti, oddychovej činnosti a využívaní voľného času. To, či je v záujme dieťaťa vystupovať každý deň s tanečným súborom, alebo napríklad účinkovať v horore, závisí vždy od konkrétnej osobnosti dieťaťa. Dieťa má právo na ochranu pred

---

medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb, a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi.

¹⁸ SCHEU, H. CH. op. cit. 19, s. 275–279.

¹⁹ čl. 3 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa

²⁰ ZUKLÍNOVÁ, M. op. cit. 4, s. 100. Pojem najlepší záujem dieťaťa a pojem blaho dieťaťa nie sú totožné.

hospodárskym vykonávaním a pred vykonávaním akejkoľvek práce, ktorá môže byť preň nebezpečná, alebo brániť jeho vzdelávaniu, alebo ktorá by škodila zdraviu dieťaťa alebo jeho telesnému, duševnému, duchovnému, mravnému alebo sociálnemu rozvoju. Za týmto účelom je určená najnižšia veková hranica pre vstup do zamestnania, zodpovedajúca úprava pracovného času a podmienok zamestnania, aj zodpovedajúce pokuty alebo iné sankcie na účinnú vynútiteľnosť týchto noriem. Dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do jeho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť. Dieťa má právo na zákonnú ochranu proti takým zásahom alebo útokom.

Článok 12 a 13 Dohovoru o právach o dieťaťa je premietnutý v § 43 ods. 1 zákona 36/2005 Z. z. o rodine, a ďalej ako konkrétny zákonný právny rámec kompletných participačných práv dieťaťa v rámci civilného procesu v ustanoveniach Civilného mimosporového poriadku. Civilný mimosporový poriadok do svojich základných princípov v článku 4 a v ustanovení § 116 zaradil právo dieťaťa byť informované o všetkých podstatných náležitostiach týkajúcich sa priebehu konania a veci samej. V širšom kontexte toto právo vyplýva z osobitnej ochrany procesného postavenia maloletých v konaní pred súdmi a inými orgánmi a je súčasťou participačných oprávnení, teda postupov umožňujúcich výmenu informácií a priestor pre dialóg medzi deťmi a dospelými na základe vzájomného rešpektu.²¹ Právo dieťaťa byť informované je základ patricipačných práv dieťaťa, ktorý umožňuje výkon práva maloletého podľa ustanovenia § 38 Civilného mimosporového poriadku slobodne vyjadrovať svoj názor vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú. Aby sa dieťa mohlo v konaní vyjadriť, najskôr musí byť informované. Treťou základnou zložkou participačného práva dieťaťa je právo byť poučené garantované v ustanovení § 160 Civilného sporového poriadku a v ustanovení § 116 Civilného mimosporového poriadku. Podobne Usmernenie Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve priateľskom k deťom²² si definuje ako základný cieľ zabezpečiť, aby v takom konaní boli plne rešpektované všetky práva detí, medzi ktoré patrí právo na informácie, na zastúpenie, na účasť a ochranu, s patričným ohľadom na úroveň zrelosti a chápanosti dieťaťa, rovnako ako na okolnosti prípadu²³. Súdnictvo priateľské k deťom má byť pre deti prístupné, primerané veku, rýchle, príčinnivé, prispôbené a sústredené na potreby a práva dieťaťa, rešpektujúce právo dieťaťa, vrátane práva na náležitý proces, práva zúčastniť sa konania, porozumieť mu, na rešpektovanie súkromného a rodinného života, na integritu a dôstojnosť. Rovnako má aj právo, aby sa v konaní pred súdom na jeho názor prihliadalo pri rozhodovaní. Samozrejme, súd môže rozhodnúť aj inak, a pritom v súlade s najlepším záujmom maloletého, ktorý však nemusí byť stále totožný s predstavami maloletého. Rozsudky a súdne rozhodnutia týkajúce sa detí by potom mali byť náležite odôvodnené a vysvetlené takým jazykom, ktorý bude pochopiteľný pre deti, a to predovšetkým tie rozhodnutia, ktoré nezodpovedali názorom a stanoviskám dieťaťa²³. Povinnosť súdu informovať o prebiehajúcim konaní maloletého a objasniť mu následky súdneho rozhodnutia v danej veci je podmienená tým, že sa to neprieči účelu konania a súčasne, že maloletý je s prihliadnutím na rozumovú a vôľovú vyspelosť schopný pochopiť význam konania.²⁴ Súd má zvoliť také procesné úkony, ktoré sú primerané vyspelosti dieťaťa umožňujúce mu pochopiť význam a následky rozhodnutia v súdnom konaní.

Spoločnosť potrebuje zdravých dospelých a deti potrebujú pre svoj zdravý vývoj, aby im aj právny poriadok venoval osobitnú pozornosť, ktorá odzrkadľuje ich možnosti a limity vyplývajúce z ich veku. Hranica, aby kontrolný mechanizmus a podpora pre maloletých zo strany štátu nezasahovali do práva na súkromie a rodinný život rodinám, sa stále posúva v prospech detí. Orgány ochrany práv detí dôsledne reagujú na všetky podnety prešetrovaním pomerov v rodine a vyvodením dôsledkov, aby deti vyrastali v podmienkach slobody a vyhovujúceho rodinného prostredia. Samozrejme, opačný efekt by mala neprimeraná „neopodstatnená“ alebo „preventívna“ kontrola rodín, ktorá by spôsobovala atmosféru spochybňovania autority rodičov, a naopak nežiaduce prostredie nedôvery.

²¹ ŠTEVČEK, M. - FICOVÁ, S. - BARICOVÁ, J. - MESIARKINOVÁ, S. - BAJÁNKOVÁ, J. - TOMAŠOVIČ, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Veľký komentár. Praha: Nakladateľství C.H. Beck, 2016. s 450 - 457. ISBN 978-80-7400-629- 6.

²² prijaté dňa 17. novembra 2010

²³ ŠTEVČEK, M. - FICOVÁ, S. - BARICOVÁ, J. - MESIARKINOVÁ, S. - BAJÁNKOVÁ, J. - TOMAŠOVIČ, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Veľký komentár. Praha: Nakladateľství C.H. Beck, 2016. s 444. ISBN 978-80-7400-629-6.

²⁴ HORVÁTH, E. – ANDRÁŠIOVÁ, A. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o., 2016. s 177. ISBN 978-80-8168-362-6.

V tejto súvislosti rezonuje najmä rodinnoprávna legislatíva vo Veľkej Británii, prípad odobratia slovenských detí rodičom v roku 2012 - ich následná adopcia - súdny proces v Londýne - zverenie detí do výchovy starej mamy žijúcej na Slovensku²⁵ - a panika šírená na sociálnych sieťach zo strachu pred neopodstatneným odobraním detí ich rodičom. Sociálny pracovník vo Veľkej Británii nepotrebuje fyzický dôkaz k tomu, aby mohol dieťa odobrať, a niekedy stačí na odobratie dieťaťa „iba“ vyhodnotenie situácie, v ktorej maloletý žije, ako rizikovej, že dieťa bude trpieť v budúcnosti. Tento koncept je pre naše kultúrne zázemie nepochopiteľný. Samozrejme jedno z najvýznamnejších práv detí a rodičov zároveň, je právo dieťaťa na osobnú starostlivosť svojich rodičov. Treba si priznať, že v našich končinách pripisujeme právam detí reálnu vážnosť len posledné roky, a to najmä v dôsledku záväzných medzinárodných štandardov ochrany práv detí, v rámci ktorých je aj v spoločnosti šírená osveta v tomto kontexte. Koncept preventívnej ochrany detí je však kritizovaný častokrát aj pre nepochopenie kultúrnych rozdielov v multikulturálnej spoločnosti, akou anglická verejnosť nepochybné je. Osobitné tradície spoluobčanov migrantov sú pre sociálnych pracovníkov Veľkej Británie novou skúsenosťou a výzvou pre neštandardné riešenia. Len pre ilustráciu spomeniem dve situácie. Je bežné, že rodič odvezie dcéry naspäť do Afriky alebo do Ázie, aby podstúpili ženskú obriezku, ktorá je vo Veľkej Británii zakázaná. **Orgán sociálnoprávnej ochrany detí** vtedy požiada súd o vydanie zákazu vycestovať do danej krajiny, poprípade vycestovanie povolí iba podmienene, ak sa rodič zaručí, že k obriezke nedôjde. Po návrate do krajiny sa deti budú musieť podrobiť gynekologickej prehliadke. Ďalšou častejšou situáciou je, že žena žije vo vzťahu s mužom, ktorý ju fyzicky napáda, alebo psychicky týra, a žena otehotnie. Ujma na zdraví dieťaťa v budúcnosti je vysoko pravdepodobná, orgán sociálnoprávnej ochrany práv detí poukáže na riziko emocionálneho a fyzického zneužívania v budúcnosti, a dieťa odoberie. Jediná možnosť ako môže žena v tejto situácii odobratiu zabrániť je, že vzťah s násilníkom ukončí a s dieťaťom bude žiť bez neho. Pokiaľ sa k násilníkovi druhý rodič vráti, orgán sociálnoprávnej ochrany môže odobrať dieťa aj dodatočne.²⁶

2.3.1 Shareanting – zdieľané rodičovstvo

Deti sa v procese ich dozrievania iba učia nakladať so svojimi osobnostnými právami vo svojom najlepšom záujme. Maloletí nevedia, a ani nemôžu, svojim chápaním obsiahnuť hodnotu súkromia. Súkromie a pocit súkromia je nepochybné významná hodnota výrazne ovplyvňujúca kvalitu života, a podmieňuje výkon mnohých ďalších čiastkových osobnostných práv všeobecného osobnostného práva²⁷. Generácia našich rodičov vyrastala nekonfrontovaná s fenoménom shareanting, a tak reálne dôsledky nového ponímania súkromia vyhodnotí až aktuálne dorastajúca generácia dospelých. Spoločnosť sa mení, lebo pred zhruba desaťročím²⁸ sa ani rodinné albumy neumožnilo prelistovať každému, a už vôbec nie „cudzím ľuďom“. Mnohí psychológovia vnímajú fenomén shareanting ako zbytočnú traumú navyše, ktorú v období dospievania a dospelosti, nevedome z ľahkovážnosti spôsobujú deťom ich najbližší. *Vzhľadom na to, že sa nachádzame v dobe digitálnej, je viac než prirodzené, že mnoho ľudí podľahne tlaku davovej psychózy a má tendenciu zdieľať s ľuďmi to, čo si v minulosti nechávali skôr pre seba samého, len preto, lebo to tak isto robia aj všetci okolo. Dochádza k zdeformovaným hraniciam intimity, keď mnoho jednotlivcov možno častokrát zdieľa aj to, čo má určité parametre intimity bez dostatočnej reflexie svojho*

²⁵ Odoberanie detí v Anglicku [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/298860-v-anglicku-deti-bez-dovodu-neodoberaju-tvrdi-sudca/>

²⁶ Odoberanie detí v Anglicku [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: <https://ratajova.blog.sme.sk/c/499109/ochrana-deti-v-anglicku-skutok-sa-este-nestal.html>

²⁷ Knap K., Švestka J., Jehlička O., Pavlík P., Plecítý V.: *Ochrana osobnosti podle občanského práva. Praha: Linde Praha, a.s. 2004*

²⁸ NA FACEBOOK SA PRIHLÁSILA PRVÁ GENERÁCIA RODIČOV [ONLINE]. [CIT.2020-05-05]. DOSTUPNÉ NA: [HTTPS://WWW.RESEARCHGATE.NET/PUBLICATION/299601525_WHEN_THE_CHILD_IS_BORN_INTO_THE_INTERNET_SHAREANTING_AS_A_GROWING_TREND_AMONG_PARENTS_ON_FACEBOOK](https://www.researchgate.net/publication/299601525_WHEN_THE_CHILD_IS_BORN_INTO_THE_INTERNET_SHAREANTING_AS_A_GROWING_TREND_AMONG_PARENTS_ON_FACEBOOK)

samotného správania²⁹. Na druhej strane, ak rodičia zdieľajú informácie, ktoré nemajú možnosť ohroziť dieťa, tak by zdieľanie určitých súkromných rodinných fotografií *nemalo polarizovať aktérov na dobrých a zlých rodičov. Problém však nastáva* aj s ohľadom na to, ako spoločnosť vedie deti k vnímaniu súkromia a dôstojnosti v hodnotovej rovine. Samotné deti vedieme k skreslenému vnímaniu súkromia a kvôli fenoménu sharenting nastáva „kultúrny posun“ v spôsobe, čo deti môžu považovať za súkromie. Deti, ktoré sú od malička prezentované na sociálnych sieťach môžu nadobudnúť v citlivom veku pocit, že nemajú žiadne právo na súkromie.

Mnohí rodičia považujú za vhodné zdieľať na svojich sociálnych profiloch fotografie svojich detí, keď sú deti špinavé od jedla alebo plačú v nejakej, pre ne frustrujúcej chvíli, častokrát s vtipným komentárom. Je bežné, že rodičia bez vedomia svojich detí zverejňujú najmä citlivé videá, fotografie, písomnosti osobnej povahy z denníkov, „list Ježiškovi“, „list Zúbkovej víle“, najčastejšie také, ktoré vyvolávajú smiech. V dnešnej dobe, keď sociálne siete majú medzinárodný dosah, nie je až tak nadnesené povedať, že sa dorastajúca generácia dospelých bude musieť zmieriť s tým, že sa im smial celý svet. Stačí si predstaviť, ako by bolo nám, keby rovnaké fotografie o nás boli nenávratne zverejnené a vydané ľubovôli neznámym ľuďom už navždy.³⁰ Fotografie, videá a písomnosti osobnej povahy detí, ktoré sa raz stanú dospelými, môžu byť po zvyšok života zaujímavé pre ich spolužiakov, učiteľov, zamestnávateľov, alebo budúcich partnerov, a rôznych deviantov nevnímajúc.³¹

Ak z dieťaťa vyrastie viac „uzavretá osobnosť“³², ktorá nie je rada stredobodom pozornosti, môžu tieto neoprávnené neželané zásahy do jeho osobnosti ovplyvniť jeho celkové spoločenské nastavenie, a rovnako možno polemizovať o tom, či „uzavretosť“ nespôsobili samotné zásahy. Odpovede ukáže až čas. Nepochybne sa s tým však nikto nebude vysporiadavať sám osamelo, lebo rovnakú skúsenosť bude mať drvivá väčšina rovesníkov. Mnohé deti, ktoré počas sharentingu vyrástli do pubertálneho veku, trpia tým, že sa pre zdieľané citlivé fotografie stali obeťami kyberšikaný³³, výsmechu rovesníkov, a cítili sa ponížené a traumatizované. Detskí psychológovia upozorňujú, že často aj z pohľadu rodičov nevinné príspevky na sociálnych sieťach sa môžu stať rozbuškou pre ponižovanie a šikanovanie v detskom kolektíve.

Ďalšie hľadisko negatívneho dopadu shareanting-u je, že dieťa väčšinou rozsah zverejnených informácií o sebe samom zistí niekedy okolo veku 12 rokov, keď si zakladá vlastný sociálny profil. Maloletý býva väčšinou šokovaný, že fotografie a príbehy z najintímnejšieho súkromného života sú verejne prístupné, bez toho, aby ich reálne bolo možné dostať pod kontrolu. Vymazanie fotografií zo sociálnej siete totiž neznamená, že zmiznú bez digitálnej stopy, ktorá závisí od nastavení súkromia profilov, ani tie však nemusia zaručovať dôslednú ochranu.

Pri zakladaní vlastného účtu na sociálnej sieti uvádza maloletý dátum narodenia a väčšina sociálnych sietí vyžaduje na založenie vlastného účtu vek 13 rokov. Odhliadnuc od toho, že maloletý nemusí uviesť svoj skutočný vek, a že v procese dozrievania a sebazpoznávania častokrát aj sám zdieľa o sebe citlivé súkromné informácie, rozdiel je v tom, že robí tak vedome, je to jeho vlastné rozhodnutie, a preto také zverejňovanie súkromných fotografií nespôsobuje u maloletého pocit krivdy alebo zradu, ako je tomu pri zverejňovaní citlivých informácií jeho rodičmi.

²⁹ psychológ KPŠP PF UKF Robert Krause povedal o sharenting-u pre Glob.sk [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: <https://glob.zoznam.sk/zit-svoj-zivot-na-socialnych-sietach-je-nebezpecne-ohrozujete-tym-seba-aj-svoje-deti/>

³⁰ Toyah Diebelová, nemecká blogerka, rozbehla kampaň za nezverejňovanie fotografií detí na sociálnych sieťach. Na svojom instagramovom konte publikovala štylizované fotografie dospelých ľudí v nelichotivých pózach. Na jednej fotografii napríklad sedí muž na nočníku, na ďalšej fotografii má uviazaný podbradník a všetko okolo neho je znečistené od jedla, na ďalšej fotografii mladá žena leží a z úst jej vyteká materské mlieko... Pod fotkami je otázka, aj s odpoveďou: „Zverejnili by ste niekedy takúto svoju fotografiu? Vaše dieťa tiež nie.“

³¹ Zverejňovanie fotografií detí [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: <https://zurnalpravda.sk/fenomen/clanok/527210-zverejnujete-na-internete-fotky-svojich-deti-ma-to-hacik/>

³² Psychology today [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: <https://www.psychologytoday.com/us/search/site/who%20percent%20introverts>

³³ zámerné urážanie, vyhrážky, odhaľovanie intímnych informácií či obťažovanie iných za pomoci moderných komunikačných prostriedkov - trvajúce spravidla dlhší čas [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: http://cyberhelp.eu/sk/introduction/what_is

Osobitne nebezpečné je zverejňovanie nahých záberov alebo fotografií v plavkách, ktoré sú takmer vždy zneužívané aj sexuálnymi deviantami. Virtuálny svet, ktorý je do veľkej miery anonymný, lebo takmer tretina sociálnych profilov je „falošná“³⁴, prináša mnohé a stále nové riziká zneužitia. Všetko, čo je zverejnené na sociálnej sieti, sa dostáva k širokému publiku. Zverejnené fotografie môžu byť ľubovoľne upravované, a takto potom ďalej šírené. Krádež online identity nastáva, keď ukradnuté fotografie slúžia na založenie dôveryhodného falošného účtu v dôsledku hackerských útokov a odcudzeniu citlivých údajov, vrátane fotografií. Dochádza tiež k „digitálnym únosom maloletých“, keď cudzí ľudia ukradnuté detské fotografie opätovne zverejňujú na internete, akoby išlo o ich vlastné dieťa. Rodičia ľahkovážne zverejňujú detské diplomy, vysvedčenia a iné formálne dokumenty obsahujúce mnohé osobné údaje, ktoré uľahčujú krádež identity. Takmer z každého sociálneho profilu rodiča praktizujúceho shareanting, je v dôsledku zdieľania informácií zo súkromia jeho dieťaťa, jednoduché zistiť meno jeho dieťaťa, kedy má dieťa narodeniny, akých má priateľov, ale aj akú školu či škôlku navštevuje, prípadne, aké má záľuby, kam kedy pravidelne chodí, a čo má rado.

Experti z projektov o E-bezpečí označujú shareanting ako využívanie detí na komerčný účel, keď dieťa slúži k pritiahnutiu pozornosti na sociálny profil rodiča, a je nástrojom na získavanie „followerov“. Mnohí rodičia zakladajú deťom aj vlastné profily na sociálnych sieťach, alebo vytvárajú online denníky, ktoré sú komerčne úspešné. V digitálnom svete tým dochádza k vzniku „online identity“ dieťaťa, ktorú si dieťa nevyžiadalo, a od ktorej sa oddeľuje jeho skutočná identita, a má to negatívny dopad na jeho sebadomie v rámci porovnávaní skutočnej a online identity. Rodičia, ktorí si zo zverejňovania fotografií svojich detí urobili na Instagrame biznis, si vyslúžili za to nelichotivé pomenovanie digitálni pasáci. Vo Francúzsku na shareanting zareagovala aj legislatíva. Rodičom vo Francúzsku hrozí za neodsúhlasené zverejňovanie fotografií svojich detí aj väzenie. Od roku 2016, keď v krajine prebehla kampaň proti zverejňovaniu súkromia detí na internete, aj kvôli ochrane pred sexuálnymi deviantmi, sú rodičia zodpovední za ochranu súkromia svojich detí. Ak niekoho usvedčia zo zverejňovania a šírenia fotografií bez súhlasu, hrozí mu odňatie slobody alebo pokuta vo výške 45-tisíc eur.³⁵

Taliany súd minulý rok vyniesol rozsudok v prípade šestnásťročného chlapca, a jeho matka musela vymazať všetky fotografie syna zo svojej sociálnej siete a dostala zákaz ďalšieho zverejňovania bez jeho súhlasu pod hrozbou pokuty desaťtisíc eur.

Najväčším extrémom v rámci shareantingu bol prípad populárneho videoprogramu DaddyOfive z roku 2017, vysielanom na kanáli YouTube, v rámci ktorého rodičia svojich päť detí týrali a pritom ich natáčali, a to všetko pre narastajúci počet followerov. Päťnásobní rodičia získali popularitu zverejňovaním videí, v ktorých na svoje deti nastavili pasce, rozhádzali im v izbách hračky, alebo ich zničili. Maloletých vo videách krivo obviňovali, vulgárne im nadávali, kričali na ne, fyzicky im ubližovali, šikanovali ich, zaznamenávali ich reakcie vrátane kriku, plaču, zúfalstva, a potom sa im smiali a vysvetľovali im svoj žart. Kanál získaval čoraz viac followerov, až kým sa pochopiteľne na rodičov zniesla obrovská vlna kritiky, a žaloba za týranie a zanedbávanie detí. Videá z YouTube zmizli, rodičia sa verejne ospravedlnili, a súd nariadil rodičom 5 rokov pod probačným dohľadom a najmladšie dve deti im boli odobraté.

³⁴ Štatistiky zo septembra 2019 hovoria že len v Európe je viac ako 307 miliónov ľudí na Facebooku a celkovo je na tejto sieti 83 miliónov falošných profilov [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: <https://zurnal.pravda.sk/fenomen/clanok/527210-zverejnujete-na-internete-fotky-svojich-deti-ma-to-hacik/>

³⁵ Francúzsko v roku 2019 zaviedlo aj zákon v boji proti online nenávisťným prejavom na internete. „Čo nie je tolerované na ulici, nesmie byť tolerované ani na internete,“ vyhlásila poslankyňa za hnutie La République En Marche Laetitia Aviaová. Text zákona ukladá digitálnym platformám povinnosť zmazať do 24 hodín všetky správy, ktoré sú diskriminačné na základe rasy, náboženstva, pohlavia, sexuálnej orientácie alebo zdravotného postihnutia. Ak nebudú pravidlá dodržané, platformy môžu dostať pokutu vo výške až 4 percentá obratu. Francúzsky zákon sa preto zdá byť ešte tvrdší ako ten, ktorý v roku 2018 schválilo Nemecko. Príslušné orgány tam môžu uložiť pokutu vo výške až 50 miliónov eur za to, že online sieť neodstráni nenávisťný príspevok okamžite po zverejnení [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: <https://euractiv.sk/section/buducnost-eu/news/the-capitals-francuzsko-zavazda-prisny-zakon-proti-nenavistnym-prejavom-na-internete/>

Ide o extrémny príklad toho, že v dôsledku sharentingu môžu byť rodičom deti aj odobraté. Sharenting v tomto ohľade môžeme vnímať aj pozitívne. Rodičia sa verejne prejavili ako rodičovsky nekompetentní, vďaka sharentingu odhalili svoju rodičovskú nespôsobilosť, a ich deti mohli byť zachránené príslušnými orgánmi ochrany práv detí. Myslím si, že aj pre kolízneho opatrovníka, minimálne v konaniach kde má pochybnosti, môže byť sociálny profil rodičov nápomocný. Pozitívum tiež možno vidieť v tom, že rodičia si vzájomne zdieľajú rady, skúsenosti, podporuje sa spolupráca rodičov, ktorých deti trpia rôznymi stupňami telesného či mentálneho poškodenia, zdieľajú svoju pozitívnu prax, čo sa im osvedčilo, čomu sa vyhnúť, dávajú si rady a psychicky sa podporujú. Napokon to, že mnohé deti si zdieľaním videí takto zarábajú³⁶, možno vnímať aj pozitívne, nielen ako vykorisťovanie a obmedzovanie detí v ich voľnočasových aktivitách, keďže sharenting slúži aj ako nástroj ekonomického zisku pre ne, a častokrát zarábajú tak, že sa iba hrajú na zverejňovaných videách sledovaných inými deťmi.

Osobitnú problematiku zverejňovania fotografií svojich detí shareanting možno zhrnúť tak, že ak rodičia zdieľajú so širokou verejnosťou fotografie detí, na ktorých spolu zmysluplne trávia voľný čas, môžu byť inšpiráciou pre druhých. Iná je situácia rodiča dieťaťa, ktoré je napríklad talentované a prirodzene excentrické, a rado sa predvádza pred kamerou, a teší sa z publika, a iná je situácia, keď rodič núti dieťa, aby sa predviedlo napríklad s tancom, a potom uverejní predmetné video na svojej sociálnej sieti bez ohľadu na prípadné pocity zahanbenia dieťaťa. U detí, ktoré svojimi prejavmi od malička inklinujú k povolaniu z umeleckej sféry, je predpoklad, že sami v dospelosti budú akceptovať zásahy do svojich osobnostných práv vo vyššej miere za účelom svojej prezentácie. Práve flexibilita koncepcie najlepšieho záujmu dieťaťa umožňuje rôznorodo reagovať na osobnostné predpoklady konkrétneho dieťaťa a situáciu, v ktorej sa dieťaťa nachádza, alebo ktorá ho ovplyvňuje.

3 AKTÍVNA VECNÁ LEGITIMÁCIA V SPOROCH O OCHRANU OSOBNOSTI DIEŤAĽA A KOLÍZNY OPATROVNÍK

Zákonné zastúpenie maloletého rodičom je vylúčené pre kolíziu záujmov práve v prípadoch, keď rodič je subjekt zásahu, alebo ak rodič dal na zásah do osobnostných práv svojho dieťaťa súhlas. Postavenie maloletých ako slabšej procesnej strany je zohľadnené v zákone č. 161/2015 Civilnom mimosporovom poriadku (ďalej iba Civilný mimosporový poriadok). Pre zdôvodnenie osobitnej procesnej úpravy mimosporových vecí bolo potrebné analyzovať, ktoré právne vzťahy vykazujú potrebu zvýšenej právnej ochrany aj v rovine procesného práva. Práve na tomto mieste je dôležité zdôrazniť, že na prvý pohľad ide o právne vzťahy veľmi širokospektrálne. Spoločným, zastrešujúcim identifikátorom vecí subsumovaných pod mimosporové súdnictvo je skutočnosť, že v týchto veciach je verejný záujem (teda záujem štátu) na ich zvýšenej právnej ochrane, ktorá sa prejavuje jednak v rovine práva hmotného, ako aj v rovine procesného práva. Nasvedčuje tomu aj skutočnosť, že tieto vzťahy sú veľmi úzko späté funkčnými väzbami s právnou úpravou hmotnoprávnou, ide o ochranu záujmov slabšej strany a to predovšetkým maloletých, statusu nezvestných fyzických osôb, osôb trpiacich duševnou poruchou, ochranu manželstva, rodičovstva a iných veľmi zásadných hodnôt.³⁷ Dieťa pre svoju nezrelosť a zraniteľnosť potrebuje zvýšenú ochranu a starostlivosť. Dosiagnúť blaho dieťaťa po zásahu do jeho osobnostných práv je prakticky nemožné. Ťažko si možno reálne predstaviť ako poskytnutá náhrada nemajetkovej ujmy odstráni všetky negatívne následky zásahu do osobnosti dieťaťa, ale môže dopomôcť, aby sa stav po zásahu čo najviac priblížil stavu pred zásahom, a aby dieťaťu bolo umožnené sa vyvíjať, akoby k ujme nedošlo. Výška náhrady nemajetkovej ujmy by mala zahŕňať majetkovú náhradu potrebnú na zlepšenie súčasného stavu a odstránenie aktuálnych nedostatkov vo fyzickom alebo duševnom zdraví dieťaťa, a tiež majetkovú náhradu nemajetkovej

³⁶ Ryan má sedem rokov a jeho youtubový kanál [Ryan ToysReview](#) má viac ako 17 miliónov sledovateľov z celého sveta. Väčšinu z nich tvoria jeho rovesníci. Krátke videá s recenziami hračiek a rôznych iných produktov určených pre deti na kanáli Ryan ToysReview mu priniesli od júna 2015, kedy kanál so svojimi rodičmi založili, 26 miliárd videní. Časopis Forbes ho zaradil tento rok na prvú pozíciu [najlepšie platených youtuberov sveta](#) a podľa ich výpočtov zarobil za posledných 12 mesiacov (do júna 2018) 22 miliónov dolárov [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: <https://eduworld.sk/cd/zuzana-granska/5470/7-rocny-chlapec-zaraba-rocne-22-milionov-dolarov-je-najlepsie-plateny-youtuber-sveta>

³⁷ SMYČKOVÁ, R – KOTRECOVÁ, A. Civilný mimosporový proces a jeho hodnotové nastavenie. In Zo súdnej praxe. ISSN 1335-177X, 2016, roč. 21, č. 3, s. 105 – 108.

ujmy ktorá odstráni, napraví, alebo aspoň zmierni budúce následky predmetného zásahu.³⁸ Podľa Najvyššieho súdu Českej republiky nemožno finančnou čiastkou dostatočne vyčistiť „škodu“, aká bola poškodeným deťom spôsobená, keď sa s následkami chovania obvineného budú pravdepodobne vyrovnávať celý život (ak sa vôbec niekedy vyrovnajú).³⁹

Predpokladom priznania náhrady nemajetkovej ujmy, je však okrem iných predpokladov, samotné začatie konania vo veci ochrany osobnosti maloletého, podaním žaloby. Maloletý nie je aktívne vecne legitimovaný podať žalobu na ochranu osobnosti. Žalobu na ochranu osobnosti voči svojim rodičom môže podať maloletý zastúpený kolíznym opatrovníkom, alebo až po dovŕšení alebo dosiahnutí plnoletosti. Zastúpenie kolíznym opatrovníkom zase predpokladá súdne konanie, na základe ktorého súd rozhodne o ustanovení kolízneho opatrovníka maloletému, ktorý podá v najlepšom záujme maloletého žalobu na ochranu osobnosti.

Kolíznym opatrovníkom je ten, koho v prípade možnej kolízie záujmov maloletého dieťaťa a jeho rodičov ustanovil súd maloletému dieťaťu za zástupcu, ktorý bude maloleté dieťa zastupovať v určitom konaní alebo pri určitom právnom úkone. Súd je povinný vždy vymedziť rozsah práv a povinností kolízneho opatrovníka podľa účelu, pre ktorý bol opatrovník ustanovený (viď R 45/1986). Funkcia tohto opatrovníka zaniká vykonaním úkonu, na ktorý bol opatrovník ustanovený za zástupcu maloletého dieťaťa, alebo skončením príslušného konania, pre ktoré bol opatrovník ustanovený maloletého zastupovať. Súdom ustanovený kolízny opatrovník sa v rozsahu, v ktorom je oprávnený za maloleté dieťa konať, stáva zástupcom maloletého dieťaťa namiesto rodiča (rodičov); len kolízny opatrovník je potom oprávnený a povinný maloleté dieťa v konaní zastupovať v rozsahu určenom súdom tak, aby ochrana záujmov maloletého dieťaťa bola riadne zabezpečená bez ohľadu na prípadné záujmy niektorého z rodičov. Záujmy toho, kto má byť ustanovený súdom za kolízneho opatrovníka, sa nesmú stretať so záujmami dieťaťa.⁴⁰

Maloleté dieťa však nie je možné zastupovať pri právnych úkonoch, na ktoré má maloletý sám spôsobilosť, pretože mu zo zákona patria. Napríklad uznanie otcovstva pred súdom, pričom zastúpenie zákonným zástupcom v takomto prípade je vylúčené, 15ročné maloleté dieťa môže vyhotoviť závet len vo forme notárskej zápisnice, maloleté dieťa staršie ako 16 rokov môže podať návrh na súd na povolenie uzavretia manželstva, a maloleté dieťa staršie ako 16 rokov môže podať návrh na súd na priznanie rodičovských práv vo vzťahu k osobnej starostlivosti o maloleté dieťa.⁴¹

Maloletý, do ktorého osobnostných práv bolo zasiahnuté zo strany rodičov, a ktorý chce podať žalobu na ochranu osobnosti, môže postupovať tak, že požiada orgán ochrany práv detí⁴², alebo ktorúkoľvek jemu blízku osobu, aby podala návrh alebo podnet na súd s opisom rozhodných skutočností v danej veci. Ak súd bude považovať podnet za dôvodný, začne konanie o ustanovenie kolízneho opatrovníka pre maloletého aj bez návrhu. Ustanovený kolízny opatrovník je následne oprávnený v mene maloletého podať žalobu na súd. Napríklad, na úrad komisára pre deti sa obrátil zákonný zástupca dieťaťa, informoval o prebiehajúcom konaní na súde vo veci starostlivosti súdu o maloleté dieťa a o návrhu na zmenu úpravy výkonu rodičovských práv a povinností a o skutočnosti, že druhý rodič svojvoľne zverejňuje informácie o ich dieťati na sociálnych sieťach ako aj rôzne obrazovo-zvukové záznamy, ktoré obsahujú citlivé informácie o živote dieťaťa a aj o prebiehajúcom konaní na súde. Zákonný zástupca dieťaťa upozornil, že dieťa sa v dôsledku zverejnenia týchto informácií stáva terčom posmechu v škole, čo ho výrazne traumatizuje. Napriek tomu, že, dieťa požiadalo druhého rodiča, ktorý porušuje jeho právo na súkromie, aby od takéhoto konania upustil, rodič na výzvu dieťaťa nereagoval a naďalej zverejňoval citlivé informácie. Komisár sa obrátil na príslušný orgán sociálnoprávnej ochrany detí so žiadosťou o poskytnutie spisovej dokumentácie k predmetnému prípadu. Po preštudovaní spisovej dokumentácie sa komisár obrátil na orgán sociálnoprávnej ochrany detí s odporúčaním, aby podal súdu návrh na vydanie neodkladného opatrenia za účelom zabezpečenia ochrany práva na súkromie dieťaťa. Obsahom návrhu mal byť zákaz zverejňovania obrazovozvukových záznamov a iných informácií na sociálnych sieťach a v

³⁸ Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 12. 5. 2016, sp. zn. 4 Tdo 482/2016

³⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 22. 6. 2017, sp. zn. 8 Tdo 478/2017

⁴⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 18. júla 2011, sp. zn. 7 Cdo/6/2011

⁴¹ [Horváth, E., Varga, E. - Zákon o rodine s komentárom, IURA EDITION, Bratislava, prvé vydanie, 2009](#)

⁴² orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, úrad komisára pre deti-hovorovo detský ombudsman, alebo centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže

masmédiách. Príslušný súd na návrh orgánu sociálnoprávnej ochrany detí vydal neodkladné opatrenie o zákaze zverejňovania písomností, komentárov, podobizní, obrazových snímok, zvukových a obrazovo-zvukových záznamov týkajúcich sa dieťaťa na sociálnych sieťach a v masmédiách v súvislosti s prebiehajúcim konaním.⁴³

Tento postup podporia práva úprava v čl. 16 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa. Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému alebo nezákonnému zasahovaniu do vlastného súkromia, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť. Čl.16 Dohovoru garantuje právo dieťaťa na ochranu jeho súkromia počas všetkých štádií konania. Má zabezpečiť nežiadúcej publicite a zverejňovaniu informácií, ktoré by v budúcnosti mohli mať negatívny vplyv na život maloletého dieťaťa. Ďalej samozrejme aj dikcia článku 16 ods. 1 Ústavy, nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia je zaručená. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanoveným zákonom. Právo na ochranu súkromia je základné osobnostné právo, pretože zásahy do práva na prejavy osobnej slobody sa bezprostredne dotýkajú intímnej osobnostnej sféry fyzickej osoby. Ochrana súkromia zahŕňa ochranu celej intímnej sféry človeka.

3.1 Zásah do osobnostných práv dieťaťa so súhlasom rodiča

Najvyšší súd Českej republiky⁴⁴ sa zaoberal otázkou, či ide o neoprávnený zásah do súkromia maloletého aj v prípade, ak so zverejňovaním informácií z jeho súkromia dal súhlas jeho rodič ako zákonný zástupca. Najvyšší súd Českej republiky posudzoval zverejnenie niekoľkých článkov o synovi známej českej speváčky, vrátane jeho fotografií. Zásahom do osobnostných práv fyzickej osoby, plnoletej aj maloletej, je zverejňovanie informácií z jeho súkromného života. Nezáleží na tom, či ide o informácie pravdivé. Jediným dôvodom vylučujúcim neoprávnenosť šírenia týchto informácií je, že **osoba, ktorej sa týkajú, dala k zverejneniu súhlas, alebo ich sama zverejnila**. V tejto súvislosti Najvyšší súd posudzoval otázku, či je protiprávnosť zásahu vylúčená tým, že s uvedeným zverejnením dal súhlas zákonný zástupca maloletého, a pre prípad, že týmto nie je vylúčená protiprávnosť zásahu, potom či je tento súhlas aspoň dôvodom pre zníženie náhrady nemajetkovej ujmy. Informačné sebaurčenie maloletých detí, teda to, že rozhodnú, čo o sebe budú zdieľať s verejnosťou, je tiež obmedzené ich vôľovou a rozumovou vyspelosťou. Do času než sú deti samé schopné rozhodovať, čo o sebe zverejnia a čo nie, rozhodujú o tom ich rodičia. Mantinely tejto rodičovskej moci udáva na vnútroštátnej úrovni Zákon o rodine, a Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele⁴⁵, na medzinárodnej úrovni je to najmä Dohovor o právach dieťaťa. **Rodičia sú povinní zaistiť a chrániť morálny a mravný vývoj dieťaťa**. Do tejto ochrany spadá aj ochrana súkromia dieťaťa, a to práve z toho dôvodu, že maloletí na záujem verejnosti o svoju osobu reagujú citlivejšie než dospelí. Podľa názoru Najvyššieho súdu Českej republiky tak v podstate rodič, ktorý dal súhlas so zverejnením súkromia svojho dieťaťa, sám zasiahol do jeho osobnostných práv a v žiadnom prípade teda **tento súhlas nepredstavuje dôvod vylúčenia neoprávnenosti zásahu** voči tretej osobe. Ďalej však Najvyšší súd Českej republiky dodáva, že ochrany proti tomuto zásahu zo strany rodiča sa dieťa nemôže brániť žalobou na ochranu osobnosti, ale má sa brániť cez ustanovenia zákona o rodine, či zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele. Súhlasím s naznačeným názorom Najvyššieho súdu Českej republiky, že udelením súhlasu sa rodičia sami dopúšťajú porušovania osobnostných práv dieťaťa, a preto nerozumiem ďalšej argumentácii, že maloletý sa proti takému zásahu nemôže proti rodičovi brániť žalobou na ochranu osobnosti, nakoľko zo strany rodičov ide predovšetkým o porušenie povinností plynúcich z ich rodičovskej zodpovednosti. Najvyšší súd Českej republiky dospel k záveru, že súhlas rodičov so zverejnením informácií zo súkromného života maloletého nevyklučuje protiprávnosť zásahu do jeho osobnostných práv. Na otázku, či sa súhlas premieta do zníženia výšky peňažnej satisfakcie poškodeného, opierajúc sa o svoju skoršiu judikatúru, zopakoval Najvyšší súd už predtým vyslovené pravidlo, že „*osobná pohnúťka osoby dotknutej na osobnostných právach ju nezabavuje ochrany, ani takú ochranu nezmenšuje*“. Najvyšší súd Českej republiky vo svojom rozhodnutí zdôraznil, že u maloletého často

⁴³ Správa o činnosti komisárky pre deti [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: <https://komisarpredeti.sk/wp-content/uploads/2019/04/sprava-o-cinnosti-komisarky-pre-deti-za-rok-2018.pdf>

⁴⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 30 Cdo 3770/2011 ze dne 12.12.2012

⁴⁵ Zákon č. 305/2005 Z. z. - Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov

ani nejde o jeho rozhodnutie a chovanie, v dôsledku ktorých boli informácie zo súkromia maloletého zverejnené. Ale naopak, nezávisle na jeho vôli, tak rozhodnú jeho zákonní zástupcovia. Zníženie náhrady nemajetkovej ujmy, ktorá tým bola maloletému spôsobená, by tak bolo celkom proti zmyslu poskytovanej satisfakcie, ktorou je aspoň čiastočné odškodnenie maloletého za neoprávnený zásah do jeho súkromného života. Najvyšší súd Českej republiky preto uzavrel, že **súhlas rodiča nemôže predstavovať ani dôvod pre nemožnosť podania žaloby na ochranu osobnosti proti subjektu zásahu, ani dôvod na zníženie poskytnutého peňažného zadostučinenia.**⁴⁶ Neoprávnenosť zásahu do súkromia dieťaťa známej osobnosti nevylučuje ani skutočnosť, že jeho fotografie boli vyhotovené na verejnosti, nakoľko rozhodujúce je, že na zverejnení informácií z jeho súkromia nie je daný verejný záujem.⁴⁷

Takmer každý neodsúhlasený zásah do osobnosti človeka je neoprávnený, protiprávny, a teda v rozpore s objektívnym právom. Oprávnený je iba zásah vyslovene povolený, či už dotknutou osobou, alebo zákonom, alebo ak zásah podmieňuje výkon iného Ústavou chráneného práva, a to iba pri splnení požiadavky proporcionality⁴⁸. V prípade zásahu so súhlasom dotknutej osoby, vynárajú sa otázky ohľadom rozsahu autonómie vôle, rozsahu sebaurčenia dotknutej osoby. Rozhodujúce je kto komu a za akých okolností-akými sú napríklad vek, psychický stav, poskytol súhlas so zásahom do jeho osobnostných práv, a do akých konkrétnych osobnostných hodnôt poskytol súhlas zasiahnuť. V takom prípade dochádza k stretu paternalistického a liberálneho prístupu, stretu jednotlivých ľudských práv a ich výkladov. Platí zásada volenti non fit iniuria, teda ten, kto súhlasí, tomu sa nedeje bezprávie⁴⁹. Zložitá je odpoveď na otázku do akej miery má štát z titulu medzinárodných záväzkov z oblasti základných ľudských práv, autoritatívne chrániť právo na život, nedotknutosť osoby a jej súkromia, či slobody. Európsky súd pre ľudské práva vidí stret pozitívneho záväzku štátu vyplývajúceho z práva na život s autonómiou vôle človeka⁵⁰, ktorý nie je postihnutý žiadnou duševnou poruchou tak, že základným zmyslom ochrany osobnosti vôbec, by malo byť predchádzanie ujám. V prípade zásahu do osobnosti je „reštitúcia“ vylúčená, a ujma, predovšetkým na zdraví, nemôže byť v mnohých prípadoch nikdy odčinená, aj keby bola prípadná peňažná náhrada sebeväčšia.⁵¹

Jedinečná príležitosť priznať adekvátnu výšku náhrady nemajetkovej ujmy sa Českému Najvyššiemu súdu naskytila v prípade sporu o ochranu osobnosti Artura Štaidla⁵². Priznaná náhrada nemajetkovej ujmy v kontroverzne prijímanom rozhodnutí, ako odčinenie pre dieťa, do ktorého osobnostných práv bolo zasiahnuté obzvlášť zavrhnutiahodným spôsobom, je v porovnaní s tým, o koľko sa vydavateľ periodika obohatil v dôsledku svojho protiprávneho konania spočívajúceho v zásahu do osobnosti dieťaťa tzv. verejne známej osoby⁵³, neporovnateľne nižšia. Ďalej možno nesúhlasí s tým, že následkom porušenia rodičovských práv a povinností je iba sankcia v podobe výchovných opatrení. Rodič môže byť vystavený rovnako aj ostatným súkromnoprávnym následkom porušenia svojich povinností podľa Občianskeho zákonníka. Odstrašujúcim pôsobením zadostučinením možno čeliť sociálne patologickému nebezpečeniu ekonomizácie výnosov a nákladov protiprávných konaní. Ak by bolo priznané zadostučinenie zakaždým alebo prevažne nízke bez ohľadu na okolnosti, mohlo by to viesť k objektívne nežiaducej myšlienke, že sa zásahy môžu pôvodcovi oplatiť, predovšetkým v prípadoch, ak súčasne docielil svoj priamy, či nepriamy obchodný

⁴⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 30 Cdo 3770/2011 zo dňa 12. prosince 2012

⁴⁷ Zverejňovanie súkromia detí [online]. [cit.2020-05-05]. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/muze-rodic-rozhodovat-za-dite-i-v-otazkach-zverejneni-jeho-soukromi-90413.html>

⁴⁸ Uznesenie Najvyššieho súdu R 36/2009

⁴⁹ Fyzická osoba však nie je oprávnená dať súhlas k akémukoľvek zásahu do svojej osobnosti. Súhlas so spôsobením závažnej ujmy je iba zdanlivým súhlasom bez právnej relevancie a právnych účinkov, s výnimkou ak by bol v závislosti od všetkých okolností taký zásah nutný v záujme zachovania života alebo zdravia dotknutej osoby ŠUSTEK, P. Zdravotnícke právo. In ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. Zdravotnícke právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 37.

⁵⁰ Rozsudok ESLP zo dňa 31. 3. 2009, Horoz proti Turecku, č. 1639/03

⁵¹ ŠVESTKA, J. *Odpovednosť za škodu podľa občianskeho zákonníka*. Praha: Academia, nakladateľstvi Československé akademie věd, 1966, s. 94.

⁵² Rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 12. 12. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3770/2011

⁵³ Rozsudok Českého Najvyššieho súdu sa 9 mesiacov po náleze Ústavného súdu zo dňa 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09 (N 43/64 SbNU 491) javí ako svojvoľný.

alebo iný hospodársky prospech.⁵⁴ Rozhodovacia prax nemôže nepriamo podporovať bulvár, ktorý uprednostňuje obsah psychologicky zacielený na pudové horšie stránky diváckych osobností, spôsobujúci vyšší predaj článku, alebo vyššiu sledovanosť televízneho programu.⁵⁵

4 ZÁVER

Inštitút ochrany osobnostných práv dieťaťa je v právnom poriadku zastrešený najmä normami občianskeho hmotného a procesného práva. Pri právnych ale aj iných úkonoch, na ktoré dieťa nie je rozumovo a vôľovo vyspelé, dieťa zastupuje prioritne rodič. Rozsah zákonného zastúpenia dieťaťa rodičom a otázka limitov zákonného zastúpenia rodičmi, závisí od najlepšieho záujmu dieťaťa. Téma príspevku spája materiu hmotného aj procesného práva, ktorých aplikácia závisí od posúdenia najlepšieho záujmu dieťaťa a konkrétnej potreby ochrany jeho jednotlivých osobnostných práv. Zvýšená právna ochrana maloletého dieťaťa sa prejavuje aj pri kolízii záujmov medzi zákonným zástupcom a maloletým, kedy zákon vylučuje zákonné zastúpenie rodičmi v rozsahu kolíziu zastúpených záujmov účastníkov právneho vzťahu⁵⁶. Maloletí nie sú aktívne vecne legitimovaní na podanie žaloby až do dovŕšenia alebo dosiahnutia plnoletosti⁵⁷. Právny úkon urobený maloletým, ktorý naň nebol spôsobilý, je absolútne neplatný. Spornú otázku o tom, či maloletá osoba bola spôsobilá na určitý právny úkon alebo nie, rieši na návrh súd. Súdne konanie vo veciach maloletých môže byť aj beznáhrvové, pričom mu dominuje princíp materiálnej pravdy. Súd, ktorý zamietne žalobu nezastúpeného maloletého pre nedostatok aktívnej vecnej legitimácie, a pritom z jej obsahu zistil, že konanie je dôvodné, sám začne konať vo veci aj bez návrhu⁵⁸.

Limity zákonného zastúpenia maloletého rodičmi určuje práve najlepší záujem dieťaťa. Rodina zastrešuje vzťahy medzi jej členmi založené na silných citových väzbách⁵⁹. Ak dôjde k situácii, že sa dieťa rozhodne uplatniť si svoje osobnostné práva voči rodičovi žalobou na súde, možno predpokladať, že prirodzená citová odkázanosť dieťaťa na rodičovi bola prevážená potrebou obhájiť svoje práva, a preto je veľký predpoklad, že k porušeniu osobnostných práv dieťaťa naozaj došlo. Je na mieste sa preto všetkými podnetmi od maloletých osobitne zaoberať, a v zmysle platnej právnej úpravy upriamiť aj v tomto kontexte pozornosť predovšetkým na najlepší záujem dieťaťa.

Použitá literatúra:

ELIÁŠ K. a kol.: Velký akademický komentář, 1. sv., Praha : Linde, 2008, str. 157

[HORVÁTH, E., VARGA, E. - Zákon o rodine s komentárom, IURA EDITION, Bratislava, prvé vydanie, 2009](#)

HORVÁTH, E. – ANDRÁŠIOVÁ, A. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o., 2016. s 177. ISBN 978-80-8168-362-6.

HRUŠÁKOVÁ, M. Dítě, rodina, stát: (úvahy nad právním postavením dítěte). Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 15.

JELÍNEK, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif. 6. aktualizované vyd. Praha: Leges, 2016, 1273 s. ISBN 978-80-7502-106-9. s.23,24

KNAP K., ŠVESTKA J., JEHLIČKA O., PAVLÍK P., PLECITÝ V.: *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. Praha: Linde Praha, a.s.. 2004

LUBY, Š. Prevencia a zodpovednosť v občianskom práve I. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958, s. 43; KNAP, K., ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O. op. cit. 97, s. 143 a nasl.

SMYČKOVÁ, R – KOTRECOVÁ, A. Civilný mimosporový proces a jeho hodnotové nastavenie. In *Zo súdnej praxe*. ISSN 1335-177X, 2016, roč. 21, č. 3, s. 105 – 108.

ŠUSTEK, P. Zdravotnické právo. In ŠUSTEK, P., HOLČAPEK, T. Zdravotnické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, s. 37.

⁵⁴ K. Eliáš a kol.: Velký akademický komentář, 1. sv., Praha : Linde, 2008, str. 157

⁵⁵ Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 6. 3. 2012, sp. zn. I ÚS 1586/09 (N 43/64 SbNU 491)

⁵⁶ Uznesenie Najvyššieho súdu 3 Cdo 225/2007

⁵⁷ § 8 ods.2 Občianskeho zákonníka

⁵⁸ § 23 ods. 2 zákona č. 161/2015 Civilného mimosporového poriadku

⁵⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu sp. zn. 5 Cdo 265/2009 z 17.2. 2011

ŠVESTKA, J. Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1966, s. 94.

ŠVESTKA, J. Prevence škod a odpovědnost za škody. In ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J. a kol. Občanské právo hmotné. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 381.

VOJČÍK, P. a kol. Občianske právo hmotné. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. s 63. ISBN 978- 80-7380-402-2. STUDIA IURIDICA Cassoviensia ISSN 1339-3995, ročník 6.2018, číslo 2

ŠTEVČEK, M. - FICOVÁ, S. - BARICOVÁ, J. - MESIARKINOVÁ, S. - BAJÁNKOVÁ, J. - TOMAŠOVIČ, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Veľký komentár. Praha: Nakladatelství C.H. Beck, 2016. s 459 - 463. ISBN 978-80-7400-629- 6.

ZUKLÍNOVÁ, M. Cui bono? Bezvýjimečně ve prospěch tohoto dítěte!: Zamyšlení nad péčí o dítě. Právník. 2015, roč. 154, č. 2, s. 97–124.

Uznesenie Najvyššieho súdu 3 Cdo 225/2007

Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 31. januára 2011, sp. zn. 1 Cdo 113/2009

Uznesenie Najvyššieho súdu R 36/2009

Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 29.6. 2011, sp. zn. 4 Cdo 232/2010

Uznesenie Najvyššieho súdu sp. zn. 5 Cdo 265/2009 z 17.2. 2011

Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 18. júla 2011, sp. zn. 7 Cdo/6/2011

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 30 Cdo 3770/2011 zo dňa 12.12 2012

Rozsudok ESLP ze dne 31. 3. 2009, Horoz proti Turecku, č. 1639/03

Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 12. 5. 2016, sp. zn. 4 Tdo 482/2016

Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 22. 6. 2017, sp. zn. 8 Tdo 478/2017

Uznesenie I ÚS 416/2011-14

Nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 6. 3. 2012, sp. zn. I ÚS 1586/09 (N 43/64 SbNU 491)

<https://www.psychologytoday.com/us/search/site/who%20percent%20introverts>

<https://komisarpredeti.sk/wp-content/uploads/2019/04/sprava-o-cinnosti-komisarky-pre-deti-za-rok-2018.pdf>

<https://www.epravo.cz/top/clanky/muze-rodic-rozhodovat-za-dite-i-v-otazkach-zverejneni-jeho-soukromi-90413.html>

<https://eduworld.sk/cd/zuzana-granska/5470/7-rocny-chlapec-zaraba-rocne-22-milionov-dolarov-je-najlepsie-plateny-youtuber-sveta>

<https://euractiv.sk/section/buducnost-eu/news/the-capitals-francuzsko-zavadza-prisny-zakon-proti-nenavistnym-prejavom-na-internete/>

Kontaktné údaje:

JUDr. Martina Haršányová

martina.harsanyova@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo námestie 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

ZASTÚPENIE V PROSTREDÍ SUBJEKTOV VEREJNEJ SPRÁVY

Michal Káčerík

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: In the contribution, the author analyzes the institute of representation within the public administration and its peculiarities. It focuses on the person having the right to control legal entities, the range of this authorization and the limited level set in public law.

Abstrakt: Autor v príspevku analyzuje inštitút zastúpenia v prostredí subjektov verejnej správy a jeho osobitosti. Zameriava sa najmä na okruh osôb oprávnených konať za túto osobitnú skupinu právnických osôb, na rozsah tohto oprávnenia a na obmedzenia stanovené verejnoprávnymi predpismi.

Key words: representation, public administration

Kľúčové slová: zastúpenie, subjekt verejnej správy

1 NAMIESTO ÚVODU

Ako je už z názvu príspevku zrejmé, téma príspevku prekračuje pomyselné hranice občianskeho práva a venuje sa typicky súkromnoprávnemu inštitútu zastúpenia v oblasti práva verejného, špecificky najmä jeho využitiu a úprave v prostredí subjektov verejnej správy.

Tu sa samozrejme natíska otázka, či má byť tento príspevok prezentovaný v rámci sekcie občianskeho práva a nie skôr v sekcii práva správneho. Domnievame sa však, že takéto nahliadanie na obsah príspevkov je už prekonané, pričom mnohí autori interdisciplinárne považujú za budúcnosť právnej vedy. Interdisciplinárne témy sú mnohokrát na okraji záujmu tvorcov komentárov či publikácií, o čom sme sa presvedčili aj pri tvorbe tohto príspevku. Zatiaľ čo ešte pri otázke zastúpenia v súkromnom práve existuje množstvo literatúry¹, pri zastúpení vo verejnom práve je úprava tejto otázky de facto neviditeľná. Uvedené si možno vysvetliť tak, že autori majú určitú prirodzenú vnútornú rezerváciu venovať sa inštitútu súkromného - občianskeho - práva v publikácii správneho práva. A tak sa väčšinou k otázke zastúpenia v prostredí subjektov verejnej správy právna spisba obmedzuje len na konštatovanie "kto zastupuje koho," bez ďalšej analýzy dotknutých ustanovení právnych predpisov, veď koniec koncov otázku zastúpenia vyčerpávajúco upravujú publikácie súkromného práva.

Vzhľadom na charakter verejnoprávnych noriem a osobitnej úprave ako subjektov, tak aj právnych úkonov, je však zrejmé, že súkromnoprávne inštitúty sa vo verejnom práve upravujú v špeciálnych režimoch, a preto si zaslúžia osobitnú pozornosť. Z uvedeného dôvodu sme sa rozhodli práve pre túto tému príspevku.

2 ÚPRAVA OTÁZKY KONANIA ZA SUBJEKTY VEREJNEJ SPRÁVY A ZASTUPOVANIA

2.1 Všeobecná úprava

Na úvod je potrebné uviesť, že aj v prostredí verejnej správy je zastúpenie samozrejme často využívaným inštitútom. Keďže subjekty verejnej správy sú právnické osoby, je prirodzené, že za subjekty verejnej správy budú konať nielen štatutárne orgány, ale aj iné osoby. Vzhľadom na skutočnosť, že neexistuje norma správneho práva, ktorá by komplexne upravovala konanie za

¹ Napr. JURČOVÁ M., PAVELKOVÁ, B., NEVOLNÁ, Z., OLŠOVSKÁ, A., SMYČKOVÁ R. Zastúpenie v súkromnom práve. Praha: C. H. Beck, 2012; DEÁK, M.. Zastúpenie podnikateľa v obchodných vzťahoch. 1. vydanie. Bratislava: Nakladateľství C. H. Beck, 2016.

subjekty verejnej správy, za všeobecnú úpravu možno považovať normy práva súkromného, a to najmä Občiansky zákonník.

Aj v prostredí verejnej správy sa teda využíva § 20 ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, podľa ktorého za právnickú osobu môžu robiť právne úkony aj iní jej pracovníci alebo členovia, pokiaľ je to určené vo vnútorných predpisoch právnickej osoby alebo je to vzhľadom na ich pracovné zaradenie obvyklé.

Samozrejme bežne využívanými sú aj ustanovenia § 22 a nasl. Občianskeho zákonníka upravujúce udelenie plnomocenstva a zmluvné zastúpenie vo všeobecnosti.

V oblasti pracovnoprávných vzťahov rovnako možno aplikovať aj ustanovenia § 9 ods. 1 a 2 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce, podľa ktorých môžu robiť právne úkony v pracovnoprávných vzťahoch namiesto štatutárneho orgánu aj ním poverení zamestnanci. Iní zamestnanci zamestnávateľa, najmä vedúci jeho organizačných útvarov, sú oprávnení ako orgány zamestnávateľa robiť v mene zamestnávateľa právne úkony vyplývajúce z ich funkcií určených organizačnými predpismi. Zamestnávateľ zároveň môže písomne poveriť ďalších svojich zamestnancov, aby robili určité právne úkony v pracovnoprávných vzťahoch v jeho mene.

Zároveň si je potrebné ale uvedomiť, že v súlade s definíciou závislej práce (§ 1 ods. 2 Zákonníka práce) sú zamestnanci povinní vykonávať prácu osobne a nemôžu sa teda nechať zastúpiť. V prípade radových zamestnancov (resp. zamestnancov odlišných od štatutárneho orgánu) do úvahy teda prichádza iba zastupovanie v čase neprítomnosti zamestnanca (najčastejšie riešené pri vedúcich zamestnancoch), ktorého úpravu ale považujeme za zrejmu a bezproblémovú.

2.2 Osobitná úprava

V kontraste s uvedeným je pri subjektoch verejnej správy upravené osobitne nielen konanie v mene subjektu verejnej správy, ale aj zastúpenie. Exemplifikatívne uvádzame niekoľko ustanovení z osobitných právnych predpisov.

Podľa § 4 ods. 1 zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy ministerstvo riadi a za jeho činnosť zodpovedá minister. Hneď v nasledujúcom odseku zákon určuje, že ministra v čase jeho neprítomnosti zastupuje v rozsahu jeho práv a povinností štátny tajomník. Zároveň sa stanovuje oprávnenie ministra poveriť aj v iných prípadoch štátneho tajomníka, aby ho zastupoval v rozsahu jeho práv a povinností.

Obdobnú úpravu obsahuje aj zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, ktorý v § 13b určuje, že starostu, ktorý je štatutárny orgán obce, zastupuje zástupca starostu, ktorého spravidla na celé funkčné obdobie poverí zastupovaním starosta do 60 dní od zloženia sľubu starostu; ak tak neurobí, zástupcu starostu zvolí obecné zastupiteľstvo.

Rektora vysokej školy zas podľa § 10 ods. 10 zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách zastupujú prorektori v rozsahu určenom rektorom.

Ako je zrejme z uvedených ustanovení, všetky príkladmo vybrané osobitné predpisy obsahujú osobitnú úpravu zastúpenia štatutárneho orgánu. Uvádzame, že takáto osobitná úprava zastúpenia je v predpisoch upravujúcich organizáciu subjektov verejnej správy pomerne bežná.

V súvislosti s uvedeným sa nám ako legitímna vynára otázka vzťahu týchto ustanovení ku všeobecnej úprave zastúpenia podľa Občianskeho zákonníka. Má sa táto osobitná úprava chápať ako lex specialis vylučujúci aplikáciu všeobecných ustanovení? Alebo môžu za štatutárny orgán subjektu verejnej správy konať aj iné osoby?

Tu si dovoľujeme upozorniť na skutočnosť, že (nielen) v uvedených prípadoch musia osoby oprávnené zastupovať štatutárny orgán prejsť istou formou schvaľovacieho procesu. Štátneho tajomníka vymenúva a odvoláva vláda na návrh príslušného ministra. Zástupcom starostu môže byť len poslanec, ktorého poverí starosta (alebo zvolí obecné zastupiteľstvo).² Prorektorov vymenúva a

---

² Pozri bližšie KOŠIČIAROVÁ, S. Zákon o obecnom zriadení Komentár, Bratislava: EUKÓDEX, 2018, s. 94 a nasl.

odvoláva rektor až po schválení akademickým senátom verejnej vysokej školy. Vo všetkých uvedených prípadoch ide teda o určitým spôsobom kvalifikované funkcie.

Môžu teda aj iní (bežní) pracovníci konať za subjekt verejnej správy? V akých prípadoch? V akom rozsahu?

Recipient tohto príspevku akiste na prvú otázku inštinktívne odpovie kladne, veď je predsa nemysliteľné, aby napríklad minister preberal za ministerstvo poštu, či sa zúčastňoval všetkých súdnych konaní, v ktorých ako strana vystupuje konkrétne ministerstvo.

Zároveň by recipienta na otázku rozsahu zastúpenia a otázku vzťahu všeobecnej a osobitnej úpravy mohla napadnúť odpoveď, že uvedené otázky bude zrejme riešiť ten istý predpis, ktorý upravuje osobitnú úpravu alebo predpis upravujúci organizáciu subjektov verejnej správy vo všeobecnosti.

2.3 Vzťah všeobecnej a osobitnej úpravy

Ako sme už uviedli vyššie, v slovenskom právnom systéme nebol prijatý predpis, ktorý by jednotne upravoval princíp organizácie subjektov verejnej správy, základné pracovnoprávne vzťahy a princíp delby kompetencií medzi pracovníkmi subjektov verejnej správy.

Po preskúmaní dotknutých osobitných predpisov sme dospeli k nasledovným zisteniam:

Zákon o obecnom zriadení otázku vzťahu všeobecnej a osobitnej právnej úpravy zastúpenia neupravuje, otázku konania v mene obce a všeobecne zastúpenia totiž ďalej de facto nerieši. Rovnako tak zákon o vysokých školách má obdobnú právnu úpravu, navyše situáciu ešte viac zamotáva, keď v § 14 ods. 2 uvádza, že v mene vysokej školy koná v rozsahu určenom rektorom aj kvestor.

Ako určitým spôsobom *lex generalis* by sme mohli vnímať zákon č. 552/2003 Z. z. o výkone práce vo verejnom záujme, ktorý upravuje práva a povinnosti zamestnancov a zamestnávateľov pri výkone práce vo verejnom záujme. Vzťahuje sa ako na pracovnoprávne vzťahy zamestnancov verejných a štátnych vysokých škôl, tak aj na vzťahy zamestnancov obce, so svojimi zamestnávateľmi. Sčastí sa vzťahuje aj na pracovníkov ministerstiev.

Podľa § 1 ods. 4 zákona o výkone práce vo verejnom záujme na pracovnoprávne vzťahy zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme sa vzťahuje Zákonník práce, ak tento zákon alebo osobitný predpis neustanovuje inak. V poznámke pod čiarou je ako osobitný predpis výslovne príkladmo uvedený zákon o vysokých školách.

Je teda zrejme, že vo všeobecnosti by sa na pracovnoprávne vzťahy zamestnancov obcí a vysokých škôl mohol aplikovať § 9 Zákonníka práce, ak osobitný zákon neustanovuje inak.

Pre nami nastolený problém ale tento záver neprináša akýkoľvek posun v riešení, keďže ako zákon o vysokých školách, tak aj zákon o obecnom zriadení v skutočnosti ustanovujú inak. Veď predsa uvádzajú, že rektora zastupujú prorektori (a vlastne aj kvestor) a starostu zástupca obce.

Zároveň je potrebné doplniť, že vzťah § 20 ods. 2 Občianskeho zákonníka a uvedených osobitných ustanovení ostáva rovnako otáznym.

Z uvedeného nám teda vyplýva viacero možností. Prvou možnosťou je, že ustanovenia o zastupovaní rektora prorektorom a starostu zástupcom starosta sú len deklaratívne a bez hlbšieho významu. Na aplikáciu § 9 ods. 1 a 2 Zákonníka práce a § 20 ods. 2 Občianskeho zákonníka potom nemajú derogatívny účinok a okrem prorektorov a zástupcov starostov môžu štatutárny orgán zastupovať pri akomkoľvek úkone aj iní zamestnanci a aj iné (tretie) osoby.

Druhou možnosťou je, že dotknuté ustanovenia budeme považovať za *lex specialis* s derogatívnym účinkom na všeobecnú úpravu. V takomto prípade, zastupovať štatutárny orgán môžu iba osoby určené v osobitných predpisoch (v našom prípade prorektori, kvestor a zástupca starostu). Žiadni iní pracovníci, ani iné osoby štatutárny orgán zastupovať nemôžu.

Tretou možnosťou je, že v určitom rozsahu úkonov môžu zastupovať štatutárny orgán len "kvalifikovaní" zástupcovia a v ostatných – bežných – úkonoch ostatní pracovníci. Predpokladáme, že práve toto bol konkludentný legislatívny zámer zákonodarcu. Ak bol ale zámer takýto, treba súčasne dodať, že v žiadnom prípade nemá oporu v platných právnych predpisoch.

Po preskúmaní ďalšieho osobitného predpisu – zákona č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe – sme zistili, že situácia môže byť ešte komplikovanejšia. Podľa § 1 ods. 3 zákona o štátnej službe sa na štátnozamestnanecké vzťahy vzťahuje Zákonník práce, ak to ustanovuje tento zákon. V § 171 je následne uvedený výpočet ustanovení Zákonníka práce, ktoré sa použijú na štátnozamestnanecké vzťahy primerane. Ustanovenie § 9 Zákonníka práce ale vo výpočte absentuje. Ako určitú náhradu môžeme vnímať ustanovenie § 17 ods. 2 zákona o štátnej službe, ktorý stanovuje, že generálny tajomník je oprávnený konať v príslušnom služobnom úrade vo veciach štátnozamestnaneckých vzťahov, ako aj vo veciach právnych vzťahov upravujúcich služobný pomer, ak to ustanovuje osobitný predpis; pričom v služobnom predpise je možné takýmto konaním poveriť aj vedúceho zamestnanca. Toto ustanovenie ale rieši len konanie v pracovnoprávných vzťahoch a zároveň neupravuje konanie radových zamestnancov v mene subjektu verejnej správy.

Podľa § 174 zákona o štátnej službe sa na zastúpenie použijú ustanovenia § 22 až 24, § 26, § 27 ods. 2, § 31 až 33b Občianskeho zákonníka. Podľa § 172 ods. 1 zákona o štátnej službe sa na právne úkony podľa tohto zákona sa použijú ustanovenia § 34 až 39, § 40 ods. 1 až 5, § 41, § 41a, § 42a až 45, § 46 ods. 2 a § 49 Občianskeho zákonníka. V oboch výpočtoch chýba ustanovenie § 20 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Ohľadom Občianskeho zákonníka sice nie je explicitné ustanovenie, že sa použije iba v prípadoch v zákone o štátnej službe ustanovených, pri použití gramatického výkladu sa však skôr prikláňame k možnosti, že práve to bolo zámerom zákonodarcu.

Podľa § 22 ods. 1 zákona o štátnej službe služobný úrad vydáva služobné predpisy, ktoré upravujú podrobnosti vykonávania štátnej služby štátnymi zamestnancami podľa tohto zákona. Ako ale vyplýva už zo samotného textu ustanovenia, tieto predpisy môžu upraviť len podrobnosti vykonávania štátnej služby, v žiadnom prípade nemôžu bez zákonnej opory slúžiť ako oprávnenie konať v mene subjektu verejnej správy.

Určité oprávnenie štátneho zamestnanca konať možno vyčítať aj zo samotnej definície štátnej služby (§ 6 zákona o štátnej službe), podľa ktorej štátna služba je činnosť, ktorou štátny zamestnanec v rozsahu ustanovenom týmto zákonom alebo osobitným predpisom plní úlohy štátneho orgánu pri vykonávaní štátnej správy alebo plní úlohy pri vykonávaní štátnych záležitostí v služobnom úrade v príslušnom odbore štátnej služby alebo bez určenia odboru štátnej služby a ktorá zahŕňa okrem iného aj riadenie, rozhodovanie a právne zastupovanie.

Tu však treba poznamenať, že na základe tohto ustanovenia štátni zamestnanci konajú v mene Slovenskej republiky a nie v mene napríklad ministerstva.

3 KONANIE V MENE SUBJEKTU VEREJNEJ SPRÁVY V PRAXI A JUDIKATÚRE

Kto teda môže konať v mene subjektu verejnej správy? Kto môže zastupovať jej štatutárny orgán? Môže napríklad minister splnomocniť svojho podriadeného, aby konal za neho? Môže splnomocniť aj tretiu osobu? A v akých veciach?

Ako sme uviedli vyššie, je nepredstaviteľné, aby napríklad pracovníci ministerstva nemohli v bežných prevádzkových veciach konať v mene ministerstva. Denno-denne sa tak deje, keď poverený pracovník preberie zásielku či tovar. Rovnako tak zamestnanci subjektov verejnej správy právne zastupujú subjekty verejnej správy v konaní pred súdmi SR. V praxi sa teda subjekty verejnej správy nezamýšľajú nad právnou oporou a zamestnanci na rôznych stupňoch riadenia konajú za subjekt verejnej správy.

Uvedené je zrejmé aj z Uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 5 M Cdo 9/2007, kde sa NS SR stotožnil s argumentami generálneho prokurátora ako mimoriadneho dovolateľa a mimoriadne dovolanie posúdil ako dôvodné.

V mimoriadnom dovolaní poukázal generálny prokurátor na skutočnosť, že za ministerstvo podala odvolanie proti prvostupňovému rozhodnutiu advokátka, ktorá ale konala len na základe plnomocenstva vydaného vedúcou služobného úradu ministerstva, ktorá ale podľa vnútorných predpisov ministerstva na to nemala oprávnenie. Mimoriadny dovolateľ poukázal na to, že za právnickú osobu môžu robiť právne úkony aj iní jej pracovníci alebo členovia, pokiaľ je to určené vo vnútorných predpisoch právnickej osoby alebo je to vzhľadom na ich pracovné zaradenie obvyklé. Poukázal teda na § 20 ods. 2 Občianskeho zákonníka.

Ako sme uviedli vyššie Najvyšší súd sa stotožnil s názorom generálneho prokurátora a taktiež v uznesení poukázal na ustanovenie § 20 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Najvyšší súd teda aplikáciu tohto ustanovenia v prostredí subjektov verejnej správy bez výhrad prijal.

Ďalším zaujímavým rozhodnutím je uznesenie Ústavného súdu SR PL. ÚS 22/95³, na ktoré upozorňuje aj Drgonec⁴, ktorý uvádza, že výkon funkcie predsedu vlády SR, podpredsedu vlády SR a člena vlády SR nemožno previesť ani preniesť na fyzickú osobu, ktorá nie je členom vlády SR. Toto rozhodnutie je pre naše potreby obzvlášť dôležité, pretože členom vlády je samozrejme aj minister a toto rozhodnutie stanovuje, že ústavou vymedzené právomoci ministra sa môžu vykonávať len ad personam:

Ústava Slovenskej republiky v druhom oddiele šiestej hlavy (čl. 108 až 123) upravuje postavenie a právomoci vlády Slovenskej republiky, vrátane vymedzenia ústavných právomocí predsedu vlády, podpredsedov vlády a ministrov. Podobne ako v prípade prezidenta Slovenskej republiky, ani v druhom oddiele šiestej hlavy nie je osobitný článok, ktorý by výslovne určoval, že predseda vlády a jej členovia sú povinní svoje ústavné právomoci vykonávať osobne. Žiadne ustanovenie druhého oddielu šiestej hlavy Ústavy Slovenskej republiky však neumožňuje prenesenie výkonu ústavných právomocí členov vlády na ďalší štátny orgán, prípadne iného ústavného činiteľa Slovenskej republiky. Druhý oddiel šiestej hlavy Ústavy Slovenskej republiky neobsahuje príslušnú ústavnú normu, ktorá by umožňovala výkon buď všetkých alebo aspoň niektorých ústavných právomocí členov vlády Slovenskej republiky inými osobami. Ústava Slovenskej republiky teda neumožňuje, aby ústavné právomoci členov vlády Slovenskej republiky mohli vykonávať aj iné osoby odlišné od jednotlivých členov vlády (ministrov).

Ústava Slovenskej republiky zabezpečuje osobný výkon ústavných právomocí ústavných činiteľov Slovenskej republiky dvoma spôsobmi. Jeden z nich (typický pre poslancov Národnej rady Slovenskej republiky) jednoznačne predpokladá, že poslanci majú povinnosť svoj mandát vykonávať osobne, a to bez ohľadu na rozsah ústavných právomocí, ktorý im podľa Ústavy Slovenskej republiky prináleží. Druhý spôsob je typický pre prezidenta, členov vlády a generálneho prokurátora. V týchto prípadoch Ústava Slovenskej republiky výslovne neprikazuje, aby svoje ústavné právomoci vykonávali osobne, ale súčasne určuje, ktoré ústavné právomoci a za akých podmienok môžu vykonávať aj iné štátne orgány alebo ústavní činitelia Slovenskej republiky.

V prípade, ak by Ústava Slovenskej republiky vo svojej šiestej hlave označenej ako „Výkonná moc“ generálne predpokladala, že ústavné právomoci jednotlivých ústavných činiteľov v nej upravené, je zákonom Národnej rady Slovenskej republiky možné preniesť na iné osoby, musela by byť takejto situácii prispôsobená aj dikcia (znenie) príslušných článkov šiestej hlavy ústavy.

Ústava Slovenskej republiky (čl. 2 ods. 2) teda nielenže určuje spôsob ustanovovania do funkcií jednotlivých ústavných činiteľov Slovenskej republiky a rozsah ich ústavných právomocí, ale aj presne určuje, ktorí ústavní činitelia sú tieto ústavné právomoci povinní vykonávať. Sú to tí, ktorým boli ich ústavné funkcie zverené spôsobom určeným Ústavou Slovenskej republiky (voľba, vymenovanie). Tam, kde ústavodarca netrval na osobnom výkone ústavných právomocí jednotlivých ústavných činiteľov taktó ustanovených do svojich funkcií, v príslušných článkoch ústavy to aj presne vymedzil, a to jednak prostredníctvom podmienok prechodu (postúpenia ústavných právomocí) tak i rozsahu ústavných právomocí.

Ústava Slovenskej republiky preto neupravuje spôsob výkonu a rozsah ústavných právomocí jednotlivých ústavných činiteľov izolovane a odtrhnuté od procesu ich ustanovovania do funkcií. Nevyhnutnou podmienkou začatia výkonu ústavných právomocí všetkých ústavných činiteľov Slovenskej republiky je ich ustanovenie do funkcie ústavou predpísaným spôsobom. Táto spojitosť (logická prepojenosť) je typická pre všetkých ústavných činiteľov Slovenskej republiky. Osoba, ktorá

³ PL. ÚS 22/95. Uznesenie z 26. septembra 1995. ZNUÚS 1995, s. 194 – 199, 203.

⁴ DRGONEC, Ján. Čl. 109. In: DRGONEC, Ján. Ústava Slovenskej republiky. 2. vydanie. Bratislava: Nakladateľství C. H. Beck, 2019, s. 1376.

nebola ustanovená do svojej funkcie ústavou predpísaným spôsobom, preto ani nie je oprávnená vykonávať ústavou vymedzené právomoci. Túto podmienku, podľa Ústavy Slovenskej republiky, treba rešpektovať vo vzťahu k všetkým ústavným právomociam jednotlivých ústavných činiteľov (pokiaľ ústava výslovne nestanovuje inak) a po dobu celého funkčného obdobia jednotlivých ústavných činiteľov, pretože v Ústave Slovenskej republiky nie sú žiadne ďalšie ustanovenia, ktoré by dovoľovali, aby tento ústavný režim zmenil zákon Národnej rady Slovenskej republiky. Tak ako nie je možné zákonom Národnej rady Slovenskej republiky upraviť režim ustanovovania do funkcií jednotlivých ústavných činiteľov Slovenskej republiky, tak nie je ani možné, aby ich ústavné právomoci boli prenesené na iné osoby (pokiaľ to Ústava Slovenskej republiky výslovne neumožňuje). Aj v prípadoch, keď Ústava Slovenskej republiky umožňuje výkon právomocí jednotlivých ústavných činiteľov inými subjektmi, zveruje ich výkon len iným ústavným činiteľom, právomoci ktorých vymedzuje ústava, prípadne štátnemu orgánu, spôsob ustanovenia ktorého a rozsah právomocí ktorého je tiež predmetom ústavnej úpravy (predseda Národnej rady Slovenskej republiky – podpredseda Národnej rady Slovenskej republiky, prezident republiky – vláda Slovenskej republiky, resp. ministri (členovia vlády) Slovenskej republiky).

Uskutočnená právna, pojmová a systémová analýza jednotlivých hláv Ústavy Slovenskej republiky jednoznačne potvrdzuje, že výkon ‚ad personam‘ sa vzťahuje výlučne na ústavou vymedzené právomoci jednotlivých ústavných činiteľov Slovenskej republiky. Výkon iných ako ústavných právomocí jednotlivých ústavných činiteľov zveruje Ústava Slovenskej republiky príslušným zákonom Národnej rady Slovenskej republiky, ktoré môžu (ale tiež nemusia) potvrdiť výkon iných ako ústavných právomocí jednotlivých ústavných činiteľov ‚ad personam‘. Zákon Národnej rady Slovenskej republiky, ktorý zveruje výkon iných ako ústavných právomocí ústavného činiteľa inému subjektu, odlišnému od samotného ústavného činiteľa, nie je v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky, pretože pre výkon iných ako ústavných právomocí jednotlivých ústavných činiteľov Ústava Slovenskej republiky neustanovuje povinnosť ich osobného výkonu, keďže sa touto otázkou ani nezaobera... Podľa § 2 ods. 1 a 2 zákona SNR č. 347/1990 Zb. v znení neskorších predpisov je minister ako vedúci ústredného orgánu štátnej správy oprávnený riadiť ministerstvo, za činnosť ktorého aj zodpovedá. Ide o jeho zákonom určenú právomoc, ktorá nie je predmetom úpravy Ústavy Slovenskej republiky. Neexistuje preto ani ústavná norma, ktorá by ministromi prikazovala vykonávať túto právomoc osobne. Zákonom Národnej rady Slovenskej republiky je preto možné upraviť, aby výkon právomocí ministra ako vedúceho ústredného orgánu štátnej správy vykonávali aj iné osoby (štátni tajomníci), v rozsahu a spôsobom ustanoveným príslušnou zákonnou úpravou.

Ak by sme teda vychádzali z tohto rozhodnutia, je na zákonoch Slovenskej republiky, aby určili, ktoré právomoci verejných funkcionárov (medzi ktorých patrí minister, rektor aj starosta) sa majú vykonávať ‚ad personam‘ a v ktorých ich môžu zastúpiť len vybraní osobitní zástupcovia (prorektor, tajomníci, zástupcovia starostu). Obávame sa, že súčasná právna úprava nám dáva odpoveď len na otázku, kto sú vybraní osobitní zástupcovia, bez určenia právomoci ad personam.

4 ZÁVER

Po analýze právnych predpisov upravujúcich organizáciu a vnútorné vzťahy niekoľkých príkladom vybraných subjektov verejnej správy konštatujeme, že právna úprava de lege lata nie je v otázke konania za subjekty verejnej správy a možností zastúpenia dostatočne jasná a postačujúca. Z právnych predpisov by malo byť aspoň použitím výkladových pravidiel zrejmé, kedy je oprávnený konať štatutárny orgán osobne, kedy sa môže nechať zastúpiť osobitným zástupcom, kedy zamestnancom a kedy treťou osobou. Je nepochybné, že táto otázka je obzvlášť dôležitá, keď štatutárny orgán subjektu verejnej správy vystupuje ako orgán verejnej moci. No nemenej dôležitý je aj napríklad aspekt nakladania s majetkom, či komunikácie s inými orgánmi. Hoci nám niekedy môže byť pomôckou, že je pri určitej kompetencii vyslovene uvedený štatutárny orgán (napr. návrhy do Akademického senátu vysokej školy predkladá rektor), predsa nie je zrejmé, či by ho v takýchto prípadoch nemohol zastúpiť zástupca (prorektor). Ešte menej je zrejmé, či by to mohol byť iný pracovník (napr. dekan na základe plnomocenstva). A čo v prípade, ak je v zákone uvedené, že tú kompetenciu má subjekt verejnej správy (napr. rozhoduje vysoká škola).

V zmysle uvedeného ako jediné komplexné riešenie vnímame prijatie všeobecne záväzného právneho predpisu, ktorý by zakotvoval princípy organizácie subjektov verejnej správy, základné pracovnoprávne vzťahy a zásady del'by kompetencií medzi pracovníkmi subjektov verejnej správy.

Použitá literatúra:

DRGONEC, J. Ústava Slovenskej republiky. 2. vydanie. Bratislava: Nakladateľství C. H. Beck, 2019, s. 1376.

KOŠIČIAROVÁ, S. Zákon o obecnom zriadení Komentár, Bratislava: EUROKÓDEX, 2018

PL. ÚS 22/95. Uznesenie z 26. septembra 1995. ZNUÚS 1995, s. 194 – 199, 203.

Uznesenie NS SR č. 5 M Cdo 9/2007 zo dňa 18. marca 2009.

Kontaktné údaje:

JUDr. Michal Káčerík

michal.kacerik@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6, P. O. BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

ZASTUPOVANIE ADVOKÁTOM VO VECIACH SPRÁVY MAJETKU KLIENTA

Zuzana Klincová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: In the submitted paper the author analyzes the substantive basis of the institute of attorney's custody in the conditions of the Slovak Republic, which is compared with the legislation in the Czech Republic. In connection with this, article analyzes application problems related to the insurance of the lawyer's liability for damage, ownership of funds in the lawyer's custody account, as well as obligations arising from obliged persons under the Anti-money laundering act of Slovakia.

Key words: Attorney custody, Irregular custody, Attorney's administration of foreign property, Liability for damage caused by a lawyer, Anti-money laundering, AML

Abstrakt: Autorka v príspevku analyzuje hmotnoprávny základ inštitútu advokátskej úschovy v podmienkach Slovenskej republiky, ktorý komparuje s právnou úpravou v Českej republike. V nadväznosti na to analyzuje aplikačné problémy súvisiace s poistením zodpovednosti advokáta za škodu, vlastníctvom finančných prostriedkov na účte advokátskej úschovy ako aj povinnosti vyplývajúce povinným osobám zo zákona o legalizácii príjmov z trestnej činnosti.

Kľúčové slová: advokátska úschova, nepravidelná úschova, správa cudzieho majetku advokátom, zodpovednosť za škodu spôsobenú advokátom, legalizácia príjmov z trestnej činnosti a financovanie terorizmu, AML

Úvod

Výkonom advokátskeho povolania dochádza k praktickej realizácii práva na súdnu a inú právnu ochranu, ktorá je garantovaná v čl. 46 a nasledujúce zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len „Ústava SR“), a to tým, že advokát poskytuje právnu pomoc a právne služby spočívajúce najmä v zastupovaní klientov pred tuzemskými a zahraničnými súdmi či inými orgánmi verejnej moci, poskytovaní právnych rád v rôznych oblastiach právnej vedy, spisovaní listín, vypracúvaní právnych rozborov či v správe majetku klienta. V súvislosti s inštitútom advokátskej úschovy vystupuje do popredia otázka hmotnoprávnej úpravy tohto inštitútu v právnom poriadku Slovenskej republiky. Skúmanie hmotnoprávneho základu predstavuje následne východisko pre zodpovedanie ďalších parciálnych otázok týkajúcich sa najmä poistenia zodpovednosti za škodu advokáta, vlastníctva finančných prostriedkov na účte advokátskej úschovy, ako aj povinností, ktoré advokátovi ako povinnej osobe vyplývajú zo zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon o AML SR“) vo vzťahu k osobe zložiteľa finančných prostriedkov na účet advokátskej úschovy, ako aj vo vzťahu k pôvodu zložených prostriedkov. V predmetnom článku budeme testovať primárnu hypotézu, že advokát môže v rámci výkonu advokácie realizovať výkon advokátskej úschovy ako druh poskytovania právnej služby, a to najmä za použitia vedeckých metód analýzy, komparácie a syntézy.

1. Hmotnoprávny základ advokátskej úschovy v Slovenskej republike

Inštitút advokátskej úschovy nie je v podmienkach Slovenskej republiky priamo upravený. Z toho dôvodu je namieste skúmať, či a na základe akých právnych predpisov môže advokát úschovu majetku realizovať. Pri hľadaní odpovede na vyššie uvedené je potrebné primárne vychádzať z ustanovenia § 1 ods. 2 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o advokácii“), ktorý pozitívne stanovuje obsah a rozsah pojmu „výkon advokácie“ resp. pojmu „právne služby“, a to nasledovne: „výkon advokácie je zastupovanie klientov v konaní pred

súdmi, orgánmi verejnej moci a inými právnymi subjektmi, obhajoba v trestnom konaní, poskytovanie právnych rád, spisovanie listín o právnych úkonoch, spracúvanie právnych rozborov, správa majetku klientov a ďalšie formy právneho poradenstva a právnej pomoci, ak sa vykonáva sústavne a za odmenu.“ Z definície podľa predchádzajúcej vety vieme vyvodiť, že pojem výkon advokácie nezahŕňa len klasické zastupovanie klientov pre súdmi či inými orgánmi verejnej moci, ale počíta aj s menej frekventovanými právnymi službami spočívajúcimi napríklad v správe majetku klienta. Rovnako historickým subjektívnym výkladom založeným dôvodovou správou k Zákonom o advokácii dospejeme k záveru, že „tradičné formy právnych služieb vykonávané mimo procesné zastupovanie, sú napríklad spisovanie listín, poradenstvo či rozbor.“¹ Zákon o advokácii však neposkytuje taxatívny výpočet činností, ktoré je advokát oprávnený realizovať, práve naopak, uvedenou textáciou je ponechaný pomerne široký priestor aj pre ďalšie činnosti, ktoré sa spájajú s výkonom advokátskeho povolania, avšak nie sú v aktuálnom znení zákona exaktne vymedzené. Sústavnosť v dikcii vyššie uvedené ustanovenia Zákona o advokácii neznamená ad absurdum, že advokát musí spravovať majetok klienta každý deň, či dokonca nepretržite, práve naopak, tento pojem je potrebné vykladať extenzívne, zahŕňajúc aj sezónnu činnosť či činnosť prerušovanú. Uvedené služby musí ďalej advokát poskytovať za odmenu, čo však neznamená, že účelom musí byť dosiahnutie zisku.²

Zákon o advokácii v ustanovení § 1 ods. 4 ďalej stanovuje, že výkonom advokácie, tak ako sme ho vymedzili vyššie, nie je dotknuté oprávnenie iných, vymedzených subjektov, vrátane notárov poskytovať niektoré právne služby, a to v súlade s osobitnými zákonmi. Uvedené sa týka aj inštitútu notárskej úschovy. Notársku úschovu upravuje zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti v znení neskorších predpisov (ďalej len „Notársky poriadok“), ktorý v ustanovení § 3 ods. 1 písm. c) do obsahu pojmu „notárska činnosť“ zaraďuje aj konania vo veciach notárskych úschov. Notársky poriadok priamo oprávňuje notára k výkonu notárskej úschovy, ba čo viac, v ustanovení § 5 Notárskeho poriadku stanovuje, že spolu s výkonom notárskej činnosti je notár oprávnený vykonávať samotnú správu majetku ako aj zastupovať tretie osoby pri správne ich majetku.

Z vyššie uvedeného možno vyvodiť záver, že žiadny existujúci právny predpis Slovenskej republiky neobmedzuje advokáta realizovať advokátsku úschovu. Gramatickým výkladom ustanovenia „správa majetku klienta“ máme za to, že priamo Zákon o advokácii dokonca legitímne advokáta k poskytovaniu právnej služby spočívajúcej práve v advokátskej úschove. Ako sme už uviedli, advokátska úschova nie je ani v rozpore s ustanoveniami Notárskeho poriadku, vzájomne sa nevylučujú, a preto dokážu simultánne existovať popri sebe.

Závazkovo-právny vzťah založený zmluvou o advokátskej úschove bude vo väčšine prípadov predstavovať tzv. nepomenovanú zmluvu podľa § 51 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“), s podporným využitím ustanovenia § 747 a nasl. Občianskeho zákonníka upravujúceho zmluvu o úschove, nakoľko ide o právnu úpravu obsahom najbližšiu.

Vzhľadom na to, že Slovenská advokátska komora, ako nezávislá, samosprávna, stavovská organizácia združujúca advokátov a advokátskych koncipientov (ďalej len „SAK“), nevydala do dnešného dňa uznesenie, v ktorom by sa priamo vyslovila za resp. proti možnosti advokáta realizovať advokátsku úschovu a stanovila by podmienky prípadne limity poskytovania tejto právnej služby, neostáva advokátom v súčasnosti nič iné, len uzatvárať zmluvy v zmysle všeobecného predpisu súkromného práva, ktorým je pertraktovaný Občiansky zákonník, a to bez zohľadnenia akýchkoľvek osobitostí vyplývajúcich z rozhodnutí stavovských organizácií.

V nadväznosti na inštitút advokátskej úschovy, musí advokát ako povinná osoba podľa Zákona o AML SR dodržať a realizovať aj určitú zákonom stanovenú starostlivosť, ktorej miera sa bude diferencovať v závislosti od charakteru klienta a druhu pripravovanej finančnej operácie.

¹ viac pozri: dôvodová správa k Zákonom o advokácii. Dostupná z: <http://wwwold.justice.sk/kop/pk/2003/pk091-04.htm> [cit. dňa 01.02.2020]

² viac pozri: HREŽDOVIČ, Ľubomír, KALATA, Peter. § 1 [Poslanie advokácie]. In: OLEJ, Jozef, BIROŠČÁKOVÁ, Janka, DRAŠKABA, Boris, ERBEN, Pavol, FIAČAN, Ivan, GALANDA, Milan, HAVLÁT, Ján, HELLENBART, Viktória, HREŽDOVIČ, Ľubomír, CHRENKOVÁ, Mária, KALATA, Peter, KARKÓ, Richard, KERECMAN, Peter, MULARČÍK, Ondrej, ONDRIŠ, Štefan, PROCHÁZKA, Radoslav, VEVERKA, Juraj. Zákon o advokácii. 1. vydanie. Bratislava: Nakladateľstvá C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-89603-11-4.

Bližšiemu vymedzeniu povinností advokáta vyplývajúcich zo Zákona o AML SR v súvislosti s inštitútom advokátskej úschovy sa budeme venovať v poslednej časti tohto príspevku.

2. Hmotnoprávny základ advokátskej úschovy v Českej republike

Naopak, v českej právnej úprave inštitútu advokátskej úschovy nie je cudzí. Ten vychádza jednak z ustanovenia § 2402- § 2408 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník v aktuálnom znení (ďalej len „Občiansky zákonník ČR“), ktorý v pertraktovaných ustanoveniach všeobecne upravuje inštitút úschovy. Tieto ustanovenia sa použijú ako normy *lex generalis*, teda podporne, ak osobitné zákony, medzi ktoré zaraďujeme zákon č. 85/1996 Sb. o advokácii v aktuálnom znení (ďalej len „Zákon o advokácii ČR“) a zákon č. 253/2008 Sb. o niektorých opatreniach proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovaní terorizmu v aktuálnom znení (ďalej len „Zákon o AML ČR“) neustanovujú inak. Na rozdiel od SAK, predsedníctvo českej advokátskej komory (ďalej len „ČAK“) prijalo uznesenie predstavenstva ČAK č. 7/2004 o realizácii úschov peňazí, cenných papierov alebo iného majetku klienta advokátom (ďalej len „Uznesenie ČAK“), ktoré adekvátnym spôsobom upravuje podmienky advokátskej úschovy ako aj uznesenie predstavenstva ČAK č. 2/2008, ktorým sa stanovujú podrobnosti o povinnostiach advokátov a postupe kontroly ČAK k zákonu o niektorých opatreniach proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu.

2.1 Zákon č. 85/ 1996 Zb. o advokácii v aktuálnom znení (ČR)

Zákon o advokácii ČR na rozdiel od slovenského Zákona o advokácii, upravuje v ustanoveniach § 56 a nasl. správu cudzieho majetku advokátom. V zmysle tohto zákona je advokát oprávnený spravovať cudzí majetok, vrátane prijímania peňazí a listín do úschovy za účelom ich následného vydania ďalším osobám. V tejto súvislosti je advokát oprávnený prijať úhradu nákladov súvisiacich so správou majetku od klienta. Medzi základné povinnosti advokáta patrí uschovanie spisanej zmluvy o správne majetku, vyhotoveného plnomocenstva, ako aj iných prípadne súvisiacich dokumentov, a to po dobu najmenej 10 rokov od ukončenia záväzkovoprávneho vzťahu založeného zmluvou o advokátskej úschove. Zákon o advokácii ďalej stanovuje, že osobitné podmienky upravuje stavovský predpis, ktorým je Uznesenie ČAK.

2.2 Uznesenie ČAK č. 7/2004 o realizácii úschov peňazí, cenných papierov alebo iného majetku klienta advokátom (ČR)

Predstavenstvo ČAK prijalo dňa 28. 06. 2004 s účinnosťou od 01. 09. 2004 uznesenie, ktoré bolo vo Vestníku publikované pod č. 7/2004 o realizácii úschov peňazí, cenných papierov a iného majetku klienta. Predmetné Uznesenie ČAK bolo niekoľkokrát novelizované, a to uzneseniami č. 3/2008, č. 1/201, č. 1/2015 a č. 3/2019. Uznesenie ČAK č. 7/2004 bolo vydané v súvislosti s ustanovením § 56a ods. 4 Zákona o advokácii ČR.

Uznesenie ČAK č. 7/2004 v čl. 1 stanovuje obligatórne písomnú formu pre všetky zmluvy o advokátskej úschove. Medzi obsahové náležitosti zmlúv zaraďuje jednak exaktnú identifikáciu osoby, ktorá peniaze alebo cenné papiere skladá do úschovy advokáta, výšku peňažnej čiastky s uvedením konkrétnej svetovej meny, prípadne súpis cenných papierov, ktorý garantuje kategorickú identifikáciu. V súvislosti s osobou klienta a pôvodom finančných prostriedkov je potrebné, aby advokát splnil aj niektoré ďalšie povinnosti, ktoré mu vyplývajú z koncepcie AML.

Článok 2 Uznesenia ČAK č. 7/2004 podrobnejšie upravuje spôsoby prebratia peňazí klienta do advokátskej úschovy, pričom ako možné alternatívy prichádzajú do úvahy zloženie finančných prostriedkov v hotovosti s limitáciou max. 270 000,- Kč, čo je približne 10 700,- EUR,³ pričom tieto finančné prostriedky je advokát povinný najneskôr do 5 pracovných dní uložiť na účet úschovy v banke. Ďalšou možnosťou je zloženie finančných prostriedkov priamo na osobitný účet úschovy v banke alebo bezhotovostným prevodom na tento účet, pričom účet musí byť vedený obligatórne na

³ viac pozri § 4 ods. 2 zákona č. 254/2004 Sb., o obmedzení platieb v hotovosti a o zmene zákona č. 337/1992 Sb., o správe daní a poplatkov, v znení neskorších predpisov: „(1) Poskytovatel platby, jejíž výše překračuje částku 270000 Kč (dále jen „limit“) je povinen provést platbu bezhotovostně. (2) Příjemce platby, jejíž výše překračuje limit, nesmí tuto platbu přijmout, jestliže nebyla provedena bezhotovostně.“

meno advokáta a z označenia účtu musí jednoznačne vyplývať, že sú na ňom uložené prostriedky advokátskej úschovy. Pre každého klienta musí mať advokát v banke zriadený osobitný účet tak, aby nedošlo ku kumulácii finančných prostriedkov viacerých z nich. K vyplateniu peňazí môže dôjsť v najbližšom termíne, ktorý pre výplatu stanoví banka alebo za základe osobitných podmienok stanovených klientom. Platby v prospech advokáta, najmä z titulu odmeny alebo v prospech iných osôb, napríklad z titulu povinnosti zaplatiť kúpnu cenu za predmet kúpy, sú prípustné len, ak k tomu dal klient písomný súhlas alebo to vyplýva priamo zo zmluvy o advokátskej úschove, rozhodnutia súdu alebo iného príslušného orgánu.

ČAK v súvislosti s inštitútom advokátskych úschov vytvorila aj systém kontroly, ktorý slúži priamo ku kontrole advokáta poskytujúceho advokátsku úschovu ako právnu službu. Kontrola sa skladá z dvoch častí, a to časti ohlasovacej a informačnej. Ohlasovacia povinnosť sa viaže vytvorenie systému elektronickej knihy úschov, a to priamo v ČAK. V nadväznosti na ohlasovaciu povinnosť musí advokát následne do elektronickej knihy úschov zapísať bez zbytočného odkladu stanovené údaje v rozsahu: meno, priezvisko a evidenčné číslo advokáta, značku advokátskeho spisu alebo iný vhodný identifikátor, číslo bankového účtu úschovy s dátumom prijatia prostriedkov klienta do advokátskej úschovy. Ako to už býva, dodržiavanie povinností bez existencie kontrolného mechanizmu nie je dosť efektívne, preto kontrolu dodržiavania povinností advokátmi realizuje kontrolná rada ČAK. Ak predseda kontrolnej rady alebo ktorýkoľvek iný poverený člen pri kontrole dodržiavania povinností zistí, že advokát porušuje povinnosti pri správe majetku, sankciu predstavuje predbežne pozastavenie jeho činnosti predstavenstvom ČAK.

Rovnako ako finančné prostriedky, môžu predmet advokátskej úschovy tvoriť cenné papiere, ale aj iný majetok. Cenné papiere však musia byť uschované v bezpečnostnej schránke, za týmto účelom musí advokát uzatvoriť zmluvu o nájme bezpečnostnej schránky. Prístup do nej môže mať iba samotný advokát alebo iná splnomocnená osoba. Iný majetok sa zvyčajne ukladá do trezoru advokáta, ak sa tým zabezpečí dostatočná ochrana. Vydanie cenných papierov alebo iného majetku je rovnako ako pri finančných prostriedkoch viazané na podmienku. Tou je predloženie plnomocenstva s úradne overeným podpisom klienta (ak to advokát vyžaduje), ktorá ho oprávňuje prevziať cenné papiere alebo iný majetok z úschovy.

O všetkých druhoch advokátskych úschov je advokát povinný viesť osobitnú dokumentáciu,⁴ ktorú je povinný kedykoľvek na požiadanie klientovi predložiť. Jej obsahom musí byť podrobný popis všetkých zrealizovaných úkonov súvisiacich s prostriedkami klienta. Advokát nie je zároveň oprávnený poskytovať akékoľvek pôžičky alebo úvery zo zverených prostriedkov klienta v advokátskej úschove.

3. Vzťah zmluvy o vklade s zmluvy o advokátskej úschove, alebo kto je vlastníkom finančných prostriedkov?

Zo súdnej praxe vyvstáva v súvislosti s advokátskou úschovou viacero zaujímavých otázok. Prvá z nich sa týka určenia právnej povahy účtu advokátskej úschovy, nakoľko jej zmyslom je, aby finančné prostriedky na účte advokátskej úschovy zostali aktívom klienta, a zároveň boli oddelené od majetku advokáta. Potom vzniká otázka, či prípadné plnenie z prostriedkov advokátskej úschovy plní advokát „zo svojho“ alebo z majetku klienta.

Na tom mieste je potrebné vymedziť, že advokát a banka uzatvoria za účelom vytvorenia separátneho účtu advokátskej úschovy zmluvu o vklade, ktorá bude tvoriť základ ich záväzkovoprávneho vzťahu. Vychádzajúc zo zmluvy o vklade (či už zmluvy o bežnom účte alebo vkladovom účte), ako jednostranne zaväzujúcej zmluvy, na základe ktorej vzniká záväzkovo-právny vzťah medzi peňažným ústavom a vkladateľom, finančné prostriedky, ktoré vkladateľ odovzdá peňažnému ústavu sa stávajú majetkom peňažného ústavu, ktorý s nimi môže voľne disponovať.⁵ Vkladateľovi tým vzniká pohľadávka voči peňažnému ústavu na výplatu vkladu, zatiaľ čo peňažnému

⁴ viac pozri Uznesenie predstavenstva Českej advokátskej komory č. 9/1999 Vestníka, ktorým sa stanovujú niektoré podrobnosti o dokumentácii advokáta vedenej pri poskytovaní právnych služieb, v znení neskorších stavovských predpisov

⁵ viac pozri Rozsudok NS ČR, zo dňa 04. 02. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2771/2009, Rozsudok NS ČR, zo dňa 27. 11. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3315/2012

ústavu vzniká záväzok vyplatiť vklad vkladateľovi.⁶ Tento právny názor vychádza z premisy, že peniaze, ktoré vkladateľ banke odovzdá nie sú oddeliteľné od finančných prostriedkov iných vkladateľov či vlastných finančných prostriedkov banky.⁷

Druhou, právne relevantnou zmluvou, je zmluva o advokátskej úschove, uzatvorená medzi advokátom a klientom. Ak je predmetom depozitu zastupiteľná vec, čo v prípade finančných prostriedkov, ktoré majú byť predmetom advokátskej úschovy platí, keďže ide o vec určenú druhovo, hovoríme o tzv. nepravidelnej úschove (*depositum irregulare*), ktorá spočíva v tom, že uschovávateľ (advokát) môže nakladať s uschovanými vecami, prípade ich užívať. Vzhľadom na generické určenie týchto vecí, prechádzajú do vlastníctva uschovávateľa, ktorým je v našom prípade advokát, pričom uschovávateľovi vzniká následne povinnosť vydať vec rovnakého druhu. Nepravidelná úschova má však viacero druhov. Jedným z nich je tzv. paušálna úschova. Pri tomto druhu úschovy je uschovávateľ povinný vrátiť, rovnaké množstvo vecí, ktoré bolo dané do úschovy. Podmienkou je, že uschovávateľ musí takéto veci opatrovať oddelene od ostatných vecí. Vlastníctvo k predmetu úschovy zostáva zachované zložiteľovi (v našom prípade klientovi), pričom uschovávateľ je však oprávnený jednotlivé časti predmetu úschovy vymieňať, bez vplyvu na zmenu v osobe vlastníka, nakoľko tým sa k vymenenej veci stane priamo zložiteľ. Už Najvyšší súd československej republiky mal za to, že: „*staršia doktrína od nepravidelnej úschovy odlišovala aj tzv. uhrnkové depositum, pri ktorej sa príjemca zaviazal prevzaté veci určené podľa druhu pre zložiteľa opatrovať oddelene od vlastného majetku, ako cudziu vec s tým, že ich vlastníkom zostal naďalej zložiteľ.*“⁸ Z uvedeného dôvodu sa v právnej praxi v Českej republike v zmysle Uznesenia ČAK č. 7/2004 vyžaduje, aby advokát viedol pre každú advokátsku úschovu osobitný účet, tým dochádza k naplneniu podmienok paušálnej úschovy a k neexistencii zmeny v osobe vlastníka, ktorým je vo vzťahu k uschovaným prostriedkom stále klient (zložiteľ). V právnej úprave Slovenskej republiky takáto povinnosť absentuje. Ak teda advokát na základe zmluvy o advokátskej úschove prijme finančné prostriedky od klienta, avšak neoddelí ich od svojich ostatných prostriedkov, pripúšťame výklad, že pôjde o nepravidelnú úschovu, a teda vlastníctvo k prostriedkom by malo prejsť na uschovávateľa, ktorým je v tomto prípade advokát. Z uvedeného však vzniká absurdná situácia, ktorá je v rozpore so samotným účelom inštitútu advokátskej úschovy.

V nadväznosti na vyššie uvedené, a teda za predpokladu, že advokát na Slovensku podľa vzoru Českej republiky vedie finančné prostriedky na osobitnom účte a pôjde o tzv. paušálnu úschovu, pri ktorej nedochádza k zmene vlastníckeho práva, zostáva vlastníkom finančných prostriedkov na účte advokátskej úschovy zložiteľ (čiže klient). Zo zmluvy o vklade vyplýva, že vlastníctvo k zloženým prostriedkom na účte nadobúda peňažný ústav. Domnievame sa, že tento konštrukt sa bude vzťahovať aj na finančné prostriedky na účte advokátskej úschovy, pretože nebude možno v banke zariadiť, aby bol vklad na účte advokátskej úschovy oddelený od ostatných finančných prostriedkov v banke, a teda, aby mal zložiteľ k finančným prostriedkom vlastnícke právo.

Vzťah klienta advokáta, ktorý nie vlastníkom účtu v banke, ale zloží peňažné prostriedky na tento účet na základe zmluvy o advokátskej úschove, reflektuje česká judikatúra tak, že ak judikatúra považuje úschovu finančných prostriedkov (vrátane úschovy prostriedkov na bankovom účte) ako tzv. nepravidelnú úschovu (*lat. depositum irregulare*), pri ktorej sa predmet úschovy stáva majetkom uschovateľa (teda priamo finančnej inštitúcie), môže banka s predmetom advokátskej úschovy voľne nakladať, pričom jej záväzok tvorí povinnosť vrátiť rovnaké množstvo vecí toho istého druhu.⁹

Domnievame sa, že v prípade advokátskej úschovy bude ďalej potrebné rozlišovať dve situácie. Prvou z nich je, ak bude advokát realizovať úschovu v hotovosti, ktorú bude viesť mimo účtu advokátskej úschovy, napríklad v trezore kancelárie. V tomto prípade sa nestane vlastníkom finančných prostriedkov a vlastníctvom zostáva zachované zložiteľovi. Ak však dôjde k úschove finančných prostriedkov na účte advokátskej úschovy v banke, potom pôjde vždy o nepravidelnú

⁶ viac pozri Fekete I.: „*Občiansky zákonník. Veľký komentár. 4. zväzok. (Záväzkové právo- zmluvy). 2. aktualizované a rozšírené vydanie. § 588- § 880*“. Bratislava. Eurokódex. 2015, 778s.

⁷ viac pozri Rozsudok NS ČR, zo dňa 13. 12. 2005, sp. zn. 29 Odo 1005/2003

⁸ viac pozri Sedláček, J. *Obligační právo II*. Brno, 1946, s. 37; obdobne tiež Rozhodnutie Najvyššieho súdu Československej republiky zo dňa 19. 12. 1934, sp. zn. Rv II 806/32 (Vážný 14055)

⁹ viac pozri Rozsudok NS ČR, zo dňa 27. 11. 2014, sp. zn. 33 Cdo 2677/2014

úschovu pri ktorej dôjde k zmiešaniu finančných prostriedkov v peňažnom ústave a k prevodu vlastníckeho práva na peňažný ústav.¹⁰

4. Advokátska úschova a zánik záväzku splnením

Postavenie advokáta vo vzťahu k tretej osobe, ktorej má povinnosť finančné prostriedky vydať podľa zmluvy o advokátskej úschove, analyzovali súdy Českej republiky vo viacerých súdnych rozhodnutiach. Primárne je potrebné poukázať na základný rozdiel medzi tzv. zmluvou o advokátskej úschove, ktorú uzatvára advokát spolu s jeho klientom a trojstranným právnym vzťahom založeným tzv. zvereneckou zmluvou, kde bude figurovať advokát, klient a tretia osoba v prospech ktorej majú byť finančné prostriedky z advokátskej úschovy vyplatené.

V prípade, ak advokát prijme do úschovy peniaze klienta, uzatvoria medzi sebou zmluvu o advokátskej úschove, ktorá sa bude primárne riadiť ustanoveniami § 747 a nasl. Občianskeho zákonníka, ktoré upravujú všeobecne zmluvu o úschove. Prijatím finančných prostriedkov klienta sa však advokát nestáva dlžníkom osoby, ktorej má podľa dojednaní v zmluve o advokátskej úschove peniaze vydať. Je to z toho dôvodu, že táto tretia osoba nie je účastníkom právneho vzťahu medzi advokátom a jeho klientom. V dôsledku toho, že „zmluva o advokátskej úschove zakladá právny vzťah výlučne medzi advokátom a jeho klientom, ktorý finančné prostriedky na osobitný bankový účet ukladá, preto zložením finančných prostriedkov, ktoré majú byť podľa podmienok v zmluve o advokátskej úschove vyplatené tretej osobe, sa klient v postavení dlžníka nezbavuje svojho záväzku voči veriteľovi splnením do advokátskej úschovy, okrem prípadu, ak je v zmysle dohody dlžníka a veriteľa miesto plnenia záväzku osobitný bankový účet advokáta.“¹¹¹² V prípade, ak sa zmluvné strany napríklad v kúpnej zmluve o prevode nehnuteľností dohodli, že miestom plnenia záväzku bude osobitný účet advokátskej úschovy, potom ani skutočnosť, že predávajúci (veriteľ) nie je zmluvnou stranou zmluvy o advokátskej úschove, nebráni zániku záväzku predávajúceho zaplatením kúpnej ceny na účet advokátskej úschovy.¹³ Občiansky zákonník totiž jasne prioritizuje dohodu účastníkov záväzkoprávneho vzťahu na mieste plnenia, pričom, iba ak takáto dohoda absentuje, nastupuje zákonná právna úprava. Z uvedeného dôvodu preto aj plnením do advokátskej úschovy by mohlo potenciálne dôjsť k splneniu predpokladov pre zastavenie exekúcie podľa ustanovenia § 61 k zákona č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti v aktuálnom znení (ďalej len „Exekučný poriadok“).¹⁴ Praktický problém, ktorý v tomto prípade vzniká sa týka nemožnosti súdneho exekútora siahnúť na finančné prostriedky v advokátskej úschove.

V nadväznosti na vyššie uvedené pripustila súdna prax v Českej republike aj existenciu trojstranných právnych vzťahov založených tzv. zvereneckou zmluvou.¹⁵ V týchto prípadoch však

¹⁰ opačný názor je formulovaný v Rozsudku NS ČR, zo dňa 03. 08. 2015, sp. zn. 28 Cdo 975/2013: „Ukladá-li tedy advokát peníze na zvláštní účet u banky, kde zůstávají separovány od jeho vlastních prostředků, respektive prostředků třetích osob, přičemž pro úschovu peněz každého jednotlivého klienta musí mít zřízen samostatný účet a se svěřenými prostředky zásadně nemůže disponovat bez písemného souhlasu klientova (viz čl. 2 usnesení představenstva České advokátní komory č. 7/2004 Věstníku, o provádění úschov peněz, cenných papírů nebo jiného majetku klienta advokátem, ve znění pozdějších předpisů), nezdá se být advokátní úschova, jak je upravena v současném právním řádu, svou povahou úschovou nepravdivou, jejíž sjednání implikuje přechod předmětu úschovy do majetkové sféry schovatele, leč spíše záväzkom, v jehož rámci mají být svěřené hodnoty zachovány jako oddělená část majetku klienta spravovaná advokátem.“

¹¹ viac pozri Rozsudok NS ČR, zo dňa 14. 01. 2014, sp. zn.: 28 Cdo 3382/2013, Rozsudok NS ČR, zo dňa 27. 04. 2011, sp. zn. 33 Cdo 2025/2010, Rozsudok NS ČR zo dňa 31. 10. 2011, sp. zn. 33 Cdo 3077/2010

¹² viac pozri § 567 ods. 1 Občianskeho zákonníka: „(1) Dlh sa plní na mieste určenom dohodou účastníkov. Ak nie je miesto plnenia taktu určené, je ním bydlisko alebo sídlo dlžníka.“

¹³ viac pozri Uznesenie NS ČR, zo dňa 30. 01. 2013, sp. zn. 20 Cdo 3134/2012

¹⁴ viac pozri § 61k ods. 1 Exekučného poriadku: „Súd exekúciu zastaví v celom rozsahu alebo v časti, (a) ak po vzniku exekučného titulu nastali okolnosti, ktoré spôsobili zánik vymáhaného nároku“

¹⁵ viac pozri Rozsudok NS ČR, zo dňa 26. 11. 2003, sp. zn.: 20 Cdo 1981/2002, Rozsudok NS ČR, zo dňa 31. 01. 2006, sp. zn. 29 Odo 399/2003

dochádza k uzatvoreniu inominátnej zmluvy podľa ustanovenia § 51 Občianskeho zákonníka, kedy kontrakt nebude uzatvárať výlučne len advokát a jeho klient, ale aj tretia osoba, v prospech ktorej majú byť finančné prostriedky vyplatené. Kauzou takejto zmluvy je zvýšenie ochrany subjektívnych práv a povinností účastníkov záväzkového hmotnoprávneho vzťahu. V týchto prípadoch si dlžník môže byť istý tým, že akonáhle dôjde k uloženiu peňažných prostriedkov na osobitný bankový účet advokáta, dôjde aj k zániku záväzku splnením, a to bez ohľadu na, či sa finančné prostriedky dostanú riadne a včas do dispozície veriteľa. Týmto spôsobom „si veriteľ zaist'uje svoje právo na výplatu peňažných prostriedkov od „nestrannej“ a „dôveryhodnej“ osoby, na ktorej sa obaja účastníci záväzkovo-právneho vzťahu dohodli“.¹⁶

Osobitne by sme chceli zdôrazniť, že obe formy zaisťovacej úschovy, a teda advokátska úschova založená dvojstrannou zmluvou o advokátskej úschove, ako aj trojstranná zverenecká zmluva predstavujú inštitúty odlišné od úschovy upravenej v ustanovení § 568 Občianskeho zákonníka v znení „ak dlžník nemôže splniť svoj záväzok veriteľovi, pretože veriteľ je neprítomný alebo je v omeškaní alebo ak dlžník má odôvodnené pochybnosti, kto je veriteľom, alebo veriteľa nepozná, nastávajú účinky splnenia záväzku, ak jeho predmet dlžník uloží do notárskej úschovy na účely splnenia záväzku. Vynaložené potrebné náklady s tým spojené znáša veriteľ.“ Tento inštitút (pôvodne išlo o tzv. solučnu/ súdnu úschovu) slúži výlučne na splnenie záväzku dlžníka, ak nastanú skutočnosti predikované v dikcii tohto ustanovenia. Tak, ako sme už spomínali vyššie, splnenie dlžníka advokátovi na účet advokátskej úschovy nemusí vždy predstavovať jeden zo spôsobov zániku záväzku. Avšak aj v prípade, ak bude medzi zmluvnými stranami dojednaná niektorá forma zaisťovacej úschovy a advokát, ktorý prevezme do úschovy predmet plnenia, nebude schopný splniť záväzok tretej osobe (veriteľovi), napríklad z dôvodu, že ten je neprítomný alebo je v omeškaní, alebo má pochybnosti o tom, kto je veriteľ, prípadne ho nepozná, môže využiť svoje právo a splniť záväzok dlžníka v súlade s ustanovením § 568 Občianskeho zákonníka a zložiť predmet úschovy do notárskej úschovy, a tým zabezpečiť splnenie záväzku klienta. Ak však nenastala žiadna z vyššie uvedených skutočností, nie je advokát v postavení uschovávateľa oprávnený zložiť predmet úschovy do notárskej úschovy, ani keby to bolo priamo dohodnuté v zmluve o advokátskej úschove. Uvedené platí bezvýhradne z dôvodu, že ustanovenie § 568 Občianskeho zákonníka obsahuje taxatívny výpočet dôvodov notárskej úschovy a má v zmysle ustanovenia § 2 ods. 3 Občianskeho zákonníka kogentný charakter,¹⁷ čím dochádza k ingerenciám štátu do obsahu občianskoprávných vzťahov.¹⁸ Takáto dohoda by preto v zmysle ustanovenia § 39 Občianskeho zákonníka bola pre rozpor so zákonom neplatná,¹⁹ pričom zloženie finančných prostriedkov do notárskej úschovy by v tomto prípade nenieslo so sebou následky v podobe zániku záväzku jeho splnením. Notár by mal zložené finančné prostriedky vrátiť na účet zložiteľa.

5. Riziká advokátskej úschovy

Advokátska úschova je síce bezpečnejším spôsobom uschovania finančných prostriedkov ako napríklad úschova u realitného makléra,²⁰ avšak nie je úplne bez rizika. Domnievame sa, že riziko nesie najmä advokát, a to z nasledovných dôvodov.

Pri advokátoch je treba zdôrazniť, že sú zo zákona povinní sa poistiť pre prípad zodpovednosti za škodu, ktorá môže byť spôsobená výkonom advokátskej činnosti. Preto aj v súvislosti s poistným krytím, je na mieste skúmať, či advokátsku úschovu môžeme zaradiť medzi výkon profesijnej činnosti, a teda medzi činnosť súvisiacu s výkonom advokácie alebo nie. Iba v prípade, ak pripúšťame gramatický výklad ustanovenia § 1 ods. 2 Zákona o advokácii a zaradíme advokátsku úschovu medzi tzv. právne služby, budú zodpovednostné vzťahy kryté poistením advokáta. V prípade opačného výkladu sa domnievame, že by zodpovednostné vzťahy kryté

¹⁶ viac pozri Rozsudok NS ČR, zo dňa 14. 01. 2014, sp. zn.: 28 Cdo 3382/2013

¹⁷ viac pozri § 2 ods. 3 Občianskeho zákonníka: „účastníci občianskoprávných vzťahov si môžu vzájomné práva a povinnosti upraviť dohodou odchyľne od zákona, ak to zákon výslovne nezakazuje a ak z povahy ustanovení zákona nevyplýva, že sa od neho nemožno odchyliť.“

¹⁸ viac pozri Rozsudok NS ČR, zo dňa 19. 01. 2016, sp. zn. 21 Cdo 552/2015

¹⁹ viac pozri § 39 Občianskeho zákonníka: „neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom.“

²⁰ pozn. autora, dovolíme si uviesť pochybnosti, či je vôbec oprávnený takéto služby poskytovať

poistením neboli, nakoľko predmetom poistenia nie sú pohľadávky poisteného za činnosť nesúvisiacu s výkonom advokácie. Samotné poistené zmluvy svojim obsahom predpokladajú, že advokát môže od klienta prevziať do úschovy tak veci, ako aj peniaze. Väčšina poisťných zmlúv však limituje škodu spôsobenú na peniazoch maximálnou poisťnou sumou, ktorá je v priemere 340,- EUR, domnievame sa však, že ide o uschovanú hotovosť do 5000,- EUR resp. 15 000,- EUR, vzhľadom na zákon č. 394/2012 Z. z. o obmedzení platieb v hotovosti v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o obmedzení platieb v hotovosti“).²¹ Na vyplatenie tohto poisteného plnenia však advokát musí splniť osobitné a dosť prísne podmienky týkajúce sa zabezpečenia kancelárie, a to bezpečnostná vložka na dverách, signalizácia napojená na sirény, mreže na oknách atď. V prípade nedodržania vyššie uvedených podmienok, nebude advokátovi vyplatené poistené plnenie. V prípade advokátskej úschovy väčšej sumy peňazí, napríklad za účelom zabezpečenia úhrady niektorej časti kúpnej ceny pri prevodoch nehnuteľností, kedy klient resp. tretia osoba odlišná od advokáta odošle finančné prostriedky priamo na účet advokátskej úschovy, sa domnievame, že poisťné krytie by malo vychádzať z celkovej výšky poisťného krytia advokáta, ktoré býva štandardne od 100 000,- EUR. Opačný záver, by viedol k značnej neproporcionalite zložených prostriedkov a výšky poisťného krytia. Uvedený záver potvrdzujú aj ustanovenia poisťných zmlúv pre prípad zodpovednosti za škodu spôsobenú advokátom, ktoré určujú výluky z poisťného. Okrem hrubej neobstaranosti, úmyselného konania poisteného či škody spôsobenej spreneverou, neobsahujú vo vzťahu k advokátskej úschove špeciálne ustanovenia, ktoré by výšku poisťného krytia osobitne limitovali. Okrem poisťného krytia sú však vklady na účte v banke chránené zákonom č. 118/1996 Z. z. o ochrane vkladov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon o ochrane vkladov“), ktorý zakotvuje úroveň krytia vo výške 100 000 eur na vkladateľa.

Primárnym účelom advokátskej úschovy je zvýšenie ochrany práv a oprávnených záujmov dotknutých zmluvných strán, ktoré sú odlišné od osoby advokáta. Práve ten má vystupovať ako osoba, ktorá svojim významným postavením a dôveryhodnosťou takúto záruku poskytne. Advokát ako uschovateľ má povinnosť predmet úschovy riadne opatrovať. Z toho dôvodu, pokiaľ advokát bez súhlasu zmluvných strán vyberie bez relevantného dôvodu peniaze uložené v advokátskej úschove, dochádza tým k zmareniu jej účelu.²² V tomto prípade by škoda spôsobená klientovi nebola krytá poistením advokáta, ale k náhrade škody by bol zaviazaný priamo advokát, ktorý finančné prostriedky spreneveril.²³ Okrem toho by advokát mohol vyššie uvedeným konaním naplniť aj skutkovú podstatu trestného činu sprenevery podľa § 213²⁴ zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v aktuálnom znení (ďalej len „Trestný zákon“), a to tým, že by prevzal do úschovy cudzie finančné prostriedky na základe zmluvy o advokátskej úschove podľa ustanovení Občianskeho zákonníka. Vzhľadom na to, že advokát je súčasne osobou, ktorá má osobitne uloženú povinnosť chrániť záujmy poškodeného a to tým, že samotná zmluva určuje konkrétny rozsah práv a povinností vo vzťahu k uschováwanej veci tak, aby nedošlo k jej poškodeniu alebo zničeniu,²⁵ uvedené konanie by mohlo byť kvalifikované aj ako trestný čin vykonaný závažnejším spôsobom konania podľa § 213 ods. 2 Trestného zákona, a teda v zmysle kvalifikovanej skutkovej podstaty trestného činu by malo dôjsť k uloženiu vyššej trestnej sadzby.²⁶

V snahe eliminovať riziká vyplývajúce z advokátskej úschovy, zaviedli v Českej republike centrálnu evidenciu úschov ČAK, a to s účinnosťou od 01.01.2013. Uvedená zmena súvisela najmä so snahou „očistiť“ advokátsky stav v nadväznosti kauzy týkajúcej sa sprenevery finančných

²¹ viac pozri § 4 Zákona o obmedzení platieb v hotovosti: „(1) Zakazuje sa platba v hotovosti, ktorej hodnota prevyšuje 5 000 eur, ak odsek 2 neustanovuje inak. (2) Zakazuje sa platba v hotovosti, ktorej hodnota prevyšuje 15 000 eur, medzi fyzickými osobami nepodnikateľmi.“

²² viac pozri Uznesenie NS ČR, zo dňa 30. 10. 2013, sp. zn. 3 Tdo 947/2013

²³ viac pozri Rozsudok NS ČR, zo dňa 16. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1292/2016

²⁴ viac pozri § 213 ods. 1 Trestného zákona: „Kto si prisvojí cudziu vec, ktorá mu bola zverená, a spôsobí tak na cudzom majetku škodu malú, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“

²⁵ viac pozri Uznesenie NS ČR, zo dňa 13. 04. 2016, sp. zn. 8 Tdo 267/2016, Uznesenie NS ČR zo dňa 11. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1069/2015 (uverejnené pod č. 17/2016 Sbíry soudních rozhodnutí a stanovisek)

²⁶ viac pozri § 213 ods. 2 Trestného zákona: „Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 c) ako osoba, ktorá má osobitne uloženú povinnosť chrániť záujmy poškodeného, alebo ako správca konkurznej podstaty“

prostriedkov v advokátskej úschove českými advokátmi. Od tohto dátumu ČAK vedie centrálnu evidenciu úschov v snahe zabezpečiť kontrolu a eliminovať škodlivé vplyvy. V nadväznosti na to vznikli advokátom nové povinnosti spojené s evidenciou identifikácie všetkých zrealizovaných úschov, vytvoril osobitný účet pre každú advokátsku úschovu samostatne, pričom na účet sú kladené prísne podmienky oddelenia finančných prostriedkov advokáta a depozitný charakter účtu. Na evidenciu advokátskych úschov slúži tzv. elektronická kniha úschov, do ktorej sa musí advokát primárne zaregistrovať. S účinnosťou k 01.01. 2020 má advokát povinnosť bez zbytočného odkladu uvádzať v elektronickej knihe úschov nasledovné údaje: (a) identifikátor úschovy t.j. číslo advokátskeho spisu alebo meno a priezvisko klienta prípadne iný nezameniteľný údaj, (b) číslo účtu, na ktorý boli finančné prostriedky klienta zložené, (c) dátum prijatia finančných prostriedkov do úschovy. O uvedenej registrácii príde advokátovi následne potvrdzujúci email.

6. Advokátska úschova z pohľadu AML v ČR

V súvislosti s ochranou pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a ochranou pred financovaním terorizmu bol v Českej republike prijatý zákon č. 253/2008 Sb. o niektorých opatreniach proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovaní terorizmu v aktuálnom znení (ďalej len „Zákon o AML ČR“). V ustanovení § 2 Zákon o AML ČR stanovuje výpočet osôb, ktoré sa zaraďujú k takzvaným povinným osobám. Medzi ne patrí aj advokát, a to v tom prípade, ak realizuje úschovu peňazí, cenných papierov alebo iného majetku svojho klienta. Vymedzenie týchto činností však nie je konečné. Za povinnú osobu sa advokát považuje aj v prípade ak poskytuje klientovi služby, ktoré majú spočívať v konaní v mene klienta alebo na jeho účet, najmä ak ide o obstarávanie kúpy alebo predaja nehnuteľností, prípadne obchodného závodu alebo jeho časti, rovnako tak o správu peňazí, cenných papierov, obchodného podielu alebo iného majetku klienta či zakladanie, riadenie a prevádzkovanie obchodných spoločností alebo iného obdobného útvaru ako aj úkony týkajúce sa inkasa, platieb, prevodov, vkladov alebo výberov realizovaných pri bezhotovostnom, ale aj hotovostnom styku. Z uvedeného vyplýva, že advokát nemôže vystupovať ako povinná osoba pri realizácii všetkých jeho činností. Tie, ktoré upravuje Zákon o AML ČR sa týkajú výlučne činností súvisiacich s majetkovými právami klienta.

Advokátska úschova je pohľadu AML zaujímavá najmä tým, že v postavení povinnej osoby vystupuje jednak advokát, ktorý nakladá s majetkom klienta, ale aj banka, v ktorej sú finančné prostriedky klienta uložené. Oba subjekty sú povinné plniť všetky povinnosti, ktoré im z právnej úpravy týkajúcej sa ochrany pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a ochrany pred financovaním terorizmu vyplývajú.

V mnohom sú tieto povinnosti veľmi blízke právnej úprave Zákona o AML v SR a spočívajú najmä v riadnej identifikácii klienta, následnej verifikácii identifikácie klienta a kontroly pôvodu prostriedkov zložených do advokátskej úschovy. Postup, akým je potrebné vykonať identifikáciu klienta nie je pre účely tohto príspevku relevantné analyzovať. Presný postup totiž upravuje diktia Zákona o AML ČR.

Z praktickej stránky sa za klienta banky považuje advokát, a to na základe záväzkovo-právneho vzťahu založeného zmluvou. Advokát sa zároveň považuje za majiteľa vkladového účtu. Za klienta advokáta treba považovať osobu, ktorej finančné prostriedky budú v rámci advokátskej úschovy uschované na účte advokátskej úschovy. Na tomto mieste je potrebné skúmať, či by aj banka mala realizovať úkony podľa Zákona o AML ČR vo vzťahu ku klientovi advokáta, teda k osobe zložiteľa finančných prostriedkov na účte advokátskej úschovy, a to aj napriek skutočnosti, že nejde o klienta banky. V zmysle právnej úpravy Českej republiky, banka má pertraktované povinnosti, ktoré však nemožno vyvodiť priamo zo Zákona o AML ČR, ale z ustanovenia § 41c ods. 3 a § 41f ods. 5 zákona č. 21/1992 Sb. o bankách v aktuálnom znení (ďalej len „Zákon o bankách ČR“), ktorý stanovuje povinnosť majiteľa účtu, ktorý nie je skutočným vlastníkom peňažnej čiastky identifikovať skutočného vlastníka peňažných prostriedkov, a to v rozsahu meno, priezvisko, adresa, rodné číslo, dátum narodenia pri fyzickej osobe, prípadne obchodné meno, sídlo a IČO pri právnickej osobe, a to najmä za účelom vyplatenia prípadnej náhrady z Fondu za pohľadávky z vkladov na účte. Identifikáciu vlastníka prostriedkov na účte v banke, teda nebude banka realizovať postupom, ktorý je stanovený v Zákone o AML ČR, keďže identifikáciu v zmysle tohto zákona je povinný zrealizovať advokát, ktorému ďalej vzniká dodatočná povinnosť vyplývajúca zo Zákona o bankách ČR, a to oznámiť banke identifikačné údaje o fyzických a právnických osobách v rozsahu vyššie uvedenom. Otázkou ostáva, či by v tomto prípade nemalo dôjsť k udeleniu osobitného súhlasom klientom advokáta na poskytnutie

údajov banke tak, aby nedošlo k porušeniu nariadenia „GDPR“. Ako najracionálnejšie riešenie sa javí zakomponovať prehlásenie o možnosti poskytnúť predmetné údaje už priamo v zmluve v advokátskej úschove.

Okrem identifikácie klienta je právne relevantná aj kontrola klienta. Advokát realizuje kontrolu klienta vždy, keď prijíma finančné prostriedky na účet advokátskej úschovy. Predpoklady kontroly klienta stanovuje priamo § 9 Zákona o AML ČR. Uvedené ustanovenie zohľadňuje jednak časové kritérium realizácie kontroly, ciele kontroly, ale aj rozsah kontroly klienta. Advokát by mal primárne získať informácie o účele plánovanej transakcie, overiť vlastnícku štruktúru a riadiace štruktúry klienta, sledovať priebeh obchodného vzťahu za účelom posudzovania súladu obchodného zámeru s informáciami, ktoré sú o klientovi známe, preskúmať pôvod finančných prostriedkov alebo iného predmetu advokátskej úschovy, prípadne zrealizovať ďalšie opatrenia týkajúce sa politicky exponovaných osôb.

Ako zaujímavé sa v tomto ohľade javí postavenie banky, ktorá v zmysle ustanovenia § 13 ods. 1 písm. a) Zákona o AML ČR realizuje v dôsledku skutočnosti, že klient je majiteľom finančných prostriedkov na účte advokátskej úschovy zjednodušenú identifikáciu a kontrolu klienta. Problematické, a to najmä z hľadiska gramatického výkladu je pomenovanie osoby, ktorá je vlastníkom finančných prostriedkov na účte advokátskej úschovy „klientom“ banky. Klient banky je totiž výlučne advokát, ktorý realizuje advokátsku úschovu.

Podstata zjednodušenej kontroly banky spočíva v overení, či sú splnené zákonné podmienky pre aplikáciu ustanovení o zjednodušenej kontrole, zaistení a zaznamenaní údajov klienta a zistení z informácií, ktoré sú pre banku dostupné, či niektorí z klientov nepredstavuje zvýšené riziko legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu. Len v prípade, ak by banka dospela k záveru o zvýšenom riziku podľa predchádzajúcej vety, zjednodušenú kontrolu nebude môcť aplikovať a uplatní sa štandardný postup podľa ustanovenia § 9 Zákona o AML ČR. Banka bude obstarávať relevantné informácie o pôvode prostriedkov primárne prostredníctvom advokáta. V prípade ak takýto postup nebude možný, a to najmä z dôvodu, že advokát sa bude odvolávať na povinnosť o mlčanlivosti, banka podá oznámenie o podozrivej transakcii. Dokumenty budú následne zaobstarané osobitným orgánom na to určeným prostredníctvom ČAK. Ak by ani tento postup nebol účinný, Zákon o AML ČR stanovuje v ustanovení § 15 možnosť povinnej osoby odmietnuť uskutočnenie obchodnej transakcie, ak klient neposkytne súčinnosť pri kontrole klienta. Cieľom a zmyslom predmetnej úpravy je umožniť banke nerealizovať kontrolu zložiteľa finančných prostriedkov v prípadoch, kde nehrozí zvýšené riziko legalizácie príjmov z trestnej činnosti a legalizácie príjmov z terorizmu.

Takáto právna úprava v právnom poriadku Slovenskej republiky absentuje, a preto banka ako povinná osoba podľa Zákona o AML SR, musí realizovať po zohľadnení viacerých kritérií jednu z viacerých druhov starostlivosti, ktoré upravuje Zákon o AML ČR, a to buď základnú starostlivosť, zjednodušenú starostlivosť alebo zvýšenú starostlivosť. Banka preto môže dopytovať klienta (advokáta), aby poskytol informácie týkajúce sa predmetnej transakcie. Uvedenému nebráni ani povinnosť mlčanlivosti advokáta, ktorá je zakotvená v ustanovení § 23 ods. 1 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o advokácii“), ktorý stanovuje, že: „advokát je povinný zachovávať mlčanlivosť o všetkých skutočnostiach, o ktorých sa dozvedel v súvislosti s výkonom advokácie, ak osobitný predpis na úseku predchádzania a odhaľovania legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu neustanovuje inak.“ Zákon o advokácii priamo odkazuje na Zákon o AML SR, ktorý v ustanovení § 18 ods. 12 stanovuje, že: „plnenie povinností podľa tohto zákona nie je obmedzené zákonom ustanovenou povinnosťou zachovávať mlčanlivosť podľa osobitných predpisov.“ Ako príklad osobitného predpisu predmetný zákon spätne odkazuje na Zákon o advokácii ako celok. Domnievame sa, že analogicky k českej právnej úprave by v prípade odmietnutia poskytnutia údajov mala banka, ako povinná osoba zdržať neobvyklú transakciu a následne ju nahlásiť finančnej spravodajskej jednotke resp. transakciu odmietnuť.

Zákon o AML SR ako aj Zákon o AML ČR ďalej stanovujú výpočet transakcií, ktoré môžeme považovať za podozrivé, resp. za transakcie so zvýšeným rizikom. Týmto transakciám by mali povinné osoby venovať zvýšenú pozornosť. Každý z pertraktovaných zákonov stanovuje exemplifikatívny výpočet tohto druhu transakcií. Zákon o AML SR tak robí v ustanovení § 4 ods. 2, kde vymedzuje pojem „neobvyklá obchodná transakcia“, Zákon o AML ČR ods. 1 a 2 vymedzuje pojem „podozrivý obchod“. Pre účely tohto príspevku, nebudeme ďalej analyzovať výpočet prípadov

osobitne, pre úplnosť odkazujeme na ustanovenia príslušných zákonov. V krátkosti však považujeme potrebné vymedziť, že podozrivou, by banke ako povinnej osobe, mala byť každá transakcia, ktorá „prebieha medzi účtom advokátskej úschovy a účtom advokáta, medzi viacerými účtami advokátskej úschovy toho istého advokáta, na účet advokátskej úschovy sú vkladané prostriedky v významných objemoch z rizikových destinácií, k osobám participujúcim na úschove (najmä advokát) boli zistené negatívne informácie z verejných zdrojov, peniaze sú z účtu advokátskej úschovy vyberané vo veľkých množstvách a v hotovosti, odmietnutie poskytnutia súčinnosti a iné.“²⁷

7. Uznesenie ČAK č. 2/2008, ktorým sa stanovujú podrobnosti o povinnostiach advokátov a postupe kontroly ČAK k zákonu o niektorých opatreniach proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu

Ako sme už spomínali v úvode tohto príspevku, legislatívny základ inštitútu advokátskej úschovy je v Českej republike značne pokrokovejší, nakoľko na Slovensku takmer úplne absentuje jej právna úprava. Okrem prepracovanej zákonnej úpravy v Zákone o AML ČR, prijalo predstavenstvo českej advokátskej komory uznesenie č. 2/2008, ktorým sa ustanovujú podrobnosti o povinnostiach advokátov a postupu kontrolnej rady ČAK vo vzťahu k zákonu o niektorých opatreniach proti legalizácii príjmov v trestnej činnosti a financovaní terorizmu (ďalej len „Uznesenie ČAK“). Uznesenie ČAK stanovuje, že advokát sa v zmysle Zákona o AML ČR považuje za povinnú osobu iba v prípadoch v ustanovení § 2 ods. 1 písm. g) Zákona o AML ČR, o ktorých sme sa zmienili vyššie v príspevku. Advokát je v zmysle Uznesenia ČAK povinný realizovať identifikáciu, kontrolu klienta a plniť oznamovaciu povinnosť, ktorej presný postup je vymedzený priamo v Uznesení ČAK. Prílohou Uznesenia ČAK je aj formulár na oznámenie podozrivého obchodu. Z hľadiska návrhov *de lege ferenda* máme za to, že aj SAK by mohla pristúpiť k prijatiu obdobného uznesenia, ktorým by sa jednoznačne vyriešila otázka možnosti realizácie advokátskych úschov advokátmi a jasne sa vymedzili povinnosti advokáta ako povinnej osoby z hľadiska legalizácie príjmov z trestnej činnosti.

8. Záver

Advokátska úschova predstavuje hmotnoprávny inštitút súkromného práva, ktorého explicitná právna úprava v právnom poriadku Slovenskej republiky zdanlivo absentuje. Napriek jej zdanlivej absencii sa však domnievame, že gramatickým výkladom Zákona o advokácii možno jednoducho dospieť k záveru, že advokát advokátsku úschovu realizovať môže. V nadväznosti na to, by sa na prípadne spôsobenú škodu malo vzťahovať okrem krytia z fondu ochrany vkladov aj poisťné krytie advokáta, ktorý musí byť zo zákona poistený pre prípad zodpovednosti za škodu. Máme však za to, že SAK by mala po vzore ČAK prijať uznesenie, v ktorom by podrobnejšie upravila podmienky poskytovania tejto právnej služby, prípadne prijať obdobný ochranný mechanizmus kontroly spočívajúci v elektronických knihách ako majú naši českí susedia.

Vlastníkom prostriedkov na účte advokátskej úschovy je banka a splnenie záväzku na účet advokátskej úschovy má právne následky súvisiace so zánikom dlhu len v prípade, ak si strany ako miesto plnenia dohodli účet advokátskej úschovy.

Z hľadiska ochrany pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti možno konštatovať, že Zákon o AML SR nedostatočne presne upravuje povinnosti advokáta vo vzťahu k advokátskej úschove. V prípade plurality povinných osôb neumožňuje zjednodušenú formu starostlivosti a vyvolá ďalšie aplikačné problémy, o ktorých sme sa zmienili v texte príspevku.

Zoznam použitej literatúry

Právne predpisy

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov

Zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov

²⁷ Hladká M.: „Advokátní úschovy z pohledu AML“ dostupné online: https://www.financnianalytickyrad.cz/download/FileUploadComponent-105114954/1546612669_cs_26_27_11.pdf [cit. dňa 28.02.2020]

Zákon č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov
Zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti v znení neskorších predpisov
Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov
Zákon č. 89/2012 Sb. Občiansky zákoník v aktuálnom znení
Zákon č. 85/1996 Sb. o advokácii v aktuálnom znení
Zákon č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti v aktuálnom znení
Zákon č. 253/2008 Sb. o niektorých opatreniach proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovaní terorizmu v aktuálnom znení
Zákon č. 254/2004 Sb., o obmedzení platieb v hotovosti a o zmene zákona č. 337/1992 Sb., o správe daní a poplatkov, v znení neskorších predpisov
Zákon č. 394/2012 Z. z. o obmedzení platieb v hotovosti v znení neskorších predpisov
Zákon č. 118/1996 Z. z. o ochrane vkladov a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v aktuálnom znení
Zákon č. 21/1992 Sb. o bankách v aktuálnom znení
Dôvodová správa k Zákonu o advokácii. Dostupná z: <http://wwwold.justice.sk/kop/pk/2003/pk091-04.htm> [cit. dňa 01.02.2020]
Uznesenie predstavenstva ČAK č. 7/2004 o realizácii úschov peňazí, cenných papierov alebo iného majetku klienta advokátom
Uznesenie predstavenstva ČAK č. 2/2008, ktorým sa stanovujú podrobnosti o povinnostiach advokátov a postupe kontroly ČAK k zákonu o niektorých opatreniach proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu
Uznesenie predstavenstva Českej advokátskej komory č. 9/1999 Vestníka, ktorým sa stanovujú niektoré podrobnosti o dokumentácii advokáta vedenej pri poskytovaní právnych služieb, v znení neskorších stavovských predpisov

Periodická a neperiodická tlač

FEKETE I.: „*Občiansky zákonník. Veľký komentár. 4. zväzok. (Záväzkové právo- zmluvy). 2. aktualizované a rozšírené vydanie. § 588- § 880*“. Bratislava. Eurokódex. 2015, 778s.
SEDLÁČEK, J.: „*Obligační právo II.*“ Brno, 1946, s. 37;
HLADKÁ M.: „Advokátní úschovy z pohledu AML“ dostupné online: https://www.financnianalytickyurad.cz/download/FileUploadComponent-105114954/1546612669_cs_26_27_11.pdf [cit. dňa 28.02.2020]
HREŽDOVIČ, Ľubomír, KALATA, Peter. § 1 [Poslanie advokácie]. In: OLEJ, Jozef, BIROŠČÁKOVÁ, Janka, DRAŠKABA, Boris, ERBEN, Pavol, FIAČAN, Ivan, GALANDA, Milan, HAVLÁT, Ján, HELLENBART, Viktória, HREŽDOVIČ, Ľubomír, CHRENKOVÁ, Mária, KALATA, Peter, KARKÓ, Richard, KEREČMAN, Peter, MULARČÍK, Ondrej, ONDRIŠ, Štefan, PROCHÁZKA, Radoslav, VEVERKA, Juraj. Zákon o advokácii. 1. vydanie. Bratislava: Nakladateľství C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-89603-11-4.

Súdne rozhodnutia

Rozhodnutie NS ČSR, zo dňa 19. 12. 1934, sp. zn. Rv II 806/32
Rozsudok NS ČR, zo dňa 04.02.2010, sp. zn. 28 Cdo 2771/2009
Rozsudok NS ČR, zo dňa 27.11.2014, sp. zn. 29 Cdo 3315/2012
Rozsudok NS ČR, zo dňa 13.12.2005, sp. zn. 29 Odo 1005/2003
Rozsudok NS ČR, zo dňa 27.11.2014, sp. zn. 33 Cdo 2677/2014
Rozsudku NS ČR, zo dňa 03.08.2015, sp. zn. 28 Cdo 975/2013
Rozsudok NS ČR, zo dňa 14.01.2014, sp. zn.: 28 Cdo 3382/2013
Rozsudok NS ČR, zo dňa 27.04.2011, sp. zn. 33 Cdo 2025/2010
Rozsudok NS ČR zo dňa 31.10.2011, sp. zn. 33 Cdo 3077/2010
Uznesenie NS ČR, zo dňa 30.01.2013, sp. zn. 20 Cdo 3134/2012
Rozsudok NS ČR, zo dňa 26.11.2003, sp. zn.: 20 Cdo 1981/2002
Rozsudok NS ČR, zo dňa 31.01.2006, sp. zn. 29 Odo 399/2003
Rozsudok NS ČR, zo dňa 14.01.2014, sp. zn.: 28 Cdo 3382/2013

Rozsudok NS ČR, zo dňa 19.01.2016, sp. zn. 21 Cdo 552/2015
Uznesenie NS ČR, zo dňa 30. 10. 2013, sp. zn. 3 Tdo 947/2013
Rozsudok NS ČR, zo dňa 16.11.2016, sp. zn. 8 Tdo 1292/2016
Uznesenie NS ČR, zo dňa 13.04.2016, sp. zn. 8 Tdo 267/2016
Uznesenie NS ČR zo dňa 11. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1069/2015 (uverejnené pod č. 17/2016 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek)

Kontaktné údaje:

JUDr. Zuzana Klincová
zuzana.klincova@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, právnická fakulta
Šafárikovo nám č. 6
Bratislava
Slovenská republika

FINANCOVANIE KOLEKTÍVNEHO UPLATŇOVANIA SUBJEKTÍVNYCH PRÁV

Martin Križan

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The paper deals with some selected models of financing of the collective representative and the problems that this model brings, especially the issue of possible conflict of interest..

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá niektorými vybranými modelmi financovania kolektívneho zástupcu a problémami, ktoré daný model prináša, najmä v otázke vzniku možného konfliktu záujmov.

Key words: collective action, contingency fee, litigation financing, conflict of interests

Kľúčové slová: kolektívna žaloba, podielová odmena, litigačné financovanie, konflikt záujmov

Úvod

Súdne konanie je pre absolútnu väčšinu laickej populácie procesom, ktorý je zahalený akousi nepreniknuteľnou hmlou tajomna – ľudia chápu snád' len toľko, že je to formalizovaný proces, ktorého pravidlám rozumejú (sic!) iba právnici a ktorého výsledkom je súdne rozhodnutie. Vlastná komunikácia so súdom a voľba procesnej taktiky sú záležitosti, ktoré laik (veľmi rozumne) prenechá na advokáta. Z vlastných poznatkov získaných z aplikačnej praxe je možné vysloviť záver, že pravdepodobne každého klienta a potenciálneho budúceho účastníka súdneho sporu zaujíma (a možno zo všetkých otázok najviac), otázka financovania súdneho konania alebo inak povedané, koľko ho to celé bude stáť.

Klientovi je potrebné vysvetliť výpočet súdneho poplatku (ideálne priamo oznámiť jeho výšku) a upozorniť ho na možnosť, že v prípade neúspechu v konaní mu vznikne povinnosť nahradiť súdne trovy protistrany. To všetko sú otázky, ktorým čelí každý advokát pri prvom kontakte s klientom, pred začatím súdneho konania, ako aj priebežne počas neho. Je zjavné, že financovanie súdneho konania je mimoriadne dôležitou otázkou a rozumne nastavené pravidlá môžu podporiť alebo naopak odradiť nejedného sporčtivého klienta.

V prípade uplatňovania individuálneho nároku jednou osobou alebo málopočetnou skupinou je pomerne dobre možné odhadnúť, s akou ekonomickou záťažou musí klient počítať; vykresliť ekonomické dopady v prípade plného úspechu v konaní bude samozrejme jednoduchšie, pre prípad neúspechu to bude síce náročnejšie, no nie nemožné (aspoň v základných rysoch je v mnohých prípadoch možné, hoci len odhadnúť, priebeh konania, počet úkonov právnej služby a pod.). Navyiac, a to je mimoriadne významný moment, býva vzťah medzi advokátom a klientom v týchto prípadoch osobnejší a konkrétnejší.

Načrtnuté problémy budú podstatne vypuklejšie pri kolektívnom uplatňovaní subjektívnych nárokov, t. j. keď rovnaký alebo podobný právny nárok, založený na rovnakom alebo podobnom skutkovom a právnom základe, bude uplatňovať viac osôb súčasne.

O užitočnosti kolektívnej žaloby nemožno mať nijaké pochybnosti¹ – je to potrebný a užitočný nástroj uplatňovania individuálnych nárokov v prípadoch, kedy jednotliví poškodení mnohokrát a) ani len

---

¹ „Fenoméni kolektívneho procesu totiž pomáhajú vyplniť štruktúrnú deficiť, se ktorými se v súčasnosti potýka každý právni stát. Máme především na mysli selhávání individuálních prostředků prosazování soukromého práva s ohledem na nákladnost, procesní rizika či obavy z nepříznivých průvodních

nevedia o existencii nejakého individuálneho nároku, b) ak aj vedia (spravidla z médií), že došlo ku konaniu, na základe ktorého im vznikol nejaký individuálny nárok (a takýchto prípadov môže byť mnoho, napr. škoda spôsobená kartelovou dohodou, inou nekalou obchodnou praktikou či konaním, environmentálnou udalosťou a pod.) tak nevedia ako vyčísliť individuálny nárok, c) nevedia ako uplatniť individuálny nárok, d) nie sú ekonomicky dostatočne solventní na to, aby mohli uplatňovať individuálny nárok. Často ide o kombináciu dvoch alebo viacerých týchto prekážok.

Je nutné pripustiť, že naliehavosť otázky financovania kolektívneho konania je v podmienkach Slovenskej republiky, s prihliadnutím na nedostatočne rozvinutý „trh“ s kolektívnymi žalobami, zatiaľ skôr akademického charakteru. Ide však o prepojené nádoby; k vytvoreniu trhu s kolektívnymi žalobami nikdy nedôjde bez toho, aby nebola vyriešená otázka financovania kolektívneho konania. Napriek tomu, že na tuzemskom „trhu“ neexistuje uspokojivá právna regulácia, dnes už existujú spoločnosti, ktoré sa orientujú na tzv. litigačné financovanie, pričom ich podnikanie v tomto neregulovanom sektore trvá len veľmi krátku dobu na to, aby bolo možné vyvodiť komplexnejšie závery. Skutočnú naliehavosť otázky financovania však možno výraznejšie badať už pri zbežnom preštudovaní informačných/propagačných podkladov subjektov, založených za účelom kolektívneho zastupovania resp. financovania, pôsobiacich na niektorých vyspelejších zahraničných trhoch. Napr. v susednom Rakúsku bola vytvorená platforma COBIN² (COncumers Business INvestors), ktorej cieľom je zoskupiť viacerých poškodených v rôznych prípadoch (ktoré sú pomerne prehľadne zoskupené na úvodnej internetovej stránke tejto platformy). Zakaždým je ako jedna z prvých informácií pre potenciálnych klientov uvedená informácia o celkovej sume, ktorú záujemca musí zaplatiť v prípade pripojenia sa ku kolektívnej žalobe. Pomerne často ide o paušálnu sumu, t. j. potenciálny záujemca dostane jasnú a prehľadnú informáciu o ekonomických podmienkach jeho účasti v kolektívnom súdnom konaní.

Rakúsko je pritom geograficky blízka krajina, ktorá je rozlohou a počtom obyvateľov porovnateľná s Českou republikou a len o niečo väčšia ako Slovenská republika. Napriek rozdielom v životnej úrovni, výkonnosti ekonomiky či vyspelosti právneho prostredia vo všetkých týchto krajinách dochádza ku konaniam, ktoré vytvárajú predpoklady pre kolektívne uplatňovanie nárokov, najmä na náhradu škody. Z viacerých prípadov je možné uviesť emisný škandál spoločnosti Volkswagen s prakticky celosvetovým dopadom, t.j. rovnako ako rakúski, tak aj slovenskí či českí spotrebiteľia/vlastníci vozidiel VW boli dotknutí tohto kauzou. Napriek tomu je však „kolektívna“ súdivosť v Rakúsku vyššia ako na Slovensku. Zastávam názor, že najrozhodujúcejším (alebo aspoň jedným z najrozhodujúcejších) dôvodom je práve vyriešenie otázky financovania.

Do problematiky financovania konania o kolektívnej žalobe spadá pomerne široký okruh parciálnych otázok, no po redukcii sa vykryštalizujú dva základné okruhy problémov – prvým z nich je financovanie odmeny právneho (kolektívneho) zástupcu a druhým financovanie konania ako takého (najmä úhrada súdneho poplatku, trov protistrany v prípade neúspechu v konaní a pod.). Predmetom tohto príspevku je prvý naznačený problém, t.j. financovanie odmeny právneho (kolektívneho) zástupcu, ktorá predstavuje najobjemnejšiu zložku celkových nákladov konania a možný vplyv zdroja financií na činnosť tohto zástupcu.

Prípady, ktoré v praxi vyvolávajú predpoklady pre kolektívne uplatňovanie subjektívnych nárokov, bývajú skutkovo, právne, odborne, personálne aj časovo mimoriadne náročné. To súčasne predpokladá, že zástupcom bude subjekt personálne aj odborne vybavený na prevzatie takejto úlohy, čo v konečnom dôsledku veľmi zjednodušené znamená len toľko, že úlohu kolektívneho zástupcu bude vykonávať advokátska kancelária. Pre advokátske kancelárie, ktoré vykonávajú úlohu kolektívneho zástupcu skupiny žalobcov, bude zastupovanie v kolektívnom spore mimoriadne lukratívnou príležitosťou, teoreticky bez ohľadu na výsledok konania.

---

následků v mimoprocesní rovině.“ K tomu pozri: BALARIN, J, TICHÝ, L.: Kolektivní ochrana procesních práv v ČR: Sen či skutečnost? Bulletin advokacie č. 3/2013

² <https://www.cobinclaims.at>

Financovanie kolektívneho zástupcu resp. uplatňovanie individuálneho nároku v skupinovom konaní, má niekoľko špecifik. V prípade kolektívneho uplatňovania individuálnych nárokov prostredníctvom spoločného zástupcu budú tieto špecifiká vnímané ešte citlivejšie a to najmä z toho dôvodu, že konkrétne individuálne nároky môžu byť pomerne nízkej hodnoty (a to až tak nízkej, že pre konkrétneho jednotlivca by bolo ich uplatňovanie neefektívne a nehospodárne, obzvlášť pri existencii rizika nahradiť v prípade neúspechu trovy konania protistrany). Napriek tomu uplatňovanie individuálneho nároku prostredníctvom kolektívnej žaloby bude pre jednotlivca lacnejšie ako v prípade samostatného postupu vo veci. Pri kolektívnom zastupovaní sa do zníženej jednotkovej ceny premietne predovšetkým to, že kolektívny zástupca nemusí opakovane preštudovať právny a skutkový základ každého jednotlivého prípadu, ani nemusí opakovane pracovať na sofistikovanom súdnom podaní; táto práca bude odvedená iba raz, no jej výsledky advokát použije mnohokrát v prospech viacerých klientov.

Ďalším znakom, úzko prepojeným s predchádzajúcou tézou, je vysoká súhrnná hodnota sporu. V dôsledku naakumulovania individuálnych nárokov, ktorých môže byť od desiatok až po tisíce, pôjde často vo výsledku o spor s predmetom plnenia nezriedka dosahujúcim šesť či viacciferné hodnoty. Samozrejým dôsledkom uvedeného je potom vysoká odmena aj pre advokáta a to bez ohľadu na spôsob jej určenia.

Ostatným sprievodným javom je abstraktná, neosobná povaha vzťahu medzi jednotlivými klientmi a advokátom; tieto osoby sa navzájom nemusia stretnúť nikdy alebo len letmo (čo bude obzvlášť pravdepodobné pri litigačnom financovaní sporu), čo v prípadoch, kedy na strane žalobcu stoja stovky či možno až tisíce subjektov, ani možné nie je. To však v konečnom dôsledku vyvoláva len veľmi vlažný postoj konkrétneho klienta k celkovej odmene pre advokáta; klient môže nadobudnúť dojem, že povinnosť zaplatiť trovy nemá on, ale najmä ostatní členovia skupiny (obzvlášť tí s vyšším individuálnym nárokom) a ak aj nezaplatí, je jeho podiel len zanedbateľný a rozdelí sa medzi ostatných.

Roztrieštenosť, nehomogenita a neosobný charakter skupiny oprávnených osôb, v kombinácii s vysokými nákladmi konania spôsobia, že žalujúca strana nemusí disponovať s dostatočným množstvom peňažných prostriedkov, potrebných na vedenie súdneho sporu a/alebo je zozbieranie potrebných prostriedkov spojené s ťažko prekonateľnou prekážkou. V takomto prípade je možné riešiť nedostatok finančných prostriedkov financovaním zo strany tretieho subjektu, ktorý sa dnes ukazuje byť dominantný a najčastejší spôsob financovania kolektívnych žalôb.

Predmetom tohto príspevku nebudú všetky modely financovania konania, ktoré teoreticky prichádzajú do úvahy, ale iba dva najpoužívanejšie a súčasne vnútorne najkontroverzejšie – financovanie právneho zástupcu a sporu samotným advokátom prostredníctvom tzv. podielovej odmeny a financovanie prostredníctvom tretej osoby, v predmete veci nezainteresovaného investora (tzv. litigačné financovanie). Spoločným menovateľom oboch uvedených metód financovania je ich závislosť na výsledku sporu, t.j. oba sú založené na zásade úspechu v konaní.

Len pre úplnosť sa žiada uviesť, že predmetom tohto príspevku nie sú otázky týkajúce sa teoretického členenia (existujúcich) rozdielov medzi pojmami ako „kolektívna“ žaloba, „reprezentatívna“ žaloba, „hromadná“ žaloba či „skupinová“ žaloba; tieto rozdiely nie sú pre potreby tohto príspevku podstatné a pojem kolektívna žaloba preto bude vnímaný jednotne a bude označovať všetky konania, bez ohľadu na ich špecifiká, predmetom ktorých sú rovnaké a/alebo podobné individuálne právne nároky, založené na rovnakom alebo podobnom skutkovom a právnom základe.

Model č. 1: Podielová odmena /quota litis/contingency fee/Erfolgshonorar

Hoci je vzťah medzi klientom a zástupcom založený na zásade zmluvnej slobody, odmeňovanie advokáta podlieha rôznym kontrolným mechanizmom.³ Najčastejším je regulácia prostredníctvom stavovských predpisov, ktoré stanovujú spôsoby a limity odmeňovania advokáta za poskytnuté

---

³ DORI, A., RICHARD, V.: *Litigation Costs and Procedural Cultures – New Avenues for Research in Procedural Law.* s. 9

právne služby. Tieto predpisy, vydané spravidla orgánom štátu alebo stavovskou organizáciou, zohľadňujú špecifické postavenie advokáta ako jediného štátom autorizovaného právneho „ochrancu“ ohrozených a porušených práv, za čo mu má patriť adekvátna finančná odmena. V rámci kontinentálnej Európy vidno rôzne spôsoby regulácie odmeny a bežnou praxou je stanovenie limitov (horných aj dolných hraníc), v rámci ktorých sa musí pohybovať odmena zástupcu. Stanovenie takýchto limitov síce podnietilo úvahy o protisúťažnom konaní alebo o porušovaní slobody poskytovania služieb⁴, no bez väčších úspechov a limitácia výšky podielovej odmeny ostáva bežným spôsobom regulácie činnosti advokátov.

Model podielovej odmeny pre kolektívneho zástupcu je založený na vyplatení určitého podielu zo sumy, priznanej v prípade úspechu v konaní (*pactum de quota litis*). *De facto* ide o provízny model⁵, ktorého podstatou je to, že na advokáta je na jednej strane prenesené riziko nezaplatenia odmeny za právne služby, no na strane druhej mu v prípade úspechu v konaní vznikne nárok na odmenu obvykle vyššiu ako pri iných modeloch prípadoch odmeňovania. Odmena advokáta je vyplatená z reálne priznaných resp. vyplatených peňažných prostriedkov. Aj tento model je možné vnútorne členiť na úplné financovanie konania advokátom, t.j. advokát bude platiť aj ostatné trovy konania ako napr. súdny poplatok, trovy dôkazu a pod., a čiastočný model financovania, t.j. že týmto spôsobom bude platená len odmena právneho zastúpenia. Je to model, ktorý má motivačný účinok na oboch stranách – klienta vedie k uplatneniu individuálneho nároku a advokáta bude viesť k väčšiemu úsiliu pri presadzovaní záujmov klienta.

Model podielovej odmeny je vnútorne kontroverzný model financovania právnych služieb kolektívneho zástupcu. Hoci stavovské predpisy stanovujú, najmä z dôvodov etických, maximálnu výšku podielovej odmeny, je to možnosť ako dosiahnuť mimoriadne zaujímavý zárobok, čo však môže, no i nemusí, zatemniť odborný úsudok advokáta a tak mať vplyv na kvalitu jeho právnych služieb. Súčasne môže ísť o veľmi užitočný nástroj financovania súdneho sporu v prípadoch insolventného záujemcu o právne služby (sociálny rozmer podielovej odmeny). Model podielovej odmeny teda možno všeobecne považovať za rizikový; vízia vysokej (podielovej) odmeny môže pôsobiť ako katalyzátor a nabádať advokáta iniciovať súdny spor aj v prípadoch, kedy bude pravdepodobnosť úspechu v konaní nízka.⁶ Za negatívum možno považovať, paradoxne, aj opačné konanie advokáta, nakoľko podielová odmena môže advokáta podnecovať k rýchlemu ukončeniu sporu (napr. formou mimosúdneho urovnania/zmieru), kedy z pohľadu skupiny/klienta nemusí dosiahnutý výsledok urovnania zodpovedať reálnym možnostiam, ktoré by bolo možné docieľiť v prípade agresívnejšieho presadzovania záujmov klienta v súdnom konaní.⁷ Kolektívne spory sú typické svojou vysokou hodnotou a tomu zodpovedajúcimi odmenami pre úspešného advokáta. Od určitého okamihu však môže byť predstava ďalšieho možného navýšenia odmeny pre advokáta už len málo zaujímavá, nakoľko dosiahnutý zárobok (obzvlášť v prípade rýchleho a menej pracného ukončenia sporu zmierom/mimosúdnou dohodou) je i tak mimoriadne vysoký. Záujem advokáta na rýchlom ukončení sporu pritom nemusí byť len ekonomického charakteru; takýto advokát sa môže vnímať ako „úspešný“ aj v prípadoch, ktoré by mohli pre kolektív žalobcov skončiť podstatne lepšie/optimálnejšie a takýto úspech môže marketingovo využiť na ďalšiu sebareprezentáciu.

Model podielovej odmeny je v slovenskom právnom poriadku známy, no historicky ide o model, ktorý je uplatňovaný predovšetkým v angloamerickom právnom prostredí (v USA je tento model označovaný ako „*contingency fee*“, v Anglicku a Walese ako „*conditional fee*“).

⁴ Tamtiež. s. 9

⁵ BALARIN, J.: Kolektívni ochrana práv v civilním soudním řízení. 1. vydání. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2011. 109 s

⁶ HAMULÁKOVÁ, K.: Financování hromadných žalob. In. Kolektívne uplatňovanie nárokov, Bratislavské právnické fórum 2016. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, vydavateľské oddelenie, 2016, s. 28

⁷ Takéto urovnania bývajú označované ako „*coupon settlements*“, kedy advokátovi je síce vyplatená vysoká odmena, no členovia skupiny namiesto peňažného plnenia dostanú napr. zľavové kupóny

Podľa Vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z.z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb je dohodnutie podielovej odmeny jednou z viacerých variantov tzv. „zmluvnej“ odmeny (pozri § 2 ods. 2 Vyhlášky). Podielová odmena sa podľa § 7 Vyhlášky môže dohodnúť vo forme podielu na hodnote veci, ktorá je predmetom konania pred súdom alebo iným orgánom, ak je výsledok tohto konania podľa okolností prípadu veľmi neistý a advokát o tom klienta poučil a jej maximálna výška nesmie presiahnuť 20% z hodnoty veci, ktoré je predmetom konania pred súdom alebo iným orgánom. Je nutné podotknúť, že toto nie je jediné obmedzenie vo vzťahu k výške zmluvnej odmeny, nakoľko podľa § 2 ods. 1 Vyhlášky nesmie byť výška zmluvnej odmeny (podielová odmena je variantom zmluvnej odmeny) v rozpore s dobrými mravmi; ide síce o všeobecný korektív, no súčasne je potrebné pripustiť, že jeho aplikovateľnosť na podielovú dohodu bude pravdepodobne len nízka. Len ťažko si možno predstaviť, že by dohoda o podielovej odmene vo výške 20% (t.j. v maximálnej povolenej výške) mohla byť kvalifikovaná ako rozporná s dobrými mravmi. Je preto možné vyvodiť záver, že podľa slovenského právneho poriadku je horná hranica podielovej odmeny 20% z hodnoty veci.

Advokát má právo na dohodnutú podielovú odmenu len za predpokladu, že klient, s ktorým sa dohodol na poskytnutí právnych služieb za túto odmenu, mal plný úspech vo veci. Ak sa skončí konanie len čiastočným úspechom klienta, advokát má právo na pomernú časť dohodnutej podielovej odmeny. Ak nemal klient ani čiastočný úspech vo veci, advokát má právo požadovať od klienta iba náhradu hotových výdavkov.

To, čo právna úprava výslovne nerieši, je okamih vzniku nároku. Všeobecne je postup taký, že nárok na odmenu vznikne nadobudnutím právoplatnosti rozhodnutia, ktorým bola priznané žalované právo. Skutočnosť, či priznaná suma skutočne bude vyplatená, nie je relevantná, čo však vystavuje klienta do rizika, že súd žalované právo síce prizná, no plnené (dobrovoľne či nútene) napriek tomu nebude. Klientovi tak ostane v rukách prakticky bezcenné súdne rozhodnutie a pred jeho dverami advokát domáhajúci sa svojej odmeny.

Model podielovej odmeny resp. „*contingency fee*“ však nemožno považovať za samozrejmy a všade akceptovaný. Vo viacerých krajinách EU je dohoda o podielovej odmene zakázaná (okrem iných napr. aj v Rakúsku, pozri § 879 ods. 2 ABGB)⁸ alebo limitovaná na prípady osobitného zreteľa (napr. v Nemecku, pozri § 49b Bundesrechtsanwaltsordnung a § 4a Gesetz über die Vergütung der Rechtsanwältinnen und Rechtsanwälte)⁹, okrem iných dôvodov aj z dôvodu obavy pred nárastom špekulatívnych žalôb, čo potvrdzujú aj zahraničné (predovšetkým však americké) skúsenosti.

Za obzvlášť problematické sa považujú žaloby s likvidačným potenciálom pre žalované spoločnosti; takéto prípady sú označované ako „*high risk cases*“ či doslova až gamblerským žargónom „*bet-the-company*“.¹⁰ Spoločnosť sa musí rozhodnúť, či bude riskovať zánik celej spoločnosti v prípade neúspechu v konaní alebo sa vyhne tomuto riziku a vyplatí vysoké, no ekonomicky stále únosné odškodné v rámci mimosúdneho urovnania. Dlhoročné (a veľmi bohaté) skúsenosti z USA ukazujú, že mnohé spoločnosti, hoc sú si vedomé problematického charakteru uplatňovaného kolektívneho nároku, pristupujú, z opatrnosti alebo z dôvodu zachovania reputácie, k mimosúdny urovnaniam, pričom štatisticky dochádza k medziročnému nárastu tohto typu kolektívnych žalôb resp. kolektívnych žalôb s obdobným účinkom.¹¹

⁸ HAMULÁKOVÁ, K.: Financování hromadných žalob. In. Kolektívne uplatňovanie nárokov, Bratislavské právnické fórum 2016. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, vydavateľské oddelenie, 2016, s. 27

⁹ Collective redress in the Member States of the European Union. Policy Department for Citizens Rights and Constitutional Affairs. October 2018. s. 34.

¹⁰ NĚMEC, R.: Konflikt mezi oprávněnými zájmy klientů a zájmy advokáta u hromadných žalob. Dostupné na <https://advokatnidenik.cz/2019/06/13/8021/>

¹¹ <https://classactionsurvey.com/pdf/2018-class-action-survey.pdf>

Podávanie špekulatívnych žalôb smerujúcich k vyplateniu astronomických súm, či činnosť advokáta smerujúca k rýchlemu skončeniu sporu pri vynaložení minima práce¹², sú príkladmi konfliktu, ku ktorému by teoreticky nikdy nemalo dôjsť, a tým je konflikt záujmov klienta a advokáta. Ako legitímna sa javí otázka aký skutočný postoj zaujme advokát, zastupujúci v zásade anonymnú skupinu kolektívnych žalobcov, ktorého odmena je daná podielom na úspechu vo veci? Bude presadzovať záujmy svojich klientov, z ktorých veľká väčšina, či dokonca všetci, pravdepodobne budú len mená a priezviská v spise, alebo bude sledovať svoje vlastné ekonomické záujmy? Je vôbec možné vyčítať advokátovi, ak by jeho prvoradým záujmom bol vlastný ekonomický prospech a možnosť zviditeľniť sa a to aj za cenu podávania špekulatívnych kolektívnych žalôb o zaplatenie astronomických súm? Napokon, advokácia je biznis ako každý iný, a právnik namiesto kladiva, dôkladných znalostí ekonómie či športovej zručnosti používa ako pracovný nástroj svoju znalosť práva a orientáciu v ňom; len sotva možno advokáta vyňať z druhu *homo economicus*, človeka ovládaného vlastnými sebeckými ekonomickými záujmami. Na druhej strane však nemožno ignorovať, že advokácia je povolanie charakterizované ako služba spravodlivosti, ovládané množstvom etických zásad či právnych príkazov. Je samotný inštitút podielovej odmeny zo svojej podstaty súladný s poslaním advokáta ako právneho „sluhu“ všetkých poškodených, ako strážcu ohrozených a porušených práv? Takéto manévrovanie advokáta medzi biznisom a službou spravodlivosti niektorí autori¹³ dokonca prirovnávajú k voľbe Odyssea medzi Skyllou a Charybdou, zlovestnými mýtickými obludami. Na ktorú stranu sa má prikloniť advokát?

Najlepší záujem klienta

Etická rovina postavenia advokáta je pritom definovaná pomerne jednoznačne.

Podľa § 18 ods. 1 a ods. 2 zákona o advokácii je advokát povinný pri výkone advokácie chrániť a presadzovať práva a záujmy klienta a riadiť sa jeho pokynmi a je povinný pri tom povinný postupovať s odbornou starostlivosťou, ktorou sa rozumie, že koná čestne, svedomito, primeraným spôsobom a dôsledne využíva všetky právne prostriedky a uplatňuje v záujme klienta všetko, čo podľa svojho presvedčenia považuje za prospešné. Pritom dbá na účelnosť a hospodárnosť poskytovaných právnych služieb. Podľa § 5 ods. 1 Advokátskeho poriadku SAK je pri poskytovaní právnych služieb prvoradý záujem klienta, a jeho oprávnené záujmy majú prednosť pred inými záujmami advokáta, ako aj pred jeho ohľadom na iných advokátov. Podľa čl. 2.7 Etického kódexu CCBE (Rady advokátskych komôr Európy) musí advokát v súlade s náležitým dodržiavaním všetkých ustanovení zákona a zásad výkonu povolania vždy konať v najlepšom záujme klienta. Záujem klienta je povinný(á) povýšiť nad vlastné záujmy a nad záujmy ostatných advokátov. Uvedený princíp je bližšie rozvinutý v úvodných ustanoveniach, podľa ktorých advokát sa musí v snahe o riadny výkon svojho povolania vyhýbať konfliktu záujmov, a nesmie zastupovať dvoch klientov v jednej veci, ak hrozí konflikt ich záujmov.

Hoci neexistuje nijaká exaktná definícia toho, čo presne možno rozumieť pod pojmom „*najlepší záujem klienta*“, záujem klienta je možné (aspoň čiastočne) prepojiť s pokynmi, ktoré klient advokátovi udelí, s cieľmi, ktoré klient advokátovi ozrejmi pri začiatku poskytovania právnej služby alebo ktoré by mal advokát cielenými otázkami zistiť. Čo je ale „najlepším“ záujmom klienta v prípade kolektívnej žaloby? Totožnosť skutkových a právnych otázok a rovnaký charakter právneho nároku predsa ešte neznamená, že aj ciele členov skupiny musia byť totožné. Ktorý člen skupiny napokon určí najlepšie záujem celej skupiny? Kto stanoví limity, v rámci ktorých sa má advokát pohybovať tak, aby nebola dohodnutá príliš nízka suma urovnania alebo aby nebolo žiadané príliš veľa, nepostupovalo sa v konaní príliš agresívne a nezvyšovali sa všeobecné trovy konania a pod.? A je vôbec čosi ako „*najlepšie záujem skupiny*“ možné presne definovať? Iste možno namietat, že práve toto sú otázky, na ktoré má nájsť advokát ako profesionál, ktorý má (by mal mať) dôveru celej skupiny. Ale do akej miery možno dôverovať advokátovi v prípade jeho priamej finančnej zaangažovanosti na výsledku sporu?

Kolektív žalobcov pritom môže pozostávať až z desiatok tisíc osôb, ktoré len sotva budú osobne udeľovať pokyny alebo kontrolovať činnosť advokáta, čo osobitne bude platiť pri individuálnych

¹² NĚMEC, R.: Konflikt mezi oprávněnými zájmy klientů a zájmy advokáta u hromadných žalob. Dostupné na <https://advokatnidenik.cz/2019/06/13/8021/>

¹³ BALÍK, S.: Advokát mezi Skyllou a Charybdou, Právo & byznys č. 10/2010, dostupný: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=6291>.

nárokov s nízkou hodnotou plnenia. Hoci existujú právne úpravy, kde tieto úlohy vykonáva spoločný zástupca (reprezentant) skupiny, ktorý bude priamo komunikovať s advokátom, no toto riešenie je nutné odmietnuť ako nedostatočné. Pokiaľ je predmetom kolektívnej žaloby právne a skutkovo komplexný prípad, zástupca skupiny, bez ohľadu na mieru vlastnej iniciatívy nebude schopný vyhodnotiť postup advokáta, a rozhodne sa advokátovi (o to menej advokátskej kancelárii s veľkou skupinou advokátov a koncipientov) neoponovať. Je zjavné, že zástupcom skupiny, ktorý bude dohliadať na presadzovanie záujmov skupiny, musí byť osoba (alebo viaceré osoby), ktoré v dôsledku svojej odbornosti, najmä v oblasti práva, bude zárukou ochrany záujmov skupiny.

Je nutné pripustiť, že uvedené otázky a obavy z možného prolitigačného a špekulatívneho konania advokáta, rozporného so záujmami klienta, nie sú úplne neznáme a sú aktívne riešené aj na európskej úrovni. 7. decembra 2018 prijal Výbor Európskeho parlamentu pre právne veci Správu o návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o žalobách v zastúpení na ochranu kolektívnych záujmov spotrebiteľov a o zrušení smernice 2009/22/ES¹⁴, v ktorej konštatoval vo vzťahu k týmto obavám nasledovné: 1. Členské štáty by mali zabrániť právnickým firmám zriaďovať oprávnené zastupujúce subjekty. Nepriame financovanie konania vo veci žaloby prostredníctvom darov vrátane darov obchodníkov v rámci iniciatív v oblasti sociálnej zodpovednosti podnikov je oprávnené na financovanie treťou stranou za predpokladu, že spĺňa požiadavky týkajúce sa transparentnosti, nezávislosti a neexistencie konfliktu záujmov uvedené v článku 4 a článku 7 (pozri pozmeňujúci návrh č. 18 odôvodnenia 25). 2. Členské štáty majú zabezpečiť, aby odmena právnikov ani spôsob jej výpočtu nevytvárali stimuly na vedenie súdnych sporov, ktoré sú zbytočné z pohľadu záujmov ktorejkoľvek zo strán. Členské štáty predovšetkým zakážu podielové odmeny (pozri pozmeňujúci návrh č. 96 nového článku 15a návrhu Smernice).

Uvedené doplnujúce návrhy boli Európskym parlamentom dňa 26.marca 2019 akceptované¹⁵ v legislatívnom uznesení č. P8_TA(2019)0222. Rada EÚ však 28.11.2019 zaujala k návrhu smernice vlastné stanovisko¹⁶, ktoré výrazným spôsobom mení a dopĺňa pôvodný návrh smernice a ktoré sa líši od stanoviska Európskeho parlamentu. Aké bude konečné znenie smernice (ak vôbec dôjde k jej prijatiu) dnes teda nemožno predvídať, čo sa samozrejme vzťahuje aj na možnosti dohody o podielovej odmene.

Záver č. 1: Model podielovej odmeny, zo svojej podstaty i tak pomerne kontroverzný, prináša pri zastupovaní kolektívu žalobcov ešte väčšie množstvo neriešených otázok. Skúsenosti zo zahraničia dokazujú¹⁷, že priama ekonomická zaangažovanosť advokáta na výsledku konania, obzvlášť v prípade konaní o kolektívnej žalobe, má (negatívny) dopad na jeho úsudok a vedie k radu neželaných praktík (špekulatívne žaloby, prirýchle zmierlivé urovanie nárokov s víziou rýchleho zárobku, využitie takéhoto „úspechu“ na marketingové účely). Skutočnosť, že na strane žalobcov vystupuje väčší alebo veľký počet osôb, spôsobuje odcudzenie vo vzťahu advokát a klient, čoho prirodzeným dôsledkom je slabá alebo vôbec žiadna znalosť advokáta o záujmoch jeho klientov, čo súčasne podporuje presadzovanie subjektívnych záujmov advokáta. Inými slovami – konštrukt podielovej odmeny, uplatňovaný pri kolektívnom presadzovaní nárokov, doslova až zväzda k uprednostňovaniu záujmov advokáta pred záujmami skupiny. Zastávam názor, že ak štát vytvorí predpoklady pre to, aby došlo k takémuto konaniu advokáta, nemožno to vnímať ako individuálne zlyhanie jednotlivca, ale o systémovú chybu v nastaveniach kolektívnej žaloby. Jednou z povinností advokáta je zabraňovať vzniku konfliktu záujmov medzi ním a klientom a viacerými klientmi navzájom.

¹⁴ http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2018-0447_SK.html

¹⁵ http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0222_SK.pdf

¹⁶ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CONSIL:ST_14600_2019_INIT&from=EN

¹⁷ Napr. DORI, A., RICHARD, V.: Litigation Costs and Procedural Cultures – New Avenues for Research in Procedural Law. (September 1, 2016). in: X. E. Kramer, B. Hess (eds.), From Common Rules to Best Practices in European Civil Procedure, Nomos/Ashgate, Forthcoming. Dostupné na: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2915067>, s. 9. taktiež HAMULÁKOVÁ, K.: Financování hromadných žalob. In: Kolektívne uplatňovanie nárokov, Bratislavské právnické fórum 2016. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, vydavateľské oddelenie, 2016, s. 26

Tvrdím, že model podielovej odmeny je zo svojej podstaty kolízny a plnenie uvedenej povinnosti je prakticky nemožné.

Aj toto sú dôvody, pre ktoré je tento model financovania odmeny advokáta vo viacerých štátoch EÚ¹⁸ neprípustný, a pre ktoré sa aj na pôde inštitúcií EÚ objavujú tendencie zamedziť alebo veľmi obmedziť využitie tohto modelu financovania odmeny advokáta pri kolektívnych žalobách. Do úvahy tak prichádzajú dva scenáre ďalšieho vývoja v tejto otázke – buď dohoda o podielovej odmene pri kolektívnej žalobe nebude možná vôbec, čo je pre autora tohto textu preferenčnou voľbou, alebo budú vytvorené mechanizmy, ktoré budú zárukou riadnej kontroly činnosti advokáta. Medzi tieto mechanizmy možno zaradiť predovšetkým stanovenie osobitných kritérií, ktoré by mal zástupca skupiny spĺňať alebo obligatórna súdna kontrola dohody o podielovej odmene.

Model č. 2: Investičné financovanie tretím subjektom/litigačné financovanie

Tento model je logickou nadstavbou prvého modelu, a vychádza z poznania, že zastupovanie kolektívu žalobcov je pre advokáta v prípade úspechu lukratívnu záležitosťou. Pochopiteľne, tento model bude atraktívny len v jurisdikcii, v ktorej je uplatňovaná zásada úspechu v konaní, pričom miera lukratívnosti úmerne narastá hodnotou sporu. Vyššia hodnota sporu pritom z hľadiska odbornej náročnosti nemusí nevyhnutne znamenať „náročnejší“ spor – ten napokon môže byť z hľadiska práva relatívne triviálny. Spoločnosti venujúce sa litigačnému financovaniu na území Českej republiky a Slovenskej republiky napríklad uvádzajú¹⁹, že ako dolnú hranicu, pri ktorej má litigačná investícia zmysel, vnímajú sumu 1 milión EUR a to práve najmä z dôvodu, že náklady na právne služby s celkovou hodnotou sporu linerárne nestúpajú, t.j. právne služby, najmä ak je advokát odmeňovaný tzv. hodinovou odmenou, budú aspoň zo začiatku rovnako drahé v spore o stotisíc EUR ako v spore o milión eur.

Myšlienka tzv. investičného financovania súdneho konania zo strany tretieho (podnikateľského) subjektu, pre ktorého bude financovanie kolektívnej žaloby rovnakou investíciou ako akákoľvek iná investícia do akejkoľvek inej komodity, je založená na troch základných znakoch.

Prvým znakom je špecifická povaha investora. Zo zahraničných skúseností²⁰ vyplýva, že spravidla sa jedná o subjekt, ktorý sa špecializuje na tento druh činnosti a práve preto je odborne, personálne a najmä ekonomicky pripravený vykonať prvotnú analýzu novej úspešnosti žaloby, na základe ktorej sa potom rozhodne konanie financovať alebo nefinancovať. Takúto analýzu môže vykonať len ekonomicky silný subjekt, nakoľko nie vždy analýza musí dospieť k záveru o investícii, t.j. investor musí byť počítat s možnosťou, že tieto výdavky budú urobené *de facto* „zbytočne“. Z pohľadu váhajúcich, nerozhodných žalobcov (držiteľov individuálnych nárokov) však môže byť pozitívne rozhodnutie investora podstúpiť investičné riziko vnímané ako silný indikátor budúceho (možného) úspechu kolektívnej žaloby a podnikníť takýchto žalobcov k pripojeniu sa ku kolektívnej žalobe. Druhým znakom je použitie vlastných prostriedkov investora s tým, že návratnosť poskytnutej investície je viazaná na úspech v konaní. Idea je prostá – pokiaľ je žaloba úspešná, investorovi sa vložené peňažné prostriedky vrátia v podobe určitého podielu na priznanej sume. No ak žaloba úspešná nebude, investor nedostane nič. Bežná sadzba odmeny sa v takýchto prípadoch pohybuje v rozpätí od 25 do 30%²¹, v individuálnych prípadoch podľa miery rizika i vyššia hodnota.²² S týmto znakom je úzko prepojený tretí znak, ktorým je skutočnosť, že prvotný impulz smerujúci ku kolektívnej

¹⁸ Collective redress in the Member States of the European Union. Policy Department for Citizens Rights and Constitutional Affairs. s. 19

¹⁹ Robinhoodovskí právniky? Nerobíme to nezištne, vraví Slovák, ktorý objavil diery na trhu. Dostupné na: <https://www.forbes.sk/30pod30-robinhoodovski-pravnici-nerobime-len-preto-vravi-slovak-co-objavil-dieru-na-trhu/>

²⁰ DORI, A., RICHARD, V.: Litigation Costs and Procedural Cultures – New Avenues for Research in Procedural Law. (September 1, 2016). in: X. E. Kramer, B. Hess (eds.), From Common Rules to Best Practices in European Civil Procedure, Nomos/Ashgate, Forthcoming. Dostupné na: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2915067>, s. 21.

²¹ VELJANOVSKI, C.: Third Party Litigation Funding in Europe. (December 2011).

²² v prípade emisného škandálu Volkswagen požadovala litigačná spoločnosť províziu vo výške 29,41% bez DPH (35% vrátane DPH). Pozri <https://sk.myright.com/abgasskandal/abg/>

žalobe často vysielia investor a nie jednotliví držiteľia nároku, pričom povaha sporu vlastne ani nie je podstatná. Obzvlášť v zahraničných jurisdikciách je bežné, že investori sondujú udalosti na trhu a v prípade zistenia protiprávneho konania, z ktorého vyplývajú pre určité osoby právne nároky (typicky náhrada škody), využívajú príležitosť a doslova burcujú poškodených k pripojeniu sa ku kolektívnej žalobe s tým, že z pohľadu poškodeného sa vyžaduje len poskytnutie niekoľkých základných údajov. Ponuka litigačnej spoločnosti je z marketingového a obchodného hľadiska natoľko prepracovaná, že pripojenie sa k žalobe je možné prirovnať ku kúpe akéhokoľvek iného tovaru alebo služby, či dokonca v nej možno vidieť prvky účasti v akejsi reality show - klient len zaplatí „vstupenku“ (ako inak možno vnímať paušálny poplatok za pripojenie sa, ktorého výška je nezávislá od počtu spolužalobcov, výšky poplatku či výslednej žalovanej sumy?) do súdneho konania a o všetko ostatné sa postará litigačná spoločnosť v spolupráci s advokátom.

Jedným z dôležitých kritérií v takýchto prípadoch býva aj otázka súdu²³, ktorý by mal byť príslušný na rozhodovanie vo veci samej resp. v prípade cezhraničných sporoch aj použiteľné právo a vymožiteľnosť práva v danom štáte. Pre investora bude nepochybne vítanejšie, ak jeho investícia nebude ohrozovaná vysokou mierou korupcie, neznámymi procesnými pravidlami či všeobecnej nepredvídateľností súdnych rozhodnutí.

Tento model financovania je pritom bežne dostupný už aj na území ČR/SR a ponúka ho množstvo spoločností so sídlom v SR, ale i mimo SR. Z viacerých možno poukázať napr. na spoločnosť LitFin s.r.o. so sídlom v Prahe, ktorá aktuálne propaguje aj pre slovenské subjekty (akcia „*millionzakamiony*“) možnosť uplatniť nárok na kompenzáciu rozdielu medzi cenou zaplattenou za nákladné vozidlá vybraných značiek, ktoré mali medzi sebou kartelové dohody a cenou, ktorá by bola účtovaná v prípade neexistencie takejto kartelovej dohody. Väčšina dotknutých osôb pravdepodobne ani len netuší o existencii nejakej kartelovej dohody, o sankciách za to uložených, a sotva majú predstavu o existencii vlastného súkromnoprávneho nároku.

Medzi hlavné výhody litigačného financovania, a pri kolektívnych žalobách obzvlášť, bývajú obvykle označované jednak zníženie (či dokonca úplné vylúčenie) ekonomického rizika na strane žalobcov a jednak podpora pre tých žalobcov, ktorí by inak takýto spor buď nemohli viesť (pre nedostatok financií) alebo nechceli viesť (pre nízku hodnotu individuálneho nároku a nepomer medzi vynaloženými prostriedkami v prípade individuálnej žaloby a možného výťažku v prípade úspechu v konaní). Paradoxne, právna neistoť vo vzťahu k rýchlosti súdneho konania, predvídateľnosti súdneho rozhodnutia a vymožiteľnosti práva ako takého, čo je symptomatický príznak slovenskej právnej scény, nepredstavuje pre litigačné financovanie prekážku, práve naopak, litigačné spoločnosti tieto neduhy prezentujú ako dôvod²⁴, pre ktorý je pre klienta výhodné a vhodné prenechať financovanie sporu litigačnej spoločnosti (a to aj za cenu, že veľká časť jeho podielu bude použitá na výplatu výnosu/odmeny pre litigačnú spoločnosť).

Naopak, za najväčšie negatívum litigačného financovania sa považuje vysoká pravdepodobnosť vzniku konfliktu záujmov. Všeobecne je totiž možné na jednej strane sporu vidieť tri skupiny osôb so záujmami, ktoré môžu byť vzájomne potenciálne protichodné; nehovoriac o tom, že aj rámci tej najpočetnejšej (a najdôležitejšej) skupiny, t.j. skupiny osôb s ohrozeným či porušeným individuálnym právom, by sa celkom iste našli rôzne názorové prúdy v otázke výsledku, ku ktorému má konanie smerovať (vnútorná záujmová rozpoltenosť tejto skupiny však nie je predmetom tohto textu a bližšie sa jej venovať nebudeme).

Najpočetnejšou skupinou sú samotní žalobcovia, t.j. skupina osôb s individuálnymi nárokmi, ktoré tvoria predmet konania. Keďže sa na financovaní konania nepodieľajú alebo sa podieľajú len v zanedbateľnom rozsahu (napr. vo forme nejakej vstupného, paušálneho poplatku), a teda počet

²³ napr. VELJANOVSKI uvádza, že väčšina medzinárodne pôsobiacich litigačných investorov z dôvodov dôvery v EWHC (High Court of Justice) investuje do sporov v Spojenom kráľovstve

²⁴ Robinhoodovskí právnici? Nerobíme to nezištne, vraví Slovák, ktorý objavil diery na trhu. Dostupné na: <https://www.forbes.sk/30pod30-robinhoodovski-pravnici-nerobime-len-preto-vravi-slovak-co-objavil-dieru-na-trhu/>

úkonov právnej služby (počet pojednávania, písomných podaní atď.) či dĺžka konania nebudú pre nich zohrávať až takú podstatnú úlohu, tak ich predstava bude smerovať k priznaniu čo najvyššej peňažnej čiastky, hoci pomerne, s prihliadnutím na hodnotu výdavkov na právne služby, môže byť celkový výnos relatívne nízky.

Ďalšou osobou je litigačný investor, ktorý financuje (spravidla) celý spor. Jeho záujem bude smerovať k maximalizácii výnosu, t.j. docieleniu najväčšieho rozdielu medzi dosiahnutou sumou a vynaloženými nákladmi. Výška náhrady, ktorá pripadne „*per capita*“, bude pre investora podružným problémom. Žiada sa zdôrazniť, že financujúci investor do konania formálne nijako nevstupuje ani sa ho nezúčastňuje. Táto osoba nemôže vystupovať ani ako intervenient (predtým vedľajší účastník), nakoľko jeho záujem na konaní je rýdzo ekonomický, nie právny (ako to vyžaduje povaha procesnej intervencie).

Tretím subjektom bude kolektívny zástupca - advokát. Ten síce spravidla nebude stranou dohody o financovaní, no pokiaľ je advokát platený investorom a existuje medzi nimi dohoda o poskytovaní právnych služieb, tak takýto advokát bude mať fakticky dvoch klientov – celý kolektív žalobcov (pre potreby tohto textu je celá skupina vnímaná ako jeden klient bez ohľadu na jej početnosť) a investora. A presne tu narážame na naznačený problém. Advokát je povinný presadzovať najlepší záujem klienta, vo vzťahu ku klientovi je povinný riadiť sa celým súborom etických pravidiel, jednou z najsilnejších povinností je povinnosť mlčanlivosti. Je však vôbec objektívne možné zachovať maximum týchto povinností pri presadzovaní najlepšieho záujmu žalobcov a súbežnom presadzovaní najlepšieho záujmu investora?

Iste, vo veľkom počte prípadov nemusí nastať nijaký problém a celé zoskupenie vytvorí harmonický vzťah, nakoľko záujem investora aj žalobcov sú *takmer* identické - víťazstvo v konaní a rozdelenie výťažku. Veľkosť „koláča“, ktorý sa bude deliť, však závisí od množstva premenných a presne v tom spočíva podstata problému.

Z pohľadu investora ostane najväčší koláč prostriedkov v prípade rýchleho ukončenia (urovnania) sporu bez potreby financovať nákladné právne služby. Akékoľvek predĺžovanie sporu bude znamenať viac úkonov právnej služby, väčší počet právnych analýz, stanovísk, rokovaní s protistranou a v neposlednom rade pravdepodobne i tak vyústi do súdneho konania, ktoré celý spor predraží ešte viac. Primárnym (a pravdepodobne len jediným) záujmom investora je zisk a ten docieli buď minimalizáciou výdavkov (čo predpokladá rýchle ukončenie sporu bez vynakladania ďalších a ďalších výdavkov v priebehu súdneho konania) alebo maximalizáciou priznanej sumy (čo naopak predpokladá autoritatívne kladné rozhodnutie súdu). Úplne nemožno vylúčiť ani snahu investora ovplyvniť priebeh súdneho konania vo svoj prospech a „chrániť“ tak svoju investíciu; tu sa však už dostávame do roviny ilegálneho konania.

V podmienkach trhového hospodárstva bude prirodzeným cieľom povinného subjektu minimalizovať ekonomické dopady svojho protiprávneho konania. Samozrejme, existuje niekoľko variantov prístupov, ktoré môže povinný subjekt zaujať k celej záležitosti – od prostého zapierania nárokov až k akceptácii faktu, že dotknutým subjektom vznikla ujma, za ktorú nesie zodpovednosť. V prípade racionálneho zváženia právnych možností v prípade súdneho sporu, berúc do úvahy aj trovy vlastného právneho zastupovania, je možné vysloviť záver, že povinný subjekt bude mať tendenciu zamedziť súdному prejednávaniu veci a spor ukončiť zmierom.

Obzvlášť (rýchly) zmier je z pohľadu presadzovania najlepších záujmov klientov a zamedzenia rozporu medzi záujmami žalobcov a investora najkontroverznejší. Predstavme si nasledujúcu situáciu – povinný subjekt v záujme predísť súdnému konaniu iniciuje rokovania o mimosúdnom urovnaní veci. Investor udelí kolektívnemu zástupcovi pokyn na vedenie týchto rokovaní a súčasne mu určí limity urovnania sporu dohodou. Ten istý advokát však od žalobcov resp. ustanoveného zástupcu žalobcov obdrží iný pokyn s inými (vyššími) limitmi urovnania sporu. Koho záujmy bude advokát presadzovať? Keďže advokáta platí investor a aj advokát je *homo economicus*, ako logická odpoveď sa núka, že to budú záujmy investora, ktorý tak docieli rýchly zisk pri vynaložení minima prostriedkov. Vyrokovaná suma (mimosúdneho) urovnania však môže, no i nemusí, byť omnoho nižšia ako by bola v prípade agresívnejšieho presadzovania záujmov žalobcov v súdnom konaní.

Ďalšie problematické aspekty litigačného financovania

Mimoriadne dôležitou otázkou je zabezpečenie prehľadnosti zdroja prostriedkov, použitých na financovanie kolektívnej žaloby. Litigačný investor musí garantovať, že prostriedky použité na financovanie sporu nepochádzajú z trestnej činnosti (AML), resp. neposkytli ich osoby, ktoré by mohli byť v konflikte záujmov so stranami konania alebo inak zainteresovaný na predmete konania. Neschopnosť preukázať pôvod použitých peňažných prostriedkov musí mať za následok nahradenie tohto investora iným vhodným subjektom.²⁵

Ďalším citlivým problémom je poskytnutie záruky resp. preukázanie dostatočného množstva peňažných prostriedkov na celé konanie o kolektívnej žalobe. Aj v tomto ohľade je potrebné zamedziť, aby sa kolektívnu žalobu a odmenu advokáta zaviazal zaplatiť subjekt, ktorý nemá dostatok finančných zdrojov a jeho záväzok financovať konanie je špekulatívneho charakteru. Tu je zjavné, že dostatočnosť zdrojov musí podliehať kontrole zo strany súdu, príp. iného orgánu s právomocou nahradiť insolventného investora subjektom ekonomicky schopným tieto záväzky splniť.²⁶

Záver č. 2: Je potrebné predpokladať, že trh s litigačným financovaním bude aj v podmienkach SR v najbližšom období, pokiaľ nedôjde k významnej legislatívnej zmene, narastať. Len v nedávnom období bol založený spolok CASALF (Czech and Slovak Association of Litigation Funders), ktorý prijal etické pravidlá vytvorené na podklade Code of conduct for Litigation Funders vypracovaných britskou agentúrou Civil Justice Council. V priebehu len niekoľkých minút je možné nájsť na internete hneď niekoľko spoločností, ktoré sa zaoberajú litigačným financovaním.

Dnes ide o biznis, ktorý je napriek množstvu parciálnych otázok prakticky neregulovaný. Najzásadnejšou otázkou ostáva, či je vôbec vhodné pripustiť takýto spôsob financovania konania o kolektívnej žalobe, najmä s prihliadnutím na zjavný záujmový rozpor, a ak áno, za akých podmienok.

Zastávam názor, že pokiaľ má trh s kolektívnymi žalobami, ktoré možno vnímať ako užitočný nástroj, dostať správny impulz, je potrebné vytvoriť popri právnom prostredí aj vhodné ekonomické predpoklady pre kolektívne žaloby. Skúsenosti zo zahraničia dokazujú, že litigačné financovanie tretími subjektmi je možné považovať za vhodný nástroj zabezpečenia financovania kolektívneho uplatňovania, avšak i tento model má svoje problematické aspekty. Domnievam sa, že litigačné financovanie by mala byť činnosť osobitne regulovaná a vykonávaná subjektmi, zaregistrovanými v osobitnom registri litigačných investorov. Je potrebné vytvoriť mechanizmy zabezpečujúce transparentnosť a dostatočnosť finančných prostriedkov (napr. povinnosť prekladať výročné správy, účtovné závierky a pod.), a kontrolu nad činnosťou týchto subjektov (napr. povinným zverejňovaním stanov/štatútu litigačného investora, či konečného užívateľa výhod). Neregulovaná činnosť takýchto subjektov na trhu, ktorý nemá skúsenosti s litigačným investovaním, bude nevyhnutne viesť k deformáciám a skôr či neskôr aj k legislatívnej úprave činnosti týchto subjektov.

Použitie zdroje:

1. BALARIN, J, TICHÝ, L.: Kolektívni ochrana procesných práv v ČR: Sen či skutočnosť? Bulletin advokacie č. 3/2013.
2. BALÍK, S.: Advokát medzi Skyllou a Charybdou, Právo & byznys č. 10/2010, dostupný na: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=6291>.
3. Contingency fees as an incentive to excessive litigation (materiál dostupný na www.ibanet.org/Document/Default.aspx?DocumentUid=
4. NĚMEC, R.: Konflikt mezi oprávněnými zájmy klientů a zájmy advokáta u hromadných žalob. Dostupné na <https://advokatnidenik.cz/2019/06/13/8021/>
5. HAMULÁKOVÁ, K.: Financování hromadných žalob. In. Kolektívne uplatňovanie nárokov, Bratislavské právnické fórum 2016. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, vydavateľské oddelenie, 2016, s. 22 – 33.

²⁵ K tomu pozri návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o žalobách v zastúpení na ochranu kolektívnych záujmov spotrebiteľov 2018/0089 (COD), s. 16

²⁶ Tamtiež.

6. BALARIN, J.: Kolektivní ochrana práv v civilním soudním řízení. 1. vydání. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2011. 239 s.
7. State of collective redress in the EU in the context of the implementation of the Commission recommendation. Prepared by The British Institute of International and Comparative Law. November 2017. Dostupné na: <https://www.collectiveredress.org/collective-redress/>
8. The Class action law review. Edition 2. May 2018. Dostupné na <https://thelawreviews.co.uk/edition/1001170/the-class-actions-law-review-edition-2>
9. Collective redress in the Member States of the European Union. Policy Department for Citizens Rights and Constitutional Affairs. October 2018. Dostupné na: http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=IPOL_STU%282018%29608829
10. DORI, A., RICHARD, V.: Litigation Costs and Procedural Cultures – New Avenues for Research in Procedural Law. (September 1, 2016). in: X. E. Kramer, B. Hess (eds.), From Common Rules to Best Practices in European Civil Procedure, Nomos/Ashgate, Forthcoming. Dostupné na: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2915067>
11. VELJANOVSKI, C.: Third Party Litigation Funding in Europe. (December 2011). Dostupné na:
https://www.researchgate.net/profile/Cento_Veljanovski/publication/228120796_Third_Party_Litigation_Funding_in_Europe/links/00b7d52a4e9f77e092000000/Third-Party-Litigation-Funding-in-Europe.pdf

Kontaktné údaje:

JUDr. Martin Križan, PhD.
martin.krizan@flaw.uniba.sk
katedra občianskeho práva
Právnická fakulta Univerzity Komenského
Šafárikovo nám. 6

PRÁVNÝ VZŤAH ZASTÚPENIA A KOLÍZIA ZÁUJMOV

Romana Smyčková, Alexandra Löwy

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The legal institute of representation, such as the legitimacy or authority of the entity to act on behalf of another, has fundamental legal consequences, both for the representative entity and for the entity represented. The quality setting of the legislation is directly linked to the autonomy of the will of the parties to this legal relationship, and it fundamentally affects the exercise of their subjective rights and obligations.

Abstrakt: Právny inštitút zastúpenia ako legitimácia či oprávnenie subjektu konať za iného, má zásadné právne následky či už pre subjekt zástupcu, tak aj pre subjekt zastúpeného. Kvalitatívne nastavenie právnej úpravy je bezprostredne späté s autonómiou vôle subjektov tohto právneho vzťahu a zásadným spôsobom ovplyvňuje výkon ich subjektívnych práv a povinností. Article focused on researching questions of representation, mainly in conflicts of interests between minor and legal representative.

Key words: representation, minor (children), conflict of interests, legal representative, procedural guardian

Kľúčové slová: zastúpenie, maloletý, stret záujmov, zákonný zástupca, procesný opatrovník

1 ÚVOD

Striktne doktrínálne, by pri takto nastavenej téme príspevku mala primárne nasledovať analýza základných štrukturálnych prvkov zastúpenia ako právneho vzťahu. Dovoľme si ale venovať sa len vybraným otázkam zastúpenia, so zameraním sa na naplnenie účelu (funkcií) zvolenej témy, vo vzťahu k otázke, ktorú pri prehodnocovaní konceptu právnej úpravy tohto inštitútu považujeme za veľmi zásadnú. Týka sa ustanovenia opatrovníka na základe súdneho rozhodnutia, ak medzi zástupcom a zastúpeným je, resp. sa prezumuje kolízia záujmov a to s dôrazom na subjekt „opatrovníka“. Uvedené považujeme za opodstatnené najmä v prípadoch, ak na strane zastúpeného je „slabší subjekt“, pričom toto vnímame v extenzívnom slova zmysle (maloletí, osoby s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony, seniori, osoby neznámeho pobytu, osoby bez domova a pod.). Rovnako pojem „kolízia záujmov“ v súvislosti s nami sledovanými otázkami rezonuje nie len medzi subjektmi tohto vzťahu, ale aj v medziach kolízie záujmov v kompetencii subjektov, ktoré majú, resp. môžu mať postavenie opatrovníka (osoby blízke, obec, VSÚ, OSPOD) a ktorá im spravidla vyplýva zo statusového postavenia, alebo z rozsahu právomoci vymedzenej osobitným predpisom.

2 VŠEOBECNÉ VÝCHODISKÁ

Vychádzajúc z koncepcie materiálneho právneho štátu je veľmi dôležitý vzájomný **vzťah mocenských prvkov regulácie ľudského správania** pri rešpektovaní **vôľových prvkov (autonómie vôle)**, zásadných pre naplnenie základných hodnôt demokratickej spoločnosti. Vo sfére súkromného práva je bez pochybností jedným z nosných princípov **princíp rovnosti**, naplnenie ktorého zabraňuje bezbrehému uplatneniu autonómie v konaní a správaní sa človeka v rovine subjektu právnych vzťahov. **Pre aplikáciu noriem súkromného práva** má pritom veľmi významné miesto **hodnotové vymedzenie**, ktoré je základom pri interpretácii a aplikácii právnych noriem a v zásade identifikuje normatívny základ právnej úpravy. Uvedené sa (resp. malo by sa) prejavuje aj v právnej úprave inštitútu zastúpenia. Oprávnenie konať v mene inej osoby sa tradične spája **s prejavenu vôľou tejto osoby udeliť oprávnenie byť zastupovaný, v niektorých prípadoch**

oprávnenie zastupovať upravuje priamo zákon. Inštitút zastúpenia je v kontinentálnom systéme práva všeobecne uznávaným a predstavuje predovšetkým poskytnutie **ochrany fyzickým osobám.**¹

Ak hovoríme o **sociálnej úlohe súkromného práva**, ktorá je dnes v podstate prijímaná a pertraktovaná, do popredia vystupuje aj **otázka ochrany „slabšieho subjektu“** v právnych vzťahoch, ktorá je vyjadrením miery potreby vyvažovania prirodzene nerovnovážneho postavenia subjektov súkromnoprávných vzťahov. Jedným z inštitútov, v ktorom má svoju reflexiu vyššie uvedené a v ktorom má svoj zásadný význam otázka **autonómie vôle** subjektu a súčasne aj **otázka korektívu východiskového postavenia subjektu práva, je zastúpenie ako právny vzťah.** Úprava zastúpenia sleduje jednak sociálne záujmy tých, ktorí musia byť zastúpení, pretože sami nie sú spôsobilí na právne úkony, a jednak záujmy osôb, ktoré síce spôsobilosť na právne úkony majú, avšak z určitých dôvodov právny úkon, resp. úkony nechcú robiť sami, ale sa dajú zastúpiť nimi zvoleným zástupcom.² **Dostávame sa teda do pomeriavania dvoch významných atribútov, na jednej strane záväzok štátu chrániť určité subjekty bez ohľadu na ich vôľu, ktorú možno nie sú schopné reálne prejavíť, na strane druhej čo najmenej eliminovať zásah do ich práva rozhodovať o veciach, ktoré sa ich týkajú.**

Myšlienka **autonómie vôle strán**, ktorá je síce považovaná na nosnú v zmluvnom práve, dnes nadobúda na význame aj v širšom kontexte, a **to pri určení osoby zástupcu iným subjektom, ako subjektom zastúpeného, teda na základe autoritatívneho rozhodnutia.** In concreto sa uvedené prejavuje pri rozhodovaní súdu o ustanovení zástupcu a následne prejavenej vôle (súhlas resp. výhrada) zastúpeného k osobe zástupcu, ako aj v prejavenej vôle zástupcu, vykonávať práva a povinnosti z tohto vzťahu vyplývajúce riadne. Ambíciou príspevku nie je analýza právno-teoretických otázok zastúpenia vo všeobecnej rovine, druhov, obsahu a rozsahu práv a povinností z neho vyplývajúcich v celej svojej šírke, ale naopak, pozornosť chceme sústrediť na vybrané otázky tohto vzťahu v zmysle zachovania a naplnenia funkcií tohto inštitútu. Pre naplnenie sledovaných cieľov sme si stanovili primárnu hypotézu: „ *Právna úprava zastúpenia na základe rozhodnutia o ustanovení opatrovníka, v rovine hmotného a procesného práva je dostatočná pre kvalifikovaný výkon tejto funkcie a jej právno-ochranný účel.* Sekundárne sa zameriame na vyhodnotenie, či spektrum možných subjektov opatrovníka - kolízneho opatrovníka, prispieva k naplneniu neustrannosti a kvalifikovanému výkonu práv a povinností zástupcu.

3 SUBJEKTY ZASTÚPENÉHO

Pre účely ďalších úvah je na mieste identifikácia subjektov právneho vzťahu zastúpenia v internom ponímaní tohto vzťahu, kde chceme svoju pozornosť koncentrovať na konflikt – kolíziu záujmov medzi zástupcom a zastúpeným a právne následky z toho vyplývajúce.³

Vymedzenie **subjektov zastúpeného** je potrebné odvodiť v zmysle hmotnoprávných východísk a je potrebné ich diferencovať.

Jednu skupinu zastúpených subjektov tvoria **fyzické osoby spôsobilé na právne úkony v plnom rozsahu**, kde prichádza do úvahy zastúpenie na základe plnomocenstva, ale tiež zastúpenie na základe rozhodnutia súdu (§ 29 Občianskeho zákonníka (ďalej len OZ)). Pôjde o **zastúpenie osôb, ktorých pobyt nie je známy, za predpokladu, že je to potrebné na ochranu záujmov alebo si to vyžaduje verejný záujem**, pričom z týchto dôvodov nie je podmienené ustanovenie zástupcu nie je viazané na potencialitu začatia konania, resp. či konanie (súdne, správne, iné) prebieha.⁴ Ustanovenie opatrovníka v zmysle hmotného práva prichádza do úvahy tiež ak **je to potrebné z iného vážneho dôvodu.** V druhom prípade pôjde o ustanovenie opatrovníka na základe rozhodnutia súdu bez bližšej špecifikácie (vážnosť dôvodov a potrebu ustanovenia opatrovníka vyhodnocuje súd) pričom sa to v tejto kategórii môže týkať napr. práva **seniorov**, ako osôb, ktoré

¹ JURČOVÁ, M. In: JURČOVÁ, M., PAVELKOVÁ, B., NEVOLNÁ, Z., OLŠOVSKÁ, A., SMYČKOVÁ, R. *Zastúpenie v súkromnom práve*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 15-16

² LAZAR, J. a kol.: *Základy občianskeho hmotného práva*. Druhé prepracované vydanie. 1 zväzok, IURA EDITION, 2004, s. 147

³ Pozn. autorov: Nie je vylúčená ani situácia, že konflikt záujmov sa prejaví aj medzi zástupcom a substitútom, kde vzniká špecifický, odvodený vzťah medzi zástupcom a tretím subjektom, čo už je ale nad rámec našich úvah.

⁴ R12/1975

s ohľadom na svoj vek spadajú od kategórie slabších subjektov, hoci nemusia spĺňať zákonné podmienky pre obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Všetky vyššie uvedené dôvody zakladajú iba iba fakultatívnu možnosť súdu ustanoviť opatrovníka, pričom rozsah práv a povinností, prípadne doba trvania zastúpenia bude vymedzená v uznesení súdu, ktorým opatrovníka podľa §§ 272 -277 Civilného mimosporového poriadku (ďalej len CMP)⁵ ustanovuje. Právno-ochranný význam plní § 30 OZ, podľa ktorého ak dôjde k stretu záujmov zákonného zástupcu (teda aj opatrovníka ustanoveného rozhodnutím súdu,) so záujmami zastúpeného, alebo stretu záujmov tých, ktorých zastupuje ten istý zástupca, ustanoví súd (musí ustanoviť) osobitného zástupcu, *kolízneho opatrovníka*.⁶

Ďalšiu skupinu zastúpených subjektov tvoria **fyzické osoby, ktoré nie sú spôsobilé na právne úkony z dôvodu obmedzenia ich spôsobilosti na právne úkony**. Hoci hmotnoprávna úprava *de lege lata* v § 10 ods. 1 OZ stále upravuje možnosť pozbavenia fyzickej osoby spôsobilosti na právne úkony, nová procesná úprava reflektuje zásah do spôsobilosti na právne úkony fyzických osôb ako *ultima ratio*, a predpokladá výlučne možnosť obmedziť jej spôsobilosť.⁷ Zúženie možného rozsahu zásahu do spôsobilosti na právne úkony rešpektuje základné východiská vyplývajúce zo zákazu akejkoľvek diskriminácie osôb na základe zdravotného postihnutia. Aj keď Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len Dohovor)⁸ nemá definíciu „zdravotného postihnutia“, možno sa domnievať, že zabezpečenie účinného prístupu k spravodlivosti sa bude týkať nielen osôb s telesným postihnutím, ale tiež mentálnym, intelektuálnym či sensorickým postihnutím.⁹ V zmysle § 26 OZ bude za tieto osoby konať zákonný zástupca, ktorý v tomto prípade je súdom ustanovený opatrovník¹⁰. Pre prípadné posudzovanie kolízie záujmov majú význam tie fakty, že osoba, o ktorej spôsobilosti sa koná má *ex lege* plnú procesnú spôsobilosť (§ 29 CMP). Pokiaľ to zdravotný stav osoby dovoľuje, je táto oprávnená vyvíjať procesnú aktivitu, robiť procesné úkony – návrhy, vyjadrenia, podávať opravné prostriedky, námietky a pod. Takto nastavený rozsah spôsobilosti konať v konaní pred súdom má širší kontext. Z pohľadu rešpektovania osoby so „zdravotným hendikepom“ a zabezpečenia jej v zmysle vnútroštátnych, ako aj medzinárodných právnych aktov plnohodnotného uplatnenia práv, napĺňa sa tým aj čl. 4. Základných princípov, a to zachovanie princípu rovnosti účastníkov a ich účinný prístup k spravodlivosti.¹¹ Na zabezpečenie zvýšenej ochrany v priebehu procesu súd ustanoví osobe, o ktorej spôsobilosti sa koná, procesného opatrovníka, ak nemá zákonného zástupcu. Súčasne má súd procesný priestor vyhodnotiť prípadný *konflikt* medzi procesnými úkonmi zákonného zástupcu alebo súdom ustanoveného opatrovníka a úkonmi zástupcu, ktorého si táto osoba zvolí ako zástupcu.

Pri kategorizácii subjektov zastúpeného majú osobitné postavenie **fyzické osoby s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony ex lege – maloletí**. V zmysle § 9 OZ majú maloletí spôsobilosť len na také právne úkony, ktoré sú svojou povahou primerané rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku, pričom v ostatných veciach konajú ich zákonní zástupcovia („Kto je zákonným zástupcom maloletého dieťaťa, upravuje Zákon o rodine.“ - § 27 OZ) Ochrana

⁵ zákon. č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok

⁶ Uznesenie OZ Dunajská streda, sp. zn. 6Ps/19/2013

⁷ § 231 a nasl. CMP

⁸ Oznamenie Ministerstva zahraničných vecí SR č. 317/2010 Z. z. a č. 318/2010 Z. z. Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím a Opčný protokol k dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím

⁹ Ústavný súd ČR, I.ÚS 557/2009: Omezení způsobilosti k právním úkonům je závažným zásahem do osobnostní integrity, který je třeba zkoumat z pohledu potenciálních zásahů do základních práv omezované osoby garantovaných čl. 5 a čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a vyložených v rozsahu, který vymezuje lidská důstojnost. Vzhledem k tomu, že Listina garantuje citovaná práva jako tzv. základní práva absolutní, lze k jejich omezení přikročit jen za účelem ochrany základních práv jiných osob anebo za účelem ochrany veřejného zájmu, který je v podobě principu či hodnoty obsažen v ústavním pořádku (tzv. imanentní omezení základních práv).

¹⁰ Pozn. autora: S konaním o obmedzenie spôsobilosti na právne úkony je obligatórne spojené konanie o ustanovenie opatrovníka (§ 248 CMP), pričom tento je zákonným zástupcom osoby a rozsah práv a povinností súd vymedzí vo výroku rozsudku, s ohľadom na rozsah obmedzenia spôsobilosti na právne úkony

¹¹ SMYČKOVÁ, R. IN: SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., TOMAŠOVIČ, M., KOTRECOVÁ, A.: Civilný mimosporový poriadok . Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, s. 800

maloletých rezonuje významným spôsobom aj z pohľadu garancií právneho poriadku, ktorý v podstate favorizuje *najlepší záujem dieťaťa* ako základné hodnotové kritérium v právnych vzťahoch, v ktorých je dieťa subjektom právneho vzťahu priamo, resp. sa ho právne následky týkajú. Kritérium rozumovej a vôľovej vyspelosti dieťaťa primeranej jeho veku ponecháva priestor pre prejav autonómnej vôle samotným dieťaťom podľa naplnenia uvedených posudzovaných kritérií, na strane druhej jednoznačne vyvoláva potreby garantovania právnej ochrany „postavenia dieťaťa“ aj v kontexte právneho vzťahu zastúpenia. Možno sa stotožniť s tvrdením, že meritórny význam najlepšieho záujmu dieťaťa a predovšetkým jeho konkrétna aplikácia či medze v praxi sú dodnes, predovšetkým s ohľadom na judikatórne trendy, pomerne nejednoznačné.¹² Práve z uvedeného dôvodu je otázka realizácie práv (povinností) dieťaťom, prípadne jeho zástupcom, veľmi významná z pohľadu ich kvalifikovaného výkonu so zachovaním čo najvyššieho stupňa ochrany jeho najlepšieho záujmu.

Pri identifikácii subjektov zastúpeného má svoje miesto aj **právnická osoba ako zastúpený**, ktorá má špecifické postavenie a v rámci príspevku otázky s tým súvisiace nie sú cieľovým zameraním tohto príspevku. Je tomu tak preto, lebo tieto otázky by si vyžadovali osobitný priestor, nakoľko aj v právnej odbornej spisbe sa polemizuje o potrebe diferencovania „zastúpenia právnickej osoby“ a „konania za právnickú osobu“, čo má dopad aj v rovine procesnoprávnej. Tiež sú rozdielne názory na možnosť ustanovenia opatrovníka právnickej osoby podľa § 29 OZ, kde niektorí právnici gramatickým výkladom túto možnosť tolerujú, iní ju vylučujú).¹³

4 SUBJEKTY ZÁSTUPCU

Druhým zo subjektov právneho vzťahu zastúpenia **je subjekt zástupcu**. Pri posudzovaní subjektu zástupcu je nevyhnutné diferencovať medzi **hmotnoprávnymi východiskami**, v rovine občianskeho práva, vrátane právnej úpravy rodinnoprávných vzťahov, ako aj v rovine obchodnoprávných a pracovnoprávných vzťahov, teda širšom kontexte ponímania civilného práva. Za zásadné považujeme aj zohľadnenie osobitostí **v rovine procesnoprávnej**, kde na hmotnoprávny fundament úpravy zastúpenia nadväzujú osobitné procesné špecifiká, najmä v prípade **výkonu oprávnení tzv. procesného opatrovníka**. Krátku úvahy smerujeme teda k potrebe odlíšenia subjektu hmotnoprávneho opatrovníka procesného. Aj keď práve otázka diferenciácie opatrovníctva v rovine procesného a hmotného práva je do určitej miery polemická,¹⁴ považujeme ju za dôležitú jednak z pohľadu identifikácie rozsahu práv a povinností zástupcu, a tiež s ohľadom na koexistenciu viacerých zástupcov v právnom vzťahu zastúpenia, a to práve pri posudzovaní možnej kolízie záujmov.¹⁵ Sme toho názoru, že táto diferenciácia **je namieste** a je potrebné rozlišovať hmotnoprávneho a procesného (kolízneho) opatrovníka. *Hoci procesné predpisy nevymedzujú rozsah práv a povinností procesného opatrovníka, ale tento je odvodený od rozsahu procesných práv a povinností účastníka konania, ktorého zastupuje a v zásade to platí aj pre zastúpenie na základe plnomocenstva udeleného pre súdne konanie*, snáď s tým rozdielom, že pokiaľ udelí strana sporu (účastník konania) plnú moc advokátovi, rozsah zastupovania nie je možné obmedziť, resp.

¹² IVANČO, M.: Otázka najlepšieho záujmu dieťaťa v rovine medzinárodných únosov detí. ACTA FACULTATIS IURUDICAE UNIVERSITATIS COMENIANAE, Tomus XXXVI, 2/2017, s. 12

¹³ JURČOVÁ, M., PAVELKOVÁ, B., NEVOLNÁ, Z., OLŠOVSKÁ, A., SMYČKOVÁ, R.: Zastúpenie v súkromnom práve. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 272, s. 18, Fekete, I.: *Občiansky zákonník. Komentár*. Bratislava: Ing. Miroslav Mračko, 2007, s. 101, SVOBODA, J. a kol.: *Občiansky zákonník. Komentár a súvisiace predpisy*. V. doplnené, rozšírené a aktualizované vydanie. Bratislava: EUROUNION, 2004, s. 73

¹⁴ k tomu napr. KOTRADY, P., ŠŤASTNÝ, P.: Jestě k roli orgánu sociálně–právní ochrany dětí ako procesního opatrovníka v řízení ve věcech péče sou o nezletilé. *Právo a rodina* č. 8/2018, s. 16 a nasl., tiež KRÍŽEK, A.: Poznámky k procesnímu opatrovníctví nezletilých (1.). *Právo a rodina* č. 3/2018, str. 7 a nasl.

¹⁵ Pozn. autorov: Napr. v konaní o spôsobilosti na právne úkony, ak si osoba, o ktorej spôsobilosti sa koná, zvolí zástupcu na základe plnomocenstva, prípadne ak nemá zákonného zástupcu a súd jej ustanoví procesného opatrovníka, rovnako keď oprávnenie zastupovať dieťa svedčí obidvom rodičom, ako zákonným zástupcom dieťaťa

nevyklučuje to substitučné oprávnenie.¹⁶ V niektorých prípadoch dochádza k problematickej situácii stieraniu rozdielov medzi identifikáciou procesného a hmotnoprávneho opatrovníka a to najmä vo vzťahu k maloletým a ich zastupovaniu kolíznym opatrovníkom. Kolízny opatrovník tak môže mať postavenie hmotnoprávneho aj procesného opatrovníka.

Diferenciácia náhľadu na opatrovníka ako zástupcu z pohľadu hmotného a procesného práva nemá vplyv na **posudzovanie predpokladov na strane subjektu zástupcu z pohľadu hmotného práva**. Medzi základné predpoklady na strane zástupcu sú spôsobilosť na právne úkony, pričom túto spôsobilosť musí mať zástupca v plnom rozsahu, ak ide o zastúpenie generálne (všeobecné), zmluvné a zákonné.¹⁷

Pri posudzovaní predpokladov na strane zástupcu sa pokúsime poukázať na určité okolnosti, vyplývajúce zo zákona, ktoré bezprostredne vplyvajú na naplnenie účelu zastúpenia. V zmysle § 22 ods. 2 OZ vyplýva, že **vylúčený so zastúpenia je ten, koho záujmy sú v rozpore so záujmami zastúpeného**. V nadväznosti na uvedené z § 30 OZ vyplýva, že *v prípade stretu záujmov zákonného zástupcu a zastúpeného, alebo ak dôjde k stretu záujmov tých, ktorých zastupuje ten istý zástupca musí ustanoviť súd osobitného zástupcu*. Pre komplexnosť uvádzame, že podľa § 31 ods.2 ZR stačí potencialita vzniku kolízie záujmov medzi rodičmi a deťmi, alebo deťmi zastúpenými tým istým rodičom a tiež 460 NOZ u¹⁸, kde zákonodarca síce vychádza z predpokladu, že k stretu záujmov musí dôjsť, ale rozširuje toto o možnosť existencie hrozby takejto kolízie, obdobne ako to je našom Zákone o rodine. Nezanedbateľnou otázkou je, či takýto rozpor bude daný len vo vzťahu k úkonu, ktorého sa zastúpenie týka, alebo sa dotýka všeobecne vzájomných vzťahov zástupcu a zastúpeného. Tieto otázky považujeme za fundamentálne z pohľadu zachovania nestrannosti a nezávislosti a riadneho plnenia práv a povinností v právnom vzťahu zastúpenia bez ohľadu na diferenciáciu právnej skutočnosti, na základe ktorej vznikol. Preto by mali byť prehodnotené (absolútna verzus relatívna neplatnosť právneho úkonu, ako rozsah následku porušenia vyššie uvedených normatívnych východísk) aj pri rekonštrukcii súkromného práva, nakoľko sú významným spôsobom späté s ochranou funkciou v prípade kolízie záujmov tak vo vzťahu k zastúpenému, ako aj tretích subjektov.

Dostávame sa teda do záverečnej a najpodstatnejšej časti našich úvah, a to *ku kolízii, t.j. stretu záujmov v právnom vzťahu zastúpenia, a to s dôrazom na subjekty zástupcu*, lebo máme zato, že voľba „správneho a nestranného“ opatrovníka (teda aj kolízneho) je práve garanciu naplnenia právno-ochrannej funkcie zákona.

*Krátko k pojmu konflikt záujmov (kolízia, kolízia záujmov). Vychádzajúc z latinského conflictus, dostávame sa cez gramatický a výkladový význam týchto pojmov k charakteristike, kde ide o „stret“ záujmov , ktorý môže mať nie len rôznu podobu, ale aj rozsah. S týmito pojmi sa spravidla spája vymedzenie ako „ nesúlad, skríženie, zrážka či prekrývanie záujmov, ktoré môžu spôsobiť rozdielnosť v snahách a cieľoch a môže byť ním narušený alebo ohrozený záujem na nestrannom a objektívnom „výsledku“.*¹⁹

Vyhodnotenie existencie, resp. hrozby vzniku kolízie záujmov v právnom vzťahu zastúpenia je rozhodujúce už vo fáze, kedy sa posudzuje potreba konania za zastúpeného prostredníctvom (kolízneho) opatrovníka. Ustanovením opatrovníka niekomu u koho na to nie sú dôvody, má zásadné právne konsekvencie. Ak teda nastane zákonom prezumovaná potreba ustanovenia opatrovníka, *za rozhodujúce považujeme, kto bude túto „funkciu“ vykonávať.*

Dostávame sa asi k najzásadnejšej otázke a to „voľbe správneho opatrovníka“. Posúdenie tohto môže byť veľmi zložitá a odvíja sa od množstva faktorov a to tak subjektívnych, ako aj objektívnych. Potreba zabezpečenia *riadnej a realnej ochrany zastúpených subjektov* je jediná, ktorá zodpovedá východiskám prezentovaným vyššie a rezonuje aj v aktuálnej judikatúre a to nie len vo

¹⁶ § 92 CSP

¹⁷ JURČOVÁ, M., PAVELKOVÁ, B., NEVOLNÁ, Z., OLŠOVSKÁ, A., SMYČKOVÁ, R.: Zastúpenie v súkromnom práve. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 272, s.

¹⁸ zák. č. 89/2012Sb. Občanský zákonník

¹⁹ Pozn. autorov: Vo všeobecnej rovine je možné konštatovať, že *konflikt alebo kolízia záujmov môže byť deštruktívna, ale dokonca aj konštruktívna a jej prejavy môžu byť tak verbálne ako neverbálne. Subjekty sú v postavení protivníkov a následky sú negatívne, patologické. Pri konštruktívnych konfliktoch je charakteristická snaha o ich vyriešenie, k čom nie vždy musí dôjsť.*

vzťahu k maloletým. Pokiaľ by sme mali vygenerovať rozhodujúce faktory, ovplyvňujúce výber opatrovníka resp. kolízie záujmov tak za ne považujeme nasledujúce.

Významnú úlohu zohrávajú podľa nášho názoru určité „historické tradície“ (v zmysle zaužívaná prax orgánov aplikujúcich právo – súdov), ktoré sú často prelamované veľmi ťažko, napriek skutočnosti, že súčasná právna úprava (najmä civilného procesu) ponúka efektívnejšie a aj vhodnejšie nástroje a spektrum ich voľby.

Nemej zásadné sú nie len okolnosti *existencie vhodného subjektu* z pohľadu zákonnej preferencie určitých subjektov (rodinného príslušníka, resp. spriaznenej osoby ochotnej vstúpiť do právneho postavenia zástupcu).

Nezanedbateľným kritériom je *súhlas subjektu opatrovníka* (R 14/1967), ktorý vnímame ako veľmi zásadný aj vo vzťahu k otázke potencionality konfliktu pri zastúpení a to tak v prípade, ak je zástupcom osoba „príbuzná“, resp. ide o verejného opatrovníka – kedy napr. ak dôjde k ustanoveniu obce (orgán miestnej samosprávy) ako opatrovníka podľa §27 ods. 3 OZ, v zásade táto nemá možnosť výkon funkcie opatrovníka odmietnuť, čo je spôsobené aj tým, že môže ísť o poslednú, resp. jedinou možnosť, koho možno ustanoviť ako zástupcu., detto je § 71 ods. 2 CSP, keď obec figuruje v postavení procesného opatrovníka.²⁰ Pri ustanovení advokáta ako opatrovníka je otázka prípadného nesúhlasu s výkonom oprávnení a povinností z tohto vzťahu vyplývajúcich upravená osobitným zákonom.²¹

Kvalifikovaný výkon oprávnení a povinností z pohľadu subjektu zástupcu a pri zohľadnení kolízie záujmov podľa nášho názoru veľmi úzko súvisí *aj s charakterom veci - právneho úkonu*, resp. právneho vzťahu, ktorého ho sa zastúpenie týka a to aj v zmysle diferenciacie, či ide o úkon v rovine hmotnoprávnej, alebo procesnej (v konaní pred súdom). Kvalitatívny rámec úkonu - vzťahu, na ktoré sa vyžaduje zastúpenie, je totiž neodmysliteľne späté s jeho „právnou zložitou“, kde by táto mala a mohla reflektovať „zvýšené kvalifikačné, resp. odborné požiadavky“ na subjekt zástupcu.

Všetky tieto atribúty nás vo svojej komplexnosti vedú k úvahám o potrebe prehodnotenia právnej úpravy vo vzťahu k zohľadneniu určitej profesijnej kompetencie, resp. špecializácii pre subjekty potencionálne „zaťažené“ postavením opatrovníka. Výkon funkcie opatrovníka, ktorý je rýdzo formálny a nie je ho možné identifikovať ako riadny, je javom nežiaducim a potiera základný účel tohto inštitútu. Ako príklad uvádzame rozhodnutie ÚS ČR, z ktorého je možné uvedené zovšeobecniť.²² Ak sa v konaní pred súdom, ktorého účastníkom je maloletý, koná s jeho rodičom ako zákonným zástupcom, neznamená to, že pôjde vždy o riadne zastúpenie. Problém vzniká, ak zákonný zástupca zastupuje maloletého len formálne, fakticky však so súdom nekomunikuje. Takýto zástupca nerobí žiadne procesné úkony na ochranu práv maloletého, v dôsledku čoho koná v rozpore s jeho záujmami aj v rozpore so samotným účelom zastúpenia.

S ohľadom na obmedzenú schopnosť porozumieť významu konania nemusí mať maloletý vôbec príležitosť alebo možnosť na nečinnosť svojho zákonného zástupcu sám upozorniť súd alebo sa proti nej brániť, hoci prípadný nepriaznivý výsledok konania pôjde na jeho ťarchu. Ide v podstate o takú istú situáciu, ako keby nebol vôbec zastúpený. Z týchto dôvodov je povinnosťou súdu v takejto situácii vždy minimálne zväžiť, či v konkrétnej veci sú dané podmienky pre ustanovenie procesného opatrovníka.

Ak vychádzame z analýzy právnej úpravy komplexne (OZ, CSP, CMP), môže rozlíšiť s ohľadom na subjekt zástupcu, ktorým môžu byť osoby blízke, resp. osoby z rodinného prostredia (OZ používa pojem *príbuzný, resp. iná vhodná osoba.*) a tzv. verejný opatrovník.

4.1 Osoby blízke, resp. osoby z rodinného prostredia

Vychádzajúc z § 27 ods. OZ, §71 CSP, § 117 CMP - spoločné pre charakteristiku tejto skupiny subjektov je posudzovanie ich vzájomného vzťahu, pričom pojem rodinné prostredie, resp. rodinný alebo iný obdobný pomer môžeme vymedziť len výkladom, s posúdením fakticity existencie takéhoto vzťahu, spravidla spätého so vzájomným spoložitím. Pre komplexnosť treba dodať, že tu zákonodarca kumulatívne vyžaduje naplnenie predpokladu, že ujmu, ktorú utrpí iná osoba, by

²⁰ R 50/1985

²¹ zákon č. 586/2003 Zb. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní

²² Nález Ústavného soudu ČR sp. zn. II. ÚS 3814/17, zo dňa 17. apríla 2019, zdroj: usoud.cz

pocítovala dôvodne ako ujmu vlastnú, čím je vyjadrená nepriamo požiadavka kvality a intenzity vzájomného vzťahu týchto osôb.²³ Na rozdiel od toho je identifikácia príbuzenského, súrodeneckého, manželského vzťahu.

V prípade takto vymedzenej skupiny subjektov zo stavu *de lege lata* rezonuje favorizácia týchto subjektov ako opatrovníkov (dokonca v prípade Vecného zámeru opatrovníckeho práva v SR sa uvažuje o obligatórnosti „príbuzných zastupovať svojich blízkych – najmä seniorov, čo nevnímame ako vhodné s ohľadom na konštrukt kolízie záujmov a riadneho výkonu práv a povinností). Nezanedbateľnou je aj otázka odplatnosti výkonu opatrovníctva, čo na strane jednej má svoj reálny fundament, na strane druhej do určitej miery môže vyznieť ako kritérium, ktoré môže viesť k nekalej motivácii pre výkon tejto funkcie. Samozrejme všeobecne v týchto vzťahoch musí podliehať vyhodnoteniu predpoklad neexistencie kolízie záujmov a to tak pri realizácii hmotnoprávných úkonov, ako v civilnom procese bez ohľadu na jeho charakter (sporové konanie, mimosporové konanie) a s dôrazom na zachovanie osobitnej ochrana maloletých.

4.2 Verejný opatrovník

„Verejný opatrovník“ v postavení subjektu zástupcu je následná možnosť, a v tomto postavení môžeme identifikovať viacero subjektov a to *orgán miestnej správy (podľa právnej úpravy CSP obec), zamestnanec súdu - súdny úradník, advokát, orgán sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately (ďalej len OSPOD)*

Z právnej úpravy vyplýva, že ustanovenie obce, resp. vyššieho súdneho úradníka by mal byť postup *ultima ratio*, čo úzko súvisí aj s možnou formálnosťou výkonu oprávnení a povinností a priamy vplyv na objektivitu, ale efektívnosť postupov. Preto ustanovenie týchto subjektov za opatrovníka zákonodarca spája s existenciou nebezpečenstva z omeškania, a iba ak nie je možné využiť primárne subjekty predchádzajúce, enumerované zákonom.

Osobitné postavenie pri identifikácii subjektov „verejného opatrovníka“ má OSPOD. Primárne je tomu tak z dôvodu, že rozsah kompetencie týchto subjektov je limitovaný, resp. zúžený vo vzťahu k maloletým deťom, kde v zmysle osobitnej právnej úpravy dochádza ku kumulácii viacerých kompetencií tohto subjektu, ktorý spravidla vystupuje ako kolízny opatrovník dieťaťa.²⁴ Práve toto postavenie a jeho opodstatnenosť je otázka, ktorá veľmi frekventovane rezonuje na rôznych právnych fórach a v rôznych odborných výstupoch. V čom sú najpodstatnejšie výhrady voči tomuto subjektu ako kolízne opatrovníkovi. Postavenie OSPDu z pohľadu rozsahu kompetencií sa, ako už bolo uvedené, spravuje osobitnou právnou úpravou, ktorá identifikuje kompetencie tohto subjektu a podmienky ich výkonu. *In concreto* v prípade kompetencie OSPDu je kumulácia kompetencií sociálnoprávna ochrana - všetkých jej foriem a výkon funkcie kolízneho opatrovníka dieťaťa. To, čo rezonuje je práve výrazný verejnoprávny prvok, ktorý v prípade tohto subjektu predznačuje jeho funkciu ako *orgánu dozoru a kontroly* (niektorí autori používajú pojem orgán „správnej polície“, teda vystupuje ako *orgán verejnej moci*) a na strane druhej v roli *nezávislého zástupcu dieťaťa v tom istom konaní*.²⁵ Preto nie sú ojedinelé pochybnosti, aký vplyv má takto nastavený rozsah kompetencie orgánu verejnej moci, do akej miery súd automaticky preberá závery napr. zo správy kolízneho opatrovníka a aká jeho potom jeho miera decíznej právomoci v konaní, pričom tieto pochybnosti majú samozrejme širokosiahlejší náboj, kedy niektorí autori v tom vidia až akési „mimoprocesné dokazovanie“ formou podania správ o pomeroch dieťaťa, ktoré súd bez ďalšieho preberie).

Máme zato, že súčasná právna úprava dáva *diskrečnú právomoc súdu a naznačuje možnú „prednosť“ (najmä § 117 CMP), voľby iného subjektu ako orgánu OSPDu ako zástupcu maloletého*. Táto subsidiarita voľby ale v aplikačnej praxi nachádza minimálne využitie a skôr dochádza k automatickej „voľbe“ subjektu zástupcu v zmysle zaužívaných zvyklostí. OSPOD sa tak dostáva do situácie, že plní protichodné úlohy: pracuje s rodičmi a háji najlepší záujem dieťaťa, nehovoriac

²³ K tomu DZIAKOVÁ, D. In: ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJANKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M., a kol.: Občiansky zákonník 1. § 1-450.2. vydanie. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 792

²⁴ zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kurately

²⁵ KOTRADY, P., ŠTASTNÝ, P.: *Jestě k roli orgánu sociálně –právní ochrany dětí ako procesního opatrovníka v řízení ve věcech péče sou o nezletilé*. Právo a rodina č. 8/2018, s. 21

o situácii, kedy rodičia, či iní oprávnení zákonní zástupcovia spochybňujú osobu pracovníka OSPDU v pozícii opatrovníka. Domnievame sa, že nie je možné dať automatické rovnítko medzi výkon funkcie kolízneho opatrovníka a kompetenciami OSPODu všeobecne. Tieto otázky považujeme za zásadné pri posudzovaní celkového rámca výkonu funkcie opatrovníctva. Na strane druhej týmito úvahami v žiadnom prípade bez ďalšieho nespochybňujeme odbornú spôsobilosť pracovníkov OSPODu pri výkone ich oprávnení a povinností, ale so zreteľom na transparentnosť právnej úprav pri inštitúte zastúpenia a možnej kolízii záujmov (aj z pohľadu rozsahu kompetencie) považujeme za vhodné zabránenie prelínania sa viacnásobných funkcií vyplývajúcich týmto orgánom z ich kompetencie.

Z vyššie naznačených výstupov vyplýva že je žiadúce prehodnotenie všetkých aspektov ovplyvňujúcich výkon opatrovníctva v právnej úprave SR a kreovanie novej, flexibilnejšej úpravy a to primárne v rovine hmotného práva, s prípadným dopadom do procesnej úpravy. Aké je teda možné riešenie pri hľadaní „vhodného subjektu“ opatrovníka, kolízneho opatrovníka“, v snahe v plnej miere naplniť účel tohto inštitútu. Inšpirácia je možná aj v okolitých moderných právnych úpravách (stačí nahliadnuť do ČR) kde rezonujú tieto možnosti a fundamentálne otázky:

- **diferenciácia tzv. zákonného zastúpenia a opatrovníctva v hmotnoprávnej rovine**
  - sme si vedomí, že táto otázka je koncepčnou otázkou a nie je možné bez ďalšej hlbšej analýzy a odbornej konfrontácie dať na ňu jednoznačnú odpoveď, ale určite vidíme priestor pre reflektovanie naznačených problémov pri kreovaní novej úpravy v procese rekodifikácie občianskeho zákonníka, ktorý ako *lex generalis* súkromného práva sa musí (by sa mal) vysporiadať s tými koncepčnými otázkami
- **zváženie nového vymedzenia okruhu subjektov opatrovníka** – tu vidíme priestor pre *participáciu viacerých profesií* pri výkone funkcie opatrovníka – zapojenie advokátov²⁶ (notárov), aj OSPODu (v prípade tohto subjektu v presne vymedzenom postavení), prípadne zapojenie osobitných subjektov profesijne a odborne usposobených na výkon funkcie opatrovníka – znalci a pod. Veľmi inšpiratívnou a „smelou“ myšlienkou je vytvorenie osobitnej profesie kolízneho opatrovníka, ktorá by mohla znamenať jednak vytvorenie centralizovaného subjektu, ktorý by „dozoroval“ výkon oprávnení z tohto postavenia vyplývajúcich, napr. so zachovaním kooperácie s kontrolnou funkciou súdu, čo pri dnešnom zaťažení súdov by mohlo mať aj pozitívny vplyv na ich odbremenenie. takéto smerovanie k vytvoreniu „komplexného a funkčného“ systému výkonu opatrovníctva by umožnilo zaviesť centrálnu evidenciu subjektov využiteľných ako zástupcov pri zohľadnení okolností konkrétneho prípadu, ktorý by mohol plniť aj preventívnu funkciu a naplniť efektivitu postupu pri výbere konkrétneho subjektu a pri zohľadnení osobitostí, na ktoré sme poukázali v texte príspevku (charakter a zložitost' vecí, prípadný blízky vzťah alebo neexistencia subjektov preferovaných zákonodarcom pre subjektívne alebo objektívne dôvody, vrátane ich nesúhlasu s výkonom tejto funkcie. Za veľmi dôležitú považujeme tiež edukatívnu a vzdelávaciu činnosť, ktorá je už aj t.č. realizovaná v určitom rozsahu, pričom jej pravidelná organizácia (prípadná kontrola v určitých časových úsekoch) môže podľa nášho názoru prispieť k zvýšeniu kvality výkonu oprávnení a povinností, prípadné vytvorenie štandardov pre postup kolíznych opatrovníkov

Na základe uvedenej analýzy a jej výsledkov prezumujeme, že odpoveď na nami vymedzenú primárnu hypotézu hypotézu: „Právna úprava zastúpenia na základe rozhodnutia o ustanovení opatrovníka, v rovine hmotného a procesného práva je dostatočná pre kvalifikovaný výkon tejto funkcie a jej právno-ochranný účel“, musíme konštatovať, že súčasná právna úprava uvedené spĺňa len čiastočne. Pokiaľ ide o sekundárne zameranie sa na vyhodnotenie, či spektrum možných subjektov opatrovníka - kolízneho opatrovníka, prispieva k naplneniu nestrannosti a kvalifikovanému výkonu práv a povinností zástupcu, konštatujeme rovnako, že je tomu tak iba z časti a najmä z pohľadu aktuálnych skúsenostiach aplikačnej praxe prevláda skôr stereotypný a zaužívaný postup pri výbere subjektu kolízneho opatrovníka.

²⁶ K tomu napr. : KOVÁŘOVÁ, D.: Adokát jako opatrovník. Rodinné listy, ročník 2019, č. 1, zdroj ASPI

5 ZÁVER

Hyperdynamický vývoj spoločenských vzťahov prináša so sebou nové fenomény, ktoré majú resp. mali by mať svoju reflexiu aj v právnom systéme štátu na danom stupni vývoja. Inštitút zastúpenia v súkromnom práve nepochybne plní veľmi významné funkcie a snúbia sa v ňom výrazné prvky právno-ochranné, ktoré sú konfrontované s mierou autonómie vôle subjektov tohto vzťahu a to vôľou byť zastúpený, resp. vôľou byť zástupcom. Bez ambície negovať historické tradície dozrel čas (možno už dávno), aby sme sa pokúsili eliminovať automaticky a stereotypne zaužívané postupy pri riešení ustanovenia zástupcu z pozície autoritatívneho rozhodnutia najmä s dôrazom na fakt, že ak opomenieme autonómiu vôle zvoliť si zástupcu, riešime otázku kvalifikovanej a riadnej ochrany tých subjektov, ktoré si vyžadujú zvýšenú právnu ochranu. A iba riadny a kvalifikovaný výkon oprávnení a povinností vyplývajúci z právneho vzťahu zastúpenia môže uvedené atribúty naplniť.

Použitá literatúra:

- IVANČO, M.: Otázka najlepšieho záujmu dieťaťa v rovine medzinárodných únosov detí. ACTA FACULTATIS IURUDICAE UNIVERSITATIS COMENIANAE, Tomus XXXVI, 2/2017
- JURČOVÁ, M., PAVELKOVÁ, B., NEVOLNÁ, Z., OLŠOVSKÁ, A., SMYČKOVÁ, R.: Zastúpenie v súkromnom práve. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 272, ISBN 978-80-7400-420-9
- KOTRADY, P., ŠŤASTNÝ, P.: *Jestě k roli orgánu sociálně –právní ochrany dětí ako procesního opatrovníka v řízení ve věcech péče sou o nezletilé*. Právo a rodina č. 8/2018, s. 21
- KOTRADY, P., ŠŤASTNÝ, P.: *Jestě k roli orgánu sociálně –právní ochrany dětí ako procesního opatrovníka v řízení ve věcech péče sou o nezletilé*. Právo a rodina č. 8/2018
- KOVÁŘOVÁ, D.: Adokát jako opatrovník. Rodinné listy, ročník 2019, č. 1, zdroj ASPI
- KŘÍŽEK, A.: Poznámky k procesnímu opatrovnictví nezletilých (1.). Právo a rodina č. 3/2018
- LAZAR, J. a kol.: *Základy občianskeho hmotného práva*. Druhé prepracované vydanie. 1 zväzok, IURA EDITION, 2004, ISBN: 80-89047- 89-0
- SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., TOMAŠOVIČ, M., KOTRECOVÁ, A.: Civilný mimosporový poriadok, Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, ISBN: 978-80-89603-54-1
- SVOBODA, J. a kol.: Občiansky zákonník. Komentár a súvisiace predpisy. V. doplnené, rozšírené a aktualizované vydanie. Bratislava: EUROUNION, 2004, ISBN: 808-89-846-45
- ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJANKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M., a kol.: Občiansky zákonník 1. § 1- 450.2. vydanie. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 1754, ISBN 978-80-7400-770-5
- VILDOVÁ, B. : OPOD v roli kolizního opatrovníka a možný střet zájmů. Právo a rodina, č. 3/ 2019

Kontaktné údaje:

doc. JUDr. Romana Smyčková, PhD.

romana.smyckova@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

doc. JUDr. Alexandra Löwy, PhD., LL.M

alexandra.lowy@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

POROVNANIE PRÁVNEJ ÚPRAVY KONANIA ZA PRÁVNICKÚ OSOBU PODĽA CIVILNÉHO SPOROVÉHO PORIADKU S PRÁVNOU ÚPRAVOU PODĽA OBČIANSKEHO SÚDNEHO PORIADKU

Sandra Meňhartová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The representation of the parties to the dispute is in integral part of the civil process. In practice, there is often a situation where a legal person is acting on the part of the plaintiff or the defendant. The representation of a legal person in the civil process is treated differently by the Civil procedure code compared to the Civil procedure Code which was in effect in the past. The purpose of this paper is to analyze and compare the provisions governing the representation of a legal person contained in the Civil Procedure Code with those contained in the older legislation.

Abstrakt: Neoddeliteľnou súčasťou civilného procesu je zastúpenie sporových strán. V praxi často dochádza k situácii, že na strane žalobcu alebo žalovaného vystupuje právnická osoba. K zastúpeniu právnickej osoby v civilnom procese pristupuje Civilný sporový poriadok v porovnaní s Občianskym súdnym poriadkom rozdielne. Zámerom tohto príspevku je analyzovať a porovnať ustanovenia upravujúce problematiku zastúpenia právnickej osoby obsiahnuté v Civilnom sporovom poriadku s tými, ktoré sú obsiahnuté v Občianskom súdnom poriadku.

Key words: legal person, civil process, representation

Kľúčové slová: právnická osoba, civilný proces, zastúpenie

1. VŠEOBECNE O PRÁVNICKÝCH OSOBÁCH

Právnickú osobu môžeme označiť ako subjekt práva, ktorý je odlišný od osoby fyzickej, teda od človeka. Právnické osoby sú organizované entity, zákon im priznáva právnu subjektivitu v § 18 OZ „Spôsobilosť mať práva a povinnosti majú aj právnické osoby.“¹ Legálna definícia právnickej osoby doposiaľ neexistuje. Môžeme ju však označiť ako organizáciu osôb alebo majetku, ktorá je vytvorená za určitým účelom a ktorej objektívne právo priznáva právnu subjektivitu.² Právnické osoby spájajú určité spoločné znaky, ktoré ich charakterizujú. Medzi tieto spoločné znaky patrí ich samotná právna subjektivita, z ktorej následne vyplýva aj majetková oddelenosť, spôsobilosť na právne úkony, schopnosť vystupovať navonok prostredníctvom štatutárneho orgánu, vnútorná organizačná štruktúra, sídlo a názov.

Občiansky zákonník obsahuje iba základnú právnu úpravu právnických osôb. Špeciálna právna úprava jednotlivých právnických osôb je následne upravená v osobitných zákonoch. Právna úprava právnických osôb v Občianskom zákonníku disponuje vlastnosťou kogentnosti, predpokladá však, existenciu možnosti osobitnej úpravy.

Občiansky zákonník v prípade fyzických osôb rozlišuje spôsobilosť mať práva a povinnosti podľa ustanovenia § 7 Občianskeho zákonníka a spôsobilosť vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a povinnosti podľa ustanovenia § 8 a 9. V prípade právnických osôb upravuje Občiansky zákonník spôsobilosť mať práva a povinnosti v ustanovení § 18 a spôsobilosť vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a povinnosti v § 19a. Rozlišovanie jednotlivých druhov spôsobilosti v prípade

¹ § 18 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.

² Luby, Š. Základy všeobecného súkromného práva. 3. vydanie. Reprint. Šamorín: Heuréka, 2002, s. 55.

právnických osôb nie je až natoľko významné, keďže sa vychádza zo skutočnosti, že tak spôsobilosť mať práva a povinnosti ako aj spôsobilosť na právne úkony sú viazané na rovnaké predpoklady.³

Pri vzniku jednotlivých právnických osôb môžeme konštatovať dvojfázovosť tohto procesu. Prvou fázou je fáza založenia právnickej osoby na ktorú nadväzuje druhá fáza, a to fáza vzniku právnickej osoby. Spôsob založenia právnickej osoby bude úzko súvisieť s charakterom právnickej osoby a teda či ide o právnickú osobu založenú podľa noriem práva verejného alebo ide o právnickú osobu založenú podľa noriem práva súkromného. Právnická osoba môže byť založená súkromnoprávnym úkonom, a to buď dvosjtranným, ktorým môže byť spoločenská zmluva, jednostranným, ktorým môže byť zakladateľská listina. Právnická osoba verejného práva môže byť zriadená na základe zákona, v niektorých prípadoch dokonca individuálnym právnym aktom.

Medzi fázou založenia a fázou vzniku právnickej osoby dochádza k momentu kedy samotná právnická osoba ešte nevznikla, v tomto prípade hovoríme o tzv. predbežnej právnickej osobe. V tejto „medzifáze“ nemôže právnická osoba vzhľadom na nedostatok spôsobilosti uzatvárať vzťahy s tretími osobami, nie je však vylúčené, aby boli v tejto fáze rozvíjané vzťahy vo vnútri právnickej osoby, napríklad medzi zakladateľmi spoločnosti s ručením obmedzeným.

Samotný vznik právnickej osoby je v podmienkach Slovenskej republiky naviazaný na povinnosť registrácie. Právnická osoba vzniká až zápisom do príslušného registra. Nie je vylúčené, aby osobitný zákon upravil iný moment vzniku právnickej osoby.

Vzhľadom na samotný charakter právnickej osoby je dôležitá otázka konania za ňu. Právnickým osobám chýba samostatná schopnosť, ktorá by im umožňovala vystupovať navonok. Z § 20 Občianskeho zákonníka vyplýva, ktoré osoby sú *ex lege* oprávnené konať v jej mene.

Z uvedeného ustanovenia vyplýva diferenciácia na dva okruhy subjektov, ktoré môžu týmto oprávnením disponovať.

Podľa ustanovenia § 20 odsek 1 OZ, „*Právne úkony právnickej osoby vo všetkých veciach robia tí, ktorí sú na to oprávnení zmluvou o zriadení právnickej osoby, zakladacou listinou alebo zákonom (štatutárne orgány).*“⁴ Právna úprava právnických osôb vychádza z konceptu priameho konania štatutárneho orgánu. Osobitný zákon ustanovuje, kto je štatutárnym orgánom jednotlivých právnických osôb. V určitých prípadoch existuje možnosť modifikácie spôsobu a rozsahu konania štatutárneho orgánu navonok. „Štatutárny orgán vystupuje navonok vo všetkých veciach právnickej osoby, okrem vecí, ktoré zákon zveruje iným orgánom právnickej osoby, alebo ktoré mu zákon zakazuje zveriť.“⁵

Podľa ustanovenia § 20 odsek 2 OZ, „...*za právnickú osobu môžu robiť právne úkony aj iní jej pracovníci alebo členovia.*“⁶ Nielen konanie štatutárneho orgánu právnickú osobu zaväzuje. Právnickej osobe je pričítané aj konanie tých, ktorí sú buď pracovníkmi alebo členmi konkrétnej právnickej osoby. Oprávnenie konať za právnickú osobu musí vyplývať z vnútorných predpisov prípadne môže vyplývať z pracovného zaradenia, ktoré je vzhľadom na pracovné zaradenie konajúcej osoby obvyklé. Nie je preto možné namietat, že určitý právny úkon je neplatný iba na základe toho, že nebol vykonaný štatutárnym orgánom. Takáto námietka by bola nedôvodná v prípade, že právny úkon urobila osoba, ktorá je pracovník právnickej osoby a jej oprávnený zástupca.⁷

2. PRÁVNICKÁ OSOBA AKO STRANA SPORU V CIVILNOM PROCESSE

V praxi často dochádza k situácii, že právnická osoba vystupuje ako strana sporu v civilnom procese. Vznik procesnej subjektivity a procesnej spôsobilosti je naviazaný na vznik spôsobilosti mať práva a povinnosti a spôsobilosti na právne úkony podľa práva hmotného. V prípade právnickej osoby moment ich nadobudnutia splýva. Z uvedeného vyplýva, že moment nadobudnutia procesnej subjektivity a procesnej spôsobilosti právnickej osoby je naviazaný na jej vznik, ktorý je pri právnických osobách súkromného práva spojený s registráciou v príslušnom registri (napr. obchodný register,

³ Števcěk, M., Dulak., A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. A kol. Občiansky zákonník I. §1-450 Komentár. Praha: C. H. Beck, 2015, 102.

⁴ § 20 odsek 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník

⁵ Števcěk, M., Dulak., A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. A kol. Občiansky zákonník I. §1-450 Komentár. Praha: C. H. Beck, 2015, 120.

⁶ § 20 odsek 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník

⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 9 Cmo 1080/1999.

register nadácií, register občianskych združení a pod.). Ako v hmotnom práve tak aj v civilnom procese absentuje možnosť právnickej osoby konať samostatne navonok. Právnická osoba je tak aj v civilnom procese zastúpená konkrétnymi subjektami. Ustanovenie § 72 Civilného sporového poriadku, „*Na konanie právnickej osoby pred súdom sa použijú ustanovenia osobitného predpisu o konaní za právnickú osobu.*“, odkazuje na hmotnoprávnu úpravu. Tento druh zastúpenia právnickej osoby nemožno zamieňať so zastúpením zákonným, nakoľko niektoré oprávnenia osôb konajúcich za právnickú osobu vyplývajú zo zákona a niektoré z právnych skutočností.

Z rozhodnutia R 6/1978 vyplýva, že v prípade, že je právnická osoba sporovou stranou v civilnom procese, musí sa prihliadať ako na sporovú stranu aj na tú osobu, ktorá je oprávnená za právnickú osobu konať. Neprichádza do úvahy situácia, kedy by štatutárny orgán právnickej osoby vystupoval v procesnom postavení svedka v civilnom procese. Štatutárny orgán v civilnom procese vystupuje ako strana sporu.⁸

Procesné podmienky na strane strán sporu teda procesná subjektivita a procesná spôsobilosť musia byť splnené tak na strane samotnej právnickej osoby ako aj na strane samotného štatutárneho orgánu. V prípade, že procesné podmienky nie sú splnené dochádza k tzv. Vadám konania. V prípade, že by k takejto vade konania prišlo, nebolo by možné túto vadu zhojiť ustanovením procesného opatrovníka v súlade s § 68 a 69 Civilného sporového poriadku.⁹ To nevylučuje, aby sa právnická osoba dala v konaní zastúpiť na základe splnomocnenia podľa ustanovenia § 89 CSP, „*Strana sa môže dať v konaní zastupovať zástupcom, ktorého si zvolí...*“¹⁰

V súlade s hmotným právom teda opätovne rozlišujeme dve skupiny osôb, ktoré sú oprávnené v mene právnickej osoby konať pred súdom.

Prvou skupinou sú tak ako to vyplýva z hmotnoprávnej úpravy štatutárne orgány. Oprávnenie konať za právnickú osobu, môže byť preverená aj z iniciatívy súdu v súlade s ustanovením § 185 odsek CSP, podľa ktorého, „*Súd môže aj bez návrhu vykonať dôkaz, ktorý vyplýva z verejných registrov a zoznamov...*“¹¹ Ak je v konaní spochybnené oprávnenie fyzickej osoby konať za právnickú osobu ako jej štatutárny orgán, súd je povinný bez ohľadu na obsah aktuálneho výpisu z obchodného registra, ktorým sa táto osoba preukazuje, jej oprávnenie skúmať.¹²

Druhou skupinou sú pracovníci alebo iní členovia právnickej osoby. Tieto osoby svoje oprávnenie konať v mene právnickej osoby pred súdom preukazujú prostredníctvom interného predpisu, z ktorého toto oprávnenie vyplýva alebo inou listinou preukazujúcou oprávnenie takejto osoby v mene právnickej osoby pred súdom konať.

Iní zamestnanci právnickej osoby disponujú oprávnením zastupovať právnickú osobu v civilnom procese na základe poverenia. Pojem poverenie nie je možné stotožňovať s pojmom zastúpenie na základe splnomocnenia, ide o dva odlišné inštitúty. „*Organizácie konajú na súde prostredníctvom svojich pracovníkov, a to buď tých, ktorí za ne konajú podľa štatútu, alebo tých, ktorí preukážu svoje poverenie (písomným poverením). Nejde tu o zastúpenie v zmysle § 24 OSP, pretože prostredníctvom koná priamo organizácia a ukony týchto pracovníkov sú priamo jej úkonmi.*“¹³

3. POROVNANIE PRÁVNEJ ÚPRAVY OBSIAHNUTEJ V CIVILNOM SPOROVOM PORIADKU S PRÁVNOU ÚPRAVOU OBSIAHNUTOU V OBČIANSOM SÚDNOM PORIADKU

Občiansky zákonník neobsahuje jednoznačné rozlíšenie zastúpenia, ktoré vzniká na základe zákona a zastúpenia, ktoré vzniká na základe rozhodnutia súdu tým osobám, ktoré nedisponujú spôsobilosťou samostatne konať pred súdom. Na túto skutočnosť Občiansky súdny poriadok reagoval tým, že v ustanovení § 22 upravoval zákonné zastúpenie fyzických osôb. Podľa tohto ustanovenia,

⁸ R 6/1978 - Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 28. 3. 1975, 5 Cz 12/75

⁹ Števcík, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok. Praha : C.H.Beck, 2016, s. 252.

¹⁰ § 89 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok

¹¹ § 185 odsek 2 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok

¹² Uznesenie Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 20 Cdo 552/2006

¹³ R 12/1976

„Fyzická osoba, ktorá nemôže pred súdom konať samostatne, musí byť zastúpená zákonným zástupcom. To neplatí, ak tento zákon ustanovuje inak.“¹⁴

V ustanovení § 29 Občianskeho súdneho poriadku bolo upravené zastúpenie na základe rozhodnutia súdu, a to v tých prípadoch keď fyzická alebo právnická osoba nemohli za seba v konaní samostatne konať a hrozilo im nebezpečenstvo z omeškania. Toto ustanovenie bolo konštruované pomerne široko. Na jeho základe bolo možné podľa § 29 odsek 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanoviť opatrovníka aj, „...účastníkovi, ktorého pobyt nie je známy, ktorému sa nepodarilo doručiť na známu adresu v cudzine alebo ak je doručenie písomnosti v cudzine spojené s ťažko prekonateľnými prekážkami, ktorý je postihnutý duševnou poruchou alebo ktorý nie je schopný zrozumiteľne sa vyjadrovať.“¹⁵ Podľa § 29 odsek 3 bolo OSP bolo možné ustanoviť opatrovníka aj právnickej osobe ak nebolo možné doručiť písomnosť na adresu sídla uvedeného v obchodnom registri alebo v inom registri a iná adresa nebola súdu známa alebo ak sa nepodarilo doručiť písomnosť naznámú adresu v cudzine.

V prípade civilného sporového poriadku už nehovoríme o opatrovníkovi ale o procesnom opatrovníkovi. Z dikcie ustanovenia § 69 CSP jednoznačne vypláva, že ustanovenie procesného opatrovníka právnickej osobe v konaní neprichádza do úvahy. Podľa platnej právnej úpravy je možné procesného opatrovníka ustanoviť iba osobe fyzickej, a to iba v prípade splnenia zákonom stanovených podmienok. Rovnako neexistuje možnosť stanoviť procesného opatrovníka či už osobe fyzickej alebo osobe právnickej za účelom doručovania písomností. Táto právna úprava by bola z hľadiska sprísnenia procesného postupu pri doručovaní nadbytočná.

V praxi často dochádza k situáciám, kedy absentuje zastúpenie právnickej osoby. Táto procesná situácia najčastejšie nastáva v dôsledku smrti štatutárneho orgánu, ale môže nastať aj v dôsledku spornosti v otázke, kto má za právnickú osobu konať prípadne v dôsledku iných skutočností. V minulosti sa tieto procesné situácie dali zhojiť aplikáciou ustanovenia § 29 odsek 1 OSP, podľa ktorého „Ak nie je zastúpený ten, kto nemôže pred súdom samostatne konať, súd ustanoví mu opatrovníka...“ Naproti tomu vychádzajúc z ustanovenia § 69 CSP, podľa ktorého, „Súd ustanoví opatrovníka fyzickej osobe, ktorá nemôže samostatne konať pred súdom...“, je zrejmé, že podľa platnej právnej úpravy nie je možné v situáciách kedy nie je právnická osoba zastúpená a teda nemôže samostatne konať pred súdom rozhodnúť o ustanovení procesného opatrovníka. V situácii kedy právnická osoba nemôže za seba samostatne konať v dôsledku neexistencie osoby oprávnenej za ňu konať nehovoríme o strate procesnej spôsobilosti.¹⁶ Absencia osoby oprávnenej konať za právnickú osobu už nie je považovaná za procesnú prekážku, na ktorej zhojenie by bolo nutné ustanoviť procesného opatrovníka, ako bolo uvedené už vyššie, platná právna úprava túto možnosť už ani neupravuje.

Tu sa črtá otázka, ako postupovať v situáciách kedy za právnickú osobu nemá kto konať pred súdom. Riešenie môže byť upravené prostredníctvom práva hmotného alebo prostredníctvom práva procesného.

K riešeniu normami procesného práva pristupovala bývala procesná úprava Občianskeho súdneho poriadku keď umožňovala ustanoviť opatrovníka právnickej osobe, pri ktorej absentovala osoba oprávnená za ňu konať pred súdom, a to podľa ustanovenia § 29 OSP. Rovnako k danej otázke pristupuje aj aktuálna právna úprava českého procesného práva, ktorá ráta s možnosťou, že procesného opatrovníka bude potrebné ustanoviť právnickej osobe v dvoch prípadoch:

1. v prvom prípade ide o situáciu kedy právnickej osobe absentuje osoba oprávnená za ňu konať,¹⁷
2. v druhom prípade, je to kto má za právnickú osobu konať sporné.

V prípadoch kedy súd ustanovuje opatrovníka musí existovať situácia kedy naozaj nie je žiadny subjekt oprávnený v jej mene konať, túto skutočnosť musí súd podrobne skúmať. V prípade, že by bol právnickej osobe ustanovený procesný opatrovník šlo by o odňatie možnosti právnickej osobe konať pred súdom.¹⁸

¹⁴ § 22 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok

¹⁵ § 29 odsek 2 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok

¹⁶ Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 241.

¹⁷ porovnaj § 21 odsek I, § 21 zákona č. 99/1963 Občianský soudní řád

¹⁸ Uznesenie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 23 Cdo 107/2009 z 18. mája 2009

K riešeniu prostredníctvom noriem práva hmotného pristúpila aj aktuálna právna úprava platná na našom území, a to tak, že z možnosti ustanoviť procesného opatrovníka podľa ustanovenia § 61 právnickú osobu vylúčila. Vychádzajúc z ustanovenia § 69 CSP nie je teda možné ustanoviť procesného opatrovníka právnicke osobe za žiadnych okolností. Z toho vyplýva, že v prípade absencie osoby oprávnenej za právnikú osobu konať, je riešenie týchto situácií ponechané výlučne na nromy práva hmotného. Dôležitým východiskom je skutočnosť, že nie je úlohou procesného práva zhojiť nedostatky, ktoré sa vyskytujú v rovine práva hmotného. Ustanovenia § 72 a 73 upravujú konanie právnických osôb pred súdom, kde v plnom rozsahu odkazujú na ustanovenia hmotného práva. Podľa predchádzajúcej právnej úpravy v OSP zastúpenie podľa hmotného práva prichádzalo do úvahy iba tam, kde neexistovala procesná úprava. Ustanovenie § 21 odsek 3 vylučovalo oprávnenie osoby konať za právnickú osobu v prípade konfliktu záujmov tejto osoby so záujmami právnickej osoby. Podľa stavu de lege lata by sa takáto spornosť už v civilnom procese nemala vôbec prejavovať.¹⁹

Existujú tiež prípady kedy funkcia štatutárneho orgánu nie je dočasne obsadená žiadnou fyzickou osobou, k tejto situácii najčastejšie dochádza v súvislosti so smrťou konateľa spoločnosti s ručením obmedzeným. Uvedená skutočnosť nemusí mať za následok automatické zrušenie takejto právnickej osoby, ale v prípade, že by tento nedostatok nebol v dostatočnom čase zhojený mohlo by dôjsť aj k jej zániku. V prípade smrti jediného spoločníka a zároveň konateľa spoločnosti s ručením obmedzeným musí súd počkať na výsledky dedičského konania. V prípade, že na dediča prejde obchodný podiel vzniká mu povinnosť ustanoviť nový štatutárny orgán. Počas dedičského konania je oprávnený spravovať takúto spoločnosť správca dedičstva v súlade s ustanovením § 182 Civilného mimosporového poriadku.

4. ZÁVER

Z porovnania právnych úprav Civilného sporového poriadku a Občianskeho súdneho poriadku vyplýva odlišný prístup v procesných situáciách spojených s absenciou osoby oprávnenej konať v mene právnickej osoby. Kým Občiansky súdny poriadok sa snažil predmetné situácie riešiť vo veľkej miere samostatne bez využitia ustanovení práva hmotného. Civilný sporový poriadok pristúpil k odlišnej koncepcii, ktorá sa opiera o hmotnoprávnu úpravu. Dôvodom je predovšetkým aj tá skutočnosť, že súd pri prejednávaní veci nemá zasahovať do tých otázok a problémov, ktoré nastali v rovine práva hmotného. Rovnako sa javilo neefektívne ustanovovanie opatrovníka právnickým osobám z toho dôvodu, že vedenie právnickej osoby často vyžaduje nie len splnenie základných predpokladov na zastupovanie, ale aj splnenie určitých špecifických odporých predpokladov. Často bola takto zastúpená právnická osoba v ohrození, pretože možnosť rozhodovať o nej získal subjekt, ktorý nemusel byť na také konanie vôbec odborne spôsobilý. Ďalším dôvodom prečo Civilný sporový poriadok pristúpil k tejto koncepcii je aj to, že je to pre civilný proces hospodárnejšie. Otázka celkovo efektívnejšieho a rýchlejšieho konania rezonovala v procese rekodifikácie azda najčastejšie. Z tohto dôvodu môžeme jednoznačne konštatovať, že ponechanie riešení predmetných situácií v rovine práva hmotného výtazne dopomohlo k najplneniu zamýšľaných cieľov rekodifikácie civilného procesu.

Použitá literatúra:

Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, 1544 s. ISBN 978-80-7400-629-6.

Svoboda, J. a kol.: *Občiansky zákonník. Komentár a súvisiace predpisy*. Bratislava: EUROUNION, 2004, 1345 s. ISBN 80-88984-64-5.

Luby, Š. *Základy všeobecného súkromného práva*. 3. vydanie. Reprint. Šamorín: Heuréka, 2002, s. 287. ISBN 80-89122-00-0

Števček, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. A kol. *Občiansky zákonník I. §1-450 Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2015, 1616 s. ISBN 978- 80-7400-597-8

Fekete, I.: *Občiansky zákonník 1. zväzok (Všeobecná časť)*. Veľký komentár, 3. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Eurokódex 2017, 112 s. ISBN 978-80-8155-073-7

¹⁹ Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. *Civilný sporový poriadok*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 242.

Súdne rozhodnutia:

Uznesenie Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 9 Cmo 1080/1999

Uznesenie Najvyššieho súdu ČR, sp. zn. 20 Cdo 552/2006

R 6/1978 - Rozsudok Nejvyššieho soudu ČSR z 28. 3. 1975, 5 Cz 12/75

Uznesenie Najvyššieho soudu ČR sp. zn. 23 Cdo 107/2009 z 18. mája 2009

Uznesenie Najvyššieho soudu ČR, sp. zn. 20 Cdo 552/2006

Kontaktné údaje:

Mgr. Sandra Meňhartová

sandra.meňhartová@gmail.com

Univerzita Komenského v Bratislave

Šafárikovo nám. č. 6

P. O. BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

NIEKTORÉ OTÁZKY SÚVISIACE SO ZASTUPOVANÍM KLIENTOV

Patrik Podhorský

Podhorský & Partners, s. r. o., advokátska kancelária

Abstract: The main aim of the article is to provide readers with the author's view of issue of legal representation of the litigant in civil litigation. The author tries to describe some specific situations that arise in application practice. Partial conclusions of the author stem from the outlined issues of legal representation in civil litigation process in the Slovak legal order, supplemented by legislation in the Czech Republic, where the author gives a qualified interpretation of the institute of legal representation, especially with regard to the exercise of clients' subjective rights. In some cases, the author also comments on the issue of abuse of the right to represent clients.

Abstrakt: Hlavným cieľom článku je poskytnúť čitateľom pohľad autora na problematiku právneho zastúpenia sporovej strany v civilnom sporovom konaní. Autor sa snaží priblížiť niektoré špecifické situácie, ktoré vznikajú v aplikačnej praxi. Čiastkové závery autora sú naplnené skrz načrtnutú problematiku právneho zastúpenia v civilnom sporovom procese v slovenskom právnom poriadku, doplnenú právnou úpravou v Českej republike, kedy autor podáva kvalifikovaný výklad inštitútu právneho zastúpenia, najmä s ohľadom na uplatňovanie subjektívnych práv klientov. Autor sa v niektorých prípadoch vyjadruje aj k problematike zneužitia práva súvisiaceho so zastupovaním klientov.

Key words: civil process, attorney, right to legal aid, exercise of subjective rights, abuse of law

Kľúčové slová: civilný proces, advokát, právo na právnu pomoc, uplatňovanie subjektívnych práv, zneužitie práva

1 ÚVOD

S otázkami súvisiacimi so zastupovaním klientov je spojený celý rad zaujímavých situácií, ktoré môžu nastať. Zastupovanie klientov advokátmi nie je len o akomsi vystupovaní advokátov na súdoch za klienta, ale súvisí s ním mnoho dielčích záležitostí, a to od prvého kontaktu s klientom až po ukončenie zastupovania. Práve v tomto časovom rozpätí sa vykonáva ústavne zaručené právo fyzických a právnických osôb na právnu pomoc. V predkladanom článku autor poukazuje na vznik zastúpenia, na niektoré otázky súvisiace so zastupovaním klientom, na realizáciu práva na právnu pomoc a na akési hranice uplatňovania tohto práva.

2 ÚČEL ZASTÚPENIA

Osoba, či už fyzická, alebo právnická, v ktorej občianskoprávnom postavení sa majú prejavovať následky právneho úkonu, **tzv. vznik, zmena či zánik** subjektívnych občianskych práv a právnych povinností, nemusí v praktickom živote vždy učiniť tento právny úkon sama. Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej len „OZ“) za určitých podmienok umožňuje, aby právny úkon za túto fyzickú či právnickú osobu mohol vykonať niekto iný v zastúpení, teda ich zástupca.

Účelom občianskoprávneho inštitútu zastúpenia na základe splnomocnenia tak je, aby za osobu, ktorá je k právnym úkonom spôsobilá, avšak z najrôznejších dôvodov ich nechce či dokonca ani nemôže sama vykonať, vykonal právne úkony ustanovený zástupca.

Všeobecná právna úprava splnomocnenia je upravená v § 31 a násl. OZ. Od splnomocnenia podľa § 31 OZ treba odlišovať procesné splnomocnenie udelené podľa § 89 a násl. zákona č. 151/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“). Je potrebné uviesť, že právnym zástupcom zastúpeného **môže byť fyzická alebo právnická osoba, ktoré má oprávnenie na poskytovanie právnych služieb, teda táto osoba je držiteľom advokátskej licencie**. Tento zástupca vykonáva advokátske povolanie ako slobodnú právnickú profesiu.

Z úvodných ustanovení zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej

len „ZoA“) najmä § 1 odsek 1 a odsek 2 vyplýva, že na poskytovanie právnej pomoci podľa čl. 47 odsek 2 Ústavy slovenskej republiky¹ sú povolaní predovšetkým advokáti, resp. inak povedané, základné právo podľa čl. 47 odsek 2 Ústavy slovenskej republiky v Ústavu požadovanej kvalifikovanej právnej forme zabezpečujú predovšetkým advokáti výkonom advokácie.² Toto ústavné garantované právo na právnu pomoc zahŕňa (zásadne, s výnimkou konaní, pre ktoré je predpísané obligatórne zastúpenie) právo účastníka zvoliť si, či sa nechá či nenechá zastúpiť a prípadne tiež kým. Právne zastúpenie je tak ponechané (s uvedenou výnimkou) vcelku na vôli účastníka, a to bez ohľadu na to, či by toho bol inak schopný sám. Dôvody tohoto kroku nie je možné hľadať len v nedostatku napr. príslušného právneho vzdelania, ale týchto dôvodov môže byť oveľa viac.

V § 1 odsek 1 ZoA s názvom „Poslanie advokácie“ je výslovne uvedené, že advokácia pomáha uplatňovať ústavné právo fyzických osôb na obhajobu a chrániť ostatné práva a záujmy fyzických osôb a právnických osôb. V zmysle § 1 odsek 2 ZoA je ďalej uvedené okrem iného, že výkonom advokácie je zastupovanie klientov v konaní pred súdmi.

Výkonom advokátskeho povolania a realizáciou právnych služieb sa naplňuje právo fyzických a právnických osôb na súdnu a inú právnu ochranu zakotvené v Ústave Slovenskej republiky (čl. 46 a nasl.). Ide najmä o procesné zastupovanie klientov pred súdmi, inými orgánmi verejnej moci ako aj inými subjektami. Ďalej sem patria všetky tradičné formy právnych služieb vykonávané mimo procesné zastupovanie, ako sú napr. spisovanie listín, poradenstvo, rozbor.

Zastúpením klienta advokátom sa uplatňujú subjektívne práva tohto klienta. Inštitútom, ktorý toto uplatňovanie subjektívnych práv realizuje je splnomocnenie. Ide jednoznačne o akýsi „most“, ktorým sa prepájajú subjektívne práva klienta s existujúcou realitou.

Miesto advokáta v systéme našej spoločnosti názorne a výstižne opisuje Preambula Advokátskeho poriadku Slovenskej advokátskej komory. Advokátsky poriadok Slovenskej advokátskej komory vychádza zo ZoA a z tradícií slovenskej advokácie založených na úcte k profesijným a morálnym hodnotám, ktoré sú dedičstvom tvorivej práce generácií advokátov. V tejto Preambule je okrem iného uvedené „V spoločnosti, kde úcta k demokracii a právu je jedným z najdôležitejších ústavných princípov, **má advokát nezastupiteľné postavenie, pretože existencia slobodného a nezávislého advokátskeho povolania je základným prostriedkom ochrany ľudských práv a slobôd proti moci štátu. Advokát musí slúžiť veci spravodlivosti a tým, ktorí ho poverili obhajobou alebo zastupovaním. Povinnosti advokáta vyplývajúce z výkonu povolania sa neobmedzujú len na povinnosti upravené zákonom. S výkonom povolania advokáta sa nerozlučne spája škála etických povinností voči klientom a voči súdom a orgánom, pred ktorými advokát presadzuje záujmy svojho klienta, alebo pred ktorými koná v jeho mene.**“

Z vyššie uvedeného úvodného výkladu jednoznačne vyplýva nezastupiteľné postavenie advokáta a s týmto súvisiace právo klientov na právnu pomoc. S právom klientov na právnu pomoc je nepochybne späté aj uplatňovanie subjektívnych práv klientov v konkrétnych veciach (situáciách). Realizácia subjektívnych práv sa naplno prejavuje zastupovaním klientov advokátmi, najmä udelením procesného splnomocnenia. V tejto súvislosti je potrebné dodať, že inštitút procesného zastúpenia je esenciálnou súčasťou civilného sporového konania podľa zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“).

3 ZASTÚPENIE KLIENTA

OZ, ako aj CSP upravuje výslovne **iba priame zastúpenie**. V prípade konania zástupcu menom zastúpeného (alieno nomine) a na jeho účet, vznikajú práva a povinnosti priamo zastúpenému a nie zástupcovi. Medzi zástupcom a treťou osobou z toho žiadna práva a povinnosti nevznikajú (ide o tzv. zastúpenie priame, ktorého typickým zmluvným základom je v oblasti občianskeho práva príkazná zmluva a v oblasti obchodného práva zmluva mandátna). Táto príkazná/mandátna zmluva

¹ Podľa čl. 47 odsek 2 „Každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom.“ a obdobne aj čl. 37 odsek 2 Listiny základných práv a slobôd „Každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy, a to od začiatku konania.“

² ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s. ISBN 978-80-7400-629-6.

je takisto **základom vnútorného právneho vzťahu**, ktorý vzniká pri zastupovaní medzi advokátom a klientom, aj keď v tomto prípade s niektorými špecifickými modifikáciami stanovenými v ZoA.

Klient možno teda zastupovať na základe hmotnoprávneho splnomocnenia, alebo na základe procesnoprávneho splnomocnenia. Procesné zastúpenie v konaní pred súdmi sa riadi zvláštnou úpravou (§ 89 a nasl. CSP), ktorá vykazuje určité špecifiká oproti všeobecnej právnej úprave zastúpenia na základe splnomocnenia zakotvenej v OZ. V tomto príspevku sa iba okrajovo zaoberáme hmotnoprávnym zastúpením klientov, pretože podľa názoru autora sa naplno prejavuje špecifické postavenie advokáta v prípade tzv. procesného zastúpenia. Súčasne sa v prípade procesného zastúpenia naplno prejavuje fakt, že advokát uplatňuje subjektívne práva klientov prostredníctvom tohto inštitútu.

Ako sme už vyššie uviedli, Ústava SR priznáva každému právo na právnu pomoc aj v konaní pred súdmi. Na úrovni civilného procesu je toto právo garantované v CSP predovšetkým možnosťou nechať sa zastupovať v konaní advokátom.

3.1 Vznik zastúpenia na základe dohody o plnej moci

Dohoda plnej moci (tzv. zmluvné zastúpenie) je dvojstranný adresovaný právny úkon medzi zastúpeným označovaným v týchto prípadoch špecificky ako splnomocniteľ a zástupcom označovaným špecificky ako splnomocnenec, na základe ktorého sa splnomocnenec zaväzuje zastupovať splnomocniteľa v dohodnutom rozsahu.

Na tomto mieste by autor chcel poukázať na viaceré špecifiká pri prevzatí zastúpenia advokátom. Veľa závisí aj od toho, či advokát poskytoval právne služby – poradenstvo klientovi aj pred tým ako vec prevzal, alebo sa s vecou oboznamuje až v čase jej prevzatia. Pri prevzatí klientovej veci sa odporúča posúdiť viaceré dôležité skutočnosti (faktory), ktoré majú vplyv na zastupovanie veci:

1. **Klient.** Kto je klient, či neexistuje na strane advokáta konflikt záujmov. Z pohľadu advokáta sa stáva, že prihliada aj na sociálny rozmer, kedy advokát prihliada aj na nepriaznivú situáciu klienta.
2. **Protistrana.** Kto je protistranou. Opäť treba posúdiť, či neexistuje na strane advokáta konflikt záujmov. Treba aj vyhodnotiť, či je vlastne vôbec účelné žalovať protistranu pre napr. jej majetkovú situáciu (nedoplatky na daniach, exekúcie, prípadne konkurz).
3. **Predmet zastupovania - akej veci sa to týka.** Treba vždy vyhodnocovať situáciu aj z pohľadu tohto, či klientom požadovanú službu vie advokát poskytnúť. Ďalej by advokát mal zvážiť, či má na prevzatie veci materiálne, technologické a personálne zabezpečenie. Advokát by mal vedieť vyhodnotiť, či nejde o zrejme bezúspešné uplatňovanie práva, ktoré by bolo nie len nehospodárne, ale aj bez očakávaného úspechu. Na začiatku by mal advokát klientovi vysvetliť možné riziká a nezamľčať napr. podstatné právne otázky, ktoré môžu mať vplyv na úspech vo veci samej. Klienta riadne informovať o možnostiach, ktoré mu právny poriadok ponúka.
4. **Dostatok dokladov a informácií od klienta (dokumentácia).** Ak klient nemá dostatok dokumentov k predmetu zastupovaniu, advokát by si mal zabezpečiť tieto dokumenty vo svojej réžii. Ak to nie je možné, je potrebné zvážiť dôkaznú situáciu a podľa toho aj klienta poučiť a požiadať o ho o potrebnú súčinnosť. Následne je potrebné situáciu vyhodnotiť.
5. **Odmenu za zastupovanie.** Najvhodnejšie je sa samozrejme vždy dopredu dohodnúť a neponechávať túto otázku na neskôr. Pozor na spotrebiteľa, pretože u neho je povinnosť vopred informovať o hodnote jedného právneho úkonu.

Vyššie uvedené otázky sú dôležité a neodporúčame ich podceňiť.

3.2 K splnomocneniu

Od dohody o plnej moci, presnejšie dohody o zastúpení, je treba prísne odlišovať samotné splnomocnenie. Splnomocnenie je jednostranný právny úkon splnomocniteľa, ktorým vyhlasuje voči tretej osobe, resp. tretím osobám (tzv. vonkajší vzťah), že splnomocnil inú osobu ako oprávnenú (splnomocnenca), aby ho v rozsahu uvedenom v tomto splnomocnení zastupoval. Nie je potrebné, aby splnomocnenie bolo splnomocnencom výslovne prijaté. **Splnomocnenie zároveň osvedčuje, resp. deklaruje** navonok, že medzi splnomocniteľom a splnomocnencom existuje vnútorný právny vzťah založený dohodou o zastúpení.

CSP expressis verbis vyžaduje, aby bolo splnomocnenie udelené písomne. Vzhľadom na význam a procesné účinky zastúpenia je táto formálna požiadavka opodstatnená. Z hľadiska písomnej formy môže mať splnomocnenie listinnú alebo elektronickú podobu. Na elektronickú podobu písomného splnomocnenia sa analogicky aplikujú pravidlá pre elektronickú podobu podaní vo veci samej v zmysle § 125 odsek 2 CSP. Na rozdiel od pôvodnej úpravy (§28 odsek 1 zák. č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok) nie je v režime CSP prípustné udelenie splnomocnenia ústne do zápisnice.³

Autor poukazuje aj na to, že splnomocnenie udelené advokátovi je možné založiť do spisov súdnej správy a v každej konkrétnej veci sa neho len odvolať (tzv. prezidiálne splnomocnenie). Tento spôsob sa odporúča v prípade zastupovania klienta, ktorý uplatňuje na súde veľké množstvo žalôb, aby advokát nemusel ku každej žalobe prikladať splnomocnenie. Tento inštitút je využiteľný v prípade formulárových žalôb, alebo v hromadných veciach.

3.3 Zastupovanie

Právne zastúpenie nemožno pojať ako obyčajnú činnosť jednej osoby (advokáta, ktorý sa dokonca tiež môže nechať v konaní zastúpiť), ale jedná sa de facto o akési kompletne zázemie v podobe administratívy, advokátskych koncipientov a prípadne ďalších pracovníkov podieľajúcich sa na práci advokáta, ako aj potrebné vybavenie.

Ako sme už vyššie uviedli, splnomocnenie na zastupovanie v civilnom sporovom konaní musí byť udelené písomne. Právna teória vo všeobecnosti akceptuje záver, že procesné splnomocnenie má individuálny charakter a spravuje sa predpismi procesného práva. Na otázky, ktoré nie sú procesnoprávne upravené, sa primerane vzťahujú ustanovenia OZ o zastúpení na základe plnomocenstva.⁴

Základnou povinnosťou advokáta pri výkone svojej činnosti je ochrana práv klienta a ich presadzovanie na základe jeho pokynov. Ochrana práv a presadzovanie záujmov klienta je však limitovaná povinnosťou advokáta dodržiavať všeobecne záväzné právne predpisy.⁵

Prvoradý je vždy záujem klienta a až potom nasleduje záujem advokáta zaslúžiť si za svoju prácu odmenu, preto je čestné, ak advokát klienta informuje o využití právnych prostriedkov na dosiahnutie jeho cieľov primeranými prostriedkami smerujúcimi k prospechu klienta.⁶

3.4 Zastúpenie advokáta vo vlastnej veci iným advokátom

Takisto ako majú ústavne zaručené právo na právnu pomoc osoby neznalé práva, majú takéto právo osoby práva znalé. Dokonca aj sám advokát má právo na právnu pomoc. Je potrebné samozrejme vždy posudzovať všetky okolnosti daného prípadu. Na toto je však povolán súd, aby vyhodnotil, či je právo na zastúpenie advokáta ďalším advokátom výkonom práva, alebo ide o jeho zneužitie. V judikatúre slovenských súdov autor nenašiel žiadne rozhodnutia, ktoré by sa zaoberalo touto problematikou a preto nižšie autor uvádza dve rozhodnutia z Českej republiky.

Z Nálezu Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. IV.ÚS 1674/14 zo dňa 29.3.2014 vyplýva, že aj napriek jednoduchosti a relatívnej bagatelnosti pojednávanej veci Ústavný súd konštatoval, že právo na právnu pomoc je garantované všetkým bez ohľadu na stupeň dosiahnutého vzdelania. Pokiaľ obecný súd neúčelnosť vynaložených nákladov spočívajúcich v odmene za právne zastúpenie odôvodnil iba skutočnosťou, že bol žalobca sám advokátom s generálnou právnou praxou a mohol tak žalobu aj účasť na pojednávaní obsiahnuť sám, dopustil sa tak výkladu porušujúceho právo na spravodlivý proces, ako aj právo na právnu pomoc. Je teda zrejmé, že advokát má rovnako právo na právnu pomoc ako akákoľvek iná fyzická, či právnická osoba.

³ ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s. ISBN 978-80-7400-629-6.

⁴ ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s. ISBN 978-80-7400-629-6.

⁵ OLEJ, J., KEREČMAN, P., KALATA, P., a kolektív, *Zákon o advokácii, Komentár*, C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-89603-11-4, str. 768

⁶ OLEJ, J., KEREČMAN, P., KALATA, P., a kolektív, *Zákon o advokácii, Komentár*, C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-89603-11-4, str. 768

Ďalej z Uznesenia Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 33 Cdo 3672/2014 zo dňa 19.2.2015 vyplývajú ďalšie závery súvisiace s otázkou zastupovania advokáta ďalším advokátom, pričom podľa NS ČR nie je možné prostredníctvom účelnosti vymedzovať kategóriu osôb, ktorá by tak z hľadiska právneho zastúpenia mala odlišné postavenie, a tak jej de facto jej právo upierať, a voči ostatným ju diskriminovať. Účastníka nemožno sankcionovať tým, že mu nebude priznaná časť nákladov zodpovedajúcej výšky odmeny advokáta s odôvodnením, že sa mohol brániť sám. V tomto uznesení NS ČR poukázal na to, že je treba rozlišovať, či je právne zastúpenie účastníka, ktorý je advokátom, iným advokátom, využitím ústavne zaručeného práva na právnu pomoc, alebo či sa jedná o zneužitie práva na úkor protistrany, pričom uviedol aj príklady, kedy by k takémuto zneužitiu mohli dôjsť napr. splnomocnenec by bol z opačného konca republiky, predlžovanie súdneho konania žiadosťami o odročovanie nariadených pojednávaní, zastúpenie v úplne banálnej veci, či vcelku zrejma snaha zvýšiť náklady konania protistrane.

4 ZÁKAZ ZNEUŽITIA PROCESNÝCH PRÁV

V ďalšom texte si dovoľíme uviesť pár poznámok k zákazu zneužitia práva a uvedieme viaceré prípady, kedy môže dôjsť k zneužitiu práva na zastúpenie advokátom.

CSP v čl. 5 zaviedol výslovný zákaz zneužitia práva.⁷ Zákaz zneužitia patrí medzi typické prejavy princípu poctivosti. Tak isto ako sa princíp poctivosti uplatňuje nie len v súkromnom, ale tiež vo verejnom práve, platí takisto zákaz zneužitia v súkromnoprávnej aj vo verejnoprávnej sfére, vrátane civilného práva procesného.

Súhlasíme s názorom autora Petra Lavického, že akákoľvek snaha vstaviť obsah zákazu zneužitia do exaktnej definície je krajne škodlivá, pretože môže ohroziť samotnú funkciu tohto inštitútu. Ak má zákaz zneužitia pružne reagovať na najrôznejšie prípady škodlivého konania, musí si zachovať povahu neurčitého pojmu. Pracovne možno charakterizovať zneužitie procesného práva tak, že ide o konanie procesnej strany, ktoré je v rozpore s účelom procesnej normy či procesného inštitútu, ktorým sa procesná strana pre seba snaží dosiahnuť výhody nepredpokladanej procesným právom alebo zmať riadny postup konania.⁸ U nás sa pokúsili charakterizovať zákaz zneužitia práva autori Slavomíra Henčeková a Michal Mrva, ktorí za zneužitie práva považujú taký výkon subjektívneho práva, kedy sa právo sice vykonáva formálne v súlade s právom, predovšetkým v súlade s jazykovým výkladom právnej normy priznávajúcej toto subjektívne právo, ale v rozpore s účelom práva, resp. danej právnej normy, teda v rozpore s teleologickým výkladom.⁹

Pre oblasť procesného práva z toho plynie, že pokiaľ bude priamym úmyslom procesnej strany spôsobiť svojim konaním protistrane škodu, možno takéto konanie označiť ako procesnú šikanu. Takéto šikanózne konanie potom bude predstavovať jeden z prípadov zneužitia procesných práv. Pojem zneužitia procesného práva sa ním však nevyčerpáva. K tomu, aby šlo o zneužitie procesného práva, postačí rozpor s účelom procesnej normy či inštitútu, a s tým spojená snaha o získanie procesnej výhody nepredpokladanej procesným právom. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že ak klient od advokáta vyžaduje postup smerujúci k obchádzaniu právnych noriem, porušovaniu predpisov alebo zneužívaniu práva, je advokát povinný odmietnuť poskytnutie takejto služby.¹⁰

V nasledujúcom texte poukážeme na niektoré rozhodnutia, ktoré sa zaoberali práve zneužitím práva na zastúpenie advokátom. Autor uvádza väčšinu rozhodnutí z Českej republiky, pretože v Slovenskej republike (až na malé výnimky) sa naše súdy zatiaľ otázkou zneužitia procesných práv nezaoberali. Je otázne, prečo je tomu tak, ale domnievame sa, že ide o kombináciu viacerých faktorov pričom jeden z nich môže byť aj ten, že sudcovia nenašli odvahu na to, aby posudzovali kategóriu zákazu zneužitia procesných práv. Možno sa časom v rámci rozhodovacej praxe rozšíri aplikácia

⁷ Čl. 5 CSP, „Zjavné zneužitie práva nepožíva právnu ochranu. Súd môže v rozsahu ustanovenom v tomto zákone odmietnuť a sankcionovať procesné úkony, ktoré celkom zjavne slúžia na zneužitie práva alebo na svojvoľné a bezúspešné uplatňovanie alebo bránenie práva, alebo vedú k nedôvodným prietahom v konaní.“

⁸ LAVICKÝ, P., a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, s. 1116., ISBN: 978-80-7478-986-1

⁹ HENČEKOVÁ S., MRVA M., Zákaz zneužitia práva v nových procesných poriadkoch. In.: *Bulletin Slovenskej advokácie*, roč. 23, 2017, č. 9, s. 20 – 28

¹⁰ JOZEF OLEJ, PETER KERECMAN, PETER KALATA a kolektív, Zákon o advokácii, Komentár, C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-89603-11-4, str. 768

tohto zákazu a súdy sa začnú zaoberať v jednotlivých konaniach aj týmto princípom. Na tomto mieste možno len z pozície autora ako advokáta dúfať, že sa tak stane. Dopomôcť by sme tomu mohli aj my advokáti napr. tým, že budeme cielene poukazovať na prípady zneužitia práva a súčasne sa dožadovať aplikácie čl. 5 CSP.

Ako prvé rozhodnutie autor uvádza Nález Ústavného súdu Českej republiky z 25. júla 2012, sp. zn. I.ÚS 988/2012. V tomto náleze išlo o priznanie odmeny advokáta pri zastupovaní v typových (hromadných) žalobách. V tejto veci sťažovateľ bol inkasnou spoločnosťou, ktorá nakúpila pohľadávky vzniknuté z nezaplateného jazdného pri jazde v MHD. Táto inkasná spoločnosť následne splnomocnila advokáta na zastupovanie a uplatnila si pohľadávky na súde vzorovým návrhom na vydanie elektronického platobného rozkazu. Ústavný súd ČR v tejto súvislosti správne poznamenal, že ak spočíva predmet podnikania sťažovateľky v nakupovaní a vymáhaní pohľadávok, mala disponovať personálnymi, technickými a inými zdrojmi potrebnými pre výkon podnikania, teda aj pre súdne uplatňovanie pohľadávok. Ústavný súd ČR uviedol, že sťažovateľka nepotrebovala v žiadnej fázy konania advokáta, aj napriek tomu sa dala zastúpiť advokátom a požadovala náhradu trov konania, vrátane trov právneho zastúpenia. Ústavný súd ČR správne vec uzavrel, keď uviedol, že opätovné zastupovanie sťažovateľky nezodpovedá účelu, ktorý procesné právo v tomto inštitútu sleduje, a sťažovateľka sa im snaží získať výhodu, ktorú procesné právo nepredpokladá. Typový spôsob uplatnenia pohľadávky mal byť dôkazom toho, že účelom právneho zastúpenia nebolo poskytovanie právnej pomoci, ale parazitovanie na drobných pohľadávkach voči občanom, ktoré boli umelo navyšované do nezmyselných výšok za účelom zabezpečenia ľahkého zarábku. Takéto správanie bolo vyhodnotené ako zneužitie práva na zastúpenie advokátom, resp. dokonca procesnou šikanou, a preto takéto trovy konania nemožno priznať, hoci bol účastník vo veci samej úspešný.

Ako ďalšie rozhodnutie autor uvádza Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 16. apríla 2014, sp. zn. 2Sž/6/2014, ktoré sa zaoberalo podávaním správnych žalôb na rovnakom skutkovom a právnom základe, pričom bol v týchto konaniach žalobca zastúpený advokátom, ktorý si uplatňoval trovy právneho zastúpenia. Správne súdne konania boli vyvolané, na základe zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám. V tejto súvislosti Najvyšší súd SR považoval za dôvodné poznamenať, že zákon č. 211/2000 Z.z. má slúžiť predovšetkým ako nástroj spoločenskej kontroly. Najvyšší súd SR v žiadnom prípade nepopiera právo žalobcu na informácie, avšak je nevyhnutné, aby toto právo bolo uplatňované efektívne a účelne (nie účelovo), a to nielen vo vzťahu k povinným osobám, ale i vo vzťahu k súdu. V opačnom prípade by zo strany žiadateľov išlo skôr o zneužívanie práva, kedy by toto právo bolo zámienkou pre formalistické a bezúčelné spory. Žalobcom bolo primárne sledované to, aby mohol v rámci správneho súdneho konania doceliť náhradu trov konania a nie dostať odpoveď na ním požadované informácie. Najvyšší súd správne uviedol, že súdne konanie nemôže popierať svoje skutočné spoločenské poslanie a nemôže sa stať len nástrojom, slúžiacim na vytváranie ľahkého a neodôvodneného zisku na úkor protistrany, spočívajúceho v zaplatení nákladov za zastúpenie advokátom.

Ďalším rozhodnutím je Uznesenie Najvyššieho súdu ČR 30 Cdo 3190/2014 zo dňa 11.02.2015, v ktorom sa súd zaoberal zneužitým procesným právom na zastúpenie advokátom v súvislosti so skupovaním sporných pohľadávok a ich následného uplatnenia na inom orgáne a následne uplatnenie nemajetkovej ujmy. Najvyšší súd ČR uviedol, že z okolností, je zrejmé, že konanie dovolateľa, počínajúc nákupom sporných pohľadávok, cez ich hromadné uplatnenie v konaní Českým telekomunikačným úradom (ČTÚ), podaní sťažností na nečinnosť ČTÚ a následné vymáhanie tvrdených nárokov na náhradu nemajetkovej ujmy zapôsobenej žalobkyni nesprávnym úradným postupom ČTÚ, nesmerovalo k ochrane práv žalobkyne, ale bolo vedené s cieľom obohatenia žalobkyne na úkor štátu. To malo byť založené okrem iného aj na nároku na náhradu nákladov vynaložených žalobkyňou v odškodňovacích konaniach. V tomto prejednávacom prípade bolo teda zrejmé, že sa dovolateľ v tomto konaní nenechal zastúpiť advokátom preto, aby mu bola poskytovaná kvalifikovaná právna pomoc osobou práva znalou, najmä ak dovolateľov konateľ a súčasne jediný spoločník bol aktívnym advokátom, ale hlavným účelom celého jeho počínania bolo realizovať zisk na prisúdenej náhrade nákladov konania.

V poradí ďalším rozhodnutím je Nález Ústavného súdu ČR sp. zn. I. ÚS 195/11 zo dňa 15. 12. 2011, v ktorom sa súd zaoberal zastupovaním fakultnej nemocnice advokátom, pričom takéto konanie vyhodnotil ako parazitovanie na drobných pohľadávkach. Ústavný súd v tomto náleze konštatoval, že v prípade fakultnej nemocnice ide o subjekt hospodáriaci s majetkom štátu, ktorý je do istej miery napojený na štátny rozpočet, čomu by mali zodpovedať aj nástroje zvolené k vymáhaniu regulačných

poplatkov. Ak teda fakultná nemocnica udelila splnomocnenie na zastupovanie vo veci vymáhania regulačných poplatkov, takýmto postupom, na jednej strane tak umožňuje plytvaním verejnými prostriedkami, ktoré sa prostredníctvom platených právnych (či rôznych tzv. "poradenských") služieb presúvajú do rúk súkromných subjektov, a na strane druhej tak umožňujú vyložené parazitovať (neúmernym navyšovaním o náklady konania) na drobných pohľadávkach na občanoch. Tento postup už nemá s princípmi spravodlivosti nič spoločného. Ústavný súd ČR záverom dodáva, že je tak treba v zásade rozlišovať medzi tzv. bežnou právnou agendou, súvisiacou s každodenným chodom nemocnice a špecifickými prípadmi, v ktorých nemožno na zdravotníckom zariadení dosť dobre požadovať, aby ich riešenie zaisťovala vlastnými zamestnancami.

Ďalšie rozhodnutie, ktoré sa autor rozhodol uviesť súvisí s predošlým a ide o Nález Ústavného súdu ČR I.ÚS 3768/14 zo dňa 6.2.2015. V tomto náleze sa Ústavný súd zaoberal vymáhaním poplatkov Českej televízie advokátom. Ústavný súd uviedol, že pokiaľ agendu televíznych poplatkov Česká televízia sama spravuje a tuto agendu následne odovzdáva advokátskej kancelárii, tak sa racionálny zmysel právneho zastúpenia advokátom do značnej miery vytráca. V sporoch odvíjajúcich sa od neuhradených televíznych poplatkov nemožno totiž paušálne (výnimka je samozrejme možná) očakávať uplatnenie do tej miery špecializovaných znalostí, ktorými by nedisponovali pracovníci právneho útvaru Českej televízie.

V poradí posledným rozhodnutím poukazuje autor na Nález Ústavného súdu SR z 15. októbra 2014, sp. zn. III. ÚS 457/2014-27. V tejto veci naopak súd nevyhodnotil zastúpenie ako zneužitie práva na zastúpenie advokátom, napriek tomu, že by sa to mohlo na prvý pohľad javiť. Ústavný súd uviedol základné pravidlo, že trovy konania vzniknuté v súvislosti so zastúpením účastníka advokátom je potrebné zásadne považovať za vynaložené účelne na riadne uplatňovanie, resp. bránenie práva na súde. Súd správne uviedol, že iba v celkom výnimočných situáciách, najmä v prípade zneužitia práva na zastúpenie advokátom, by mohlo ísť o trovy konania, ktoré by sa nedali kvalifikovať ako vynaložené účelne. Za zneužitie práva na zastúpenie advokátom súd však nepovažoval udelenie plnomocenstva advokátovi osobou, ktorá zamestnáva osobu s právnickým vzdelaním.

Autor sa snažil v rámci svojej advokátskej praxe identifikovať ďalšie prípady, kedy by mohlo dôjsť k zneužitiu práva na zastúpenie advokátom prípadne k zneužitiu práva na náhradu trov právneho zastúpenia. Autor sa domnieva, že okrem vyššie uvedeného by mohlo ísť o nasledovné situácie :

účelové predloženie procesného splnomocnenia do začatého konania v prípade späťvzatia žaloby druhou stranou. Situáciu je možné si predstaviť nasledovne: žalobca v konaní zoberie žalobu späť v celom rozsahu a informuje o tom napr. žalovaného, ktorý nie je právne zastúpený. Žalovaný túto situáciu využije a splnomocní advokáta, ktorý zašle vyjadrenie k žalobe ešte pred tým ako súd uznesením konanie zastaví. Je zrejmé, že konaním žalovaného dochádza k zneužitiu procesného práva na úkor žalobcu tým, že sa snaží získať na jeho úkor majetkovú výhodu v podobe úhrady trov právneho zastúpenia.

V prípade uplatnenia „antedatovanej“ zmenky. Napr. mediálne známa kauza zmienek TV Markízy. Ak by sa preukázalo, že zmenky boli takýmto spôsobom vystavené a zmenkový veriteľ by splnomocnil v tejto veci advokáta na zastupovanie, mohlo by dôjsť k zneužitiu práva na zastúpenie advokátom.

V prípade uplatnenia „spotrebiteľskej“ zmenky. Situáciu je možné si predstaviť nasledovne: istá nebanková spoločnosť poskytovala spotrebiteľské úvery, ktoré zabezpečovala zmenkami. Tieto zmenky boli následne rubopisované na zahraničný subjekt. Tento zahraničný subjekt, teda nový zmenkový veriteľ uplatnil nároky zo zmenky na súde, pričom sa dal zastúpiť advokátom. Zmenky boli vystavené na oveľa vyššie sumy ako boli reálne poskytnuté úvery. Takýmto spôsobom sa snažili tieto subjekty – nový zmenkový veriteľ a pôvodný zmenkový veriteľ vymôcť zmenkovú sumu spolu s trovami právneho zastúpenia. Aj v tomto prípade dochádza k nie len uplatneniu hmotnoprávneho nároku na súde, ktorý je svojou povahou zneužitým práva, ale aj zneužitím procesného nároku na náhradu trov právneho zastúpenia.

V prípade obštrukcií pri zmene právneho zástupcu, alebo pri prevzatí právneho zastúpenia – odročovanie nariadených pojednávaní.

K zneužitiu práva na zastúpenie advokátom môže dôjsť aj nadmernými, nesúvisiacimi, či duplikovanými podaniami strany vo veci, ktoré zahŕňujú súd, predlžujú civilné sporové konanie, vytvárajú obštrukcie a neodôvodnene produkujú náklady na právne zastúpenie (umelo vytvárané náklady).

Záverom autor považuje za potrebné aspoň v krátkosti poukázať na následok takéhoto zneužitia procesných práv. Ak teda strana konania v konkrétnom prípade konala v rozpore s účelom procesnej normy, či procesného inštitútu a s tým bola spojená snaha o získanie procesnej výhody nepredpokladanej procesným právom, musí právny poriadok na takéto konanie aj reagovať. Právnym následkom zneužitia práva preto musí byť práve odopretie výhody, ktorá je s takýmto konaním spojená, popr. zabránením tomu, aby strana zmarila riadny postupu v konaní. To je úlohou súdu, ktorý je povinný na zneužitie práva reagovať z úradnej povinnosti tak, ako na ktorýkoľvek iný prípad nepoctivého procesného konania. Konkrétna podoba následku bude vždy závisieť na povahe zneužívajúceho chovania.

CSP (a obdobne SSP s určitými konkretizáciami) priamo predpokladá tri následky zneužitia práva: (1) nepožívanie právnej ochrany, (2) odmietnutie procesného úkonu a (3) sankcionovanie procesného úkonu.¹¹ Nepožívanie právnej ochrany znamená, že sa k zdanlivému výkonu práva, ktoré je zneužitím práva, neprihliada, resp. že nenastanú právne následky, ktoré by výkonom daného práva nastali. Ako keby sa na procesný úkon vôbec neprihliadalo. Ak teda procesná strana zastúpená advokátom vykonala právne úkony, ktoré sú zneužitím práva, na takéto úkony sa neprihliada a nie je možné za takéto úkony priznať nárok na náhradu trov právneho zastúpenia. Odmietnutie procesného úkonu, konkrétne žaloby, je zakotvené iba v SSP, CSP takýto následok nezakotvuje a nie je možné k nemu dospieť ani žiadnym výkladom. Ako príklad možno uviesť podanie správnej žaloby, ktorej účelom bude šikanovať účastníka, proti ktorému je namierená. Žaloba tak bude vyhodnotená ako šikanózna, a teda pôjde o zneužitie subjektívneho oprávnenia podať žalobu, a súd túto žalobu odmietne. Z povahy veci tým odmietne priznať tejto strane aj náklady na zastúpenie advokátom. V prípade zneužitia subjektívneho oprávnenia podať žalobu v zmysle CSP súd žalobu nemôže odmietnuť, ale ju môže zamietnuť po jej prejednaní vo veci samej. Ako posledný následok - sankcionovanie zneužitia práva nastáva v prípadoch pri zneužití práva podať námietku zaujatosti a možnosť súdu uložiť poriadkovú pokutu až do 500 eur za šikanóznou alebo zjavne bezdôvodnú námietku zaujatosti podľa § 58 CSP, alebo pri zneužití práva podať dovolanie a možnosť súdu uložiť pokutu až do 500 eur podľa § 452 odsek 2 CSP.

5 ZÁVER

Zastupovanie klientov advokátmi je sprevádzané množstvom zaujímavých situácií, ktoré je advokát povinný vyhodnocovať v súlade so ZoA a stavovskými predpismi. Z textu vyššie uvedeného článku možno konštatovať, že advokácia má nezastupiteľné postavenie. S advokáciou je bytostne spojené aj ústavne zaručené právo klientov na právnu pomoc. S právom klientov na ústavne zaručenú právnu pomoc je nepochybne späté aj uplatňovanie subjektívnych práv klientov v konkrétnych veciach. Realizácia subjektívnych práv sa naplno prejavuje zastupovaním klientov advokátmi, najmä udelením tzv. procesného splnomocnenia. Právo na zastúpenie advokátom je však limitované všeobecným princípom poctivosti a nemožno ho zneužívať na úkor procesných strán, alebo na úkor účelu procesných noriem, či procesných inštitútov.

Použitá literatúra:

- HENČEKOVÁ S., MRVA M., *Zákaz zneužitia práva v nových procesných poriadkoch*. In.: *Bulletin Slovenskej advokácie*, roč. 23, 2017, č. 9, s. 20 – 28.
- LAVICKÝ P. a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250I). Řízení sporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, s. 1116., ISBN: 978-80-7478-986-1.
- OLEJ J., KEREKMAN P., KALATA P. a kolektiv, *Zákon o advokácii, Komentár*, C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-89603-11-4.
- ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s. ISBN 978-80-7400-629-6.

¹¹ HENČEKOVÁ S., MRVA M., *Zákaz zneužitia práva v nových procesných poriadkoch*. In.: *Bulletin Slovenskej advokácie*, roč. 23, 2017, č. 9, s. 20 – 28

Kontaktné údaje:

Meno a priezvisko: JUDr. Patrik Podhorský

podhorskypatrik@gmail.com

Názov vysielajúcej organizácie: Podhorský & Partners, s.r.o.

Adresa – ulica: Ventúrska 1, 81101

PSČ Mesto: 81101 Bratislava

Štát: SR

SPÔSOB A ROZSAH ZASTÚPENIA DEDIČA – HMOTNOPRÁVNE VÝCHODISKÁ

Karin Raková

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The article deals with legal basis of heir's representation during inheritance, with reference to their specifics. There are given analysis of different situations which may arise as a result of representation of different subjects as heirs, particularly analyzing the possible conflicts of interests when representing the minors during the inheritance.

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá hmotnoprávnymi východiskami zastúpenia dediča v dedičskom konaní, s poukázaním na ich špecifiká. V článku sa poukazuje na osobitosti zastúpenia účastníkov dedičského konania, s ohľadom na rozdiely v posudovaní kolízie pri zastupovaní dedičov navzájom, osobitne pri zastupovaní maloletých dedičov.

Key words: heir, inheritance, representation, participant, minor, conflict of interests.

Kľúčové slová: dedič, dedičské konanie, zastúpenie, účastník, maloletý dedič, kolízia záujmov.

1 ÚVOD

Predpokladom dedenia je smrť fyzickej osoby. Okamih smrti fyzickej osoby je rozhodujúcou skutočnosťou pre určenie okruhu osôb, ktoré prichádzajú do úvahy ako dedičia, ako aj pre určenie práv a povinností, do ktorých vstupujú právni nástupcovia poručiteľa. V zmysle zákona platí¹, že smrť musí byť preukázaná predpísaným spôsobom, t.j. úradným zistením smrti, ktorú skonštatuje lekár, ktorý vykoná obhliadku a vystaví úmrtný list. V prípade, ak nemožno určiť smrť predpísaným spôsobom, súd vyhlási fyzickú osobu (poručiťeľa) za mŕtvu, ak zistí jeho smrť inak, v tomto prípade má takéto vyhlásenie z hľadiska účinkov nadobudnutia dedičstva účinok ex tunc, t.j. so spätnou účinnosťou,² alebo vyhlási poručiťeľa za nezvestného, ak so zreteľom na všetky okolnosti možno usúdiť, že poručiťeľ už nežije.

Dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiťeľa bez toho, aby k nadobudnutiu dedičstva bolo nevyhnutné určité rozhodnutie, prípadne uskutočnenie právneho úkonu. Právna úprava dedičského práva vychádza z princípu ingerencie štátu pri nadobúdaní dedičstva, čo predpokladá, okrem iného, že dedičstvo po každom poručiťeľovi musí byť súdom prejednané a musí byť o ňom rozhodnuté.³

Smrťou poručiťeľa dochádza k tzv. univerzálnej sukcesii, t.j. prechodu všetkých práv a povinností poručiťeľa na jeho dedičov. Predmetom dedenia je teda všetok majetok poručiťeľa, ktorý patril v čase smrti poručiťeľovi a ktorý je spôsobilý byť predmetom dedenia (veci, práva a iné majetkové hodnoty, dlhy). Niektoré práva však smrťou poručiťeľa zanikajú (osobné práva), niektoré prechádzajú na ďalšie subjekty inak, ako dedením. V otázke nadobudnutia vlastníctva k dedičstvu, t.j. predmetu dedenia platí, že smrťou poručiťeľa sa dedič stáva vlastníkom dedičstva. Napriek uvedenému, nevyhnutným predpokladom nadobudnutia dedičstva je jeho vyporiadanie na základe dohody dedičov, prípadne rozhodnutia súdu.⁴⁵ Rozhodnutie súdu (pozn. Uznesenie notára) o tom, ktoré veci a práva z majetku poručiťeľa prešli na ktorého dediča, má iba deklaratívnu povahu. Týmto sa iba deklaruje tá skutočnosť, že dedičia nadobudli dedičstvo smrťou poručiťeľa. Uvedené podporuje aplikačná prax ako aj ustálená judikatúra súdov v zmysle ktorej, rozhodnutie súdu (pozn. Uznesenie notára) nemá charakter konštitutívneho rozhodnutia, ale má len deklaratívny charakter, ktorý osvedčuje existujúci právny stav, hoci rozhodnutie má účinky zakladajúce nový právny stav.^{6,7}

¹ §7 ods. 2 OZ

² 33 Cdo 240/2005 NS ČR

³ 26Cdo 637/2006 NS ČR

⁴ 28 Cdo 2736/2011 NS ČR

⁵ KRAJČO, J. Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie). Príručka pre notárov a dedičov, s. 54.

⁶ KRAJČO, J. Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie). Príručka pre notárov a dedičov, s. 53.

⁷ 3Cz 50/1991 R30/1993 NS SR

2 DEDIČ AKO SUBJEKT DEDENIA

Jedným z hmotnoprávných predpokladov dedenia je existencia dediča. Dedičom je ten, komu svedčí niektorý z dedičských titulov, ktorým je buď zákon alebo závet. Dediť po poručiteľovi môže iba fyzická osoba, ktorá sa dožila poručiteľovej smrti. Právnická osoba má dedičskú spôsobilosť (pri právnickej osobe uvažujeme iba v súvislosti s dedením zo závetu), iba v prípade, že v čase smrti poručiteľa už vznikla. Na to, aby fyzická osoba mohla dediť, musí byť však spôsobilá dediť, t.j. musí byť spôsobilým dedičom. Spôsobilým dedičom je každá fyzická osoba, ktorá má spôsobilosť mať práva a povinnosti. Spôsobilosť má aj počaté dieťa, pokiaľ sa narodí živé. Právna teória túto spôsobilosť dediča nazýva tiež absolútnou.⁸ Okrem absolútnej dedičskej spôsobilosti existuje aj tzv. relatívna dedičská spôsobilosť, ktorej nedostatok vylučuje dediča, ktorým je fyzická osoba a má absolútnu dedičskú spôsobilosť, z dedenia. Ide o prípady, kedy fyzická osoba, ktorá je inak spôsobilá mať práva a povinnosti, nededí napriek tomu, že jej svedčí dedičský titul z dôvodu, že dedičstvo odmietla, alebo je nespôsobilá z dôvodu, že sa dopustila úmyselného trestného činu proti poručiteľovi, jeho manželovi, deťom, alebo rodičom, resp. ktorá sa dopustila zavrhnutiahodného konania proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle.⁹ Dedičsky nespôsobilá je tiež fyzická osoba, pokiaľ ju poručiteľ vydedil.

Od dediča je potrebné odlišovať účastníka dedičského konania, nakoľko nie každý účastník konania je aj dedičom.

3 ÚČASTNÍK DEDIČSKÉHO KONANIA

Účastníkom dedičského konania je ten, o kom sa možno domnievať, že je poručiteľovým dedičom.¹⁰ Účastníkom konania je v zmysle platnej právnej úpravy nielen ten, o kom sa možno domnievať, že je poručiteľovým dedičom, ale aj ďalšie subjekty, o ktorých to ustanovuje zákon. Ide predovšetkým o navrhovateľa, ktorý dal návrh na prejednanie dodatočného dedičstva, ďalej štát, ak má majetok z dedičstva prípadnú štátu ako odúmrť¹¹, osoba, ktorá sa postarala o pohreb poručiteľa¹² veriteľ v prípadoch, o ktorých ustanovuje zákon¹³, správca dedičstva¹⁴, manžel poručiteľa v časti vypořádania BSM manželov¹⁵ a notár v časti týkajúcej sa jeho odmeny a hotových výdavkov¹⁶. Účastníkom dedičského konania môže byť počas konania viac, pričom platí, že niektorí účastníci môžu mať účastníctvo na celé konanie od začiatku dedičského konania do konca, niektorí iba na jeho časť. Ide napríklad o situácie, kedy sa niekto stane účastníkom konania na základe závetu, prípadne niekto postavenie účastníka dedičského konania stratí v dôsledku odmietnutia dedičstva. Dedičské konanie je ovládané zásadou ústnosti a neverejnosti. Z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby účastníci dedičského konania boli pri prejednávaní dedičstva prítomní na dedičskom konaní osobne, prípadne, ak to nie je možné, aby boli v konaní zastúpení.

3.1 Zastúpenie účastníka, ktorý nemá procesnú spôsobilosť v plnom rozsahu

Nato, aby bol účastník dedičského konania spôsobilým účastníkom konania, musí v konaní o dedičstve disponovať okrem procesnej subjektivity aj procesnou spôsobilosťou. Procesnú subjektivitu¹⁷ nadobúda fyzická osoba narodením a stráca smrťou, alebo vyhlásením za mŕtveho. Túto spôsobilosť má aj počaté dieťa (nasciturus), pokiaľ sa narodí živé. Procesná spôsobilosť¹⁸ je spôsobilosť samostatne konať pred súdom v rozsahu, v akom má spôsobilosť na právne úkony. Súdny komisár musí skúmať podmienky konania na strane účastníkov kedykoľvek, v priebehu dedičského konania. V prípade ak zistí, že účastník konania v priebehu dedičského konania stratil

⁸ ŠTEVČEK, M., DULÁK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník II. §451 – 880. Komentár, s. 1627.

⁹ §469Oz

¹⁰ §165 z.č. 161/2015 Z.z. Civilný mimosporový poriadok, v platnom znení („CMP“).

¹¹ §166 CMP

¹² §167 CMP

¹³ §168 CMP

¹⁴ §170CMP

¹⁵ §169

¹⁶ §171

¹⁷ §61 CSP

¹⁸ §67 CSP

procesnú spôsobilosť, súdny komisár mu ustanoví opatrovníka. Takto ustanovený opatrovník zastupuje účastníka konania iba v konaní, pre ktoré bol ustanovený¹⁹ a nie aj v inom konaní pred štátnym notárstvom, aj keď toto konanie prebieha na tom istom štátnom notárstve²⁰. V prípade, ak účastník konania počas dedičského konania stratí procesnú subjektivitu v dôsledku jeho smrti, notár je povinný pokračovať v konaní s jeho dedičom, nejde teda v tomto prípade už o zastúpenie, ale o prechod práv na dediča účastníka konania.

V prípade, ak účastník dedičského konania nemá procesnú spôsobilosť, alebo procesnú spôsobilosť počas konania stratil, dedičský súd mu ustanoví procesného opatrovníka, ktorý ho bude zastupovať v dedičskom konaní pri procesných úkonoch dovtedy, kým mu nebude ustanovený opatrovníckym súdom hmotnoprávny opatrovník v zmysle §27 ods. 2 OZ. Hmotnoprávny opatrovník zastupuje účastníka dedičského konania vo všetkých hmotnoprávných úkonoch, vrátane odmietnutia dedičstva. Jeho právne úkony podliehajú schváleniu súdom, ktorý prejednáva dedičstvo v prípade, ak ide o právne úkony súvisiace s konaním o dedičstve a pokiaľ rozhodujú o správe majetku zastúpeného nad rámec bežných vecí. Kritérium na posudzovanie bežných vecí zákon nestanovuje, v súvislosti s konaním o dedičstve to bude právny úkon odmietnutia dedičstva, dohody dedičov o vypořádání dedičstva.

3.2 Zastúpenie procesne spôsobilého účastníka konania

V prípade účastníka dedičského konania, ktorý ma úplnú procesnú spôsobilosť, je v dedičskom konaní najčastejšie používaným spôsobom zastúpenia účastníkov konania zastúpenie na základe dohody o plnomocenstve. Účastník sa môže dať zastúpiť na celé dedičské konanie, prípadne iba na jeho časť, resp. na vykonanie určitého právneho úkonu. Ak nejde o plnomocenstvo vzťahujúce sa len na určitý úkon, výslovne v plnomocenstve uvedený, je nutné vychádzať z toho, že ide o plnomocenstvo dané pre celé konanie²¹. V prípade, ak je udelené plnomocenstvo na celé dedičské konanie, takéto splnomocnenie nie je možné obmedziť.²² V takom prípade je zástupca oprávnený na všetky právne úkony v mene zastúpeného účastníka dedičského konania. V prípade, ak je na základe udelenej plnej moci zástupcom v dedičskom konaní advokát platí, že takéto plnomocenstvo nie je možné obmedziť a súčasne, nie je možné sa dať zastúpiť iným zástupcom, ako advokátom, ktorému bolo udelené plnomocenstvo.²³ Účastník dedičského konania môže mať teda v konaní len jedného zástupcu na celé konanie.²⁴ Z hľadiska formy udeleného plnomocenstva platí, že zákon neustanovuje žiadnu predpísanú formu dohody o plnomocenstve. Plnomocenstvo možno udeliť písomne, alebo ústne do zápisnice. Plnomocenstvom, udeleným pre konanie pred súdom môže byť každá listina účastníkom vlastnoručne podpísaná, ak je z nej vidieť vôľu účastníka, aby bol určitou osobou zastupovaný. V prípade písomne udeleného plnomocenstva vyvstáva otázka ohľadom nutnosti overenia podpisu splnomocniteľa na plnomocenstve, respektíve overenia podpisu splnomocniteľa a splnomocnenca. Túto otázku zákon nerieši a aj v praxi sa možno stretnúť s viacerými prístupmi ohľadom vyžadovania overenia podpisu splnomocniteľa na splnomocnení. Túto otázku je podľa nášho názoru potrebné skúmať individuálne v závislosti od konkrétnej situácie. Inak sa bude posudzovať zastúpenie účastníka dedičského konania advokátom, kedy podľa nášho názoru samotná profesia advokáta je zárukou jeho hodnovernosti a profesionality. V prípade, kedy je účastník konania zastúpený zástupcom, ktorý nie je súčasne účastníkom dedičského konania, nie je podľa nášho názoru overenie podpisu zástupcu tiež nevyhnutné, respektíve miera nutnosti overenia podpisu zastúpeného závisí od charakteru prejednávanej veci a dôsledkov, ktoré konanie zástupcu pre zastúpeného môže vyvolať. V prípade, ak dediča, ktorý sa trvalo zdržiava v cudzine, zastupuje zástupca na základe plnomocenstva, v praxi sa väčšinou, z dôvodu zachovania väčšej istoty priebehu samotného dedičského konania vyžaduje, aby bol podpis splnomocniteľa na plnej moci úradne

¹⁹ §14 ods. 3 NP

²⁰ Z IV, s. 803

²¹ R 56/1969

²² SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., TOMAŠOVIČ, M., KOTRECOVÁ, A., a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár, s. 615.

²³ §89 ods. 3: Ak je strana zastúpená advokátom, zastupovanie iným zástupcom, ako advokátom je vylúčené...“

²⁴ SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., TOMAŠOVIČ, M., KOTRECOVÁ, a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár, s. 615.

overený. Naopak, pokiaľ ide o zastupovanie dediča trvalo žijúceho na Slovensku, overenie podpisu sa väčšinou nevyžaduje. Iná situácia nastáva v prípade, ak je zástupcom účastníka dedičského konania ďalší spoludedič. Z hľadiska dôsledkov jeho konania je podľa nášho názoru potrebné overiť podpis zastúpeného na plnej moci a to najmä z dôvodu rizika kolízie medzi zástupcom a zastúpeným, ktorou sa súdny komisár musí v dedičskom konaní zaoberať. Závisí teda od posúdenia okolností konkrétneho prípadu, či notár, ako súdny komisár, poverený na prejednanie a rozhodnutie dedičstva, bude požadovať overenie podpisu splnomocniteľa na splnomocnení, alebo nie. V rámci úvah de lege ferenda by bolo vhodné v záujme zachovania ochrany práv účastníkov dedičského konania v tejto oblasti stanoviť jednotné pravidlá.

4 KOLÍZIA ZÁUJMOV PRI ZASTÚPENÍ ÚČASTNÍKOV DEDIČSKÉHO KONANIA

V prípade zastúpenia účastníka konania jeho zástupcom, je v dedičskom konaní notár povinný počas celého dedičského konania skúmať, či nastala kolízia záujmov zástupcu a zastúpeného. Ak súd (notár) zistí, že je tu rozpor v záujmoch účastníka konania a jeho zástupcu, dochádza k vylúčeniu zástupcu z konania priamo zo zákona. Prejaví sa to tým, že súd (notár) prestane s takýmto zástupcom konať, pričom rozhodnutie o tomto nevydáva. Rozpor v záujmoch splnomocnenca a zastúpeného má za následok neplatnosť (neúčinnosť) udeleného plnomocnenstva. Procesné úkony, ktoré urobil zástupca (splnomocnenc), ktorého záujmy sú v rozpore so záujmami zastúpeného účastníka, sú od začiatku neúčinné a súd na ne nesmie prihliadať²⁵.

Z ustanovení Občianskeho zákonníka v zásade nevyplýva nemožnosť zastúpenia v dedičskom konaní účastníkom konania, ktorá je súčasne spoludedičom. Rozhodujúcim kritériom posúdenia možnosti zastúpenia je existencia kolízie medzi záujmami zástupcu a zastúpeného. V zásade platí, že zástupca účastníka je vylúčený zo zastupovania druhého účastníka v rámci dedičského konania iba v prípade, ak existuje rozpor medzi ich záujmami. Zastúpenie jedného dediča druhým dedičom pri prejednaní dedičstva nie je teda v zásade vylúčené, pretože postavenie dedičov v konaní o dedičstve samo odvodňuje len možnosť rozporu v ich záujmoch, nie však skutočnú existenciu takéhoto rozporu.²⁶ V dedičskom konaní sa teda v zmysle uvedeného pripúšťa, aby jeden z dedičov na základe plnej moci zastupoval iného dediča, alebo dokonca všetkých ostatných dedičov, nakoľko v zmysle §26 OZ platí, že zastúpenie je vylúčené iba v prípade existencie kolízie, t.j. stretu záujmov zástupcu a zastúpeného.

V prípade, ak hrozí pri zastúpení dediča iným dedičom v dedičskom konaní nebezpečenstvo stretu záujmov zastúpeného a zástupcu, musí byť v dedičskom konaní starostlivo skúmané, či k takémuto stretu naozaj došlo. Na vylúčenie zástupcu zo zastúpenia nestačí teda samotná hrozba kolízie tak, ako je to v prípade zastúpenia maloletého dediča jeho zástupcom. Otázkou existencie kolízie medzi záujmami zástupcu a zastúpeného, ako aj otázkou starostlivého skúmania existencie takéhoto konfliktu, je potrebné posudzovať individuálne.²⁷ V staršej judikatúre súdov sa vyskytujú názory, podľa ktorých opomenutie postupu starostlivého skúmania existencie stretu záujmov v dedičskom konaní zo strany notára vedie k možnosti úspešne napadnúť takéto rozhodnutie.²⁸ Procesné úkony, ktoré urobil zástupca (splnomocnenc), ktorého záujmy sú v rozpore so záujmami zastúpeného účastníka, sú od začiatku neúčinné a súd k nim nesmie prihliadať.²⁹ Aby sa uvedenému predišlo, je potrebné sa v konkrétnych prípadoch, v závislosti na okolnostiach prípadu o existencii stretu záujmov presvedčiť, a to napr. výsluchom zastúpeného, vyžiadanim písomnej správy a podobne.³⁰ V praxi rozpor záujmov splnomocniteľa a splnomocnenca najčastejšie vzniká pri vyporiadaní dedičstva dohodou dedičov, kedy sa táto dohoda svojimi dôsledkami pre zastúpeného môže približovať k odmietnutiu dedičstva. Túto otázku rieši existujúca judikatúra, podľa ktorej, zisťovanie, či nie je daný rozpor v záujmoch zástupcu a zastúpeného za situácie, keď jeden dedič

²⁵ NS ČR 21 Cdo 2209/2005

²⁶ NS SR M Cdo 137/2002

²⁷ NSČR 21 Cdo 4877/2009

²⁸ R49/75: *Jestliže se v řízení o dědičství nezabývalo státní notářství před schválením dohody dědiců objasněním okolností, zda mezi dvěma dědici, z nichž jeden druhého v řízení zastupoval na základě plné moci, není dán rozpor v zájmech zastoupeného a zástupce, může tím být účastníku řízení o dědičství odňata možnost jednat před státním notářstvím. Tuto skutečnost lze úspěšně uplatňovat návrhem na obnovu řízení o dědičství.*

²⁹ NS ČR 26 Cdo 744/2004

³⁰ BÍLEK, P., FIALA, R., JINDŘICH, M. a kol. Notářský řád a konání o dědičství, s. 785.

navrhne na vyporiadanie dedičstva aj v zastúpení druhého dediča dohodu, ktorá sa svojimi dôsledkami pre zastúpeného dediča blíži k odmietnutiu dedičstva, nie je potrebné vtedy, keď z plnomocenstva vyplýva, že zastúpený nestanovil zástupcovi hranice, v ktorých a ako má zástupca pri uzatváraní dedičskej dohody konať a súčasne zastúpený deklaroval, že je oboznámený aj s takou dohodou, podľa ktorej by z dedičstva nič nenadobudol.³¹ Čo sa týka dôsledkov, takéto konanie by sa považovalo za právne neúčinné.³²

5 MALOLETÝ A JEHO ZASTÚPENIE V DEDIČSKOM KONANÍ

V prípade dedičského konania, kedy je účastníkom konania maloletý, je potrebné pred samotným začatím dedičského konania vyriešiť otázku, kto bude maloletého zastupovať. Maloletí sú spôsobilí iba na také právne úkony, ktoré zodpovedajú ich rozumovej a vôľovej vyspelosti. Toto kritérium je potrebné vykladať so zreteľom na objektívne hľadisko, teda, či rozumová, alebo vôľová vyspelosť zodpovedá vo všeobecnosti veku konajúceho. Pokiaľ ide o úkony maloletého v súvislosti s konaním o dedičstve, jediným kritériom je to, že dedič je maloletý.³³

Praxou zákonného zastúpenia maloletých v dedičskom konaní je tá skutočnosť, že takmer vo všetkých úkonoch v rámci dedičského konania sú títo zastúpení zákonnými zástupcami, t.j. rodičmi, pokiaľ tu nie je hrozba stretu záujmov medzi záujmami maloletého a jeho zástupcov. Podľa §31 ods.2 z.č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v platnom znení (ďalej len „ZR“), žiadny z rodičov nemôže zastupovať svoje maloleté dieťa, ak ide o právne úkony, pri ktorých by mohlo dôjsť k rozporu záujmov medzi rodičmi a maloletým dieťaťom, alebo medzi maloletými deťmi zastúpenými tým istým rodičom navzájom. Bežné majetkové úkony uskutočňujú za maloletých ich rodičia. Na úkony, ktoré nie sú bežné je potrebné schválenie súdu. V rámci dedičského konania, ak je v súvislosti s dedičským konaním potrebné schváliť právny úkon maloletého dediča súdom, je na schválenie príslušný súd, ktorý prejednáva dedičstvo. Takéto úkony je potrebné v rámci schvaľovacieho procesu súdom dôkladne posúdiť. Je potrebné zobrať do úvahy najmä konkrétne okolnosti daného prípadu a zhodnotiť ich najmä z pohľadu ich možných dôsledkov pre maloletého dediča. Neexistujú jednotné kritériá a takéto posúdenie pred samotným schválením právneho úkonu vždy podlieha subjektívnym kritériám, súvisiacim s konkrétnym prípadom. V rámci dedičského konania pôjde najmä o právne úkony, ktoré uskutočňujú rodičia za maloletého v prípade odmietnutia dedičstva (§463 OZ), uzatvorenia dohody dedičov a pozostalého manžela o vyporiadaní BSM, uzatvorenia dohody dedičov o vyporiadaní dedičstva, uzatvorenia dohody veriteľov a dedičov o prenechaní predĺženého dedičstva na úhradu dlhov, vznesenia námietka relatívnej neplatnosti závetu. Napríklad pre rozhodnutie o schválení právneho úkonu odmietnutia dedičstva, urobeného v zastúpení maloletého dediča jeho zákonným zástupcom, musí mať súd zistené údaje o povahe, druhu a cene majetku poručiteľa a výške jeho dlhov³⁴.

5.1 Kolízia záujmov zástupcu a maloletého v DK

V prípade, ak je účastníkom dedičského konania maloletý, zákon o rodine upravuje kolíziu záujmov maloletého dieťaťa odlišne, ako je to v prípade všeobecnej úpravy v občianskom zákonníku. Podľa §31 ods. 1 ZR, rodič je zo zastupovania svojho maloletého dieťaťa vylúčený pri všetkých právnych úkonoch, pri ktorých by mohlo dôjsť k rozporu medzi záujmami rodičov a maloletého, alebo medzi maloletými deťmi zastúpenými tým istým rodičom navzájom. V zmysle uvedeného teda na vylúčenie rodičov zo zastupovania svojich detí stačí len riziko – hrozba kolízie medzi záujmami maloletého a jeho zástupcu na to, aby mu súd ustanovil kolízneho opatrovníka.

Možnosť kolízie záujmov je v zmysle judikatúry daná vždy, ak ide o konanie, v ktorom sú účastníkmi aj rodič, aj maloleté dieťa resp. viaceré deti, z ktorých aspoň jedno je zastúpené spoločným rodičom (napr. dedičské konanie, konanie o určenie alebo zapretie otcovstva). Riziko kolízie je vždy dané aj v právnom vzťahu medzi zastúpeným dieťaťom a manželom zákonného zástupcu alebo jeho súrodencami bez ohľadu na to, či sú plnorodí, alebo polorodí, maloletí, alebo

³¹ NS ČR 21 Cdo 2439/2007

³² NS ČR 25 Cdo 1159/2004

³³ KRAJČO, J. Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie). Príručka pre notárov a dedičov (s judikatúrou súdov), s. 71.

³⁴ R46/1976

plnoletí. Nie je preto možné, aby v konaní, kde môže dôjsť k rozporu záujmov medzi maloletými deťmi navzájom, zastupoval každé z detí jeden rodič, a to ani v prípade, ak nie je daná možnosť stretnutia záujmov maloletých a záujmov rodičov, prípadne jedného z nich.³⁵ Napokon, v zmysle judikatúry súdov, v rámci dedičského konania o takúto situáciu ide tiež vždy, ak uplatňuje rodič a maloleté dieťa v občianskom súdnom konaní nároky, ktorých základ, prípadne výška sú vzájomne podmienené.³⁶

6 ODMIETNUTIE DEDIČSTVA A ZASTÚPENIE

Účinky dedenia nastávajú ku dňu smrti poručiteľa bez ohľadu na vôľu dedičov. Dedičia však môžu tieto účinky odvrátiť tým, že dedičstvo odmietnu. Odmietnutie dedičstva je jednostranným adresovaným právnym úkonom, ktorým dedič vyhlasuje, že sa nechce stať dedičom. Toto právo patrí však výlučne dedičovi, ktorý môže vykonať buď sám osobne, alebo sa môže pri tomto úkone dať zastúpiť. Odmietnuť dedičstvo možno až po smrti poručiteľa, pričom odmietnuť dedičstvo, ako už bolo uvedené, má iba dedič, t.j. osoba, ktorej svedčí jeden z dedičských titulov a ktorá je spôsobilá dedič. Z hľadiska hmotného práva sa na osobu, ktorá odmietla dedičstvo hľadí, ako keby sa nedožila poručiteľovej smrti a na jej miesto nastupujú ďalší dedičia. Na dediča, ktorý dedičstvo odmietol sa hľadí, ako keby tu ani nebol a na jeho mieste dedia ostatní dedičia zo zákona.

Odmietnutie dedičstva má za následok vylúčenie dediča z dedenia po poručiteľovi, pričom toto vyhlásenie sa vzťahuje na celé dedičstvo po poručiteľovi, teda aj na akýkoľvek majetok poručiteľa, objavený v budúcnosti. Vzhľadom na následky, ktoré má odmietnutie dedičstva na dediča, ktorý dedičstvo odmietol je potrebné, aby v prípade, kedy odmietnutie dedičstva robí za dediča jeho zástupca, podliehal tento právny úkon osobitným pravidlám. Tieto osobitné pravidlá sa týkajú osoby, ktorá môže dedičstvo odmietnuť, lehoty, v rámci ktorej je možné dedičstvo odmietnuť a tiež formy, akou je možné dedičstvo odmietnuť. Z hľadiska osoby platí, že dedičstvo môže odmietnuť iba dedič, ktorý má spôsobilosť na právne úkony a svedčí mu jeden z dedičských titulov.

Odmietnutie dedičstva môže urobiť dedič dvoma spôsobmi - osobne na pojednávaní ústnym vyhlásením do zápisnice, alebo písomne v lehote jedného mesiaca odo dňa, kedy bol dedič o možnosti odmietnuť dedičstvo upovedomený. Ide o hmotnoprávnu lehotu, ktorá vyžaduje, aby odmietnutie dedičstva súdu v lehote jedného mesiaca došlo. Vyhlásenie o odmietnutí dedičstva môže urobiť dedič sám, alebo jeho zástupca, a to na základe plnomocenstva, ktoré ho na tento úkon výslovne oprávňuje. V prípade, ak ide o odmietnutie dedičstva zákonným zástupcom, ten môže odmietnuť dedičstvo za zastúpeného iba so súhlasom súdu.³⁷ V prípade, ak za dediča uskutočňuje právny úkon odmietnutia dedičstva jeho zástupca na základe udeleného plnomocenstva, je treba posudzovať jednak otázku možnosti odmietnuť dedičstvo z hľadiska §463 ods. 2, t.j. náležitostí plnej moci, t.j. či je splnená požiadavka výslovného oprávnenia na odmietnutie dedičstva, obsiahnutá v plnej moci a jednak existenciu kolízie záujmov medzi zástupcom a zastúpeným. Podľa platnej judikatúry, v prípade, ak je dedič plne spôsobilý na právne úkony a v dedičskom konaní je zastúpený na základe plnej moci, možno za dediča dedičstvo odmietnuť iba v prípade, ak je to v plnej moci výslovne uvedené, alebo na základe plnej moci výlučne určenej na účel odmietnutia dedičstva³⁸. Zástupca môže byť súčasne splnomocnený na zastupovanie dediča v celom konaní. Pokiaľ je splnomocnenie pre zástupu výslovne určené iba na odmietnutie dedičstva a k odmietnutiu dedičstva z nejakého dôvodu nedôjde, splnomocnený zástupca nie je oprávnený zastupovať splnomocniteľa v ďalšom konaní, iba že by splnomocnenie bolo okrem odmietnutia dedičstva aj na celé konanie, prípadne by súdu (notárovi) doložil splnomocnenie na celé konanie.³⁹ Ak udelil dedič v konaní o dedičstve svojmu zástupcovi plnú moc oprávňujúcu zástupcu len na odmietnutie dedičstva, nestačí

³⁵ JURČOVÁ, M., PAVELKOVÁ, B., NEVOLNÁ, Z., OLŠOVSKÁ, A., SMYČKOVÁ, R. Zastúpenie v súkromnom práve, s. 121.

³⁶ NS ČR 21 Cdo 890/2003.

³⁷ §28 OZ a §463 os. 2 OZ

³⁸ Z I, s. 516: Dedičom splnomocnený zástupca môže podľa §463 ods. 2 OZ za dediča dedičstvo odmietnuť na základe plnomocenstva, ktoré ho na to výslovne splnomocňuje. To znamená, že na odmietnutie dedičstva sa vyžaduje osobitné plnomocnenie, ktoré zástupu na tento úkon výslovne oprávňuje.

³⁹ R12/1981: ...Z uvedeného možno vyvodiť, že ak dedič udelí v konaní o dedičstve svojmu zástupcovi plnomocnenie len na odmietnutie dedičstva, neopravňuje toto plnomocnenie zástupcu, aby zastupoval dediča v priebehu celého konania o dedičstve.

táto plná moc na oprávnenie tohto zástupcu, aby zastupoval dediča v celom priebehu konania o dedičstve⁴⁰.

Ako už bolo uvedené, v prípade zastúpenia dediča pri odmietnutí dedičstva treba podrobne skúmať riziko existencie kolízie záujmov medzi zástupcom a zastúpeným, t.j. či záujmy zástupcu a zastúpeného nie sú pri odmietnutí dedičstva vo vzájomnej kolízii. Pôjde najmä o situácie, kedy je zástupca aj zastúpený dedičom poručiťľa. V tejto súvislosti vyvstáva otázka, kedy dochádza pri odmietnutí dedičstva k existencii samotného rozporu záujmov medzi zástupcom a zastúpeným. Z hľadiska účinkov odmietnutia dedičstva platí, že odmietnutím dedičstva sa na toho, kto odmietol dedičstvo hľadí, ako keby nebol dedičom poručiťľa. Odmietnutím dedičstva sa ten, kto odmietol dedičstvo vylučuje z akéhokoľvek dedenia po poručiťľovi, t.j. z dedenia existujúceho dedičstva ako aj akéhokoľvek novoobjaveného dedičstva po poručiťľovi, ktorý sa objaví v budúcnosti. V prípade odmietnutia dedičstva zástupcom zastúpeného, ktorý je súčasne aj dedičom, je treba vždy skúmať splnenie podmienky vylúčenia zastupovania v dôsledku existencie kolízie záujmov zástupcu a zastúpeného. V zmysle existujúcej judikatúry, ktorá bola už spomenutá vyššie vyplýva, že samotná skutočnosť, kedy zástupcom a zastúpeným sú dedičia v tom istom dedičskom konaní nevylučuje takéto zastúpenie, pretože samotná skutočnosť, že ide o dedičov v tom istom konaní ešte nevyhnutne nezakladá existenciu kolízie záujmov. Na túto skutočnosť je treba prihliadať aj v prípade zastúpenia pri odmietnutí dedičstva, kedy platí, že prípadne, ak v konaní o dedičstve jeden z dedičov navrhne aj v zastúpení druhého z dedičov dohodu, ktorá sa svojimi dôsledkami blíží k odmietnutiu dedičstva, je potrebné pred samotným rozhodnutím o schválení dohody dedičov skúmať, či medzi zastúpeným a zástupcom neexistuje rozpor v záujmoch. V takom prípade je potrebné odročiť konanie, poskytnúť zastúpenému dedičovi právne poučenie, vypočúť ho a presvedčiť sa, či takáto dohoda je výrazom jeho slobodnej vôle.⁴¹ Objavujú sa však aj názory, podľa ktorých zástupcom pri odmietnutí dedičstva by preto nemohol byť ten, kto by sa v dôsledku odmietnutia dedičstva za zastúpeného dediča sám stal nadobúdateľom takto uvoľneného dedičského podielu.⁴² S uvedeným názorom sa možno stotožniť, aj s ohľadom na účinky odmietnutia dedičstva vo vzťahu k možnému novoobjavenému dedičstvu v budúcnosti.

Z hľadiska odmietnutia dedičstva zástupcom, ktorý je súčasne aj dedičom, môže nastať však aj situácia, kedy odmietnutím dedičstva sa zástupca stáva nadobúdateľom dedičstva, ktoré vzhľadom na jeho hodnotu, prípadne ďalšie skutočnosti známe v čase odmietnutia dedičstva, nie je dôvodom vylúčenia zastúpenia. Tento dôvod môže byť zrejmý až v budúcnosti v prípade novoobjaveného dedičstva poručiťľa, ktoré by mohlo byť dôvodom, pre ktorý by zastúpený v čase odmietnutia dedičstva, keby o tomto majetku vedel, dedičstvo neodmietol. Sme preto toho názoru, že uvedené je potrebné skúmať vždy individuálne, čo potvrdzuje aj judikatúra súdov, podľa ktorej je potrebné túto skutočnosť skúmať vždy individuálne, v závislosti od prejednávanej veci. Pravda v situácii, že jeden dedič (pozostalý manžel) navrhol na vyporiadanie dedičstva aj v zastúpení iného dediča (pozostalej dcéry) dohodu, ktorá sa svojimi dôsledkami pre zastúpeného dediča blíží odmietnutí dedičstva, má súd (notár) povinnosť starostlivo skúmať pred rozhodnutím o schválení dohody, či tu medzi zastúpeným a zástupcom neexistuje rozpor v záujmoch, t.j. či zástupca zastupuje zastúpeného právne účinným spôsobom.⁴³

6.1 Odmietnutie dedičstva zástupcom maloletého účastníka konania

Ako už bolo uvedené, odmietnuť dedičstvo môže iba účastník konania, ktorý je dedičom a súčasne má spôsobilosť na právne úkony. Dedič, ktorý takúto spôsobilosť nemá, t.j. maloletý alebo osoba s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony, takýto právny úkon urobiť nemôže a uskutoční ho za neho jeho zákonný zástupca a ak takéhoto zástupcu nemá, opatrovník, ustanovený súdom. Odmietnutie dedičstva poručiťľa zákonným zástupcom maloletého podlieha vždy schváleniu súdom, pričom vždy platí, že súd je povinný pred samotným rozhodnutím o schválení právneho úkonu odmietnutia dedičstva starostlivo posúdiť situáciu okolo majetku, ktorého sa odmietnutie týka⁴⁴.

⁴⁰ NS ČR 4Cz 28/1978 R 12/1981

⁴¹ R12/1966

⁴² ŠTEVČEK, M., DULÁK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník II. §451 – 880. Komentár, s. 1634.

⁴³ R 12/1966

⁴⁴ NSČSR, 1CZ 12/1976

K rozhodnutiu o schválení právneho úkonu odmietnutia dedičstva, urobeného v zastúpení maloletého dediča jeho zákonným zástupcom, musí mať súd zistené údaje o povahe, druhu a cene majetku poručiteľa a výške jeho dlhov.⁴⁵ V prípade, ak by nebol právny úkon odmietnutia dedičstva schválený súdom, nestal by sa perfektným a súd by z neho nemohol v konaní a pri rozhodovaní o dedičstve vychádzať. Maloletý by aj naďalej ostal dedičom a mohol dediť v dedičskom konaní po poručiťovi⁴⁶.

7 ZASTÚPENIE „DOMNELÉHO DEDIČA“

V dedičskom konaní sa za „domnelého dediča“ považuje neznámy dedič, alebo dedič, ktorého pobyt nie je známy. V zmysle platnej právnej úpravy, na neznámeho dediča (t.j. dediča, o ktorom sa možno domnievať že existuje, ale nie je známe jeho meno) ako aj na dediča, ktorého pobyt nie je známy, sa v rámci dedičského konania neprihliada za podmienky, že bol o svojom dedičskom práve upovedomený verejnou vyhláškou súdu a ktorý o sebe v určenej lehote nedal vedieť. V zmysle §190 ods.1 CMP súd takémuto dedičovi ustanoví procesného opatrovníka a o jeho dedičskom práve ho upovedomí verejnou vyhláškou. Na rozdiel od opatrovníka ustanoveného podľa § 27 OZ sú oprávnenia opatrovníka podľa §190 ods.1 CMP obmedzené len na procesné úkony, a to len voči súdu. Nie je teda oprávnený na (hmotnoprávne) úkony robené mimo súdneho konania, či už voči ostatným účastníkom alebo tretím osobám. Takto ustanovený opatrovník nie je oprávnený konať za osobu ním zastúpenú podľa ustanovení hmotného práva (§ 27 OZ a ani podľa § 29 OZ). Takto ustanovený zástupca totiž nemá postavenie zákonného zástupcu podľa OZ. Uvedenému svedčí aj platná judikatúra, podľa ktorej, ak notár ustanovil manželovi poručiťelky opatrovníka z toho dôvodu, že jeho pobyt je neznámy, má konať podľa ustanovenia §468 OZ, ak sa nepodarilo zistiť jeho adresu, nemôže teda schváliť dedičskú dohodu, ktorú opatrovník jeho menom uzavrel o vyporiadaní dedičstva.⁴⁷ Podľa §460 OZ platí, že opatrovník za „domnelého dediča“ nemôže urobiť vyhlásenie o odmietnutí dedičstva. Súd takúto osobu upovedomí o jej dedičskom práve verejnou vyhláškou, v ktorej ju vyzve, aby sa prihlásila na súde, alebo u procesného opatrovníka v lehote nie kratšej ako jeden mesiac a poučí ju o následkoch, ak sa neprihlási včas. Podľa §468 OZ sa na „domnelého dediča“, ktorý bol o svojom dedičskom práve upovedomený vyhláškou súdu a ktorý v určenej lehote nedal o sebe vedieť, pri prejednávaní dedičstva neprihliada. Uvedené má za následok, že s ním nebude v ďalšom konaní notár konať, ako s dedičom.

8 ZÁVER

Zastúpenie účastníkov v dedičskom konaní má svoje špecifiká, ktoré ovplyvňuje viacero skutočností. Predovšetkým je to rôznorodosť subjektov, ktoré vstupujú do dedičského konania a vzťahov medzi nimi, ako aj možností, akými sú tieto subjekty v dedičskom konaní zastúpené. V neposlednom rade sú to dôsledky, ktoré zastúpenie na účastníkov dedičského konania vyvoláva. Tieto dôsledky sa najčastejšie prejavujú už v priebehu dedičského konania, prípadne bezprostredne po jeho ukončení, avšak častokrát, pri určitých úkonoch zástupcu v mene zastúpeného, môžu mať dopad na zastúpeného až oveľa neskôr po skončení dedičského konania.

Ako vyplýva z predloženej analýzy, platná právna úprava nie vždy reflektuje tieto osobitosti. S poukazom na možnosť vylúčenia zástupcu pri zastupovaní, kedy zástupcom a zastúpeným je dedič v tom istom konaní, možnosť vylúčenia zástupcu so zastúpenia nastáva až v prípade existencie konfliktu záujmov. Vzhľadom rozsiahlosť vzťahov medzi účastníkmi dedičského konania a z toho vyplývajúcu komplikovanosť v preukazovaní existencie konfliktu záujmov čase prebiehajúceho dedičského konania sa, s ohľadom na možné dôsledky zastúpenia dediča, javí ako vhodnejšia alternatíva k súčasnej právnej úprave, možnosť vylúčenia zo zastúpenia už v prípade hrozby konfliktu záujmov medzi zástupcom a zastúpeným tak, ako je to v prípade zastúpenia zákonných zástupcov vo vzťahu k maloletým.

Použitá literatúra:

BÍLEK, P., FIALA, R., JINDŘICH, M. a kol.: Notárský řád a řízení o dedictví, komentář. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 847. ISBN 80-7179-8657.
CIRÁK, J. a kol.: Dedičské právo. Bratislava: HEURÉKA, 2009. 237 s. ISBN 978-80-89122-55-4.

⁴⁵ R 46/1977

⁴⁶ NS ČR, sp. zn. 2 Cdo 684/2001.

⁴⁷ NS SR 1Cz 26/71, Zborník IV, s. 826

- JURČOVÁ, M., PAVELKOVÁ, B., NEVOLNÁ, Z., OLŠOVSKÁ A., SMYČKOVÁ, R.: Zastúpenie v súkromnom práve. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 256. ISBN 978-80-7400-420-9.
- KUPKA, L.: Dedičské právo hmotné II – doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Eurounion. 2016. s. 400. ISBN 978-80-89374-37-3.
- KRAJČO, J.: Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie). Príručka pre notárov a dedičov. Bratislava: Eurounion. 2016. s. 608. ISBN 978-80-89374-36-6.
- KRAJČO, J.: Občiansky zákonník pre prax (komentár). Judikatúra NS SR, NS ČR, ESD, ESLP. Bratislava: Eurounion. 2015. ISBN 978-80-89374-32-8.
- SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., TOMAŠOVIČ, M., KOTRICOVÁ, A., a kol. : Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, s. 1000. ISBN 978-80-89603-54-1.
- ŠTEVČEK, M., DULÁK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník II. §451 – 880. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 1580s. ISBN 978-80-7400-597-8.

Kontaktné údaje:

JUDr. Ing. Karin Raková, PhD., MBA.

karin.rakova@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave,

Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6,

810 00 Bratislava,

Slovenská republika

TROVY PRÁVNEHO ZASTÚPENIA V ROZHODOVACEJ PRAXI ÚSTAVNÉHO SÚDU SR

Vladimír Sedliak

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: Decision-making about legal costs is an integral part of civil proceeding. The Constitutional Court only rarely deals with the issue of legal costs. The main aim of this article is to analyze the relevant decisions of the Constitutional Court of the Slovak Republic in issue of legal costs, primary focusing on the costs of legal representation.

Abstrakt: Rozhodovanie o trovách konania je neoddeliteľnou súčasťou civilného súdneho konania. Ústavný súd sa v rámci svojej rozhodovacej praxi zaoberá problematikou náhrady trov konania iba výnimočne. Zámerom tohto príspevku je analyzovať rozhodovacia prax Ústavného súdu Slovenskej republiky v oblasti náhrady trov konania so zameraním sa na trovy právneho zastúpenia.

Key words: costs of legal representation, moderation of legal costs, constitutional court

Kľúčové slová: trovy právneho zastúpenia, moderácia trov konania, ústavný súd

1. PRÁVNO-TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ NÁHRADY TROV PRÁVNEHO ZASTÚPENIA

Trovy konania do ktorých zaraďujeme aj trovy právneho zastúpenia tvoria nezanedbateľnú položku v konaniach pred súdmi. V závislosti od dĺžky a hodnoty sporu sa trovy konania môžu vyšplhať až k žalovanej istine sporu, prípadne ju aj presiahnuť. V prípade zaviazania strany súdom k náhrade aj trov protistrany predstavuje táto povinnosť značnú záťaž pre stranu v spore. Považujeme preto za prínosné zaoberať sa prípadmi, kedy sa môžeme v prípade nesprávneho rozhodnutia o náhrade trov konania brániť na Ústavnom súde Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd SR“).

Náhrada trov konania plní 3 základné funkcie, a to kompenzačnú, sankčnú a preventívnu.¹ Trovy konania sú všetky preukázané, odôvodnené a účelne vynaložené výdavky, ktoré vzniknú v konaní, v súvislosti s uplatňovaním alebo bránením práva.² Pokiaľ si teda chceme uplatňovať náhradu trov právneho zastúpenia musíme súdu preukázať, že nám vznikli (napr. uvedenie úkonov právnej pomoci). Keďže čl. 47 ods. 2 Ústavy garantuje každému právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy pôjde vo väčšine prípadov o odôvodnené a účelne vynaložené výdavky na konanie. Treba mať na zreteli, že trovy právneho zastúpenia nemožno posudzovať ako celok, ale je potrebné zvažovať účelnosť každého úkonu samostatne.³ Strany konania vyčíslujú svoje vzniknuté trovy samostatne. O náhrade trov však rozhoduje súd, a preto, je jeho povinnosťou preveriť či je vyčíslenie správne a zodpovedá skutočne vykonaným úkonom.⁴

V praxi sa vyskytla otázka či má advokát vo svojej vlastnej veci (kde vystupuje priamo ako strana sporu) právo na náhradu trov konania, ak sa nechá zastúpiť advokátom. Argumenty strany sa opierali najmä o to, že advokát je profesionál, ktorý má ovládať právo a preto je dostatočne schopný na to, aby sa pred súdom bránil sám, a to, že sa nechá zastúpiť iným advokátom nemožno subsumovať pod odôvodnené a účelne vynaložené výdavky. Súdna prax⁵ v tejto otázke zaujala

¹ ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 890.

² § 251 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“).

³ Uznesenie Ústavného súdu SR z 06. 10. 2015, sp. zn. III. ÚS 481/2015.

⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 25. 11. 2010, sp. zn. 3 Cdo 214/2010.

⁵ Pozri napr.: Nález Ústavného súdu ČR z 25. 03. 2014, sp. zn. I. ÚS 3819/2013 a uznesenie Najvyššieho súdu SR z 29. 09. 2015, sp. zn. 4MCdo 16/2014.

jednoznačný postoj, že advokát má právo na náhradu trov konania, ak sa nechá zastúpiť vo svojom vlastnom spore, keďže je mu toto právo garantované Ústavou a nemožno z toho práva diskriminovať vybrané subjekty. Podobne sa vyjadril⁶ aj Najvyšší súd Slovenskej republiky, keď vyslovil názor, že aj advokát, ktorý sa v súdnom konaní domáha svojho nároku, vyplývajúceho či už z jeho podnikateľskej činnosti, alebo zo súkromnoprávneho vzťahu, resp., ktorý vystupuje v takýchto vzťahoch na strane žalobcu alebo žalovaného, má právo dať sa v konaní zastúpiť zástupcom (advokátom), ktorého si zvolí. V spomenutom uznesení⁷ Najvyšší súd Slovenskej republiky riešil otázku zastúpenia účastníka konania, ktorý je advokátom, advokátskou kanceláriou, v ktorej tento účastník konania bol zároveň jedným zo spoločníkov a konateľov. V tejto súvislosti najvyšší súd, okrem iného, uviedol: „konanie žalovanej 2/, ktorá splnomocnila na jej zastupovanie v konaní advokátsku kanceláriu JUDr. P. K., JUDr. A. S., s. r. o., so sídlom v Ž., a to aj napriek tomu, že je sama advokátkou a jednou zo spoločníkov a konateľov menovanej advokátskej kancelárie, je úplne súladné s § 24 O. s. p. a neprieči sa ani zákonu č. 586/2003 Z. z. o advokácii, a tieto skutočnosti nemôžu byť zohľadnené v neprospech žalovaných z hľadiska § 150 ods. 1 O. s. p., nakoľko konanie žalovaných 1/, 2/ dať sa v konaní zastupovať advokátom je legitímne.“⁸

V Českej republike sa vyskytol prípad⁹, keď Ústavný súd Českej republiky uznal neúčelnosť právneho zastúpenia sťažovateľky v konaní pred všeobecnými súdmi. V danom prípade išlo o to, že sťažovateľka bola podnikateľkou, ktorá sa zaoberala kúpou a následným vymáhaním pohľadávok, so špecializáciou na pohľadávky, ktoré vzniknú z nezaplateného cestovného pri jazde mestskou hromadnou dopravou. Ústavný súd Českej republiky sa v tomto prípade vyjadril, že pokiaľ predmet podnikania sťažovateľky spočíva v kúpe a vymáhaní pohľadávok, tak má disponovať vhodnými technickým, personálnymi a inými potrebnými zdrojmi potrebnými na výkon podnikania (v tomto prípade teda aj pre súdne vymáhanie pohľadávok). Preto u takýchto subjektoch práva je právne zastúpenie účelne iba vtedy, ak nastanú skutočnosti, ktoré nie sú obvyklé počas konania tohto typu. V predmetnej veci však sťažovateľka svoje nároky uplatňovala vzorovým podaním na vydanie elektronického platobného rozkazu, v ktorom, oproti iným podaniam, zmenila len identifikačné údaje žalovaného, dátum jazdy, linku mestskej hromadnej dopravy, číslo dohody uzatvorenej s cestujúcim, výškou dlhu a začiatok omeškania. Vyplňovanie a podávanie takýchto podaní je rutinné a nevyžaduje žiadne odborné znalosti, preto priznanie náhrady trov právneho zastúpenia sa javí ako neúčelné.¹⁰

2. ÚSTAVNOPRÁVNÝ ROZMER NÁHRADY TROV KONANIA

V zmysle rozhodovacej praxe¹¹ Ústavného súdu SR je rozhodovanie o náhrade trov konania súčasťou základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“). Ústavný súd SR¹² medzi obsahom ustanovenia čl. 46 Ústavy, čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „Listina“) a obsahom práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) nerozlišuje zásadnú odlišnosť a právne východiská, na základe ktorých Ústavný súd preskúmava či došlo k ich porušeniu sú v zásade identické. Podľa Ústavného súdu SR¹³ nepriznaním nároku na náhradu trov konania môže dôjsť k odmietnutiu spravodlivosti, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy, čl. 36 Listiny a čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

Samotné rozhodovanie o náhrade trov konania je súčasťou súdneho konania a preto všeobecný súd svojim nesprávnym postupom môže porušiť základne právo strany na súdnu ochranu. To či je základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 naplnené reálnym obsahom nám určuje zákonná úprava náhrady trov konania. Tá je aktuálne obsiahnutá predovšetkým v ustanoveniach § 251 a nasl. CSP. Pretože aj samotná zákonná úprava trov konania determinuje, či sa právo na súdnu

⁶ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 17. 10. 2013, sp. zn. [3MCdo/30/2012](#).

⁷ Tamtiež.

⁸ Tamtiež.

⁹ Nález Ústavného súdu ČR z 25. 07. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.

¹⁰ Tamtiež.

¹¹ Uznesenie Ústavného súdu z 23. 03. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/05; Nález Ústavného súdu SR z 22. 10. 2008, sp. zn. II. ÚS 272/08.

¹² Pozri nález Ústavného súdu SR z 31. 07. 2008, sp. zn. IV. ÚS 147/08.

¹³ Nález Ústavného súdu SR z 25. 05. 2010, sp. zn. III. ÚS 144/2010.

ochranu podľa čl. 46 aj materiálne naplní. Z nálezu Ústavného súdu¹⁴ vyplýva, že všeobecná zásada náhrady trov konania sa riadi úspechom vo veci, pretože nikomu nemôže byť na ujmu, že sa úspešne domáhal, resp. bránil svoje práva na súde a mal by byť zaťažený povinnosťou platiť trovy konania.

V niektorých prípadoch najmä napríklad pri vyporiadaní podielové spoluvlastníctva alebo BSM sa na prvý pohľad môže zdať byť problematické či strana mala plný úspech vo veci alebo nie. Úspech vo veci súdy zisťujú tak, že porovnávajú žalobný petit s výrokom rozhodnutia v merite veci. Ak sa petit zhoduje s výrokom, v tom prípade mal žalobca plný úspech vo veci a mal by mať nárok na náhradu trov konania vo výške 100 %.¹⁵ Ak sa nezhoduje výrok súdu s petitom, tak mal žalobca úspech len čiastočný, prípadne žiadny. V tom prípade súd rozdelí trovy podľa pomeru úspechu vo veci.

Zároveň sa ale Ústavný súd SR vyjadril,¹⁶ že rozhodovanie o náhrade trov konania je v zásade výsadou všeobecných súdov, pri ktorom prejavujú atribúty ich nezávislého súdneho rozhodovania. Ústavný súd by preto, podľa jeho názoru, mal iba vo výnimočných prípadoch podrobnejšie preskúmať rozhodnutia všeobecných súdov o trovách konania. Ústavnoprávny rozmer dosiahne otázka náhrady trov konania vtedy, ak postup všeobecného súdu extrémne vybočuje z pravidiel upravujúcich súdne konanie v dôsledku jeho závažného pochybenia. Keď rozhodnutím všeobecného súdu došlo k procesnému vybočeniu, ktoré zakladá zásadný rozpor s princípmi spravodlivého súdneho konania.¹⁷ Takisto ústavnoprávnej roviny môže rozhodovanie o náhrade trov konania dosiahnuť, ak sa jedná o mimoriadne závažné pochybenie s významnými dôsledkami na osobu sťažovateľa, resp. do jeho majetkových pomerov.¹⁸

Ústavný súd založil svoju právomoc rozhodovať o sťažnosti týkajúcej sa náhrady trov konania aj v prípade, ak v analogických prípadoch všeobecné súdy nerozhodujú identicky. Išlo o spory vzniknuté v súvislosti s pozemkami pod strategickým parkom Jaguar - Land Rover. V danej veci boli podané desiatky žalôb takmer identického znenia. Všeobecné súdy ale aj napriek rovnakému rozhodnutiu v merite veci, v otázke trov konania rozhodovali rozdielne bez bližšieho zdôvodnenia. Takéto rozdielne rozhodovanie sa nakoniec dostalo až pred ústavný súd, ktorý rozhodol¹⁹, že hoci právne závery všeobecných súdov nemajú charakter precedensu, ktorý by zaväzoval aj ostatných sudcov v analogických veciach rozhodnúť identicky, protichodné právne závery vyslovené v analogických prípadoch neprispievajú k naplneniu princípu právnej istoty a ani k dôvere v spravodlivé súdne konanie. Zmena právneho názoru v analogickej veci, bez bližšieho zdôvodnenia, prečo sa súd odchyľil od iných rozhodnutí, sa javí ako arbitrárnosť a je zásahom do princípu právnej istoty ako súčasťou právneho štátu.²⁰

Ďalším prípadom, kedy sa Ústavný súd SR zaoberá prípadom týkajúcim sa náhrady trov konania je aplikácia nesprávnej právnej normy. V predmetnom prípade²¹, okresný súd v napadnutom uznesení aplikoval nesprávne ustanovenie § 10 ods. 2 Vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb (ďalej len „Vyhláška“) namiesto ustanovenia § 11 ods. 1 písm. a) Vyhlášky, čím poprel samotnú podstatu a účel právnych noriem vzťahujúcich sa na prípad. Dôsledkom toho došlo k porušeniu práva sťažovateľa na spravodlivé súdne konanie garantované čl. 46 Ústavy a čl. 6 ods. 1 Dohovoru. Nad rámec nálezu ústavný súd konštatoval neefektívnosť právnej úpravy týkajúcej sa trov konania, z dôvodu, že v konaní pred všeobecnými súdmi neumožňuje dostatočne korigovať nesprávne (nezákonné) rozhodnutia prvostupňových súdov o výške trov konania, ktoré z povahy veci podliehajú ústavnej ochrane, čo zbytočne zaťažuje ústavný súd rozhodovaním o veciach, ktoré by mali byť z hľadiska ich ústavného postavenia *a priori* z jeho právomoci vylúčené. Právo na rozhodnutie o náhrade trov konania v súlade so zákonom a aplikácia správnej právnej normy je

¹⁴ Nález Ústavného súdu SR z 02. 09. 2009, sp. zn. III. ÚS 166/2009.

¹⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 22. 06. 2011, sp. zn. 8 Sžo 215/2010.

¹⁶ Nález Ústavného súdu SR z 19. 01. 2012, sp. zn. IV. ÚS 348/2011.

¹⁷ Uznesenie Ústavného súdu SR z 28. 08. 2008, sp. zn. IV. ÚS 248/08, uznesenie Ústavného súdu SR z 28. 05. 2009, sp. zn. IV. ÚS 182/09, nález Ústavného súdu SR z 11. 09. 2014, sp. zn. IV. ÚS 481/2013.

¹⁸ Uznesenie Ústavného súdu ČR z 10. 02. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3032/15.

¹⁹ Nález Ústavného súdu SR z 04-01.2007, sp. zn. III. ÚS 300/06.

²⁰ Tamtiež.

²¹ Nález Ústavného súdu SR z 21. 06. 2018, sp. zn. IV. ÚS 187/2018.

obsahom práva na spravodlivé súdne konania podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru a podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy.²²

3. NESPRÁVNA APLIKÁCIA USTANOVENIA § 257 CSP VŠEOBECNÝMI SÚDMI

Ústavný súd častokrát konštatuje porušenie práva podľa čl. 46 Ústavy najmä pri aplikácii ustanovenia § 257 CSP²³, keď súd využíva tzv. „moderačné právo náhrady trov konania“. Predmetné ustanovenie predstavuje odchýlku zo všeobecnej zásady, ktorou sa riadi rozhodovanie o náhrade trov konania, a to zásada zodpovednosti za výsledok (§ 255 CSP) a zásada zodpovednosti za zavinenie, zákonne vyjadrená v ustanovení § 256 CSP. Toto ustanovenie sa má aplikovať v tom prípade, ak by aplikácia všeobecných ustanovení o náhrade trov konania mohla v partikulárnych prípadoch viesť k nežiadúcej tvrdosti pre strany sporu.²⁴ Dôvody hodné osobitného zreteľa alebo výnimočné okolnosti za ktorých je možné aplikovať § 257 CSP, zákon nevymedzuje ani demonštratívne. Ich výklad je tak plne ponechaný súdnej praxi a právnej vede.

K predmetnému ustanoveniu sa vytvorila ustálená judikatúra²⁵, ktorá tvrdí, že § 257 CSP nezakladá voľnú možnosť jeho aplikácie (arbitrážnosť), ale pri aplikácii tohto ustanovenia je súd povinný skúmať, či v prejednávanej veci neexistujú závažné okolnosti hodné osobitného zreteľa, ku ktorým je potrebné pri stanovení povinnosti nahradiť trovy konania výnimočne prihladiť. Zároveň treba mať na zreteli, že pri aplikácii predmetného ustanovenia nejde o pravidlo, ktoré by sa napríklad uplatňovalo vo vzťahu k určitému typu konania, ale ide o prvok individualizácie zo strany súdu. Ústavný súd ČR²⁶ uvádza, že ustanovenie § 257 neslúži k tomu, aby zmierňovalo majetkové rozdiely medzi procesnými stranami, ale k tomu, aby riešilo situácie, v ktorých je nespravodlivé, aby ten, kto dôvodne ochraňoval svoje ohrozené alebo porušené práva alebo právom chránené záujmy, získal náhradu trov konania, ktoré v rámci tejto činnosti účelne vynaložil. Aj priamo text ustanovenia odkazuje, že by sa malo aplikovať iba výnimočne a nie *a priori* po identifikovaní dôvodov hodných osobitného zreteľa.

Dôležitým procesným postupom súdu pri aplikovaní tohto ustanovenia však je, že ak má súd v úmysle použiť ustanovenie § 257 CSP alebo niektorá zo strán navrhne jeho použitie, je súd povinný umožniť stranám, resp. protistrane, aby sa k tomu vyjadrila.²⁷ Nie je dovolené, aby súd sám dospel k presvedčeniu, že je potrebné aplikovať moderačné právo a strane, ktorá by inak mala nárok na trovy, to ani neoznámil a nedal jej možnosť sa vyjadriť a strana by po doručení rozhodnutia ostala nemilo prekvapená. Takýto postup súdu najmä, ak ide o súd odvolací, spôsobí to, že strana môže prvýkrát vzniesť svoje námietky voči postupu odvolacieho súdu až v konaní pred Ústavným súdom SR, ktoré je však primárne určené na posudzovanie iných skutočností, ako sú okolnosti oprávňujúce aplikáciu ustanovenia o moderácii trov konania.²⁸

Pričom elementárnou súčasťou spravodlivého súdneho konania (*fair trial*) je práve vytvorenie procesného priestoru pre účinné vznesenie námietok, ktoré majú efektívne zaisťiť ochranu základných

²² K tomu pozri: rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva z 23. 9. 1997, *Robins proti Spojenému kráľovstvu Veľkej Británie a Severného Írska*; nález Ústavného súdu SR z 24.01.2019, sp. zn. IV. ÚS 583/2018.

²³ § 257 CSP: „*Súd výnimočne neprizná náhradu trov konania, ak existujú dôvody hodné osobitného zreteľa.*“ Zároveň uvádzam, že v predmetnom článku pri uvádzaní názorov súdov Slovenskej a Českej republiky vzťahujem rozhodnutia k § 257 CSP, pričom hlavne pri rozhodnutiach vydaných pred dňom nadobudnutia účinnosti CSP v autentickom znení rozhodnutí je miesto § 257 uvádzaný § 150 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok, ktorý bol bez väčších zmien prevzatý do nového procesného predpisu.

²⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 25. 2. 2009, sp. zn. 4M Cdo 2/2008.

²⁵ Pozri napr.: Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 28. 01. 2010, sp. zn. 2 MCdo 17/2009, uznesenie Najvyššieho súdu SR z 09. 06. 2010, sp. zn. 5 Cdo 67/2010, uznesenie Najvyššieho súdu SR z 09. 01. 2014, sp. zn. 3 MCdo 46/2012.

²⁶ Nález Ústavného súdu ČR z 05. 11. 2008, sp. zn. I. ÚS 2862/07.

²⁷ Pozri k tomu napr. aj rozsudok ESLP Čepěk proti Českej republike (sťažnosť č. 9815/10) a nález Ústavného súdu ČR z 25. 08. 2015, sp. zn. I. ÚS 1593/15.

²⁸ Uznesenie Ústavného súdu ČR z 30.05.2016, sp. zn. I. ÚS 605/16.

práv.²⁹ Ďalšou nutnou podmienkou pre aplikáciu ustanovenia § 257 CSP je povinnosť súdu riadne a presvedčivo odôvodniť dôvody hodné osobitného zreteľa, inak by takýto postup mohol niesť znaky arbitrárnosti. Za dôvody hodné osobitného zreteľa považuje právna veda nasledovné:

- 1) osobné pomery strany sporu,
- 2) neprímeraná tvrdosť,
- 3) povaha a okolnosti sporu,
- 4) podiel oboch strán na vzniku a priebehu sporu,
- 5) zložitnosť doposiaľ neriešenej právnej problematiky,
- 6) zložitnosť prípadov výkladu medzinárodnej zmluvy,
- 7) nízky príjem.³⁰

Autori komentáru neuvádzajú či ide o kumulatívne, alebo alternatívne dôvody. Teleologickým výkladom môžeme dospieť k názoru, že pôjde o alternatívne dôvody a pre naplnenie dôvodov nemusia byť splnené všetky z vyššie uvedených. Aplikácia ustanovenia § 257 CSP je nepochybne možná aj v prípadoch, v ktorých nejde o výklad medzinárodnej zmluvy (dôvod č. 6). Aj samotný Ústavný súd SR využíva vo svojej rozhodovacej praxi³¹ názory právnej vedy publikované vo vyššie spomínanom komentári, ak hodnotí správnosť aplikácie § 257 CSP a na samotné state komentára sa aj priamo odvoláva v odôvodnení rozhodnutia.

Ustanovenie § 257 CSP súdy aplikujú aj pri sociálnych aspektoch prípadu. Súd prihliada na majetkové, sociálne, osobné, zárobkové a iné pomery všetkých strán zúčastnených na konaní, t. j. nielen na pomery strany, ktorá by v prípade aplikácie všeobecných ustanovení o náhrade trov mala povinnosť tieto trov nahradíť, ale aj na pomery strany, ktorá bude negatívne dotknutá nepriznaním jej náhrady trov konania.³² Súd je povinný teda prihliadať nielen na to, aké negatívne dopady môže mať zaťaženie strany povinnosťou náhrady trov konania, ale musí preskúmať aj aké negatívne dopady na stranu bude mať rozhodnutie, keď jej neprizná nárok na náhradu trov konania a či takýmto konaním nespôsobí strane, ktorá mala úspech vo veci, vznik závažnej majetkovej situácie, keďže pri účelnom bránení svojho subjektívneho práva došlo k zmenšeniu jej majetkovej sféry.

Za dôvod hodný osobitného zreteľa možno v zmysle judikatúry³³ považovať, keď znalecký posudok vo veci dôchodkového zabezpečenia nebol vykonaný na žiadosť navrhovateľa, alebo bol vykonaný kvôli potrebe odstrániť rozpory medzi rozdielnymi závermi posudkových komisií. Kedy v praxi teda môže nastať situácia, ktorá oprávňuje súd k použitiu ustanovenia § 257 CSP? Odpoveď nám dáva samotná súdna prax,³⁴ takýmto dôvodom by mohlo byť konanie o určení otcovstva, ak maloletý žalobca v konaní nemal úspech alebo môže byť daný aj charakterom vzniknutej procesnej situácie, ak žalovaný ako laik, v konaní o určení vlastníckeho práva, nemohol posúdiť zdravotný stav scudziteľa a jeho spôsobilosť na právne úkony. Netreba však zabúdať, ako sme už vyššie uviedli, že samotný charakter konania (konanie o určení otcovstva vyvolané maloletým) samo o sebe ešte nezakladá právo na aplikáciu ustanovenia § 257 CSP, ale súd musí zvážiť aj všetky ostatné vyššie zmienené kritériá (napr. dopad na druhú stranu konania, majetkové pomery strán, a pod.).³⁵

Ďalším dôvodom, ktorý môžeme identifikovať v rozhodovacej praxi Ústavného súdu SR³⁶ je prípad, keď všeobecný súd je rozhodnutie o trovách konania povinný moderovať, ak by strane primárne slúžilo ako prostriedok prejavu svojho negatívneho vzťahu k protistrane. Ak je inštitút náhrady trov konania zneužitý stranou, čím sa má na mysli, že je použitý skôr ako prostriedok prejavu vzájomnej nevráživosti než náhrada reálnych nákladov, ktoré boli stranou vynaložené, súd musí

²⁹ HART, H. L. A. Pojem práva. Praha: Prostor, 2004, s. 162.

³⁰ ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 942.

³¹ Pozri napr.: Nález Ústavného súdu SR zo dňa 08.07.2018.sp. zn. I. ÚS 153/2018, s. 11.

³² Pozri: R 24/1964 (rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR z 27. 01. 1964, sp. zn. 5CZ 3/64).

³³ R 66/1995 (uznesenie Najvyššieho súdu SR z 18. 07. 1994, sp. zn. 2 So 67/94).

³⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 25. 02. 2009, sp. zn. 4 MCdo 2/2008.

³⁵ Podobne Ústavný súd SR v náleze z 31. 07. 2008, sp. zn. IV ÚS 147/08 konštatuje, že nepriznanie náhrady trov konania podľa § 150 OSP (teraz § 257 CSP – pozn. autora) nemožno odôvodniť iba všeobecnou konklúziou o charaktere dlhotrvajúco prejednávanej spore, záujmom na nezhoršovaní vzájomných susedských vzťahov účastníkov a poukazom na sociálnu situáciu žalovaných, ktorým bolo priznané oslobodenie od súdnych poplatkov.

³⁶ Uznesenie Ústavného súdu z 17. 03. 2015, sp. zn. II. ÚS 158/2015.

takéto zistenie brať na zreteľ a svojím rozhodnutím prispieť k odstráneniu nežiadúceho účelu. V danom prípade išlo o jednoduchý právny spor, kde žalobkyňa bola matka a žalovanou bola jej dcéra, ktorá bola zastúpená advokátkou, ktorá bola sestra žalovanej a zároveň dcéra žalobkyne. Súd je povinný aplikovať moderáciu trov konania a moderovať ich tak, aby primárne neslúžilo niektorej zo strán konania ako prostriedok prejavu svojej nevraživosti voči protistrane a obzvlášť, pokiaľ ide o situácie, kde sú takéto vzťahy krajne nežiaduce, napr. v rodine. Právna úprava podľa názoru Ústavného súdu SR³⁷ nevyklučuje, že dôvody hodné osobitného zreteľa spočívajú vo vzájomných vzťahoch medzi stranami, či ich príbuzenskom pomere. Podľa rozhodnutia Ústavného súdu SR pri moderácii trov konania musí byť rozhodnutie precízne, pričom sa zo zákona vyžaduje, aby v konaní boli bezpečne preukázané skutočnosti, na základe ktorých súd moderáciu trov konania využil.³⁸

Pri rozhodovaní o trovách konania si súd musí dať pozor aj na formuláciu výroku, ak aplikuje § 257. Výrok by mal znieť: „súd stranám nárok na náhradu trov konania nepriznáva“ alternatívne „stranám sa nárok na náhradu trov konania nepriznáva“, výrok „žiadna zo strán nemá nárok na náhradu trov konania“ účinnosťou procesného predpisu CSP už nemá oporu v zákone, čo konštatoval aj Ústavný súd SR.³⁹

4. RATIO VALORIS A TROVY PRÁVNEHO ZASTÚPENIA V ROZHODOVACEJ PRAXI ÚSTAVNÉHO SÚDU SR

Kedy sa rozhoduje o trovách právneho zastúpenia v dovolacom konaní? Samotne o trovách konania sa môže v dovolacom konaní rozhodovať len po splnení *ratio valoris* ustanoveného v § 422 CSP, ktoré ustanovuje, že dovolanie podľa § 421 ods. 1 je prípustné, len ak je predmetom dovolacieho konania príslušenstvo pohľadávky a výška príslušenstva v čase začatia dovolacieho konania prevyšuje desaťnásobok minimálnej mzdy alebo pokiaľ ide o spor s ochranou slabšej strany prevyšuje dvojnásobok minimálnej mzdy. Tu uvádzame judikát,⁴⁰ ktorý vyjadril pravidlo, že pri sporoch s ochranou slabšej strany sa znížený bagateľný cenzus uplatňuje, len vtedy, ak je dovolaťelom slabšia strana a nie dodávateľ. Pre dodávateľa platí všeobecný bagateľný cenzus vo výške desaťnásobku minimálnej mzdy. Pri otázke, či sú trovy konania (a teda aj právneho zastúpenia) príslušenstvom pohľadávky zastáva súdna prax⁴¹ aj právna teória⁴² názor, že trovy konania sú príslušenstvom pohľadávky a subsumujú sa pod slovné spojenie „náklady spojené s uplatneným pohľadávkou“ v zmysle ustanovenia § 121 ods. 3 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v platnom znení (ďalej len „OZ“).

Ústavný súd SR konštantne rozhoduje⁴³, že v prípadoch, ak sťažnosť smeruje proti rozhodnutiu orgánu verejnej moci, v ktorom ide zjavne o bagateľnú sumu, ústavný súd poskytuje ústavnoprávnu ochranu sťažovateľom len celkom výnimočne, pokiaľ sťažnosť signalizuje, že došlo k zásahu do ich základných práv alebo slobôd v mimoriadne závažnom rozsahu, resp. intenzite.

Z hľadiska trov právneho zastúpenia a aplikáciou bagateľného cenzu je zaujímavý aj prípad, ktorý prejednával Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo veci Kľačanová proti Slovenskej republike (sťažnosť č. 8394/13 / 27.11.2018). V tomto prípade sťažovateľka žiadala v konaní pred vnútroštátnymi orgánmi o priznanie náhrady trov konania za 5 úkonov právnej pomoci.

³⁷ Nález Ústavného súdu SR z 21. 10. 2010, sp. zn. I. ÚS 248/2010.

³⁸ Tamtiež.

³⁹ Nález Ústavného súdu SR z 08. 07. 2018, sp. zn. I. ÚS 153/2018-28.

⁴⁰ R 29/2019 (uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 24. 07. 2018, sp. zn. 6 Cdo 80/2017).

⁴¹ Uznesenie Krajského súdu v Prešove zo dňa 17. 12. 2015, sp. zn. 6CoE/85/2015.

⁴² K tomu pozri napr.: ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., ŠKÁROVÁ, M., SPAČIL, J. a kol. Občiansky zákonník, Komentár. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 474; SVOBODA, J. a kol.: Občiansky zákonník. Komentár a súvisiace predpisy. Bratislava: EUROUNION, 1996, s. 131

⁴³ Pozri napr.: Uznesenie Ústavného súdu SR z 09. 11. 2010, sp. zn. IV. ÚS 414/2010, uznesenie Ústavného súdu SR z 17.03.2011 sp. zn. IV. ÚS 79/2011, uznesenie Ústavného súdu SR z 16.06.2011 sp. zn. IV. ÚS 251/2011, uznesenie Ústavného súdu SR z 12.12.2013 sp. zn. IV. ÚS 717/2013.

Krajský súd vyhovel jej žalobe vo veci a v otázke náhrady trov rozhodol, tak že priznal sťažovateľke náhradu za 3 úkony právnej pomoci a dva úkony jej nepriznal. V celom rozhodnutí krajského súdu však nie je žiaden odkaz na sťažovateľkou požadované dva úkony právnej pomoci, a to ani vo výrokovej časti a ani v odôvodnení rozhodnutia.

Voči predmetnému rozhodnutiu už nebolo prípustné dovolanie, a to aj na základe toho, že výška nepriznaných trov konania činila 270 € a nespĺňala toho času platné⁴⁴ *ratio valoris*, ktoré bolo vo výške trojnásobku minimálnej mzdy. Sťažovateľka teda nemala inú možnosť ako podať sťažnosť na Ústavný súd SR, kde namietala porušenie článku 6 ods. 1 Dohovoru. Sťažovateľka namietala, že krajský súd neuviedol žiadne dôvody, pre ktoré jej nepriznal nárok na náhradu zvyšných dvoch úkonov právnej pomoci a argumentovala aj tým, že pokiaľ chcel aplikovať § 150 OSP (teraz § 257 CSP – pozn. autora), takýto postup prichádza do úvahy len vtedy, keď sú na to dôvody hodné osobitného zreteľa, ktoré aj musia byť patrične zdôvodnené. Ústavný súd odmietol sťažnosť ako zjavne neopodstatnenú. Pričom v odôvodnení odkázal na svoju ustálenú judikatúru, že rozhodnutie o trovách konania môže porušiť základné práva a slobody iba výnimočne, napríklad, ak je rozhodnutím spôsobilý extrémny zásah do týchto práv a slobôd a v napádanom prípade konštatoval, že súd rozhodol v súlade so zákonom. Ústavný súd ďalej uviedol *inter alia*, že sťažnosť odmietol aj z dôvodu, že išlo len o 270 €, čo bolo menej ako zákonom ustanovený bagateľný cenový prah, ktorý na základe analógie aplikoval aj na svoju rozhodovaciu činnosť a uviedol, že pokiaľ nie je splnené kritérium *ratio valoris*, tak právomoc Ústavného súdu SR je založená za veľmi špecifických a výnimočných okolností, ktoré podľa jeho názoru neboli v predmetnom prípade splnené.

Sťažovateľka však následne podala sťažnosť na ESLP, v ktorej namietala porušenie článku 6 ods. 1 Dohovoru krajským súdom, ktorý vôbec neodôvodnil nepriznanie jej nároku na náhradu trov konania v súvislosti s dvomi požadovanými úkonmi právnej pomoci. Vláda Slovenskej republiky v konaní pred ESLP vznesla námietku prijateľnosti sťažnosti podľa článku 35 ods. 3 písm. b) Dohovoru⁴⁵. K tejto námietke ESLP uviedol, že aj za predpokladu, ak žalobkyňa neutrpela žiadnu podstatnú ujmu, jej sťažnosť nemôže byť zamietnutá, ak nebola riadne posúdená vnútroštátnym súdom. Námietku po preskúmaní spisu zamietol. ESLP okrem už zmieneného konštatoval, že opomenutie krajského súdu pri zvažovaní sťažovateľkiných nárokov nemôže byť **chápané inak, ako narušenie samotnej podstaty jej práva na prístup k súdu**. Taktiež vytkol Ústavnému súdu, že sa v konaní vedenom pred ním obmedzil len na konštatovanie o bagateľnosti výšky sporu a nevyrovnal sa s argumentmi sťažovateľky, ktorá poukazovala na porušenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

Na toto rozhodnutie už referuje aj najnovšia rozhodovacia prax Ústavného súdu SR⁴⁶, kde sa súd vyjadril, že vezmúc do úvahy súčasný postoj prezentovaný ESLP v kontexte rozhodovacej činnosti ústavného súdu v tzv. bagateľných veciach je analogická aplikácia abstraktnej konštrukcie *ratione valoris* aplikovateľnej primárne v konaní o dovolaní v konaniach o ústavnej sťažnosti, bez toho, aby sa ústavný súd zaoberal aj jednotlivými námietkami vymedzenými v ústavnej sťažnosti, spochybiteľná. Ústavný súd SR odkazuje pritom na vyššie spomínané rozhodnutie ESLP a konštatuje, že z uvedeného dôvodu **tzv. bagateľnosť veci nemôže byť jediným nosným dôvodom odmietnutia ústavnej sťažnosti**.

5. ZÁVER

Ústavný súd sa o náhrade trov konania snaží rozhodovať len celkom výnimočne, napriek tomu možno v praxi nájsť nespočetne veľa rozhodnutí, v ktorých svoju právomoc založil. Na základe analýzy rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej aj Českej republiky a s ohľadom na rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva sme dospeli k nasledovným zostručeným záverom v otázke, kedy Ústavný súd SR rozhoduje o veciach týkajúcich sa náhrady trov konania.

⁴⁴ Pozri ustanovenie § 238 ods. 5 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok platný do 30. 06. 2016.

⁴⁵ Ktorý znie: „...3. Súd vyhlási za neprijateľnú každú individuálnu sťažnosť predloženú podľa článku 34, ak dospeje k záveru, že: .....b) sťažovateľ neutrpel podstatnú ujmu s výnimkou prípadov, keď dodržiavanie ľudských práv zaručených dohovorom a jeho protokolmi vyžaduje preskúmanie podstaty sťažnosti, a za predpokladu, že žiaden prípad nemôže byť odmietnutý z uvedeného dôvodu, ak nebol riadne preskúmaný domácim súdom.“

⁴⁶ Nález Ústavného súdu SR z 10. 09. 2019, sp. zn. I. ÚS 247/2019.

V prvom prípade, ak postup všeobecného súdu extrémne vybočuje z pravidiel súdneho konania v dôsledku jeho závažného pochybenia [napr. nedodržania zásady zodpovednosti za výsledok (§ 255 CSP) alebo zásady zodpovednosti za zavinenie (§ 256 CSP)].

V druhom prípade, ak sa jedná o mimoriadne závažné pochybenie s významnými dôsledkami na osobu sťažovateľa, resp. do jeho majetkových pomerov.

Ústavný súd sa bude zaoberať otázkou náhrady trov konania aj v prípade nesprávnej aplikácie právnej normy v prejednávanej veci v súvislosti s náhradou trov konania.

Ďalším z prípadov bude, aj aplikácia § 257 CSP, bez dôsledného splnenia podmienok pre aplikáciu daného ustanovenia. Jednou z podmienok je identifikácia dôvodu hodného osobitného zreteľa a zároveň musí ísť o výnimočný, individualizovaný prípad. Pri dôvodoch hodných osobitného zreteľa je najčastejším nedostatkom v rozhodovacej praxi všeobecných súdov ich nedostatočné zdôvodnenie, keď sa v mnohých prípadoch súd obmedzí len na všeobecnú konštatáciu, že tento dôvod je naplnený. Druhou podmienkou je, že ak súd zamýšľa aplikovať toto ustanovenie alebo to strana navrhla, vyžaduje sa, aby pred rozhodnutím súd oboznámil a dal možnosť vyjadriť sa stranám, resp. protistrane, že zamýšľa aplikovať dané ustanovenie.

Taktiež, pokiaľ rozhodnutia všeobecných súdov v otázke náhrady trov konania sú v analogických veciach posudzované odlišne, a tak nie je naplnený princíp právnej istoty ako imanentnej súčasť právneho štátu.

Ústavný súd nie je oprávnený odmietnuť zaoberať sa sťažnosťou sťažovateľa len z dôvodu, že ide o bagatelnú vec bez toho, aby sa zaoberal možným porušením základných práv a slobôd sťažovateľa.

Na záver konštatujeme, že aj advokáti alebo aj iné osoby s právnickým vzdelaním majú právo dať sa v konaniach zastúpiť advokátom, a takéto trovy právneho zastúpenia budú vo všeobecnosti vnímané ako odôvodnené a účelne vynaložené a bude im, ak budú v konaní úspešní, priznaná ich náhrada. V praxi sa však vyskytujú aj výnimky, keď im súd túto náhradu neprizná, preto takéto osoby musia obzvlášť zvážiť, či je potrebné sa nechať zastúpiť v danej veci advokátom alebo nie.

Použitá literatúra:

ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, 1544 s. ISBN 978-80-7400-629-6.

ŠVESTKA, J., JEHLIČKA, O., ŠKÁROVÁ, M., SPAČIL, J. a kol. *Občiansky zákoník, Komentár*. 10. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006 1394 s. ISBN 978-80-7400-108-6.

SVOBODA, J. a kol.: *Občiansky zákonník. Komentár a súvisiace predpisy*. Bratislava: EUROUNION, 2004, 1345 s. ISBN 80-88984-64-5.

HART, H. L. A.: *Pojem práva*. Praha: Prostor, 2004, 312 s. ISBN 978-80-7260-239-1.

Súdne rozhodnutia:

Rozsudok ESLP Čepek proti Českej republike (sťažnosť č. 9815/10).

R 29/2019 (uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 24. 07. 2018, sp. zn. 6 Cdo 80/2017).

R 24/1964 (rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR z 27. 01. 1964, sp. zn. 5CZ 3/64).

R 66/1995 (uznesenie Najvyššieho súdu SR z 18. 07. 1994, sp. zn. 2 So 67/94).

Rozhodnutie ESLP z 23. 9. 1997, Robins proti Spojenému kráľovstvu Veľkej Británie a Severného Írska.

Rozhodnutie ESLP Kľačanová proti Slovenskej republike (sťažnosť č. 8394/13 / 27.11.2018).

Uznesenie Ústavného súdu z 23. 03. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/05.

Nález Ústavného súdu SR z 04-01.2007, sp. zn. III. ÚS 300/06.

Nález Ústavného súdu SR z 31. 07. 2008, sp. zn. IV. ÚS 147/08.

Uznesenie Ústavného súdu SR z 28. 08. 2008, sp. zn. IV. ÚS 248/08.

Nález Ústavného súdu SR z 22. 10. 2008, sp. zn. II. ÚS 272/08.

Nález Ústavného súdu ČR z 05. 11. 2008, sp. zn. I. ÚS 2862/07.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 25. 02. 2009, sp. zn. 4M Cdo 2/2008.

uznesenie Ústavného súdu SR z 28. 05. 2009, sp. zn. IV. ÚS 182/09.

Nález Ústavného súdu SR z 02. 09. 2009, sp. zn. III. ÚS 166/2009.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 28. 01. 2010, sp. zn. 2 MCdo 17/2009.
Nález Ústavného súdu SR z 25. 05. 2010, sp. zn. III. ÚS 144/2010.
uznesenie Najvyššieho súdu SR z 09. 06. 2010, sp. zn. 5 Cdo 67/2010.
Nález Ústavného súdu SR z 21. 10. 2010, sp. zn. I. ÚS 248/2010.
Uznesenie Ústavného súdu SR z 09. 11. 2010, sp. zn. IV. ÚS 414/2010.
Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 25. 11. 2010, sp. zn. 3 Cdo 214/2010.
Uznesenie Ústavného súdu SR z 17.03.2011 sp. zn. IV. ÚS 79/2011.
Uznesenie Ústavného súdu SR z 16.06.2011 sp. zn. IV. ÚS 251/2011.
Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 22. 06. 2011, sp. zn. 8 Sžo 215/2010.
Nález Ústavného súdu SR z 19. 01. 2012, sp. zn. IV. ÚS 348/2011.
Nález Ústavného súdu ČR z 25. 07. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.
Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 17. 10. 2013, sp. zn. [3MCdo/30/2012](#).
Uznesenie Ústavného súdu SR z 12.12.2013 sp. zn. IV. ÚS 717/2013.
Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 09. 01. 2014, sp. zn. 3 MCdo 46/2012.
Nález Ústavného súdu ČR z 25. 03. 2014, sp. zn. I. ÚS 3819/2013.
Nález Ústavného súdu SR z 11. 09. 2014, sp. zn. IV. ÚS 481/2013.
Uznesenie Ústavného súdu z 17. 03. 2015, sp. zn. II. ÚS 158/2015.
Nález Ústavného súdu ČR z 25. 08. 2015, sp. zn. I. ÚS 1593/15.
Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 29. 09. 2015, sp. zn. 4MCdo 16/2014.
Uznesenie Ústavného súdu SR z 06. 10. 2015, sp. zn. III. ÚS 481/2015.
Uznesenie Krajského súdu v Prešove zo dňa 17. 12. 2015, sp. zn. 6CoE/85/2015.
Uznesenie Ústavného súdu ČR z 10. 02. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3032/15.
Uznesenie Ústavného súdu ČR z 30.05-2016, sp. zn. I. ÚS 605/16.
Nález Ústavného súdu SR z 21. 06. 2018, sp. zn. IV. ÚS 187/2018.
Nález Ústavného súdu SR z 08. 07. 2018, sp. zn. I. ÚS 153/2018-28.
nálež Ústavného súdu SR z 24. 01. 2019, sp. zn. IV. ÚS 583/2018.
Nález Ústavného súdu SR z 10. 09. 2019, sp. zn. I. ÚS 247/2019.

Kontaktné údaje:

Mgr. Vladimír Sedliak
vladimir.sedliak@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave,
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
P. O. BOX 313
810 00 Bratislava
Slovenská republika

VÝZNAM A ÚLOHA ADVOKÁTA PRI ZASTUPOVANÍ KLIENTA V KONANÍ O ÚPRAVE VÝKONU RODIČOVSKÝCH PRÁV A POVINNOSTÍ K MALOLETÉMU DIEŤAŤU

Ivana Zmeková

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract:: Attorneys quite often represent one of the parents in the court proceedings on adjusting the exercise of parental rights and duties towards a minor child nowadays. There is a good reason for a parent to be represented by an attorney also in this type of court proceedings. The attorney is the person who, when having the right approach towards the issue, can direct the client to assume his/her parental responsibility. This is the way the performance of advocacy or counselor-ship should be directed at in family legal issues.

Abstrakt: Advokáti v súčasnosti pomerne často zastupujú jedného z rodičov v konaniach o úprave výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu. Aj v tomto type konaní má zastupovanie rodiča advokátom nepochybne svoje opodstatnenie. Advokát je totiž ten, kto môže, pri správnom prístupe k veci, svojho klienta priviesť k tomu, aby prevzal svoju rodičovskú zodpovednosť. Práve týmto smerom by sa mal uberať výkon advokácie v rodinnoprávných veciach.

Key words: Attorney, parent, minor child, representation, interest of the child, parental rights and duties

Kľúčové slová: advokát, rodič, maloleté dieťa, zastupovanie, záujem dieťaťa, rodičovské práva a povinnosti

1 ÚVOD

Právne postavenie advokáta a výkon advokácie upravuje zákon č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon o advokácii“).¹

Výkonom advokátskeho povolania a realizáciou právnych služieb sa naplňa právo fyzických a právnických osôb na súdnu a inú právnu ochranu zakotvené v Ústave Slovenskej republiky.² Poslaním advokácie³ je pomáhať uplatňovať ústavné právo fyzických osôb na obhajobu a chrániť ostatné práva a záujmy fyzických osôb a právnických osôb **v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, ústavnými zákonmi, so zákonmi a s inými všeobecne záväznými právnymi predpismi** (§ 1 ods. 1 Zákona o advokácii).

¹ Advokát je ten, kto je zapísaný do zoznamu advokátov, ktorý vedie komora (§ 2 ods. 1 Zákona o advokácii). Advokátske povolanie je slobodné povolanie, ktoré možno vykonávať výlučne podľa zákona o advokácii (§ 2 ods. 3 Zákona o advokácii).

² Olej, J., Kerecman, P., Kalate, P. a kol. Zákon o advokácii. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C .H. Beck, 2013, s.4

³ Výkon advokácie je zastupovanie klientov v konaní pred súdmi, orgánmi verejnej moci a inými právnymi subjektmi, obhajoba v trestnom konaní, poskytovanie právnych rád, spisovanie listín o právnych úkonoch, spracúvanie právnych rozborov, správa majetku klientov a ďalšie formy právneho poradenstva a právnej pomoci, ak sa vykonáva sústavne a za odmenu (§ 2 ods. 2). Všeobecne možno tieto činnosti (úkony) označiť za právne služby, ktoré na území Slovenskej republiky poskytujú advokáti, ako aj ďalšie fyzické osoby a právnické osoby uvedené v ustanoveniach § 30 písm. b), c), d), e) a i) ((hostujúci euroadvokát, usadený euroadvokát, zahraničný advokát, medzinárodný advokát, zahraničné združenie) za podmienok a spôsobom ustanoveným Zákonom o advokácii (§ 1 ods. 3 Zákona o advokácii).

Aj v konaní o úprave výkonu rodičovských práv a povinností môže mať zastupovanie klienta – rodiča advokátom svoj osobitný význam a zmysel.

Advokát, ktorý v rodinnoprávnej veci zastupuje svojho klienta (ako zástupca na základe splnomocnenia v zmysle ust. § 89 Civilného sporového poriadku), by mal poskytovať právne služby s rešpektovaním jedinečnosti tohto typu konania. Jeho prístup ku klientovi by mal byť osobitý (odlišný od zastupovania klienta v sporovom konaní). V danom prípade sa totiž jedná o veľmi citlivé osobné záležitosti, v centre ktorých je maloleté dieťa. Nesmierne dôležité je preto zachovanie etiky vzájomných vzťahov rodičov a rešpektovanie najlepšieho záujmu dieťaťa.

Práve etika vzájomných vzťahov rodičov, ktorých vzťah sa rozpadol, je základom riadneho a zdravého vývinu ich maloletého dieťaťa v ďalšom období, čo by malo byť pri poskytovaní právnych služieb rodičovi advokátom brané v úvahu a rešpektované.

2 PRÁVNE POSTAVENIE ADVOKÁTA PRI ZASTUPOVANÍ RODIČA V KONANÍ O ÚPRAVE VÝKONU RODIČOVSKÝCH PRÁV A POVINNOSTÍ K MALOLETÉMU DIEŤAŤU

Základný právny rámec práv a povinností advokáta pri poskytovaní právnych služieb je vymedzený v Zákone o advokácii (najmä § 2 ods. 2, § 18), na ktorý nadväzuje Advokátsky poriadok Slovenskej advokátskej komory (ďalej len „Advokátsky poriadok“).

Pri poskytovaní právnych služieb:

- je advokát **nezávislý, viazaný všeobecne záväznými právnymi predpismi a v ich medziach príkazmi klienta** (§ 2 ods. 2 Zákona o advokácii).

- je **prvoradý záujem klienta**. Jeho oprávnené záujmy majú prednosť pred inými záujmami advokáta, ako aj pred jeho ohľadom na iných advokátov (§ 5 ods. 1 Advokátskeho poriadku).

Pri výkone advokácie je povinnosťou advokáta:

- **chrániť a presadzovať práva a záujmy klienta a riadiť sa jeho pokynmi. Ak sú pokyny klienta v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi, nie je nimi advokát viazaný**, o čom klienta vhodným spôsobom poučí (§ 18 ods. 1 Zákona o advokácii).

- postupovať s odbornou starostlivosťou, ktorou sa rozumie, že koná čestne, svedomito, primeraným spôsobom a dôsledne využíva všetky právne prostriedky a uplatňuje v záujme klienta všetko, čo podľa svojho presvedčenia považuje za prospešné. Pritom dbá na účelnosť a hospodárnosť poskytovaných právnych služieb (§ 18 ods. 2 Zákona o advokácii).

- postupovať tak, aby neznižoval dôstojnosť advokátskeho stavu. V záujme toho je povinný dodržiavať pravidlá profesijnej etiky a iné pravidlá, ktoré určuje predpis komory (§ 18 ods. 3 Zákona o advokácii).

- na prospech klienta **využívať svoje vedomosti a skúsenosti, skutkové a právne argumenty a možnosti dané právnym poriadkom** (§ 2 ods. 1 Advokátskeho poriadku).

S odkazom na vyššie uvedenú úpravu vzťahu advokáta a klienta je aktuálne diskutovanou témou to, či advokát, ktorý zastupuje jedného z rodičov, nekoná v rozpore so záujmom klienta, ak berie do úvahy hľadisko záujmu maloletého dieťaťa.

K vyriešeniu tejto otázky je potrebné venovať bližšiu pozornosť výnimočnosti konania o úprave výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu. V prvom rade je potrebné zdôrazniť, že maloleté dieťa nepredstavuje v danom konaní objekt, ale jeho špecifický subjekt, čo je dôležitým vodítkom pre ozrejmienie tejto problematiky.

Z uvedenej perspektívy je zrejmé, že pri výkone rodičovských práv a povinností nemôžeme definovať vzťah medzi rodičom a dieťaťom ako vzťah medzi subjektom práva (rodičom) a objektom práva (dieťaťom), ale ako vzťah medzi dvomi subjektmi, pričom jeden z nich - maloleté dieťa je v nespochybniteľne slabšej pozícii, ktorú v niektorých prípadoch môžeme dokonca označiť ako úplnú bezbranosť (dojčatá, ale aj deti predškolského veku, ktorých konanie je silne závislé od dospeljej osoby – rodiča/ov). Rovnako tak moderná koncepcia rodičovských práv a povinností je postavená práve na ochrane záujmov maloletého dieťaťa a nie na neobmedzenej rodičovskej moci⁴ a **pojem rodičovské práva v žiadnom prípade nezahŕňa konanie, ktoré by mohlo maloletému dieťaťu ublížiť**. Cieľom súdneho konania týkajúceho sa maloletého dieťaťa tak nie je zabezpečiť „víťazstvo“ jedného z rodičov, ale vytvoriť čo najlepšie podmienky (aké sú v danej situácii, kedy došlo k rozpadu

⁴ Neobmedzená rodičovská moc bola typická pre staršie historické obdobia. Napr. v antickom Ríme, kde patria potestas zahŕňala aj moc nad životom a smrťou vitae necisque potestas alebo právo predat' dieťa ius vendendi

predchádzajúceho usporiadania rodičovských väzieb, možné) pre všestranný rozvoj maloletého dieťaťa. Podobné závery vyplývajú aj z ustálenej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, podľa ktorej je nutné klásť zvláštny dôraz na najlepší záujem dieťaťa.⁵ **Záujem maloletého dieťaťa je tak primárnym hľadiskom pri rozhodovaní resp. postupoch vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú,**⁶ čo nevyhnutne musí byť rešpektované pri poskytovaní právnych služieb advokátom rodičovi.

Téza, že advokát, ktorý zastupuje jedného z rodičov, koná v rozpore so záujmom klienta, ak berie do úvahy hľadisko záujmu maloletého dieťaťa, by mohla platiť len v prípade, ak **by dieťa bolo chápané ako objekt právneho vzťahu, o ktorý vedú účastníci konania - rodičia spor.** Takéto chápanie poslanca advokáta je ale v rozpore so základným spoločenským poslaním rodinného práva a podľa nášho názoru aj s etickými štandardmi kladenými na výkon tohto povolania.⁷

Aj keď je advokát viazaný pokynom klienta, je nevyhnutné si uvedomiť, že aj táto viazanosť má svoje hranice. Limity viazanosti poskytuje predovšetkým právna úprava tak, ako to vyplýva z príslušných zákonných ustanovení. Advokát je teda viazaný pokynmi klienta len v rámci právnej úpravy (všeobecne záväzných právnych predpisov). Pokyn klienta, ktorý tomu odporuje, nie je pre advokáta záväzný.

Pokyn klienta, resp. jeho predstavy o riešení rodinnej situácie – usporiadaní vzťahov medzi rodičmi a maloletými deťmi, nie je pre advokáta záväzný bez ďalšieho. Záujem klienta, ktorý musí byť pre advokáta primárny, totiž nie je definovaný len tým, čo klient požaduje, ale tiež tým, čo je z hľadiska právnej úpravy možné a dovolené. **Záujem klienta musí byť konfrontovaný a zosúladený so záujmom jeho maloletého dieťaťa, čím sa nepochybné odstraňuje hypoteticky nastolená možná kolízia týchto záujmov.** Aj v prípade, ak pokyn klienta nie je v rozpore so zákonom, ale mohol by zhoršiť alebo sťažiť postavenie klienta – rodiča v konaní, advokát je povinný o tom klienta poučiť a snažiť sa ho usmerniť.

Jedným z limitov, ktorý pripúšťa vylúčenie viazanosti advokáta pokynom klienta, pri zastupovaní rodiča advokátom vo veci úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu, je predovšetkým **záujem maloletého dieťaťa, ktorý aj advokát musí brať do úvahy, ako podstatné hľadisko a v rámci neho poskytovať právne služby rodičovi – svojmu klientovi.**

Advokát je ten, na koho sa rodič obráti s dôverou a preto je na ňom, aby klientovi vysvetlil, čo je dôležité z hľadiska usporiadania vzťahov medzi rodičmi a deťmi, ako môžu rodičovské vzťahy fungovať aj po rozpade vzťahu rodičov. Advokát by nemal situáciu medzi rodičmi vyostrovať, robiť všetko čo klient požaduje, len aby bol spokojný, bez ohľadu na všetky ostatné skutočnosti a predovšetkým v rozpore so záujmom maloletého dieťaťa.

Pokiaľ dieťa má dvoch rodičov, ktorí sú spôsobilí zabezpečiť riadnu výchovu dieťaťa, súd by mal do ich vzťahu autoritatívne zasahovať čo najmenej a výlučne vtedy, keď je to nevyhnutné v záujme dieťaťa. Preto by predovšetkým advokát mal viesť svojho klienta, jedného z rodičov, k tomu, aby sa snažil s druhým rodičom dohodnúť, aby tak obaja rodičia spoločne prevzali svoju rodičovskú zodpovednosť, aby nedovolili, aby o ich ďalšom živote rozhodol súd. Uvedené však predpokladá rovnaký prístup aj zo strany druhého rodiča a jeho právneho zástupcu. Ak totiž tento rodič, a prípadne aj jeho právny zástupca, vyhrocujú a skonfliktujú priebeh vecí, nie je možné na to nereagovať a účinne klienta a jeho záujem nebrániť. Pokiaľ na takúto situáciu včas nereflektuje súd a nepodrží rodiča, ktorý má snahu kooperovať a chrániť záujem dieťaťa, stáva sa z konania doslova boj o dieťa, kde jeden z rodičov vyhráva a druhý prehráva.

Pre advokáta je dôležité detailne poznať situáciu v rodine (ako rodina fungovala predtým, ako sa vzťah rodičov rozpadol, ako funguje po rozpade vzťahu), ako túto situáciu vnímajú a prežívajú maloleté deti, aké je správanie druhého rodiča a jeho postoj k riešeniu situácie a aké sú predstavy klienta – rodiča o tomto riešení. Následne je úlohou a nepochybné aj poslaním advokáta v týchto veciach, vysvetliť klientovi čo ho v ďalšom procese čaká, čo znamená zverenie dieťaťa do osobnej

⁵ vid' napr. rozhodnutie ESLP vo veci Sahin vs. Nemecko zo dňa 08. 07. 2003; rozhodnutie ESLP vo veci Drenk vs. Česká republika zo dňa 04. 09. 2014

⁶ vid' čl. 5 Zákona o rodine a čl. 3 Dohovoru o právach dieťaťa

⁷ ESLP dokonca pripustil, že s ohľadom na najlepší záujem dieťaťa nie je možné uskutočniť výkon rodičovských práv a povinností v rozpore s negatívnym stanoviskom neploletého dieťaťa, aj keď boli tieto práva a povinnosti daného rodiča deklarované súdnym rozhodnutím (vid' rozhodnutie vo veci Hokkanen vs. Fínsko, zo dňa 23.9.1994)

starostlivosti len jedného z rodičov a úprava styku pre druhého rodiča, čo znamená striedavá osobná starostlivosť, plnenie vyživovacej povinnosti, zastupovanie a správa majetku maloletého dieťaťa.

V mnohých prípadoch totiž rodičia nemajú jasnú predstavu o tom, čo jednotlivé inštitúty znamenajú. Matky sa snažia presadiť svoju osobnú starostlivosť (a odmietajú striedavú starostlivosť) primárne preto, lebo chcú mať väčší dosah na dieťaťa a rozhodovanie o ňom, pričom otcovia preferujú striedavú starostlivosť práve z dôvodu, že sa obávajú straty alebo oslabenia svojich rodičovských práv. Neuvedomujú si, že je úplne jedno, ktorému z rodičov bude dieťaťa zverené do osobnej starostlivosti (resp. do striedavej osobnej starostlivosti oboch rodičov), vždy zostanú rodičovské práva a povinnosti zachované rovnako pre každého z rodičov (ak samozrejme nie sú dôvody na zásah do rodičovských práv), a ani rodič, ktorému bolo, resp. bude dieťa zverené do osobnej starostlivosti nemá právo o dieťati neobmedzene rozhodovať a vytláčať druhého rodiča zo života dieťaťa. Pokiaľ by tomu tak bolo, súd by mohol pristúpiť k aplikácii § 25 ods. 4 Zákona o rodine a zmeniť výchovné prostredie, ktoré dieťaťu škodí a prípadne rodičovi uložiť výchovné opatrenie – sociálne alebo odborné poradenstvo v špecializovanom zariadení v zmysle § 37 ods. 1 písm. d/ Zákona o rodine, o čom by mal advokát klienta tiež poučiť. Ak totiž preferenčný rodič bráni v styku druhého rodiča s dieťaťom, vylučuje ho z rozhodovania o dieťati, nie je možné ho považovať za výchovne spôsobilého.⁸ Výchovne spôsobilý je rodič, ktorý koná v záujme svojho dieťaťa, nehľadá na seba, ale na dieťa a jeho perspektívu, je schopný akceptovať aj druhého rodiča ako podstatnú, nenahraditeľnú a nezastupiteľnú súčasť života ich spoločného dieťaťa.

V konaní o úprave výkonu rodičovských práv a povinností je v súčasnosti pomerne časté predkladanie účelových potvrdení od odborníkov – psychológov, resp. psychiatrov. Výsledky takýchto správ vyhotovené bez účasti jedného z rodičov, bez skúmania interakcie dieťaťa aj s týmto rodičom, by nemali byť považované za relevantné a na tieto by sa nemalo prihliadať. Postrádajú totiž objektivitu odborného skúmania a sú vypracované na základe údajov získaných len od jedného rodiča.⁹ V poslednej dobe sa premnožili aj účelové trestné oznámenia, ktoré rodič podáva v snahe zlepšiť si svoju pozíciu v súdnom konaní. Prípadne rodičia využívajú zvukové nahrávky, ktoré si vyhotovia po vyprovokovanej hádke (prevažne na základe odporúčenia, v niektorých prípadoch aj od advokátov), na preukázanie údajného agresívneho a nevhodného správania druhého rodiča alebo psychického a fyzického násillia, pričom súdy v mnohých prípadoch, bez ohľadu na zákonné požiadavky, za ktorých je možné pripustiť vykonanie takéhoto dôkazu, tento berú za relevantný a vôbec neprihliadajú na fakt, že rodič, ktorý nahrávku urobil, sa pri jej vyhotovení s najväčšou pravdepodobnosťou nesprávne štandardne, keďže presne vedel, čo robí a na čo vyhotovovanú zvukovú nahrávku potrebuje. Takéto správanie rodiča by mal advokát eliminovať už v zárodku a vysvetliť mu jeho kontraproduktívnosť. Aj keď sa môže zdať, že predloženie takýchto účelovo upravených dôkazov prinesie klientovi výhodu, spravidla ide len o krátkodobé benefity. Druhá strana zväčša na takéto „dôkazy“ reaguje vlastnými argumentmi a konanie sa tak mení na nekonečný súboj tvrdení, protitvrdení, znaleckých posudkov a pod., ktorý môže trvať roky. Sme toho názoru, že advokát, ktorý svojho klienta navádza k tomu, aby si zabezpečoval účelové a neobjektívne dôkazy (napr. aby išiel s dieťaťom za odborníkom, popísal mu situáciu dieťaťa zo svojho pohľadu a následne si vyžiadal správu, vypracovanú bez účasti druhého rodiča, resp. aby si vyhotovil zvukovú nahrávku, keď situácia v domácnosti bude pre neho „najpriaznivejšia“) neposkytuje právne služby riadne a svojmu klientovi v podstate škodí. **Aj pre klienta – rodiča je totiž najlepšie, keď sa vzťahy usporiadajú tak, aby sa eliminovali spory na čo najmenšiu možnú mieru, nakoľko vyostrovanie konfliktov je vždy v rozpore so záujmom klienta.**

Je predovšetkým potrebné si uvedomiť, že pre dieťa vo väčšine prípadov nemá negatívny dopad forma výchovy, ale konflikty jeho rodičov. Súdne konania aktuálne prebiehajú dlho a v mnohých prípadoch v nich absentuje perspektíva dieťaťa. Je preto nevyhnutné nájsť cestu, ktorá pomôže rodičom prekonať ich konflikty, naučí ich dlhodobej spolupráci v záujme dieťaťa a povedie tak k správne uchopeniu rodičovskej zodpovednosti.

Konflikt však môže mať aj racionálny základ – napr. ak rodič vytyka druhému rodičovi zlé výchovné pôsobenie na dieťa, nevhodné správanie, nesprávne nastavovanie hodnôt, a pod., pričom sa na základe objektívneho zváženia danej situácie nejedná len o účelové obviňovanie druhého

⁸pozri rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 30. 8. 2015, č.k. 8CoP 183/2015-260; uznesenie Ústavného súdu SR z 7. 7. 2016, sp. zn. I. ÚS 422/2016

⁹ pozri Uznesenie Krajského súdu v Bratislave z 16. 04. 2018, sp. zn. 11CoP/133/2018

rodiča. V tomto prípade by súd mal skúmať, či tieto argumenty sú pravdivé a prečo na ne druhý rodič nereflektuje. Na podklade uvedeného je následne možné zhodnotiť výchovnú spôsobilosť oboch rodičov a predpoklady pre riadnu výchovu dieťaťa.

Základom poskytovania právnych služieb vo veciach týkajúcich sa maloletých je správne vyhodnotenie situácie a neposkytovanie rád bezdôvodne narúšajúcich interpersonálne vzťahy, nezneužívanie dôkazov, ale zameranie sa na konštruktívne riešenie, vedenie klienta k prevzatíu rodičovskej zodpovednosti, kooperácii s druhým rodičom, rešpektujúc najlepší záujem dieťaťa a jeho perspektívu. **Týmto sa nepochybne naplňa aj povinnosť advokáta postupovať s odbornou starostlivosťou, chrániť a presadzovať práva a oprávnené záujmy klienta, konať v súlade so záujmom klienta.**

Pokiaľ klient nerešpektuje rady advokáta a snaží sa viesť konanie spôsobom, ktorý je v rozpore s vyššie uvedeným, je právom advokáta odmietnuť poskytovanie právnych služieb (§ 20 ods. 2 Zákona o advokácii) alebo v prípade, ak rodiča už zastupuje a v priebehu konania dôjde k narušeniu dôvery medzi ním a klientom alebo ak klient aj napriek poučeniu trvá na tom, aby advokát postupoval podľa jeho pokynu, advokát je oprávnený odstúpiť od zmluvy o poskytovaní právnych služieb (§ 22 ods. 1, 2 Zákona o advokácii).

Je zrejmé, že existujú spôsoby, ako predchádzať situáciám, kedy by advokát nemal možnosť výberu a bez ohľadu na všetko ostatné by klienta musel zastupovať podľa jeho pokynov. V prvom rade je ale potrebné zdôrazniť, že ak advokát už pri prevzatí zastupovania správne poučí svojho klienta a vysvetlí mu cieľ konania a nutnosť chrániť záujmy maloletého dieťaťa, ktoré je skutočným stredobodom pozornosti a v tomto duchu poskytuje aj svoje ďalšie služby, tak výrazne eliminuje možnosť, že by sa klient na neho s takýmito pokynmi obrátil.

3 INTERDISCIPLINÁRNA SPOLUPRÁCA ODBORNÝCH PROFESIÍ ZÚČASTNENÝCH V KONANÍ

Advokát – zástupca rodiča je v procese rozhodovania o úprave výkonu rodičovských práv a povinností len jedným článkom, ktorý je spôsobilý prispieť k čo najlepšiemu súdnemu rozhodnutiu rešpektujúcemu záujem maloletého dieťaťa.

Je potrebné, aby advokáti spolupracovali aj s ostatnými odbornými profesiami – psychológmi, mediátormi, orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (ktorý v týchto konaniach plní úlohu kolízneho opatrovníka). Je správne, ak advokát odporučí klientovi obrátiť sa pri riešení záležitostí týkajúcich sa dieťaťa na kolízneho opatrovníka, odbornú psychologickú pomoc, prípadne ak dohoda rodičov viazne, odkáže klienta na mediátora. Spolupráca jednotlivých odborných profesií, ktoré sú zapojené do procesu rozhodovania o dieťati, je veľmi dôležitá a môže napomôcť k správne usporiadaniu vzťahov medzi rodičmi a deťmi. **Nielen advokát, ale aj ostatné profesie, ktoré sa na konaní zúčastňujú, musia byť schopné kooperovať a spoločnými silami pomôcť veci. Záverečné rozhodnutie súdu o úprave výkonu rodičovských práv a povinností by tak malo odrážať výsledok činností všetkých spolupracujúcich profesií, ktoré sa v konaní zúčastnili.**

Aby bolo naplnené poslanie advokáta pri zastupovaní rodiča v rodinnoprávnych veciach, je potrebné, aby aj ostatné odborné profesie, ktoré vystupujú v procese rozhodovania o dieťati, vždy ako primárne hľadisko vzhliadali hľadisko najlepšieho záujmu dieťaťa. Aby sa nestalo, že práve ten rodič, ktorého advokát motivuje k dohode a zmiernemu prístupu, nakoniec „boj o dieťa prehrá“, teda jeho snaha a preukázaná rodičovská spôsobilosť bude kompetentnými prehliadaná a napokon úplne opomenutá.

Tiež by bolo vhodné častejšie využívať inštitúty, ktoré by rodiča snažiaceho sa vylúčiť druhého rodiča zo života dieťaťa, potrestali za jeho správanie škodiace dieťaťu (či už uložením výchovného opatrenia - § 37 Zákona o rodine alebo zmenou výchovného prostredia - § 25 ods. 4 Zákona o rodine). Tieto možnosti dnes súdy dostatočne nevyužívajú a pripúšťajú, aby rodič namiesto trestu mohol z takéhoto správania (škodiaceho dieťaťu) profitovať. Európsky súd pre ľudské práva pritom takýto formalistický postup jednoznačne vylučuje.¹⁰

Súd by teda, v spolupráci s ostatnými odbornými profesiami (orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, psychológmi, advokátmi rodičov, prípadne mediátormi) zúčastnenými na konaní, mal rodičov usmerňovať a viesť k prevzatíu ich rodičovskej zodpovednosti,

¹⁰ pozri rozhodnutie ESLP vo veci Schneider vs. Nemecko zo dňa 15.11.2011

zodpovedného prístupu k dieťaťu, k plneniu ich rodičovských práv a povinností, uvedomeniu si jej dôležitosti, dôležitosti toho, že obaja rodičia sú v živote dieťaťa nevyhnutní a preto musia komunikovať a spolupracovať v záujme svojho dieťaťa, pozerat' sa na vyriešenie vecí z perspektívy dieťaťa (nie zo svojej). **Ideálnym výsledkom súdneho konania je schválená dohoda rodičov, ktorá plne zodpovedá najlepšiemu záujmu maloletého dieťaťa.** Predovšetkým rodičia totiž najlepšie poznajú svoje dieťa, jeho potreby a sú to oni, ktorí primárne rozhodujú o jeho výchove. Pokiaľ v počiatkoch nie sú ochotní kooperovať a komunikovať, je potrebné ich usmerniť, edukovať, prípadne prijať opatrenia za účelom odstránenia ich neochoty sa dohodnúť (za čím sú najčastejšie partnerské konflikty). Až keď zlyhajú všetky možnosti, ktoré boli využité za účelom dosiahnutia dohody rodičov, by mal súd pristúpiť k autoritatívnemu rozhodnutiu. **Práve pri motivovaní rodičov k dohode a kooperácii s druhým rodičom je veľmi dôležité pôsobenie advokáta, ktorý by mal byť schopný svojho klienta presvedčiť o tom, že jediné zodpovedné riešenie je to, ktoré reflektuje potreby a najlepší záujem dieťaťa.**

Súd a aj všetky odborné profesie by mali prihliadnuť na to, ktorý z rodičov pristupuje k riešeniu situácie pozitívne – je ochotný podrobiť sa psychologickému poradenstvu, je schopný ústupkov, navrhuje dohodu, riešenia, postup na nápravu vzťahov. Schopnosť rodiča spolupracovať s druhým rodičom pri výchove dieťaťa je totiž jedným zo základných faktorov, ktoré by mal súd posudzovať pri rozhodovaní o zverení dieťaťa do osobnej starostlivosti¹¹. Rodič, u ktorého táto schopnosť (bez relevantného dôvodu) absentuje, nie je výchovne spôsobilý. Pokiaľ rodičia (alebo jeden z nich) nie sú schopní zvládnuť kultivovanú komunikáciu o výchove dieťaťa, hľadať riešenia v jeho záujme, zaťažujú dieťa do svojich osobných konfliktov, vystavujú ho protichodným očakávaniam, môže takéto ich správanie negatívne pôsobiť na sebahodnotenie, rozvoj sebaúcty a psychický stav dieťaťa. Dieťa je tak vystavené záťažovej situácii, pocitu straty domova, bezpečia, lásky a starostlivosti, čo sa následne môže prejaviť jeho regresným a neurotickým vývinom.

V praxi sa možno stretnúť aj s nevyužívaním resp. nedostatočným využívaním kompetencií jednotlivými odbornými profesiami a prípadne aj vyhýbaniu sa vzájomnej spolupráci. V mnohých prípadoch najmä dlhotrvajúce konfliktné konania hraničia s rezignáciou a bezmocnosťou odborných profesií a tiež samotných účastníkov konania. Naráža to sčasti na frustráciu všetkých zúčastnených.

Častokrát sudcovia alibisticky svoje rozhodnutie skrývajú za závery znaleckého posudku, niektorí z nich znalecké dokazovanie nariaďujú automaticky, keď sa rodičia nevedia dohodnúť, čo nie je možné považovať za správne. Nie je výnimočné ani preferovanie jedného z rodičov a sympatizovanie s ním, prípadne prehliadanie jeho rodičovskej nespôsobilosti (najmä snahy o presadenie svojich predstáv, bránenie v styku a pod.). Samostatným problémom, ktorý výrazne sťažuje zastupovanie rodiča advokátom, je aj nepredvídateľnosť súdnych rozhodnutí, t.j. nemožnosť očakávať určitý postup (resp. rozhodnutie súdu) pri určitom správaní a konaní rodiča. Advokát sa tak dostáva do zložitej situácie a jeho rady poskytnuté jednému z rodičov môžu byť negované práve nepredvídateľným postupom súdu. Obzvlášť nebezpečnou je situácia, keď súd prehliada resp. nedostatočne reaguje na konfliktné konanie jedného z rodičov a druhá strana je tak de facto prinútená reagovať spôsobom, ktorým by inak nemusela (a ani nechcela).

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately zase v mnohých prípadoch nekoná riadne, a to aj napriek žiadosti rodiča o pomoc pri výkone rodičovských práv, často odvolávajúc sa na to, že nemá kompetenciu, že môže konať len po výzve zo strany súdu a podobne. Šetrenie pomerov z jeho strany sa obmedzuje len na zistenie, či dieťa má svoju izbu, posteľ, aký je stav domácnosti rodiča, či je dieťa dobre zaopatrené. Navyše sa šetrenie pomerov prevažne vykonáva len v jednej domácnosti – v domácnosti toho rodiča, s ktorým dieťa žije, opomína sa aj domáce prostredie druhého rodiča a interakcia dieťaťa a rodiča v ňom.

¹¹ Podľa § 24 ods. 4 Zákona o rodine, **súd pri rozhodovaní o výkone rodičovských práv a povinností alebo pri schvaľovaní dohody rodičov** rešpektuje právo maloletého dieťaťa na zachovanie jeho vzťahu k obidvom rodičom a **vždy prihliadne na záujem maloletého dieťaťa**, najmä na jeho citové väzby, vývinové potreby, stabilitu budúceho výchovného prostredia a **ku schopnosti rodiča dohodnúť sa na výchove a starostlivosti o dieťa s druhým rodičom**. Súd dbá, aby bolo rešpektované právo dieťaťa na výchovu a starostlivosť zo strany obidvoch rodičov a aby bolo rešpektované právo dieťaťa na udržiavanie pravidelného, rovnocenného a rovnoprávneho osobného styku s obidvomi rodičmi.

Psychológovia vydávajú rodičom správy o zisteniach o psychickom stave dieťaťa, založených na tvrdeniach jedného z rodičov, bez toho, aby sa o zistených skutočnostiach porozprávali aj s druhým rodičom a jeho stanovisko do záverov správy tiež preniesli.

Mnohí advokáti zase za každú cenu presadzujú požiadavky svojho klienta, bez toho, aby sa ho čo i len pokúsili upozorniť na ich rozpor so záujmom dieťaťa, riziko zbytočného konfliktu medzi rodičmi a predlžovania konania, ktoré nie je v záujme žiadneho z účastníkov konania. V návrhoch sa častokrát popisujú podrobné detaily súkromného života a účelovo negatívne sa vykresľuje druhý rodič. Práve advokáti bývajú často obviňovaní z vyhrocovania sporu medzi rodičmi, pričom takéto obvinenia sú niekedy aj oprávnené.

Je nesmierne dôležité, aby všetky subjekty zapojené do procesu rozhodovania súdu o maloletých deťoch, pristupovali k danej problematike s náležitou starostlivosťou. Musia si uvedomiť, že nesprávne (prípadne účelové) vyjadrenia, formulácie alebo špecifikácie skutkového stavu, môžu vyvolať nepriaznivé dôsledky na súdne rozhodnutie a subjekty, ktorých sa rozhodnutie týka. V konečnom dôsledku môžu mať negatívny dopad na vzťahy medzi rodičmi, ich správanie sa navzájom a neochotu komunikovať a kooperovať v záujme dieťaťa. Najmä, ak rodič je za svoje účelové konanie, ktorým sa snaží dieťa pripraviť o druhého rodiča, „odmeňovaný“ – napr. zverením dieťaťa do jeho osobnej starostlivosti, ak súd jeho škodlivé správanie prehliada, postihuje zaň druhého rodiča – napr. úzkou úpravou styku, prípadne stykom v prítomnosti druhého rodiča resp. tretej osoby.

Dôležité je nielen právne posúdenie skutočného stavu veci, ale aj psychologické zhodnotenie situácie, osobnostných prvkov a špecifik každého zainteresovaného subjektu (rodičov a dieťaťa). Každý prípad je potrebné skúmať vzhľadom na jeho individuálne špecifiká a jedinečnosť každého rodiča a dieťaťa.

4 ZAMERANIE (CIEĽ) INTERDISCIPLINÁRNEJ SPOLUPRÁCE

Všetky odborné profesie, ktoré sa zúčastňujú súdneho konania týkajúceho sa maloletých detí alebo sú do neho zapojené, nevyhnutne potrebujú interdisciplinárnu prípravu. Tí, ktorí sú v kontakte s deťmi by mali byť tiež vyškolení o komunikácii s deťmi každého veku a stupňa vývoja, ako aj deťmi nachádzajúcimi sa v situáciách osobitnej zraniteľnosti (o prístupe k deťom, aby vedeli zvoliť vhodný postup pri práci s deťmi).¹² Je teda potrebná tak špecializácia sudcov, ako aj ostatných odborných profesií, vrátane advokátov, na problematiku rodinného práva.¹³ Jednotlivé odborné profesie sa v procese súdneho konania môžu skvelo dopĺňať a výrazným spôsobom tak prispieť k naplneniu želaného cieľa – dosiahnutiu dohody medzi rodičmi. Pokiaľ by chýbalo spolupôsobenie čo i len jednej odbornej profesie, mohlo by to viesť k znefunkčneniu celku, „*prestáva byť funkčný celý zbytok siete.*“ „*Znalosť hraníc jednotlivých kompetencií i s ňou spojenej veľkej šance každej z ostatných kompetencií potvrdzuje téza: celok je viac než len jednoduchý súčet jeho jednotlivých súčastí.*“¹⁴ Uvedené predpokladá nároky na vzdelávanie a interdisciplinárnu prípravu všetkých profesií.

Medzi odbornými profesiami musí byť rozvinutá odborná spolupráca zameraná na dosiahnutie sledovaných cieľov. Spolupráca by mala byť zameraná aj na komplexné pochopenie dieťaťa a zhodnotenie jeho právnej, psychickej, sociálnej, emočnej, telesnej a kognitívnej situácie, vytvorenie spoločného hodnotiaceho rámca, ktorý umožní čo najlepšie slúžiť záujmu dieťaťa, aby sa poskytla podpora sudcom, ktorí prijímajú rozhodnutia.¹⁵ Týmto spôsobom je možné vytvoriť predpoklady k dosiahnutiu spoločného riešenia v zhode, priviesť rodičov k uvedomeniu si a prevzatiu rodičovskej zodpovednosti a k rodičovskej autonómii.

¹² pozri Usmernenia Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve priateľskom deťom (prijaté Výborom ministrov dňa 17. 11. 2010 na 1 098. zasadnutí zástupcov ministrov), časť IV., písm. A., bod 4., ods. 2.

¹³ Potreba vytvorenia tzv. špecializovaných súdov resp. sudcov a súdnych senátov bola vyslovená aj v Usmerneniach Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve priateľskom deťom (prijaté Výborom ministrov dňa 17. 11. 2010 na 1 098. zasadnutí zástupcov ministrov), časť IV., písm. D., bod 5., ods. 6 a časť V., bod f/

¹⁴ Jürgen, R. Jsi moje dítě. „Cochemská praxe – cesta k lidštějšímu rodinnému právu. Originál „Du bist mein Kind“ preložil Tomáš Podivínský. Drážďany, 2011, dostupné na www.cochem.cz, s. 17

¹⁵ Usmernenia Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve priateľskom deťom (prijaté Výborom ministrov dňa 17. 11. 2010 na 1 098. zasadnutí zástupcov ministrov), časť IV., písm. A., bod 5.

Úlohou odborných profesií je doprevádzať rodičov pri uzatváraní dohody, pri zmiernom riešení ich konfliktu v záujme dieťaťa, ktorý proces bude zavŕšený súdnym rozhodnutím, ktoré dohodu rodičov schváli. Pokiaľ samotné doprevádzanie nebude postačujúce, musia zobrať riešenie konfliktov do vlastných rúk a hľadať všetky nástroje ich eliminácie. **Odborné profesie však musia zmeniť pohľad na chápanie a riešenie konfliktov rodičov a ich nezhôd a orientovať sa na záujem dieťaťa z jeho perspektívy.**

Zároveň je potrebné rodičov informovať kam sa so svojimi problémami môžu obrátiť, ako im konkrétna inštitúcia môže pomôcť a včas zasiahnuť. Vo vysoko konfliktných konaniach je potrebné ponúknuť poradenstvo a podporu prostredníctvom špecializovaných služieb. Jednotlivé prostriedky by mali byť rodičom ľahko dostupné, pokiaľ možno zdarma (resp. v závislosti od finančných možností rodičov).¹⁶

Či už advokáti, alebo orgány sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, by sa mali rodičov opýtať, či využili služby odbornej poradne a ak nie, takú im odporučiť, ak rodičia alebo niektorý z nich odmieta dohodu. Teda ešte pred podaním samotného návrhu sa o dohodu pokúsiť a na súd zaslať už iba návrh na jej schválenie. Pre správne nasmerovanie veci a zastabilizovanie situácie je vždy žiadúce, aby advokát čo najskôr po prevzatí zastúpenia inicioval stretnutie rodičov a ich právnych zástupcov za účelom uzavretia rodičovskej dohody, ktorú súd následne schváli (ak ju bude považovať za súladnú so záujmom dieťaťa).

Pokiaľ sa návrh podáva bez dohody, je nevyhnutné obmedziť jeho rozsah len na základné okolnosti vymedzenia skutkovej situácie a návrh, ako žiada rodič rozhodnúť. Týmto možno predísť eskalácii sporu a hromadeniu nedorozumení, vyvolaných účelovo spísanými podaniami založenými na subjektívnom vnímaní jednej zo strán, niekedy účelovo „prikrášanými“ (v duchu „papier znesie všetko“). Na takéto podanie druhý rodič pochopiteľne reaguje svojim subjektívnym popisom. Predmetom konania sa tak stáva „pranie špinavého prádla“ a riešenie situácie detí sa dostáva do úzadia.

Rodičia a rovnako ich právni zástupcovia by sa mali zamerať na vecný popis skutkovej situácie a predložiť len základné dôkazy, ktoré môžu neskôr v závislosti od priebehu konania alebo požiadavky zo strany súdu doplniť. Vytvorí sa tak priestor pre ústne konanie, ktoré by pri záležitostiach týkajúci sa maloletých detí malo byť preferované.

Na ústnom pojednávaní, resp. predbežnom prejednaní veci (ktoré by malo byť nariadené čo najskôr od podania návrhu) rodičia prezentujú svoje vyjadrenia (bez zásahu advokáta) a ak vyjdú najavo konflikty, s vysokou pravdepodobnosťou bude možné (konfrontáciou rodičov) zistiť ich skutočné príčiny. Situácia dieťaťa sa tak stabilizuje hneď na začiatku a vo väčšine prípadov sa eliminuje možnosť zdĺhavého, konfliktného konania. Ak je to potrebné, rodičom možno tiež odporučiť odbornú pomoc.

Ak niektorý z rodičov odmieta odbornú pomoc, prípadne podrobenie sa mediácii a pod., resp. ho absolvuje v stave nevhle, odporu, či neochoty, naďalej sa snaží dieťa izolovať od druhého rodiča, je nevyhnutné zobrať to do úvahy a včas zakročiť.

Takýmto postupom „vzniká nová kultúra dôvery, ktorá podstatne prispieva k otupeniu ostria rodičovského konfliktu.“¹⁷

V záujme dosiahnutia usporiadania vzájomných vzťahov rodičov a detí, ktoré by vychádzalo z ich reálnej životnej situácie (znalosti ich pomerov) a ktoré by rodičia boli ochotní a schopní akceptovať a realizovať (bez zbytočných a účelových obštrukcií), predovšetkým v prípadoch konfliktov medzi nimi, možno poukázať na tzv. Cochemskú prax. Ide o model, ktorý určuje priebeh opatrovníckych konaní. Cochemská prax je založená na spolupráci (tzv. zosieťovanie) všetkých profesií a inštitúcií zúčastnených na konaní (sudcov, advokátov, kolízneho opatrovníka, mediátorov, znalcov) za účelom čo najskôr účinne a odborne pomôcť rodičom, aby mohli prevziať svoju rodičovskú zodpovednosť, a aby sa v záujme dieťaťa znovu naučili komunikovať o jeho budúcej výchove.

¹⁶ pozri Usmernenia Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve priateľskom deťom (prijaté Výborom ministrov dňa 17. 11. 2010 na 1 098. zasadnutí zástupcov ministrov), časť IV., písm. E., bod. 4, ods. 79

¹⁷ Jürgen, R. Jsi moje dítě. „Cochemská praxe – cesta k lidštějšímu rodinnému právu. Originál „Du bist mein Kind“ preložil Tomáš Podivínský. Drážďany, 2011, dostupné na www.cochem.cz, s. 26

Znalosť dobra dieťaťa nie je možná bez orientácie sa na perspektívu dieťaťa a stáva sa len prázdnyim pojmom, ktorý je ľubovoľne naplňovaný z perspektívy dospelých a z pohľadu ich záujmov. Uvedené je maximou Cochemskej praxe.

Na Cochemskú prax nadväzuje aj interdisciplinárna spolupráca, ktorá sa aplikuje na niektorých súdoch v Českej republike, ako aj interdisciplinárna spolupráca v rámci pilotného projektu pod vedením Ministerstva spravodlivosti SR. Do tohto pilotného projektu sa zapojila aj Slovenská advokátska komora, ktorá organizuje školenia advokátov k interdisciplinárnej spolupráci, ako aj interdisciplinárne stretnutia odborných profesií, predovšetkým v rámci Bratislavského regiónu.

Aj keď zatiaľ nie sú viditeľné markantné zmeny v súdnych konaniach, veríme, že časom sa podarí presadiť efektívne riešenie rodičovského konfliktu a adekvátnu interdisciplinárnu spoluprácu odborných profesií zameranú na záujem a perspektívu dieťaťa.

Všetci, ktorí sa ako odborníci zúčastňujú na konaní o úprave výkonu rodičovských práv a povinností, a svojím postojom môžu ovplyvniť jeho priebeh a aj samotný výsledok, by si mali uvedomiť, že s deťmi je nevyhnutné zaobchádzať so starostlivosťou, citlivosťou, spravodlivosťou a úctou počas celého konania alebo prípadu, s osobitným zreteľom na ich osobnú situáciu, blaho a špecifické potreby, a pri plnom rešpektovaní ich telesnej a duševnej integrity. Takéhoto zaobchádzania by sa im malo dostať, keď akýmkoľvek spôsobom prichádzajú do styku so súdnym alebo mimosúdnym konaním alebo inými úkonmi, s to bez ohľadu na ich právne postavenie a spôsobilosť v akomkoľvek konaní alebo prípade.¹⁸

5 ZÁVER

V konaniach o úprave výkonu rodičovských práv a povinností sa rodičia mnohokrát snažia presadzovať svoje predstavy a očakávania a to na úkor druhého rodiča, ako aj samotného dieťaťa. Neuvedomujú si pri tom aký negatívny dopad môže mať toto ich správanie a konanie na ďalší vývin ich dieťaťa.

Na pozadí rodičovského konfliktu je vždy dieťa, ktoré sa tak stáva obeťou správania svojich rodičov, niekedy s fatálnymi dôsledkami.

Rodičia potrebujú pochopiť a uvedomiť si, že cesta, ktorou chcú ísť, je deštruktívna pre všetkých zúčastnených (rodičov, dieťa, prípadne aj širšiu rodinu) a je nevyhnutné tento postoj čo najskôr, v záujme ich dieťaťa, zmeniť. K pochopeniu a uvedomeniu si vážnosti situácie môže byť veľmi nápomocný advokát, ktorý by okrem objasnenia jednotlivých inštitútov, mal svojho klienta poučiť o všetkých dôsledkoch negatívneho správania rodiča a jeho dopadoch na dieťa, o tom že v procese socializácie maloletého dieťaťa je v zásade nevyhnutná účasť oboch rodičov.

Úlohou rodičov by malo byť, aby sa svojím správaním približovali čo najviac k žiadúcemu – ideálnemu stavu, k riešeniu vo všetkých aspektoch v záujme dieťaťa. Každý rodič by si mal byť vedomý toho, že prioritou záujmu dieťaťa platí okrem iného preto, že dôsledky ignorovania záujmu dieťaťa sa v tejto sfére (a v jeho živote, či už v súčasnom alebo budúcom) prejavujú intenzívnejšie negatívne ako v živote rodiča, ako človeka dospelého. Dieťa totiž nie je „hotová“ silná osobnosť, a nie je schopné sa s uvedenou situáciou vysporiadať, takže často nesie psychické dôsledky, ktoré znášalo na ceste svojho dospievania, po celý život.¹⁹ Oba rodičia (mužský aj ženský vzor) za splnenia určitých predpokladov, môžu nezastupiteľným spôsobom ovplyvniť vývin, výchovu a životnú orientáciu dieťaťa, čím sa realizuje nielen záujem dieťaťa, ale aj záujem rodičov.

Vo vyššie naznačenom smere by mal advokát viesť klienta – rodiča pri jeho zastupovaní v rodinnoprávnej veci, pričom takéto zastupovanie je potrebné hodnotiť za súladné so zákonom aj záujmom klienta. Pokiaľ advokát nedokáže sám priviesť klienta na správnu cestu, mal by využiť pomoc ostatných odborných profesií, ktoré môžu byť tiež veľmi užitočné pri riešení rodinnej situácie. Len spoluprácou všetkých zúčastnených odborných profesií je možné dosiahnuť stav, za ktorého sa bude konať a rozhodovať v súlade so záujmom maloletého dieťaťa a bude tak naplnený postulát rodičovskej zodpovednosti. Takýmto postupom sa zachovávajú ústavné princípy a budú naplnené práva všetkých zúčastnených – rodičov aj detí.

¹⁸ Usmernenia Výboru ministrov Rady Európy o súdnictve priateľskom deťom (prijaté Výborom ministrov dňa 17. 11. 2010 na 1 098. zasadnutí zástupcov ministrov), časť III., písm. C., bod 1.

¹⁹ Ústavného súdu ČR z 2. 11. 2010, sp. zn. I ÚS 2661/2010

Použitá literatúra:

- CIRÁK, J., PAVELKOVÁ, B., ŠTEVČEK, M. Rodinné právo. Druhé vydanie. Šamorín: Heuréka, 2005, 216 s., ISBN: 978-80-89122-47-9
- DRGONEC, J. Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax. Bratislava: C. H. Beck, 2015, 1622 s., ISBN: 978-80-89603-39-8
- HORVÁTH, E. Judikatúra vo veciach rodinnoprávných vzťahov. Bratislava: IURA EDITION, 2012, 437 s., ISBN: 978-80-8078-457-7
- HORVÁTH, E., VARGA, E. Zákon o rodine. Komentár. Druhé, prepracované a doplnené vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, 652 s., ISBN: 978-80-8168-021-2
- JÜRGEN, R. Jsi moje dítě. Cochemská praxe – cesta k lidštějšímu rodinnému právu. Originál „Du bist mein Kind“ preložil Tomáš Podivínský. Drážďany, 2011, dostupné na www.cochem.cz
- NOVÁK, T., CORRADINIOVÁ, S. A VYPUŠŤÁK, R. Kontakt s dětmi po rozvodu. Jek nepřijít o dítě. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, 248 s., ISBN: 978-80-7478-910-6
- Olej, J., Kerecman, P., Kalate, P. a kol. Zákon o advokácii. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2013, ISBN: 978-80-89603-11-4
- PAVELKOVÁ, B. Zákon o rodine. Komentár. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011, 655 s., ISBN: 978-80-7400-359-2
- PAVELKOVÁ, B., KUBÍČKOVÁ, G., ČEČOTOVÁ, V. Zákon o rodine – Komentár s judikatúrou. 1. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2005, 369 s., ISBN: 80-89122-24-8
- POLÁK, V., WESTPHALOVÁ, L. Interdisciplinární spolupráce ve věcech péče soudu o nezletilé. In: Právní rozhledy, 2018, č. 6, s. 241, ISSN: 1210-6410
- SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., TOMAŠOVIČ, M., KOTRECOVÁ, A. a kol. Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, 1112 s., ISBN: 978-80-7400-629-6
- ŠÍNOVÁ, R., WESTPHALOVÁ, L., KRÁLIČKOVÁ, Z. a kolektiv. Rodičovská odpovědnost. Praha: Leges, 2016, 352 s., ISBN: 978-80-7502-179-3

Kontaktné údaje:

JUDr. Ivana Zmeková
ivana.zmekova@gmail.com
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo námestie 6
810 00 Bratislava
Slovenská republika

BRATISLAVA LEGAL FORUM
BRATISLAVSKÉ PRÁVNICKÉ FÓRUM

2020

